

OKULTNI POKRET U DEVETNAESTOM STOLJEĆU

RUDOLF STEINER

SD 254

Okultni pokret u devetnaestom stoljeću

i njihov odnos prema modernoj kulturi

Rudolf Steiner

SD 254

Načini mišljenja i odgovarajuće duhovne i socijalne strukture nisu slučajni već su dovedeni od određenih grupa ljudskih bića koja sistematski rade za dobro ili zlo. Rudolf Steiner daje izvješće o aktivnosti ovih grupa iza scene u devetnaestom stoljeću i ukazuje na njihove učinke čak i u naše vrijeme.

Objavljeno u Njemačkoj pod nazivom *Die Okkulte Bewegung Im Neunzehnten Jahrhundert und Ihre Beziehung zur Weltkultur. Bedeuzames aus dem aeusseren Geistesleben um Mitte des neunzehnten Jahrhunderts*. Predavanja su održana u Dornachu.

SADRŽAJ

Predavanje 1

10 listopada 1915

Vidovnjaštvo i mišljenje. Simbolizam škola inicijacije. Opozicija između ezoterika i egzoterika o objavljivanju ezoternog znanja. Kompromis postignut kroz uvođenje medijumstva i spiritualizma. Neuspjeh pokušaj. Duhovna znanost i načelo koje su slijedili egzoterici od sredine devetnaestog stoljeća.

Predavanje 2

11 listopada 1915

Medijumske metode istraživanja u Teozofskom društvu. Put spoznaje u znanosti duha. Ciljevi određenih tajnih redova. Fijasko spiritualizma.

Jedinstvena osobnost H. P. Blavatsky. Osnivanje Teozofskog društva. Prethodnice osnivanja njemačkog ogranka Teozofskog društva i razvoj duhovno znanstvenog pokreta.

Predavanje 3

16 listopada 1915

Materijalizam devetnaestog stoljeća. Razmišljanja o mišljenju nužnom za prepoznavanje jalovosti materijalističke slike svijeta. Pravo porijeklo atomizma.

Predavanje 4

17 listopada 1915

Pokušaj okultista da spriječe pad u materijalizam. Materijalizam u svijetu misli tijekom devetnaestog stoljeća. Zablude medijumstva. Izobličenje učenja u vezi osme sfere preko Sinnetta i Blavatsky i pozadina tog izobličenja.

Predavanje 5

18 listopada 1915

Osma sfera. Utjecaj Duhova oblika i bitka vođena od Lucifera i Ahrimana. Aktivnost ezoterika povezanih sa strankom Visoke crkve u kršćanstvu. O "mineralizaciji" Mjeseca. Složenost teme o osmoj sferi.

Predavanje 6

19 listopada 1915

Opasnosti odstupanja duž puta u duhovne svjetove. Vidovitost u drevnim i modernim vremenima. Revitalizacija eterskog tijela u vezi s novim otkrivenjem Krista. Drevno znanje još prisutno u dobu nadirućeg materijalizma, na primjer kod Heinrotha i Goethea (Makaria u Wilhelm Meisteru).

Predavanje 7

22 listopada 1915

Istraživanje o životu između smrti i novog rođenja. Transformacija nekorištenih fizičkih sila u duhovne sile nakon smrti. U periodu Kamaloke nakon smrti čovjek proživljava unatrag iskustva pretrpljena tijekom spavanja. Granice postavljene od znanosti i religije da bi omele prodiranje u duhovne svjetove.

Predavanje 8

23 listopada 1915

Svrha korištenja simbola u takozvanim tajnim društvima ili redovima. Problem objavljivanja znanja do sada držanog u tajnosti. Transformacija sila u svjetskoj povijesti, prikazano u danteovoj Božanstvenoj komediji i u priči o Ocu Antoniju. Sile iza prirodnih pojava neprijateljske prema prirodi i prema čovjeku i doživljaji duše.

Predavanje 9

24 listopada 1915

Istraživanje mineralnog svijeta je važno za čovjekovu zemaljsku evoluciju. Dualnost u svijetu čula; trostrukost u nadčulnom svijetu. Ahrimanska inteligencija i luciferska volja. Opasnosti objektivnog okultizma (Scila) i subjektivnog misticizma (Haribda) mogu se izbjeći kroz proučavanje duhovne znanosti.

Predavanje 10

25 listopada 1915

Ljudska svijest između objektivne i subjektivne stvarnosti, između ahrimanskog i luciferskog svijeta. Odstupanja svijesti i njihov ispravak. Mit o Tantalu. Vodeća načela duhovne znanosti.

Predavanje 11

31 listopada 1915

Element grčenja je na djelu u evoluciji čovječanstva tijekom 19-og stoljeća. Dva primjera iz europske literature značajnog uvida u događanja u duhovnim svjetovima: "Mahaguru", novela Gutzkova, i "Nebožanstvena komedija", drama od Zigmunta Krasinskog.

Predavanje 12

1 studenog 1915

Kada većina duša koje sada žive na Zemlji budu reinkarnirane znati će kao samo po sebi prirodno da je bilo mnogo zemaljskih života. Ljudi lemurijske i atlantske epohe i njihova okultna umjetnost. Znanje i primjena skrivenih sila prirode. Postupan razvoj slobodne volje i novo znanje o prirodi. Dekadentni ostaci drevne, okultne kemije, na primjer u Tibetu. Nužnost stjecanja znanja o Luciferu i Ahrimanu, Ego mora biti prožet Kristom. Čulne-percepcije i ideje. Koncept znanja i koncept života. Izvadak iz pisma napisanog od Petrarke za Boccaccia. Ahasver, Lutajući Židov. "Krist nas gleda".

Predavanje 13

7 studenog 1915

Tragično hrvanje sa znanjem. Kako čovjek može naći vezu s pravim stvarnostima u kozmosu? Fechner i otkriće lijekova. Moralna fiziognomija ljudi u šestoj post-atlantskoj epohi kao osveta materijalizma. Postupno ukrućivanje eterskog tijela, i njegove posljedice.

PREDAVANJE I

10 listopada 1915

Iz predavanja održanih nedavno shvatiti ćete da materijalistički pogled na svijet u naše vrijeme, materijalistički način razmišljanja, nije rezultat čovjekove proizvoljne volje već je izvjesna povijesna nužnost.

Oni koji imaju neko razumijevanje o duhovnom procesu ljudske evolucije znaju da je, u osnovi govoreći, u svim ranijim stoljećima i milenijima čovjek u duhovnom životu sudjelovao u većoj mjeri nego je to slučaj tijekom zadnjih četiri ili pet stotina godina. Znamo s kojom je to naširoko rasprostranjenom pojavom povezano. Na samom početku evolucije Zemlje, nasljeđe stare vidovitosti Mjeseca bilo je aktivno u čovječanstvu. Možemo zamisliti da je u najranijim dobima ta sposobnost drevne vidovitosti bila veoma potentna, veoma aktivna, s rezultatom da je opseg čovjekove duhovne vizije u tim vremenima bio neizmjerljivo širok i napredan. Ta se drevna vidovitost zatim postupno umanjila sve dok nije došlo vrijeme da je većina ljudskih bića izgubila sposobnost gledanja u duhovni svijet, a u zamjenu je došao Misterij na Golgoti. Međutim izvjesni trag stare sposobnosti duše je ostao, a dokaz toga će se naći, na primjer, u znanju o prirodi koje je postojalo do četrnaestog i petnaestog, stvarno i do šesnaestog i sedamnaestog stoljeća. To znanje o prirodi je bilo veoma različitog karaktera od moderne prirodne znanosti. To je bilo znanje o prirodi koje je u nekom opsegu još moglo počivati, ne na jasnoj, imaginativnoj vidovitosti već ipak na tragovima inspiracije i intuicije koje su onda primijenjene i razrađene od takozvanih alkemičara. Ako je alkemičar tih vremena bio častan u svojim ciljevima a ne za egoistični dobitak, još uvijek je radio, u određenom pogledu, sa starom inspiracijom i intuicijom. Dok je bio uključen u njegove vanjske aktivnosti, stara vidovitost je još bila uzburkana unutar njega, premda još više nije bilo pridruženo nikakvo vjerodostojno znanje. Ali broj ljudi u kojima su ti tragovi drevne vidovitosti preživjeli, stalno se smanjivao. Često sam govorio da se danas ti tragovi mogu veoma lako izvući vani iz ljudske duše u stanju atavističke, vizionarske vidovitosti. Pokazali smo kako se atavistička vidovitost u naše vrijeme može manifestirati na razne načine.

Iz svega ovoga ćete shvatiti da što se više približavamo našem vlastitom periodu u evoluciji, to više imamo posla s opadanjem starih duševnih snaga i rastom tendencija u čovjekovoj duši prema promatranju vanjskog, materijalnog svijeta. Nakon spore i postupne pripreme, to je doseglo vrhunac u devetnaestom stoljeću, zapravo sredinom tog stoljeća. Malo od toga je danas shvaćeno od onih koji se ne zamaraju takvim stvarima, ljudima u budućnosti će biti jasno da su materijalističke tendencije druge polovine devetnaestog stoljeća imale svoj vrhunac sredinom stoljeća; tada su te tendencije razvile najveću snagu. Međutim posljedica svake tendencije je da se razvijaju određeni talenti i zaista impresivna veličina metoda razvijenih od materijalističke znanosti proizlazi iz tih tendencija duše da se čvrsto uhvati vanjskog, materijalnog svijeta čula.

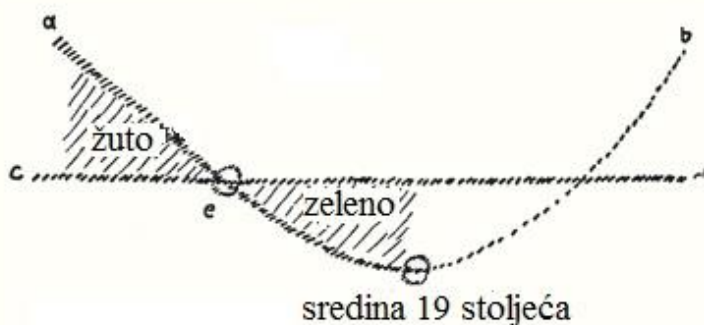
Sada o toj fazi evolucije čovječanstva moramo misliti kao da joj je pridružena još jedna pojava. Ako se u imaginaciji vratimo natrag u prvobitna doba duhovnog razvoja čovječanstva, naći ćemo s obzirom na duhovno znanje, da su ljudi bili u relativno sretnom položaju. Većina ljudskih bića, zapravo svi, o duhovnom svijetu su znali kroz neposrednu viziju. Baš kao što moderan čovjek percipira minerale, biljke i životinje i svjestan je tonova i boja, tako su i ljudi starine bili svjesni duhovnog svijeta; za njih je bio konkretna stvarnost. Tako da u tim starim vremenima, kada je puna budna svijest o vanjskom, materijalnom svijetu bila prigušena tijekom spavanja ili sanjanja, nije zaista bilo nikog tko nije bio povezan s umrlima koji su mu bili blizu tijekom života. U budnom stanju čovjek je mogao imati interakciju s živućima; tijekom spavanja ili sanjanja, s umrlima. Učenje o besmrtnosti duše u tim bi prvobitnim vremenima bilo izlišno kao što bi bilo danas latiti se dokazivanja da biljke postoje. Samo zamislite što bi se dogodilo sada ako bi se netko latio dokazivanja da biljke postoje! Isti bi stav u prvobitna vremena bio zauzet ako bi netko mislio da je nužno dokazati da duša također živi nakon smrti.

Čovječanstvo je postupno izgubilo tu sposobnost življenja u zajednici s duhovnim svijetom. Bilo je, naravno, uvijek pojedinaca koji su koristili svaku dostupnu mogućnost da razviju vidovnjaštvo. Ali čak je i to postajalo sve teže. Kako su ljudi u starim vremenima razvili određeni dar vidovnjaštva? Ako sa shvaćanjem danas proučavamo filozofiju *Platona*, ili ono što postoji od *Heraklita*, moramo shvatiti — a to posebno vrijedi za još ranije grčke filozofe — da su oni potpuno različiti od kasnijih filozofa. Pročitajte prvo poglavlje moje knjige *Zagonetke filozofije*, gdje sam pokazao kako su ti drevni filozofi, *Tales* i *Parmenides*, *Anaksimen* i *Heraklit*, još bili pod utjecajem njihovih specifičnih temperamenata. To do sada nije bilo istaknuto; prvi spomen toga je u mojoj knjizi. Neizbježno, stoga, mora proći neko vrijeme prije nego to bude prihvaćeno — ali to nije važno. O Platonu, još možemo osjećati: ta filozofija još prijanja za cijelog čovjeka. Međutim, kada dođemo do *Aristotela*, osjećaj je da imamo posla s akademskom, učenom filozofijom. Stoga razumijevanje Platona traži više uvida nego što moderni filozof obično ima na raspolaganju. Iz istog razloga postoji jaz između Platona i Aristotela. Aristotel je već učenjak u modernom smislu. Platon je zadnji filozof u starom grčkom smislu; on je filozof čiji su koncepti u nekoj mjeri još uvijek prožeti s *životom*. Dok god takva filozofija postoji, veza s duhovnim svijetom nije prekinuta, i zaista se nastavilo kroz dugo vremena, zapravo u Srednji vijek. Srednji vijek filozofiju nije razvio na daljnji stupanj već je jednostavno preuzeo aristotelisku filozofiju; i do određene točke u vremenu sve je to bilo dobro. Platonova filozofija je također preuzeta na neki način.

Sada, u davnim danima, dok je god i najmanja sposobnost za vidovitost određene vrste bila prisutna, nešto bi se veoma značajno dogodilo kada bi ljudi dopustili da ta filozofija djeluje na njih. Danas, filozofija djeluje samo na glavu, samo na mišljenje. Razlog zašto toliko ljudi izbjegava filozofiju je taj jer ne vole misliti. I posebno zato jer filozofija ne nudi ništa putem senzacionalizma oni je ne žele proučavati. Međutim, drevna filozofija je, kada je primljena u ljudskoj duši, još uvijek mogla, zbog njene velike životvorne moći, potaknuti još uvijek

postojeće darove vidovnjaštva. Platonova filozofija, štoviše, čak i Aristotelova filozofija, još je imala taj učinak. Bijući manje apstraktne od filozofija modernih vremena, još uvijek su mogle potaknuti sposobnosti vidovnjaštva svojstvene ljudskoj duši. I tako se dogodilo kod ljudi koji su se posvetili filozofiji, da su sposobnosti koje su inače uronjene ispod površine bile oživljene. Tako je nastalo vidovnjaštvo. Ali zbog onoga što sada treba naučiti o fizičkom svijetu — a to također vrijedi i za filozofiju — što je bilo od važnosti samo za fizički plan, i postajalo sve važnije, čovjek se sve više otuđio od ostataka stare vidovitosti. Nije više mogao prodrijeti u unutarnje dubine egzistencije i sve je teže bilo postati vidovnjak. Niti će to ponovno biti moguće dok nove metode naznačene kao početak u knjizi *Znanje o višim svjetovima. Kako se postiže?* ne budu prihvaćene kao vjerodostojne.

Čuli smo da je period materijalizma dosegnuo vrhunac — moglo bi se također reći, svoju najdublju točku — sredinom devetnaestog stoljeća. Sigurno je da će uvjeti postajati sve teži ali niti poveznice s ranijim impulsima u evoluciji čovječanstva ne smiju ipak biti prekinute. Slijedeći dijagram pokazuje kako se vidovnjaštvo razvijalo:

Ovdje je (žuto) vidovnjaštvo još prisutno u punom cvatu; sve više iščezava dok ne dosegne najnižu točku sredinom devetnaestog stoljeća, i zatim opet postoji uspon. Međutim razumijevanje duhovnog svijeta nije isto što i vidovnjaštvo. Baš kao što s obzirom na svijet, znanost nije ista stvar kao i čisto čulna percepcija, sama vidovitost je druga stvar nego je to razumijevanje onog viđenog. U ranijim epohama ljudi su bili zadovoljni, uglavnom, s vizijom; nisu došli do točke razmišljanja o onom što je viđeno u nekoj većoj mjeri, jer im je vidovnjaštvo bilo dovoljno. Ali sada, i mišljenje također izbija u prvi plan. Linija a–b, dakle, označava vidovnjaštvo, viziju; linija c–d označava misao ili razmišljanje o duhovnim svjetovima.

U drevna vremena čovjek je bio zauzet s vizijama a mišljenje je, takoreći, ležalo u podsvjesnoj oblasti duše. Vidovnjaci starine nisu mislili, nisu razmišljali; sve im je dolazilo direktno preko njihove vizije. Mišljenje je tek počelo utjecati na vidovnjaštvo oko tri ili četiri tisuće godina pr.Kr. Postojalo je zlatno doba u staroj indijskoj, perzijskoj, egipatsko-kaldejskoj a također i u veoma drevnoj grčkoj kulturi kada je mišljenje, još mlađahno i svježije, u ljudskoj duši bilo vjenčano s vizijom. U tim vremenima, mišljenje nije bilo težak proces kao što je danas. Ljudi su imali velike, sveobuhvatne pojmove, i kao dodatak, imali su viziju (e u dijagramu) . Nešto takvog, premda u

oslabljenom obliku, bilo je prisutno kod vidovnjaka koji su utemeljili misterije Samotrake i tamo dali monumentalno učenje o četiri boga: Akseros, Aksiokersos, Aksiokersa i Kasmilos (Akseros je boginja majka a ostali njeni pomoćnici, spadaju u predolimpijske bogove nap.pr.). U tom velikom učenju kojem je jednom bio dom otok Samos, neki uzvišeni koncepti su preneseni onima koji su bili inicirani u misterije i koji su s tim konceptima mogli ujediniti preživjele plodove drevnog vidovnjaštva. Možda bude moguće govoriti o ovim stvarima drugom prilikom detaljnije. (vidi predavanje XII iz ciklusa "Misterijsko znanje i misterijski centri", iz godine 1923)

Ali potom je vidovnjaštvo postupno uronilo ispod praga svijesti i prizvati ga iz dubina duše postalo je sve teže. Bilo je moguće, naravno, zadržati neke koncepte, čak ih i dalje razviti; i tako je konačno došlo vrijeme kada su postojali posvećenici koji nisu nužno bili vidovnjaci — dobro uočite, posvećenici koji nisu nužno bili vidovnjaci.

Na različitim mjestima gdje su bili skupovi tih posvećenika, oni su jednostavno usvojili ono što je bilo djelom sačuvano iz starijih vremena, za koje je moglo biti potvrđeno da su ih drevni vidovnjaci otkrili — ili što je moglo biti izvučeno od ljudi koji su još posjedovali sposobnost atavističke vidovitosti. Uvjerenje je dijelom došlo iz povijesne tradicije, dijelom iz pokusa. Ljudi su se uvjerali u ono što su im umovi *mislili* da je istinito. Međutim kako je vrijeme prolazilo broj pojedinaca u tim skupinama koji su još mogli vidjeti u duhovni svijet, stalno se umanjivao, dok se broj onih koji su imali teorije o duhovnom svijetu i izražavali ih simbolima i slično, stalno povećavao.

A sada promislite o tome što je neizbježno rezultiralo iz toga oko sredine devetnaestog stoljeća, kada su materijalističke tendencije ljudi doseglye njihovu najdublju točku. Naravno, bilo je ljudi koji su znali da postoji duhovni svijet a također su znali i što se može naći u duhovnom svijetu, ali nikada nisu vidjeli taj svijet. Zaista, najistaknutiji mudraci u devetnaestom stoljeću su bili ljudi koji su, premda nisu vidjeli ništa od duhovnog svijeta, znali da on postoji, mogli su razmišljati o njemu, mogli su čak i otkriti nove istine pomoći izvjesnih metoda i određenog simbolizma koji je bio sačuvan u drevnoj tradiciji. Uzmimo samo jedan primjer. — Ništa posebno se neće dobiti gledajući crtež ljudskog bića. Ali ako je ljudska forma nacrtana s lavljom glavom, ili neka druga s glavom bika, oni koji su naučili kako te stvari interpretirati mogu dosta skupiti iz takve simboličke prezentacije — slično, ako je bik oslikan s glavom čovjeka ili lav s glavom čovjeka. Takvi simboli su često korišteni, i postojali su ozbiljni skupovi na kojima se jezik simbola mogao naučiti. O ovome neću reći ništa više od ovoga, jer su škole inicijacije te simbole čuvale veoma strogo, ne prenoseći ih nikom tko se nije zavjetovao da će o njima šutjeti. Da bi bio izvorni znalac čovjek je trebao samo ovladati tim simboličkim jezikom — odnosno, određenim simboličkim pismom.

I tako je situacija sredinom devetnaestog stoljeća bila da je čovječanstvo općenito, posebno civilizirano čovječanstvo, posjedovalo sposobnost duhovne vizije duboko dolje u podsvijesti, a ipak je imalo materijalističke tendencije. Međutim, bilo je, dosta ljudi koji su znali da postoji duhovni svijet, koji su znali da baš kao što smo okruženi zrakom, da smo tako okruženi i duhovnim

svijetom. Ali u isto vrijeme su ti ljudi bili opterećeni izvjesnim osjećajem odgovornosti. Oni nisu mogli pribjeći nikakvim stvarnim sposobnostima kojima bi postojanje duhovnog svijeta moglo biti demonstrirano, ipak nisu željeli vidjeti vanjski svijet da potpuno podliježe materijalizmu. I tako su se u devetnaestom stoljeću oni koji su bili inicirani suočili s teškom situacijom, situacijom u čijem svijetlu im se nametnulo pitanje: Trebamo li znanje koje nam je prešlo iz davnih vremena nastaviti čuvati unutar ograničenih krugova i samo gledati dok cijelo čovječanstvo, zajedno s kulturom i filozofijom, tone u materijalizam? Smijemo li samo gledati dok se to događa? Nisu to smjeli, posebno oni koji su bili stvarno ozbiljni u tim stvarima.

I tako je došlo do toga da su sredinom devetnaestog stoljeća riječi “ezoterik” i “egzoterik” koje su posvećenici koristili među sobom, stekle značenje koje odstupa od onog kojeg su prethodno imale. Okultisti su se podijelili na egzoterike i ezoterike. Ako bi zbog analogije, bili usvojeni izrazi povezani s modernim parlamentom — premda naravno tu nisu prikladni — egzoterika se može usporediti sa strankama lijevog krila a ezoterika sa strankama desnog krila. Ezoterici su bili oni koji su željeli čvrsto nastaviti princip da ne dopuste ništa što je bilo sveto, tradicionalno znanje, ništa što bi moglo omogućiti mislećem čovjeku da stekne uvid u simbolički jezik, da ne dođe do javnosti. Ezoterici su bili, takoreći, konzervativci među okultistima. Tko su, dakle — možemo pitati — bili egzoterici? Oni su bili i jesu oni koji neke dijelove ezoternog znanja žele učiniti javnim. U osnovi, egzoterici nisu bili različiti od ezoterika, jedino što su ovi prvi bili skloni slijediti poticaj njihovog osjećaja odgovornosti, i dio ezoternog znanja učiniti javnim.

Postojala je široka rasprava u to vrijeme o kojoj vanjski svijet nije ništa znao ali koja je posebno podgrijavana sredinom devetnaestog stoljeća. Zaista su sukobi i rasprave između ezoterika i egzoterika bile daleko više zagrijane nego one između konzervativaca i liberala u modernim parlamentima. Ezoterici su zauzeli stajalište da reći bilo što o duhovnom svijetu i bilo što prenijeti treba samo onima koji su se zavjetovali na strogu šutnju i voljni su pripadati nekom određenom društvu. Egzoterici su rekli: Ako se slijedi to načelo, ljudi koji se nisu pridružili nekom takvom društvu ili savezu potpuno će uroniti u materijalizam.

I sada su egzoterici predložili način. Danas vam to mogu reći: put tada predložen od egzoterika je put kojeg mi sami poduzimamo. Njihov prijedlog je bio da određeni dio ezoterijskog znanja treba popularizirati. Vidite, također, kako smo mi sami radili uz pomoć popularnih spisa, da bi ljudi postupno bili vođeni do znanja o duhovnim svjetovima.

Sredinom devetnaestog stoljeća stvari nisu došle do točke na kojoj bi se bilo tko odvažio priznati da je to bilo njihovo uvjerenje. U takvim krugovima ne postoji, naravno, glasanje, i reći sljedeće je govoriti u metaforama. Ipak se može izjaviti da su na prvom izjašnjavanju ezoterici bili pobjednici dana a egzoterici su se morali podčiniti. Društvo ili savez nisu bili protiv, zbog dobrog starog običaja zajedništva. Tek je u modernija vremena doseguta točka kada su članovi izbacivani ili istupali. Takve stvari se ne bi trebale događati jer su ljudi shvaćali da se moraju držati zajedno u bratstvu. Tako egzoterici nisu

mogli ništa drugo nego se podčiniti. Međutim odgovornost prema cijelom čovječanstvu ih je pritiskala. Osjećali su se, takoreći, kao čuvari evolucije. Taj pritisak, s rezultatom da se prvog izjašnjavanja — ako opet smijem koristiti tu riječ — nije pridržavalo, i — opet ću koristiti riječ koju kao izvučenu iz običnog načina govora treba uzeti metaforički — postignuta je vrsta kompromisa. To je vodilo do slijedeće situacije.

Rečeno je, a to je također priznato i od ezoterika: hitno je potrebno da čovječanstvo općenito shvati da okolni svijet nije lišen duhovnog, da se ne sastoji samo od materije i da nije podložan čisto materijalnim zakonima; Čovječanstvo treba saznati da baš kao što smo okruženi materijom, da smo također okruženi i duhovnim, i da čovjek nije samo biće s kojim se suočavamo kada ga pogledamo u materijalnom smislu, već također u sebi ima nešto što je prirode duha ili duše. Mogućnost da se to zna za čovječanstvo mora biti sačuvana. O tome, dogovor je postignut — i to je bio kompromis.

Ali ezoterici devetnaestog stoljeća nisu bili spremni predati ezoterno znanje, stoga je trebala biti tolerirana drugačija metoda. Kako je ona nastala to je složena priča. Konkretno prilikom osnivanja grupa sam često govorio o tome što se tada dogodilo. Ezoterici su rekli: Ne želimo ezoterno znanje učiniti javnim, ali shvaćamo da materijalizam doba treba biti srušen. — U određenom smislu ezoterici su se oslanjali na dobro utemeljenom načelu, jer kada stalno iznova vidimo stav danas usvojen prema ezoternom znanju možemo shvatiti i suosjećati s onima koji tada nisu htjeli ni čuti da to naprave javnim. Moramo shvatiti, ipak, da se stalno iznova može vidjeti kako otvoreno prenošenje ezoternog znanja vodi u propast, i da su oni koji se uhvate takvog znanja sami uzrok preprekama i zaprekama na putu njegova širenja. Zadnjih tjedana često smo govorili o činjenici da je tim preprekama i zaprekama posvećeno premalo pažnje. Kada je stvar o tome da se ezoterno znanje učini javnim susreću se najnesretnija iskustva. Pomoć učinjena pojedincima s najboljom voljom na svijetu — čak i tu najelementarnije stvari dovode do nevolja! Teško biste vjerovali koliko se često događa da je nekom pojedincu dan savjet — ali on mu se ne dopada. Kada vanjski svijet kaže da okultist koji radi kao što mi radimo ovdje, provodi veliki autoritet — to je samo krilatica. Dok god je dani savjet prihvatljiv, na okultista se, u pravilu, ne gundđa; ali kada se savjet ne sviđa, nije prihvaćen. Ljudi čak i zastrašuju objavljujući: “Ako mi ne date drugačiji savjet, jednostavno ne mogu napredovati”. Tu može doći do stvarnih prijetnji, a ipak je to bila stvar savjeta osobi za njeno dobro. Ali pošto želi nešto drugo, kaže: “Dovoljno sam dugo čekao; sada mi točno recite što treba napraviti”. To mu je davno rečeno, ali je otišlo van pameti. Konačno stvari dođu do točke gdje oni koji su jednom bili lakovjerni vjernici u autoritet postaju najljući neprijatelji. Očekuju da dobiju savjet koji oni žele a kada im se ne sviđa postaju ljuti neprijatelji. U naše vlastito vrijeme, dakle, iskustvo nas uči da ne možemo jednostavno osuditi one ezoterike koji su odbili imati bilo kakve veze s popularizacijom ezoternih istina.

I tako sredinom devetnaestog stoljeća do te popularizacije nije došlo; međutim, napravljen je na neki način pokušaj, nošenja s materijalističkim tendencijama doba. Teško je izraziti ono što treba reći i mogu jedino to staviti

u riječi koje, kao takve, nisu nikada zapravo izgovorene ali ipak daju pravu sliku. U to vrijeme ezoterik je rekao: Što se može napraviti u vezi čovječanstva? O ezoternim učenjima možemo nadugo pričati ali ljudi će se jednostavno smijati i nama i vama. Pridobiti ćete ne više od nekoliko lakovjernih ljudi, nekoliko lakovjernih žena, ali nećete pridobiti one sa striktno znanstvenim stavom, i morat ćete računati s tendencijama doba.

Posljedica je bila da se težilo naći metodu pomoću koje bi se skrenula pažnja na duhovni svijet, i zaista na upravo na jednak način kao što je u materijalnom svijetu pažnja skrenuta na činjenicu da kod kriminalca zatiljni režanj ne prekriva ili potpuno ne prekriva odgovarajući dio njegova mozga. — I tako dolazi do toga da je *medijumstvo* namjerno dovedeno na scenu. Na neki način, mediji su bili agenti onih koji su time željeli, uvjeriti ljude u postojanje duhovnog svijeta, jer su preko medija ljudi mogli fizičkim očima vidjeti ono što potječe iz duhovnog svijeta; mediji su proizveli pojave koje su mogle biti pokazane na fizičkom planu. Medijumstvo je bilo sredstvo da se ljudima pokaže da postoji duhovni svijet. Egzoterici i ezoterici su se ujedinili u podršci medijumstvu, da bi se nosili s tendencijom vremena.

Samo pomislite na ljude kao što su Zöllner, Wallace, du Prel, Crookes, Butlerow, Rochas, Oliver Lodge, Flammarion, Morselli, Schiaparelli, Ochorowicz, James, i drugi — kako su postali uvjereni u postojanje duhovnog svijeta? Zato jer su svjedočili manifestacijama iz duhovnog svijeta. Ali sve što se može napraviti od duhovnog svijeta ili od posvećenika mora, na prvom mjestu, biti prirode pokušaja u svijetu ljudi. Zrelost čovječanstva mora uvijek biti na kušnji. Ova podrška medijumstvu, spiritualizmu, bila je stoga također, na neki način, pokušaj. Sve što su egzoterici i ezoterici koji su se složili oko kompromisa mogli reći bilo je: Što će od toga doći ostaje da se vidi. — I što je, zapravo, od toga došlo?

Većina medija su davali izvješća o svijetu u kojem žive umrli. Samo čitajte literaturu o tome! Za one koji su bili posvećeni, rezultat je bio nesretan u krajnjoj mjeri, najgori što je mogao biti. Jer vidite, bile su dvije mogućnosti. Jedna je bila ovo. — Mediji su korišteni i oni su napravili određenu komunikaciju. Mogli su ispričati samo ono što su prenijeli u obično okruženje — u materijalne elemente kojih je duh, naravno, prisutan. Bilo je očekivano, međutim, da će mediji iznijeti na vidjelo svakakve skrivene zakone prirode, skrivene zakone elementarne prirode. Ali ono što se stvarno dogodilo bilo je neizbježno, a iz sljedećeg razloga.—

Čovjek se, kao što znamo, sastoji od fizičkog tijela, eterskog tijela, astralnog tijela i ega. Od kada ide na spavanje do buđenja, dakle, stvarni čovjek je u njegovom egu i astralnom tijelu; ali tada je u isto vrijeme u oblasti umrlih. Međutim, medij koji tamo sjedi, nije ego i astralno tijelo. Ego svijest a također i astralna svijest su bile potisnute i kao rezultat fizičko i etersko tijelo postaju naročito aktivni. U tom stanju medij može doći u kontakt s hipnotizerom, ili inspiratorom — odnosno, s nekim drugim ljudskim bićem. Ego drugog ljudskog bića, ili također okruženje, mogu imati utjecaja na medija. Nemoguće je da medij uđe u oblast umrlih jer su sami članovi njegova bića koji pripadaju toj oblasti napravljeni neoperativnim. Mediji su odlutali; dali su izvješća

navodno o oblasti umrlih. I tako je bilo očito da ovaj pokušaj nije postigao ništa osim što je donio veliku zabludu. Jednog lijepog dana, dakle, trebat će se priznati da je slijeđen put koji je ljude vodio u zabludu — do čisto luciferičkih učenja povezanih s ahrimanskim zapažanjima. Naokolo se raširila zabluda iz koje ništa dobro nije moglo doći. Kako je vrijeme prolazilo to je shvaćeno.

Vidite, dakle, kako je napravljen pokušaj nošenja s materijalističkim tendencijama doba i još da se u čovjekovu svijest vrati da oko nas postoji duhovni svijet. U prvom redu, taj put je vodio u zabludu, kao što smo čuli. Ali iz ovoga možete shvatiti koliko je nužno ići drugim putem, naime, stvarno početi činiti javnim dio ezoternog znanja. To je put kojim se treba ići čak i ako nosi nevolju za nevoljom. Sama činjenica da mi nastavljamo sa znanošću duha je, takoreći, potvrda potrebe da se provede u djelo načelo egzoterika sredinom devetnaestog stoljeća. I cilj duhovne znanosti koji želimo kultivirati je ništa drugo nego to provesti u djelo, provesti to u djelo, časno i iskreno.

Iz svega ovoga bit će vam jasno da je materijalizam nešto o čemu ne možemo samo špekulirati; moramo shvatiti nužnost njegove pojave, posebno vrhunac — ili najnižu točku — koju je dosegno sredinom devetnaestog stoljeća. Cijeli trend je naravno počeo davno ranije — sigurno tri, četiri ili pet stoljeća ranije. Čovjekovo naginjanje duhovnom prelazilo je sve više u podsvijest, i takvo stanje stvari je doseglo klimaks sredinom devetnaestog stoljeća. Ali to je također bilo nužno, da bi se materijalistički talenti ljudi mogli razviti neometano od okultnih sposobnosti. Materijalistički filozof kao što je *Kant*, materijalistički filozof sa stajališta idealista devetnaestog stoljeća — o tome lako možete pročitati u mojoj knjizi *Zagonetke filozofije* — ne bi se mogao pojaviti da se okultne sposobnosti nisu povukle u pozadinu. U čovjeku se razvijaju određene sposobnosti kada se druge povuku, ali dok se jedna vrsta sposobnosti i talenata razvija izvana, druga vrsta uzima vlastiti unutarnji put. Ta tri, četiri ili pet stoljeća nisu dakle bila, potpuni gubitak za duhovnu evoluciju čovječanstva. Duhovne snage nastavile su se razvijati ispod praga svijesti, i ako promislite što sam kazao u vezi pamfleta von Wrangella [objavljeno u Leipzigu 1914 pod naslovom "*Wissenschaft und Theosophie*"] na temu o tome što on tamo naziva "snoliko", moći ćete prepoznati postojanje okultnih sposobnosti koje samo čekaju da se otvore. U dušama ljudi one su prisutne u obilju; samo je stvar izvući ih na pravi način.

Ove stvari je bilo nužno reći kao uvod, a sutra ćemo prijeći na pitanje odnosa između živih i umrlih, imajući na umu da je na neki način pogrešan put koji je rezultirao iz kompromisa između egzoterika i ezoterika zapravo bio poučan. Da bi razumjeli prirodu tog kompromisa moramo proučiti pitanje rođenja i smrti i zatim pokazati kakav su učinak u vezi toga imale materijalističke metode.

PREDAVANJE II

11 listopada 1915

Ovom prigodom želio bih da mi bude dopušteno uključiti osobne reference među stvari objektivne povijesti, jer ono što treba biti dodano temi kojom smo se bavili na jučerašnjem predavanju nužno je za naše današnje proučavanje i nakon pomnog razmatranja vjerujem da je ispravno uključiti više detalja.

Želim, najprije, govoriti o konkretnom iskustvu povezanim s našim Pokretom. Zna se da smo izvana započeli povezujući se — ali samo izvana — s Teozofskim društvom i da smo osnovali takozvani njemački ogranak društva u jesen 1902, u Berlinu. Tijekom godine 1904 bili smo posjećeni u raznim gradovima Njemačke od uvažanih članova teozofskog društva, a epizoda s kojom želim započeti dogodila se tijekom jednog od tih posjeta. Prvo izdanje moje knjige *Teozofija* upravo je bilo objavljeno — u proljeće 1904 — a mjesečnik *Lucifer-Gnoza* se pojavljivao. U tom mjesečniku objavio sam članke koji se bave problemom Atlantide i karakterom atlantske epohe. Ti članci su kasnije objavljeni kao posebno izdanje pod naslovom *Unsere atlantischen Vorfahren* (Naši atlantski preci). Članci su sadržavali brojna priopćenja o atlantskom svijetu i o ranijoj, takozvanoj lemurijskoj epohi. Nekoliko takvih članaka se dakle već pojavilo, i baš u vrijeme kada su nas posjećivali članovi teozofskog društva brojni primjerci koji su sadržavali važna priopćenja su bili spremni, i poslani pretplatnicima. Te članke koji se bave Atlantidom pročitao je uvaženi član teozofskog društva, i postavio mi pitanje. I to je pitanje koje želim spomenuti kao vrijedno pažnje u vezi s onim što je rečeno na jučerašnjem predavanju.

Ovaj član teozofskog društva, koji je u vrijeme njegova osnivanja od *Blavatsky* imao udjela u najbitnijim postupcima, član, dakle, koji je imao punog udjela u aktivnostima društva, postavio je pitanje: “Na koji način su dobivene informacije o svijetu Atlantide?” — Pitanje je bilo veoma značajno jer je do tada član bio upoznat samo s metodama kojima su te informacije dobivene u teozofskom društvu, naime, pomoću određene vrste medijumskog istraživanja. U to vrijeme u teozofskom društvu već objavljene informacije temeljene su na istraživanjima u izvjesnom smislu povezanim s medijumstvom. Odnosno, netko je stavljen u vrstu medijumskog stanja — to se nije moglo nazvati trans ali je bilo medijumsko stanje — i uspostavljene su veze koje su učinile mogućim da osoba, premda nije u stanju obične svijesti, prenosi određene informacije; o stvarima izvan dosega obične svijesti. Tako su se u to vrijeme radila priopćenja i član teozofskog društva o kojem se radi koji je mislio da se informacije o pretpovijesnim događajima mogu dobiti jedino na taj način, raspitivao se koju osobnost mi imamo među nama koju bi mogli koristiti kao medija za takva istraživanja.

Kako sam ja naravno odbio usvojiti tu metodu istraživanja i od početka inzistirao na striktno individualnom istraživanju, i kako je ono što sam u to vrijeme otkrio bilo u potpunosti moje vlastito, osobno istraživanje, i rezultat, ispitivač me uopće nije razumio, nije shvatio da je to bila sasvim drugačija stvar od svega što je do tada napravljeno u teozofskom društvu. Put koji sam ja

odredio za sebe, bio je ovo: Odbaciti sve ranije načine istraživanja i — doduše pomoću nadčulne percepcije — istražiti koristeći samo ono što može biti otkriveno onom tko i *sam* jest istražitelj.

U skladu s položajem kojeg moram uzeti u duhovnom pokretu, za mene nije moguć niti jedan smjer osim da striktno provedem u djelo one metode istraživanja koje su pogodne za moderni svijet i za moderno čovječanstvo. Vidite, postoji veoma značajna razlika, između metoda istraživanja prakticiranih u znanosti duha i onih koje su bile prakticirane u teozofskom društvu. Sva priopćenja primljena od tog društva iz duhovnog svijeta — uključujući na primjer, ona dana u knjizi *Scott-Elliota* o Atlantidi — u cijelosti dolaze na opisani način, jer je samo to smatrano mjerodavno i objektivno. S tim u vezi, uvođenje našeg duhovno-znanstvenog smjera u radu bilo je, od samog početka nešto potpuno novo u teozofskom društvu. On temeljito računa na moderne znanstvene metode koje trebaju biti elaborirane i razvijene da bi se uzlazak u duhovne oblasti učinilo mogućim.

Ova rasprava je bila značajna. Dogodila se godine 1904, i pokazala koliko je velika razlika bila između onog što se provodilo u znanosti duha i što je provodio ostatak teozofskog društva; pokazala je da je ono što mi imamo u znanosti duha u teozofskom društvu u to vrijeme bilo nepoznato i da teozofsko društvo nastavlja metode koje su usvojene kao kompromis između egzoterika i ezoterika. Tako je bio nužan rezultat razvoja kojeg sam jučer opisao na predavanju. Rekao sam da vidovnjaštvo postupno odumire i da je preostalo samo nekoliko izoliranih vidovnjaka u kojima se može pobuditi medijumsko stanje i od kojih se mogu dobiti neke informacije. Na ovaj način su nastali, "Okultni redovi", kako su nazivani, redovi u kojima je bilo, točno je, mnogih koji su bili inicirani, ali ne i vidovnjaka. Unutar prevladavajućeg materijalizma ti redovi su bili suočeni s nužnošću da kultiviraju i razrađuju metode koje dugo nisu bile u modi, a instrumente istraživanja su morali tražiti među osobama u kojima su se medijumske sposobnosti — odnosno, atavistička vidovitost — još mogla razviti i dati neki rezultat. U tim krugovima postojala su dalekosežna učenja i, kao dodatak, simboli. Međutim, oni koji su se željeli uključiti u aktualna istraživanja morali su se osloniti na pomoć osoba koje su posjedovale atavističku vidovitost. Te metode su zatim nastavljene na neki način u teozofskom društvu, i kompromis o kojem sam jučer govorio sastojao se u osnovi ni od čega drugog osim da su u ložama i redovima rađeni pokusi pomoću čega bi duhovni utjecaji mogli biti projicirani u svijet. Želja je bila da se pokaže da su na ljudima izvršeni utjecaji iz duhovnog svijeta.

Procedure usvojene u ezoternim školama stoga su bile uvedene u praksu. Taj pokušaj je bio fiasco, jer gdje god se očekivalo da će preko medija izvorni duhovni zakoni koji prevladavaju u okolnom svijetu biti izvedeni na vidjelo, jedini rezultat je bio da su skori svi mediji pali u grešku pretpostavljajući da je sve emaniralo od umrlih, i oni su to uljepšali u priopćenja koja su navodno dobili od umrlih. To je vodilo do konkretne posljedice. — Ako se stariji članovi među vama mogu vratiti u najranije periode teozofskog društva i proučiti literaturu proizvedenu pod njegovim okriljem, naći ćete da je astralni svijet — odnosno, život neposredno nakon smrti — bio opisan u knjigama gdje. Besant

koje su samo reproducirale ono što je bilo sadržano u *Tajnoj doktrini* Blavatsky ili se moglo pročitati u knjigama Leadbeatera. To je također bio izvor svega što se dalo u vezi čovjekova života između smrti i novog rođenja.

Ako usporedite što je rečeno u mojoj knjizi *Teozofija* o svijetu duše i svijetu duha — u prvom redu, ljudi su to uvijek pokušavali opovrgnuti ali mislim da danas dovoljan broj može misliti objektivno o temi — naći ćete prilične razlike, upravo zato što su i s obzirom na te domene također i metode istraživanja bile različite. Jer sve metode istraživanja upotrijebljene u teozofskom društvu, čak i one korištene za istraživanje života umrlih, potječu od procedura o kojima sam govorio.

Dakle vidite, ono što je teozofsko društvo imalo za ponuditi svijetu na prvom mjestu je u određenom pogledu bilo nastavak pokušaja napravljenog ranije od okultista. U kojem drugom pogledu to nije bio slučaj čuti ćemo za trenutak. Međutim, gledajući u cjelini, to je bio nastavak pokušaja koji je, od sredine devetnaestog stoljeća, bio rezultat kompromisa između egzoterika i ezoterika, izuzev što su kasnije stvari od teozofskog društva učinjene više ezoternim. Dok je prethodni pokušaj bio predstaviti medije svijetu, članovi teozofskog društva su radije radili u njihovom unutarnjem krugu i vani dali samo rezultate. To je bila bitna razlika, jer tamo su se ljudi vraćali metodi istraživanja utemeljenoj kao običaj od raznih redova prije sredine devetnaestog stoljeća. To iznosim jer moram oštro naglasiti činjenicu da je s adventom naše duhovne znanosti potpuno nova metoda, ona koja u potpunosti uzima u obzir djelovanje i stav moderne znanosti, bila uvedena u okultni pokret.

Sada kao što sam rekao, kompromis postignut između egzoterika i ezoterika da preko medija svih vrsta uvjere materijalistički svijet da duhovni svijet postoji, bio je fujasko, fujasko utoliko što su mediji uvijek govorili o svijetu koji pod postojećim uvjetima njima jednostavno nije bio dostupan, naime, svijetu umrlih. Mediji su govorili o inspiracijama navodno primljenim od svijeta u kojem žive umrli. Situacija je bila takva da pokušaj egzoterika i ezoterika nije polučio rezultat koji je zaista bio očekivan.

Kao je došlo do takvog stanja stvari? Kakav je bio rezultat izvanrednog pokušaja koji je napravljen kao posljedica kompromisa? Rezultat je bio da su posvećenici određene vrste oteli moć iz ruku onih koji su napravili kompromis. Posvećenici ekstremnog lijevog krila su zaposjeli postupke koji su bili oblikovani na opisani način. Oni su stekli veliki utjecaj, jer ono što je dobiveno kroz medije nije uopće izviralo iz oblasti umrlih, već iz oblasti živih — od posvećenika koji su se postavili bilo u udaljenu ili blisku vezu s medijima. Pošto je sve doneseno kroz te posvećenike i kroz medije, bilo je obojano teorijama onih koji su medije željeli staviti pod njihovu kontrolu. Želja onih među egzotericima i ezotericima koji su napravili kompromis bilo je donijeti ljudima to da zaista postoji duhovni svijet. To je ono što su oni željeli utisnuti. Ali kada su oni koji su mislili da su sposobni držati uzde dopustili da im isklizne, okultisti ekstremnog lijevog krila su ih zaposjeli i pomoću medija težili — ako smijem upotrijebiti ovu tautologiju — da prenesu *njihove* teorije i *njihove* poglede na svijet.

Za one koji su napravili kompromis za dobrobit čovječanstva, položaj je bio katastrofalan, jer su sve jače osjećali da su u svijet donesena pogrešna učenja o nadčulnom. — Takav je bio položaj u razvoju okultizma u četrdesetima, pedesetima a čak i u šezdesetima devetnaestog stoljeća.

Dok su se u krugovima časnih okultista rasprave još odvijale, situacija je bila zlokobna. Jer što su više okultisti naginjali u lijevo, manje su se brinuli da promoviraju samo ono što je opravdano, naime, *univerzalno-ljudsko*. U okultizmu čovjek pripada "lijevo" kada pokušava postići neki krajnji cilj uz pomoć onog što je naučio putem okultnog učenja. Čovjek u okultizmu pripada "desno" kada cilj želi čisto iz vlastite koristi. Srednje stranke su bile u korist pravljenja egzoternim, ezoternog znanja potrebnog u naše vrijeme da bi interese čovječanstva postavili univerzalnim. Ali oni koji pripadaju ekstremno "lijevo" oni su koji kombiniraju njihove vlastite posebne ciljeve s onim što objavljuju kao okultno učenje. Čovjek je "lijevo" u mjeri u kojoj vrši posebne ciljeve, vodi ljude u duhovni svijet, daje im svakakve njegove demonstracije, i ulijeva u njih na nedopušten način, potičaje koji jednostavno pomažu da se ispune ti posebni ciljevi. Vodeći krug modernih posvećenika bio je suočen s tom situacijom. Shvaćeno je da je kontrola pala u ruke ljudi koji su slijedili njihove vlastite posebne ciljeve. — Takvo je bilo stanje stvari s kojim su suočeni ezoterici i egzoterici koji su napravili onaj kompromis.

Zatim se "čulo"— izraz možda nije sasvim točan ali potpuno točne riječi ne mogu se naći jer se ovisi o vanjskom jeziku a općenje među okultistima je različito od bilo čega što vanjski jezik može opisati — "čulo" se da važan događaj za nastavak duhovnog razvoja Zemlje mora biti nadohvat. Taj događaj mogu opisati jedino na sljedeći način. — U istraživanjima provedenim od pojedinih redova, dugo su vremena preferirali manje koristiti žene medije. U strogim redovima, gdje su željeli imati pravilno stajalište, nikada nisu koristili žene medije za dobivanje otkrivenja iz duhovnog svijeta.

Sada, ženski organizam je prirodno prilagođen da sačuva atavističku vidovitost dulje nego muški organizam. Dok su muški mediji bili gotovo nepoznati, ženski mediji su se još mogli naći i korišten je veliki broj dok se kompromis još držao. Ali sada u polje opservacije okultista dolazi osobnost koja je medijske sposobnosti posjedovala u najvišem stupnju. To je bila *Madame H. P. Blavatsky*, osobnost posebno prilagođena preko određenih nesvjesnih dijelova njenog organizma da izvuče mnogo, veoma mnogo, iz duhovnog svijeta. A sada promislite kakve je mogućnosti to otvorilo za svijet! U jednoj od krucijalnih točaka u razvoju okultizma, pojavila se osobnost koja je kroz osobitu prirodu njenog organizma mogla izvući mnogo, mnogo stvari iz duhovnog svijeta pomoću njenih podsvjesnih sposobnosti.

Okultist koji je u to vrijeme pazio na znakove vremena nije mogao nego sebi reći: Sada, u pravom trenutku, pojavila se osobnost koja kroz njenu osobitu organsku konstituciju može proizvesti veoma snažan dokaz drevnog, tradicionalnog učenja koje među nama postoji samo u obliku simbola. Bez sumnje je stvar bila takva da je tu bila osobnost koja je jednostavno zbog njene organske naravi imala mogućnost opet demonstrirati mnoge stvari koje su dugo vremena bile poznate samo kroz tradiciju. To je bila činjenica s kojom su

suočeni okultisti upravo nakon fijaska koji je vodio u stvarni *écorsokak*. Budimo ovdje sasvim jasni: Blavatsky je gledana kao osobnost iz koje, kao iz električki nabijene *lajdenske boce*, električne iskre — okultne istine — mogu biti proizvedene.

Vodilo bi predaleko ako bi vam kazao sve posredne veze, ali neke važne stvari mora se spomenuti. Došao je stvarno krucijalni moment na koji mogu ukazati na sljedeći način; premda izraženo nekako simbolički, striktno je u skladu s činjenicama. — Okultisti desnog krila, koji su se u konjukciji sa srednjom strankom složili o kompromisu, mogli su sebi reći: Može lako biti da nešto veoma značajno nastupa iz ove osobnosti. Ali oni koji pripadaju lijevom krilu također su s uvjerenjem mogli reći: Uz pomoć te osobnosti moguće je postići nešto ekstremno efikasno! — I sada je oko nje vođena stvarna bitka, s jedne strane s časnim ciljem da se ima mnogo onoga što posvećenici znaju, potvrđeno; s druge strane, u svrhu dalekosežnih, posebnih ciljeva.

Često sam ukazivao na rane periode života H. P. Blavatsky, i pokazao da su, u prvom redu, bili pokušaji da se od nje dobije mnogo znanja. Ali u relativno kratkom vremenu situacija se rapidno promijenila, zbog činjenice da je ona uskoro došla u sferu onih koji su pripadali, takoreći, lijevo. I premda je H. P. Blavatsky bila dosta svjesna što je ona sama mogla vidjeti — jer je ona bila posebno značajna u tome što nije jednostavno bila pasivni medij, već je imala kolosalnu memoriju za sve što joj se otkrivalo iz viših svjetova — pa ipak je neizbježno bila pod utjecajem određenih osobnosti kada je željela evocirati manifestacije iz duhovnog svijeta. I tako se uvijek poziva na ono što je stvarno trebalo ostaviti po strani — ona uvijek upućuje na “Mahatme”. Oni mogu biti tamo u pozadini ali to nije čimbenik kada je u pitanju unaprjeđivanje interesa čovječanstva.

I tako nije prošlo mnogo prije nego se H. P. Blavatsky morala suočiti s odlukom. Došao joj je nagovještaj iz centra koji pripada strani lijevih da je ona osobnost od ključne važnosti. Znala je dobro što je bilo ono što je vidjela, ali nije bila svjesna koliko je važna kao osobnost. To joj je prvo bilo objavljeno od lijevog krila. Ali u osnovi je bila čestite prirode i nakon što joj je dan taj mig iz središnjice s kojom bi se, u prvom redu, teško mogla slagati, biti odobrena, zbog njene osnovne čestitosti, probala je na svoju ruku doći do kompromisa s okultnim bratstvom u Europi. Iz toga je moglo izaći stvarno nešto dobro, jer bi kroz njen veliki dar medijumstva mogla dati potvrde od stvarno izvanredne važnosti u vezi s onim što je posvećenima bilo poznato iz teorija i simbolizma. Ali nije bila samo potpuno čestita, bila je također ono što se na njemačkom zove “*Frechdachs*” — “drznica”. A to je zasigurno bila! U njenoj prirodi je imala izvjesnu crtu koja je naročito svojstvena onima sklonim medijumstvu, naime, nedostatak konzistencije u vanjskom ponašanju. Tako je bilo trenutaka kada je mogla biti veoma smiona i jedan od tih napadaja smjelosti iskazala je na okultnom bratstvu koje je odlučilo s njom napraviti pokus, za koji uvjeti nisu mogli biti ispunjeni. Ali kako je znala da se mnogo može postići kroz nju kao instrument, odlučila je stvar razmotriti s drugim bratstvima. I tako je pristupila američkom bratstvu. To američko bratstvo je bilo ono gdje se većina uvijek

kolebala između desnog i lijevog, ali je kod svih događaja imalo mogućnost otkrivanja stvari od ogromne važnosti u vezi duhovnih svjetova.

Sada je to bio period kada je bio veliki interes za H. P. Blavatsky od drugih bratstava s lijeva. Već su u to vrijeme ta bratstva lijevog krila imala svoje posebne interese. Za sada predlažem da ne govorimo o tim interesima. Ako bude nužno, mogu to u neko buduće vrijeme. Za sada je dovoljno reći da su postojala bratstva koja su imala svoje posebne interese, iznad svega, interese strogo političkog karaktera; oni su razmatrali postizanje nečeg političke prirode u Americi pomoću osoba koje su najprije okultno pripremljene. Posljedica je bila da je u trenutku kada je H. P. Blavatsky već stekla neizrecivu količinu okultnog znanja preko rada s američkom ložom, morala iz nje biti izbačena, jer je bilo otkriveno da je u pozadini postojalo nešto političko. Dakle stvari se nisu mogle nastaviti.

Situacija je sada bila ekstremno teška, strahovito teška. Jer ono što je poduzeto da bi se skrenula pažnja svijeta na postojanje duhovnog svijeta, u određenom je aspektu moralo biti povučeno od ozbiljnih okultista jer je bio fijasko. Bilo je nužno pokazati da se nikako ne možemo osloniti na ono što je prikazano od spiritualizma, unatoč činjenici da je imao mnogo sljedbenika. To je bio samo materijalistički, čisti diletantizam. Jedine učene osobe koje su se s time zamarale bile su one koje su željeli dobiti informaciju na vanjski, materijalistički način o duhovnom svijetu. Kao dodatak, H. P. Blavatsky je na odlasku jasno stavila do znanja američkoj loži da nema nikakvu namjeru zadržati od svijeta ono što je znala. A znala je dosta, jer se kasnije mogla sjetiti što je kroz nju preneseno. Bila je bezgranično smjela!

Dobar savjet je skup, kaže se u izreci. Što je trebalo napraviti? I sada se nešto dogodilo na što sam ukazivao u raznim prigodama, jer dio onoga što danas govorim u vezi toga rekao sam na drugim mjestima. Izazvano je nešto što se u okultizmu naziva “okultno utamničenje”. H. P. Blavatsky je bila stavljena u okultni zatvor. Preko čina kojeg se može izvršiti samo od određenih bratstava — i izvršen je, štoviše, samo od bratstava koja sebi dopuštaju da se uključe u nedopuštene vještine — preko određenih djela i makinacijama uspjeli su natjerati H. P. Blavatsky da neko vrijeme živi u svijetu u kojem je sve njeno znanje tjerano unutra. Mislite o tome na ovaj način. — Okultno znanje je bilo u njenoj auri; kao rezultat određenih procesa koji su pokrenuti, došlo je do toga da je dugo vremena sve u toj auri bačeno natrag u njenu dušu. Odnosno, sve okultno znanje koje je posjedovala je bilo utamničeno; trebala je biti izolirana što se tiče vanjskog svijeta i njenog okultizma.

To se dogodilo u vrijeme kada je H. P. Blavatsky mogla postati zaista opasna preko širenja učenja koja su najzanimljivija od svega unutar horizonta okultnog pokreta. Sada su se određeni indijski okultisti upoznali sa stvari, okultisti koji su sami po sebi težili strogo na lijevo, i čiji je primarni cilj bio, okultizam kojeg je svijetu mogla dati H. P. Blavatsky okrenuti u smjeru u kojem bi mogao utjecati na svijet na liniji s njihovim posebnim ciljevima. Kroz napore tih indijskih okultista koji su bili verzirani u odgovarajućoj praksi, ona je oslobođena od tog utamničenja unutar njene aure; opet je bila slobodna i svoje duhovne sposobnosti je mogla koristiti na pravi način.

Iz ovoga možete dobiti ideju o tome što se dogodilo u toj duši, i od kakve kombinacije čimbenika je sve što je došlo u svijet preko H. P. Blavatsky, bilo sastavljeno. Ali pošto su izvjesni indijski okultisti stekli zasluge za njeno oslobađanje od utamničenja, u određenom aspektu imali su je u svojoj vlasti. I jednostavno nije postojala mogućnost da ih se spriječi da je koriste da u svijet pošalje onaj dio okultizma koji je služio njihovoj svrsi. I tako je nešto vrlo značajno bilo “sređeno” – ako smijem koristiti trapavu riječ. Ono što je sređeno može se približno izraziti ovako. – Indijski okultisti su njihove vlastite posebne ciljeve željeli umetnuti kao opoziciju onima od drugih, i u tu svrhu su koristili H. P. Blavatsky. Dane su joj instrukcije da se postavi unutar određenog utjecaja, jer je u njenom slučaju medijumsko stanje uvijek trebalo biti inducirano od izvana – i to je također činilo mogućim preko nje u svijet uvesti svakakve stvari.

Otpriblike u to vrijeme udružila se s osobom koja od početka zaista nije imala teozofskog interesa već sjajan talent za organizaciju, naime, pukovnikom *Olcott-om*. Ne mogu sa sigurnošću reći, ali pretpostavljam da je već postojala neka vrsta asocijacije u vrijeme kada je Blavatsky pripadala američkoj loži. Zatim, pod krinkom, takoreći, ranije individualnosti, u polju duhovne vizije Blavatsky pojavila se osobnost koja je u osnovi bila vozilo za ono što se iz Indije

željelo lansirati u svijet. Neki od vas možda znate da je u njegovoj knjizi *Ljudi sa drugog svijeta*, pukovnik Olcott napisao dosta o toj individualnosti koja se sada pojavila u polju vizije H. P. B. pod krinkom ranije individualnosti imenovane kao Mahatma Kut-Humi. Znae, možda, da je pukovnik Olcott napisao dosta o tom Mahatma Kut-Humi, između ostalog da je godine 1874 taj Mahatma Kut-Humi objavio koja individualnost je živjela u njemu. Ukazao je da je ta individualnost imenom bila John King, moćni pomorski pirat sedamnaestog stoljeća. To se može pročitati u knjizi Olcott-a *Ljudi sa drugog svijeta*.

S Mahatma Kut-Humi, dakle, imamo posla s duhom odvažnog morskog pirata sedamnaestog stoljeća koji je zatim, u devetnaestom stoljeću, bio uključen u značajne manifestacije napravljene uz pomoć H. P. Blavatsky a također i drugih. Donio je šalice za čaj od nekuda izdaleka, pustio je da svakakvi zapisi budu proizvedeni sa lijesa oca H. P. B., i tako dalje. Iz izvještaja pukovnika Olcott-a, dakle, treba se pretpostaviti da su to djela odvažnog pirata sedamnaestog stoljeća.

Sada pukovnik Olcott na izvanredan način govori o tom John King-u. On kaže da se tu možda radi, ne o duhu tog pirata već eventualno o kreaciji reda koja je, zaviseći u svojim rezultatima o nevidljivim agentima, imala svoju egzistenciju među fizičkim ljudima. Prema tom izvještaju, Kut-Humi je mogao biti član reda koji je uključen u prakse kakve sam opisao i rezultat kojih bi se prenio svijetu preko H. P. Blavatsky ali povezan s svakakvim posebnim interesima. Oni su bili da se specifično indijsko učenje raširi po svijetu.

To je približno bila situacija u sedamdesetima devetnaestog stoljeća. Mi dakle evidentno imamo veoma značajne događaje koje treba gledati u zajedničkom okviru kada razmatramo cijeli tok događaja u okultnom pokretu. To je bio isti John King koji je, pomoću "oborina", proizveo Sinnett-ovu knjigu, prvu, *Pisma o okultnom svijetu* i, posebno, *Ezoterni Budizam*.

Ova knjiga *Ezoterni Budizam* došla mi je u ruke veoma kratko nakon izdavanja — u stvari par tjedana — i iz nje sam mogao vidjeti da su napravljeni naponi, posebno iz određenog središta, da se duhovnim učenjima dade potpuno materijalistička forma. Ako biste proučili *Ezoterni Budizam* s uvidom koji ste vremenom stekli, bili biste zapanjeni materijalističkom formom u kojoj su tamo predstavljene činjenice. To je materijalizam u najgorem obliku. Duhovni svijet je predstavljen na potpuno materijalistički način. Nitko tko prigrlji tu knjigu ne može sa sebe otresti materijalizam. Stvar je veoma suptilna ali u Sinnett-ovoj knjizi ne može se pobjeći od materijalizma, koliko god bile uzvišene visine za koje tvrdi da doseže. I tako oni koji su sada bili duhovni "hranitelji" H. P. B. — oprostite na materijalističkoj analogiji — ne samo da su imali posebne interese povezane s indijskim interesima, već su također napravili prodoran ustupak materijalističkom duhu doba. I utisak koji je Sinnett-ova knjiga imala na veoma veliki broj ljudi pokazuje kako su ispravno špekulirali. Sreo sam mnoge znanstvenike koji su bili oduševljeni s tom knjigom jer se sve uklapalo s njihovom "robom za prodaju" i još su mogli zamisliti postojanje duhovnog svijeta. Knjiga je zadovoljila sve zahtjeve

materijalizma i još je učinila mogućim zadovoljiti potrebu za duhovnim svijetom i potvrditi njegovo postojanje.

Sada, znate da je u daljem razvoju tih događaja, H. P. Blavatsky napisala *Tajnu doktrinu* u osamdesetima devetnaestog stoljeća, a 1891 je umrla. *Tajna doktrina* je napisana u istom stilu kao i *Ezoterni Budizam*, osim što stavlja neke grube pogreške koje svaki okultist može odmah ispraviti. Često sam govorio o osebujnim značajkama knjige Blavatsky i ne treba opet ići u to. Zatim, na osnovu onoga što je na taj način došlo, osnovano je Teozofsko društvo i, u osnovi, zadržalo svoj indijski trend. Premda ne više s intenzitetom koji je prevladavao pod utjecajem John King-a, indijski trend je zadržan. Ono što sam vam sada opisao bio je, takoreći, novi put koji je napravio velike ustupke materijalizmu doba, Ali mu je ipak bila namjera da čovječanstvu pokaže da i duhovni svijet kao i onaj vanjski, materijalni svijet treba biti uzet u obzir.

Onom što sam sada rekao trebalo bi dodati mnogo detalja, ali vrijeme je prekratko. Odmah ću nastaviti da vam pokažem kako je duhovno znanstveni pokret uzeo svoje mjesto u pokretu koji je već postojao.

Znate da smo osnovali njemački ogranak Teozofskog društva u listopadu, 1902. U zimu i 1900 i 1901 već sam održao predavanja koja bi se mogla nazvati "teozofska" predavanja, jer su održana u krugu i na poziv berlinskih teozofa. Prva predavanja su bila ona koja su konačno postala knjiga pod naslovom, *Die Mystik im Aufgange des neuzeitlichen Geisteslebens (Misticizam i moderna misao)*. Ta predavanja su održana u krugu članova teozofskog društva, kojeg ja sam tada nisam bio član. Na samom početku treba imati na umu da se radi o učenju koje je već rašireno i koje je vodilo brojne da okrenu umove prema duhovnom svijetu. Tako je na cijelom svijetu bilo ljudi koji su u određenoj mjeri bili pripremljeni i koji su željeli znati nešto o duhovnom svijetu. O stvarima koje sam vam rekao danas nisu znali ništa, nisu imali ni najmanje pojma o njima. Ali imali su iskrenu težnju za duhovni svijet, i iz tog razloga su se pridružili pokretu u kojem je ta težnja mogla biti zadovoljena. I tako su se u tom pokretu mogli naći ljudi čija su srca težila za znanjem o duhovnom svijetu.

Znate da mi je na groteskan i smiješan način natovareno to da sam napravio nagli zaokret od potpuno različitog pogleda na svijet koji je predstavljen u mojoj knjizi *Welt- und Lebensanschauungen im neunzehnten Jahrhundert*. (Sadržaj ove knjige je uključen u *Die Rätsel der Philosophie*) Prvi dio se pojavio u veljači 1900, a drugi dio slijedećeg listopada. Natovareno mi je da sam naglo promijenio stranu i prešao u teozofiju. Sada, više puta sam rekao da ne samo da mi je Sinnett-ova knjiga, na primjer, došla u ruke neposredno nakon izdavanja, već sam također imao bliske veze s mladim teozofskim društvom u Beču. Dobro je da razumijete kakve su okolnosti bile u to vrijeme, i također vam želim dati vrlo kratak, objektivni pogled na prethodnice njemačkog ogranka. U teozofskom društvu su postojali ljudi koji su težili znati o duhovnom svijetu, i ja sam u njihovom krugu održao predavanja. To su bila predavanja o misticizmu i misticima koja sam dao u maloj sobi u kući grofa *Brockdorff-a*. U to vrijeme sam nisam bio član. Predgovor tiskanom izdanju koje sadrži ta predavanja je datiran rujna 1901. U ljeto 1901 sakupio sam

predavanja dana prošle zime, u knjigu izdanu u rujnu 1901 pod naslovom *Die Mystik im Aufgange des neuzeitlichin Geistlebens*.

Pročitati ću prve linije predgovora toj knjizi:

“Ono što je navedeno u ovoj knjizi činilo je sadržaj predavanja koje sam održao prošle zime u teozofskoj knjižnici u Berlinu. Od grofa i grofice Brockdorff bio sam pozvan da govorim o misticizmu publici koja je ozbiljno zainteresirana za temu. Deset godina ranije ne bih se odvažio pristati na takav zahtjev. Nije da svijet ideja kojeg sada izražavam nije već bio u meni. Taj svijet ideja je predstavljen u mojoj *Filozofiji duhovne aktivnosti*, objavljeno od Emila Felbera, Berlin, 1894. — Ali izraziti taj svijet ideja kako to radim danas i tako ga napravim temeljem proučavanja kao u ovoj sadašnjoj knjizi, traži nešto sasvim različito od samo čvrstog uvjerenja u njegovu intelektualnu istinu. Traži intimno zajedništvo s tim svijetom ideja kakvo se može postići tek nakon mnogo godina. Tek sada, nakon što sam udostojen te intimne zajednice, odvažim se govoriti na način koji će biti vidljiv u ovoj knjizi.”

Sada možete shvatiti zašto sam dopustio da sadržaj predavanja dan u veoma različitim krugovima nađe mjesto u okultnom pokretu. U prvom izdanju knjige *Welt-und Lebensanschauungen im neunzehnten Jahrhundert*, slijedeće sadržano u poglavlju o Schellingu navodim iz prvog izdanja, koje je bilo posvećeno *Ernstu Haeckel* i objavljeno je u veljači, 1900. Pročitati ću par ulomaka iz knjige o kojoj su ljudi rekli da je izvirala iz pogleda na svijet sasvim različitog od onog predstavljenog u mojoj knjizi o misticizmu. —

“Sada postoje dva moguća načina opisivanja bića koje je u isto vrijeme duh i priroda. Jedan je: Izložiti zakone prirode koji su aktivni u stvarnosti. Ili, pokazujem kako duh djeluje da bi došao do tih prirodnih zakona. Jedna te ista stvar vodi me u oba slučaja. Jedan mi pokazuje sukladnost s zakonom onakvim kakav je aktivan u prirodi; drugi mi pokazuje što duh čini da bi sebi predstavio tu istu sukladnost s zakonom. U jednom slučaju ja vršim prirodnu znanost, u drugom znanost duha. Kako je to dvoje povezano, Schelling opisuje na zanimljiv način. On kaže: ‘Nužna tendencija sve prirodne znanosti je da se uzdigne od prirode do inteligencije. To i ništa drugo je u osnovi težnje da se teorija uvede u prirodne pojave. Najviše savršenstvo prirodne znanosti bilo bi potpuno produhovljenje svih prirodnih zakona u zakone opservacije i misli. Pojava (materijalno) mora potpuno nestati, a samo zakoni (formalno) ostati. Stoga se događa da što je više sukladnosti s zakonom dovedeno u samu prirodu to velovi više nestaju, same pojave postaju više duhovne i konačno potpuno nestaju. Optičke pojave su ništa više od geometrije čije je linije opisala svjetlost, a već sama svjetlost je nesigurna materijalnost. U pojavi magnetizma svi tragovi materije su nestali, a u onim od gravitacije, koje čak i prirodni znanstvenik može samo prihvatiti kao izravno duhovno djelovanje — učinka na daljinu — ne ostaje ništa osim zakona, čiji poslovi su u prostranstvu mehanizma nebeskih kretanja. Savršena teorija prirode bila bi ona pomoću koje je priroda kao cjelina pretvorena u inteligenciju. Beživotni i nesvjesni proizvodi prirode samo su neuspješni pokušaji prirode da odrazi sebe; takozvana beživotna priroda je, ipak, nezrela inteligencija, stoga kroz njenu pojavu još uvijek proviruje inteligencija, ali bez svijesti. Priroda doseže njen

najviši cilj — da sama postane cjeloviti objekt — tek u njenoj najvišoj i konačnoj refleksiji, koja nije drugo nego čovjek, ili općenitije, ono što nazivamo razum, kroz koji se priroda najprije potpuno vraća sebi, i kroz koji postaje objelodanjeno da je ona, priroda, izvorno identična onom što je u nama poznato kao inteligencija i svijest.’”

I dalje referirajući na Schellinga, malo poslije kažem:

“Za Schellinga, s njegovom naprednom misli, proučavanje svijeta je bilo proučavanje Boga, ili teozofija. Već je potpuno stajao na tom tlu kada je, 1809, izdao njegovo *Filozofsko propitivanje o prirodi ljudske slobode i povezanim stvarima*. Sva pitanja povezana s koncepcijom svijeta sada mu dolaze u novom svijetlu. Ako su sve stvari božanske, kako to da u svijetu postoji zlo, pošto Bog može biti jedino savršeno božanstvo? Ako je duša čovjeka u Bogu, kako to da ona slijedi vlastite koristoljubive interese? I ako je Bog onaj tko djeluje u meni, kako mogu ja, koji nisam nezavisno biće, ipak biti nazvan *slobodnim*?”

Ovaj pogled na svijet nije ostavljen po strani. — I ja dalje kažem:

“S ovakvim pogledima, Schelling se dokazao kao najsmioniji, najhrabriji od onih filozofa koji su sebi dopustili da od Kanta budu potaknuti u usvajanju idealističkog pogleda na svijet. Pod utjecajem tog stimulansa, ljudi su se odrekli filozofiranja o stvarima koje leže izvan onoga što samo ljudska osjetila i misli koje su vezane uz takve opservacije, izjavljuju. Čovjek je pokušao biti zadovoljan s onim što leži unutar polja opservacije i misli. Ali dok je Kant iz toga izvukao neizbježan zaključak da čovjek ne može ništa znati o stvarima ‘iza’, njegovi nasljednici su objavili: Opservacija i misao ne označuju ništa božanskog u tom ‘iza’, oni su sami božanski. Među onima koji su to objavili, Schelling je bio naj snažniji. Fichte je sve sakupio u identitet čovjeka; Schelling je identitet raširio nad svime. On nije, kao Fichte, želio pokazati da je identitet sve, već, upravo suprotno, da je sve identitet. I Schelling je imao hrabrosti objaviti da nije samo ego-sadržaj ideja božanski, već cijeli čovjekov duh-osobnost. Nije samo ljudski razum napravio božanskim, već cijeli sadržaj ljudskog života božanskim, osobnim entitetom. Netko traži objašnjenje svjetskog *antropomorfizma* koji, počevši od čovjeka, zamišlja da u pozadini cijelog odvijanja svijeta postoji biće koje rukovodi tim tijekom kao što čovjek rukovodi svojim vlastitim djelima. Oni, također, koji zahtijevaju opću kozmičku inteligenciju kao osnovu događanja, oni također svijet objašnjavaju u antropomorfnom smislu. Jer ta kozmička inteligencija nije ništa drugo nego ljudski razum koji je napravljen općim i univerzalnim. Kada Goethe kaže: ‘Čovjek nikada ne shvaća koliko je antropomorfan’, njegov um je zadubljen u misli da je prikriveni antropomorfizam sadržan u najjednostavnijim izjavama koje dajemo o prirodi. Kada kažemo, ‘tijelo se dalje kotrlja jer ga je drugo udarilo’, mi takvu ideju formiramo iz našeg ega. Mi udarimo tijelo i ono se kotrlja. Ako vidimo da se kugla kreće prema drugoj i ova se dalje kotrlja, mislimo o udaranju druge od strane prve kao analognom učinku udaranja kojeg sami upotrebljavamo. Ernst Haeckel je izrekao antropomorfnu dogmu: ‘božanska svjetska kreacija i božanska svjetska vlada nalikuju mehaničkoj proizvodnji genijalnog tehničara ili inženjera i državnoj upravi mudrog vladara. Gospodin Bog kao stvaratelj, održavatelj i vladar kozmosa ovdje je

shvaćen kao potpuno ljudski u njegovom mišljenju i djelovanju'. Schelling je imao hrabrosti dovesti antropomorfizam do njegovih krajnjih posljedica. On je čovjeka i sav njegov životni sadržaj proglasio božanstvenim; i kako tom životnom sadržaju ne pripada samo racionalno, već također i iracionalno, također je mogao objasniti i postojanje iracionalnosti u svijetu. U tu svrhu je racionalne poglede razumskog uma morao proširiti dodajući druge, čije porijeklo ne leži u mišljenju. Taj — po njegovu mišljenju — viši pogled, on naziva 'pozitivna filozofija'. 'Ovo je', kaže on, 'zaista slobodna filozofija; svatko tko je ne želi može je ostaviti na miru; ostavljam svakoga slobodnim; samo kažem da ako itko želi, na primjer, dokučiti stvarno stanje stvari, imati slobodnu kreaciju svijeta i tako dalje, može uspjeti jedino putem filozofije kakva je ova. Ako ga racionalistička filozofija zadovoljava i ne želi ništa više, pustima ga zadovoljnog s time, ali mora odustati pokušavajući u racionalističkoj filozofiji pronaći ono što ona nažalost ne može imati u sebi, naime, stvarnog Boga i stvarnost koja je u pozadini odvijanja stvari, i slobodan odnos Boga sa svijetom'. Negativna filozofija će 'ostati prvenstveno filozofija za škole, a pozitivna filozofija, filozofija za život. Samo kroz oboje zajedno doći će posvećenje koje čovjek može očekivati od filozofije. Dobro je poznato da su Eleuzijski posvećenici razlikovali manje i veće misterije; manji su bili priprema za veće. ... Pozitivna filozofija je nužna posljedica negativne filozofije kada je to ispravno shvaćeno. Stoga se može reći: U negativnoj filozofiji slavljene su manje misterije, u pozitivnoj filozofiji veće.'

To poglavlje u mojoj knjizi završava s pasusom:

“Ako je unutarjni život proglašen božanskim, izgleda nedosljedno ako se ograničimo na jedan njegov dio. Schelling nije spadao u tu nedosljednost. Kada je kazao da je objasniti prirodu, da je to stvoriti prirodu, naznačio je smjer njegova vlastita pogleda na život. Ako je zamišljeno proučavanje prirode ponavljanje njezina stvaranja, osnovni karakter njegova stvaranja mora odgovarati onom od ljudskog djelovanja; ono mora biti čin slobodne duhovne aktivnosti, ne onaj kao geometrijska nužnost. Ali slobodno stvaranje mi ne možemo prepoznati preko zakona razuma; ono sebe mora *otkriti* drugačijim načinima.”

Pisao sam povijest pogleda na svijet u devetnaestom stoljeću. Ne mogu ići dalje od ovoga, jer ono što je prevladavalo u to vrijeme odvijanja evolucije bili su posve diletantski pokušaji koji nisu imali utjecaja na napredak filozofskog istraživanja. Takve stvari ne mogu činiti dio ove knjige. No teozofija, utoliko što je uvedena u ozbiljno promišljanje — to ćete naći u poglavlju o Schellingu.

Drugi dio knjige, koji se bavi, ponajprije, s Hegelom, datiran je drugog listopada. Kada sam upravo počeo davati predavanja o kojima se radi, u rujnu, 1901, knjiga o misticizmu je već bila objavljena. Zaista se ne radi o isticanju osobnih stvari već bi vas kako bi vam pomogao uputio na kritiku knjige *Welt- und Lebensanschauungen im neunzehnten Jahrhundert* koja se pojavila 15. prosinca, 1901 u časopisu saveza njemačkih slobodnih mislilaca, *Slobodni mislilac*. Tu se, nakon uvoda i napomene o tome da nije bilo nikakvog čitljivog prikaza razvoja misli u devetnaestom stoljeću, nastavlja:

“Posebno u oblasti filozofije u kojoj se sporovi mogu provoditi odgovarajućim riječima, u popularnim spisima počinjeni su mnogi grijesi. Kod ‘Sionskih čuvara’ i svakakvih organizacija, s njihovim učenim klikama kojima nažalost pripadaju mnogi sveučilišni tutori, ima mnogo krivnje.”

Slijedeći citat je samo da bismo ukazali na dobru volju s kojom je knjiga tada primljena:

“Utoliko više moramo iskazati dobrodošlicu činjenici da se dr. Rudolf Steiner, autor dobro poznat kao moderni mislilac i protagonist, poduhvatio zadatka da njemačkoj publici dade objektivnu prezentaciju duhovnih sukoba vođenih u Njemačkoj u devetnaestom stoljeću u vezi pogleda i koncepcija svijeta.”

Zatim, nakon izvotka iz knjige, slijedi izvanredna izjava i moram vam je pročitati cijelu. Pisac ove recenzije žali za nedostatkom nečega u knjizi, i to izražava slijedećim riječima:

“Premda su spiritualizam Du Prel-a i izvorno pustinjačko kršćanstvo Tolstoja beskorisni za kulturalnu aktivnost temeljenu na misli o evoluciji, ipak simptomatski imaju vrijednost koju se ne može previdjeti. Isto se može reći za neo-budizam (teozofiju), koji je razvio vlastitu terminologiju, vrstu mističnog žargona. Psihologija modernog vjerovanja u duhove od čovjeka mentalnog kalibra kao Steiner bila bi bez sumnje dobrodošla. Jezik njegove knjige je lako shvatljiv. Nikakvi metar dugi pasusi akademskog filozofa ne ometaju uživanje čitatelja.”

To je napisano u studenom 1901, kratko nakon što sam u Berlinu počeo davati teozofska predavanja. Zaista se može reći da je tada postojao zahtjev, javni zahtjev, da bi trebao govoriti o cilju i svrsi teozofije. To nije bila stvar proizvoljnog izbora već, kako se kaže, jasan poziv karme.

U zimu 1900-1901, održao sam predavanja o misticizmu, a u onu 1901-1902 ona koja se bave grčkim i egipatskim misterijima prilično detaljno. Ta predavanja su potom tiskana u knjizi *Kršćanstvo kao mistična činjenica* (objavljeno u ljeto 1902).

Veći dio od *Misticizam i moderna misao* bio je odmah preveden na engleski, još prije nego sam bio član Teozofskog društva. Mogao bih vam reći dosta toga važnog, ali to sada vrijeme ne dopušta; može se reći drugi puta. Međutim, jednu stvar, moram dodati.

Jasno vidite da nigdje u odvijanju stvari nije bilo nikakvog naglog skoka; jedna stvar je vodila do druge sasvim prirodno. Na početku ciklusa predavanja o grčkim i egipatskim misterijima — ponovno održanog u knjižnici grofa Brockdorffa — i uistinu za vrijeme drugog niza imao sam neku mogućnost da čujem o stvarima koje u to vrijeme nisu bile toliko ozbiljne, ali koje su konačno vodile do stvari o kojima se ovdje govorilo kao o “mističnim ekscentričnostima”.

Tako sam godine 1901-1902, govorio o grčkim i egipatskim misterijima i tim predavanjima je prisustvovala sadašnja gđa. dr. Steiner. Također je čula predavanja koja sam dao u teozofskom društvu tijekom zime 1900 o *Gustav*

Theodor Fechner-u. To je bilo posebno predavanje, nije činilo dio neke serije. Gđa. dr. Steiner je dakle već bila prisutna na nekim predavanjima koja sam dao u to vrijeme. Bilo bi zanimljivo ovdje prenijeti nekoliko detalja — ali može ih se izostaviti; oni samo dodaju malo obojenosti incidentu. Ako bi bilo nužno, može ih se reći drugom prilikom.

Nakon što je neko vrijeme bila daleko, gđa. dr. Steiner se u jesen iz Rusije vratila u Berlin, i s poznanicom groficom Brockdorff bila prisutna na drugom ciklusu danom u zimu 1901–1902. Nakon jednog predavanja o grčkim misterijima, ta poznanica mi je prišla i rekla — dakle, nešto kao ono na što je upravo aludirano! Ta dama zatim postaje sve fanatičnija sljedbenica teozofskog društva i kasnije joj je dan visok položaj u Redu osnovanom za drugi dolazak Krista. U vrijeme o kojem govorim, prišla mi je nakon predavanja o grčkim misterijima i, postavivši se kao da će zaista duboki posvećenik teozofskog društva upravo dati dokaz njenog posvećenja, rekla: “Govorili ste o misterijima; ali oni još postoje. Još postoje tajna društva. Da li ste svjesni toga?”

Nakon sljedećeg predavanja na istu temu, opet mi je prišla i kazala: “Vidi se da se još uvijek dobro sjećate što su vas učili dok ste bili u grčkim misterijima!” To je nešto što, preneseno malo dalje, graniči s poglavljem koje zaslužuje naslov o “mističnim ekscentričnostima”.

U jesen 1901, ta dama je organizirala čajanku. Gđa. dr. Steiner uvijek o tome govori kao o “krizantema čaju” jer je u sobi bilo toliko mnogo tog cvijeća. Poziv je došao iz tog poznanstva grofice Brockdorff i često sam mislio da je htjela — dobro, baš i ne znam što je to bilo! Dan izabran za osnivanje Teozofskog društva bio je jedan od posebne važnosti za ovu damu. Možda me željela angažirati kao suradnika za njen vlastiti smjer, jer je pipala i često bila veoma uporna — ali od toga nije bilo ništa. Međutim, želio bih, samo prenijeti razgovor koji se zbio u jesen 1901 između sadašnje gđe. dr. Steiner i mene prigodom tog “krizantema čaja”, kada je upitala da li je toliko hitno potrebno oživjeti duhovno-znanstveni pokret u Europi. Tijekom razgovora rekao sam na nedvosmislen način: “Zasigurno je nužno oživjeti takav pokret. Ali ja bih se udružio jedino s pokretom koji je povezan isključivo s *zapadnim* okultizmom i njeguje njegov razvoj.” Također sam rekao da se takav pokret mora povezati s Platonom, s Goetheom, i tako dalje. Ukazao sam na cijeli program koje je tada zapravo bio proveden.

U tom programu nije bilo mjesta za nezdrave aktivnosti, ali naravno nekoliko je ljudi s takvim tendencijama došlo; oni su bili ljudi koji su bili pod utjecajem pokreta o kojem sam govorio. Ali iz razgovora navedenog na početku ovog predavanja, kojeg sam imao s članom engleskog teozofskog društva, vidjeti ćete da je potpuno odbijanje svega što je prirode medijumstva i atavizma bilo implicitno u ovom programu.

Put koji smo slijedili mnogo godina bio je usvojen s punom svjesnošću. Premda elementi medijumstva i atavističke vidovitosti nisu bili odsutni, nije bilo odstupanja od tog puta, i on je vodio do našeg sadašnjeg položaja.

Morao sam se, naravno, osloniti da unutar teozofskog pokreta nađem ljude koji su željeli i mogli prepoznati potpuno zdrave metode rada. Stalan postupak onih koji nisu željeli pokret u kojem prevladava zdrav i strog smisao za znanstvenu odgovornost, bio je krivo predstaviti cilj kojem smo težili, da bi služio njihovim vlastitim ciljevima. Sama povijest našeg pokreta daje obilje dokaza da nije bilo povlačenja od prodiranja u najviše duhovne svjetove, u mjeri u kojoj mogu sada biti, milošću, otkriveni čovječanstvu; ali s druge strane, što god da se nije moglo postići zdravim putem, pravim metodama za ulaženje u duhovne svjetove, bilo je strogo odbačeno. Oni koji to prepoznaju i koji slijede povijest pokreta ne trebaju to uzeti kao puko osiguranje, jer je iz cijele prirode rada evidentno da je tako godinama. Mogli smo ići veoma, veoma mnogo naprijed u izvornom istraživanju duhovnog svijeta nego li je to ikada bilo moguće za teozofsko društvo. Ali mi uzimamo sigurne, ne nesigurne staze. To se može reći iskreno i slobodno.

Uvijek sam odbijao imati bilo što s zastarjelim okultizmom, s bilo kojim bratstvom ili takvom zajednicom u domeni ezoterije. I samo pod jamstvom potpune nezavisnosti neko vrijeme sam radio u određenoj vezi s teozofskim društvom i njegovim ezoterijskim postupcima, ali nikada u smjeru u kojem je ono bilo usmjereno. Već je godine 1907 sve zaista ezoterno nestalo iz teozofskog društva, a kasnije događaje dovoljno dobro poznajete. Također se događalo da mi okultna bratstva nešto predlažu. Određeno visoko cijenjeno okultno bratstvo sugeriralo mi je da bih trebao sudjelovati u širenju vrste okultizma koji sebe naziva 'ružokrižarski', ali nisam odgovorio, premda je došlo od cijenjenog okultnog pokreta. Govorim ovo da bih pokazao da mi sami slijedimo nezavisan put, pogodan za potrebe sadašnjeg doba, i da se nezdravi elementi od nas nužno gledaju kao ekstremno nepoželjni.

PREDAVANJE III

16 listopada 1915

Pošto i druge stvari još treba raspraviti, danas ću dodati samo kratku epizodu na temu o kojoj smo slušali zadnjih par dana. Još više posebnih detalja će trebati dati sutra u vezi s okultnim pokretom u devetnaestom stoljeću i njegovom odnosu prema civilizaciji i kulturi. Moram, međutim, u tijek naših proučavanja umetnuti temu koja je veoma važna. Sjetiti ćete se nekih stvari koje sam kazao u vezi s brošuram *von Wrangell-a, Znanost i teozofija*, i kada ih ponovim shvatiti ćete da se sa gledišta znanosti duha mora pridati velika pažnja adventu materijalizma i materijalističke koncepcije svijeta u devetnaestom stoljeću; jednostavno usvojiti stav kriticizma bilo bi sasvim pogrešno.

Kritički stav je uvijek najlakši kada se netko s nečim suoči. Stoga je bitno shvatiti da se struja u evoluciji čovječanstva koju bi mogli nazvati materijalistički pogled na svijet u devetnaestom stoljeću pojavila sasvim neminovno. Ona je već opširno karakterizirana, ali mogu se opisati dva aspekta koji će nam njen cjelokupni značaj učiniti dvostruko jasnijim.

U obliku u kojem se pojavio u devetnaestom stoljeću, kao aktualni pogled na svijet, materijalizam nikada do tada nije postojao. Istina, bilo je pojedinih materijalističkih filozofa kao što je *Demokrit* i drugi — o njima možete čitati u mojoj knjizi *Zagonetke filozofije* — koji su, takoreći, bili preteče teoretskog materijalizma. Ali ako pogled na svijet kojeg su stvarno imali usporedimo s onim što dolazi do izražaja u materijalizmu devetnaestog stoljeća, biti će posve vidljivo da materijalizam nikada ranije nije postojao u tom obliku. Najmanje je mogao postojati, recimo, u Srednjem vijeku, ili u stoljećima koja su neposredno prethodila osvitu moderne misli, jer su u tim danima duše ljudi još bile blisko povezane s impulsima duhovnog svijeta. Zamisliti da je cijeli univerzum ništa više nego zbroj samo-pokretnih atoma u prostoru, koji se gomilaju u molekule, izazivajući sve pojave života i duha — takva koncepcija je bila rezervirana za devetnaesto stoljeće.

Sada se može reći da postoji, i uvijek će biti, nešto što se može detektirati kao grimizna nit, čak i u najštetnijim koncepcijama svijeta. I ako pratimo tu grimiznu nit koja ide kroz evoluciju čovječanstva, biti ćemo dužni prepoznati u najmanju ruku proturječnost materijalističkog pogleda na svijet. Ta grimizna nit sastoji se u jednostavnoj činjenici da ljudska bića *misle*. Bez mišljenja, čovjek ne može stići čak niti do materijalističkog pogleda na svijet. Konačno, on je osmislio takvo gledište, jedino što je zaboravio praktimirati ovaj djelić samospoznaje: Ti si taj koji *misli*, a atomi ne mogu misliti! Ako je samo ovaj djelić samospoznaje praktimiran, postoji nešto za uhvatiti se; i držeći se toga uvijek će se naći da to nije kompatibilno s materijalizmom.

Ali za doći do istine o tome, materijalizam treba biti prepoznat kao ono što stvarno jest. Dok god je čovjek imao, takoreći, krivotvorenu ideju o materijalizmu, ideju u koju su još uvijek bili uključeni duhovni impulsi, mogao se čvrsto držati fragmenta duha kojeg se još trudio pronaći u pojavama prirode, i tako dalje. Sve dok preko duha nije odbacio sav duh — jer mišljenje

je moguće samo za duh — sve dok kroz duh nije odbacio duh iz strukture univerzuma nije se mogao suočiti s materijalističkim pogledom na svijet u svoj njegovoj jalovosti. Bio je nužno da se čovjek jednom suoči s potpunom jalovošću materijalizma. Ali ono što je također bitno ovdje je *razmišljati o mišljenju*. To je apsolutno neophodno. Čim tako radimo, shvatiti ćemo da se jalovi pogled predstavljen od materijalizma nužno morao pojaviti u određenoj točki evolucije da bi ljudi mogli postati svjesni s čime se tamo stvarno suočavaju.

To je jedan aspekt stvari, ali on ne može biti ispravno shvaćen ukoliko nije predstavljen drugi aspekt. Materijalistička slika svijeta — prostor — u prostoru atomi, koji su u kretanju — i to je Sve. U osnovi, to je vanjska posljedica, opsjena jedne strane prostora i atoma koji se kreću unutar nje, to će reći, one sićušne čestice za koje, kako smo pokazali na ranijim predavanjima, izvorno mišljenje neće priznati da postoje. Ali stalno iznova ljudi dolaze do tih atoma. Kako su otkriveni? Kako čovjek dolazi do toga da pretpostavlja njihovo postojanje?

Nitko nikad nije vidio atome, jer oni su pretpostavke, invencije uma. Osim od stvarnosti, dakle, mora postojati neki podstrek koji potiče čovjeka da promišlja atomistički svijet. Nešto mora u njemu potaknuti sklonost da promišlja atomistički svijet — sama priroda ga zasigurno ne navodi da o njoj formira atomističku sliku! S obučenim fizičarom — i ovdje ne govorim hipotetski jer sam zapravo raspravljao takve stvari s fizičarima — s obučenim fizičarom o ovim stvarima se može govoriti jer on ima znanje o vanjskoj fizici. On nikada ne bi mogao smisliti atomizam! On bi morao reći — kakav je zaista bio zaključak prepredenih fizičara u osamdesetima prošlog stoljeća: Atomizam je pretpostavka, radna hipoteza koja pruža osnovu za kalkuliranje; ali budimo sasvim jasni da nemamo posla s bilo kakvom *stvarnošću*. — Obazrivi fizičari bi se radije držali onog što percipiraju čulima, ali uvijek iznova, kao što se mačka dočeka na noge, vraćaju se atomizmu.

Ove stvari su često spominjane od kada sam održao predavanja *Teozofija ružokrižara* u Münchenu (g.1907), i ako ste proučavali ono što je godinama elaborirano, znati ćete da su rudimenti fizičkog tijela čovjeku bili dodijeljeni na starom Saturnu, da je zatim prošao kroz evoluciju starog Sunca i starog Mjeseca, i zatim, tijekom perioda starog Mjeseca primio u njegov organizam, u ono što je postojalo od njegova fizičkog organizma u to vrijeme, njegov *nervni sustav*.

Međutim, bilo bi sasvim pogrešno pretpostaviti da je tijekom epohe starog Mjeseca bio sličan onom što se danas predstavlja anatomu ili fiziologu. U epohi starog Mjeseca nervni sustav je bio prisutan samo kao arhetip, kao Imaginacija. Nije postao fizički, ili bolje rečeno, mineralan u kemijskom smislu, sve do perioda Zemlje. Cijeli razgranati nervni sustav kojeg sada imamo u našem tijelu, proizvod je Zemlje. Tijekom razvoja Zemlje, mineralna materija je pripojena imaginativnom arhetipu našeg nervnog sustava, kao i ostalim arhetipovima. Tako je nastao naš sadašnji nervni sustav.

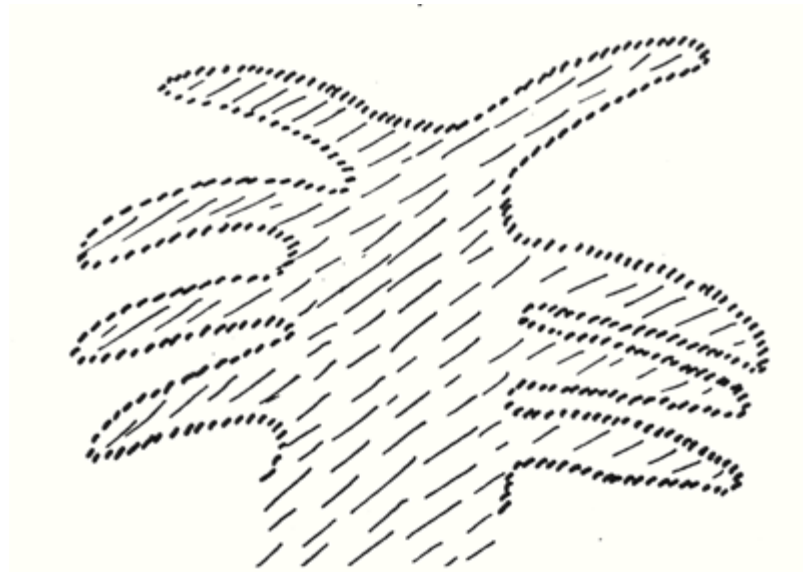
Materijalist kaže: S tim nervnim sustavom ja mislim, ili ja percipiram. Znamo da je to besmislica. Da bi došli do ispravne ideje o procesu, predstavimo tijek nekih nerva u organizmu (vidi dijagram). Ali sada slijedimo različite nerve koji idu kroz organizam i granaju se, kao grane. Nerv ima, takoreći, stabljiku iz koje se šire grane; te grane dolaze u susjedstvo drugih i zatim još i druga vlakna nastavljaju svojim putem. (Dijagram je, naravno, samo gruba skica.)

Kako se sada čovjekov život duše odvija unutar tog nervnog sustava? To je pitanje od primarne važnosti. Ovdje ne možemo formirati pravu koncepciju ako uzmemo u obzir samo budnu dnevnu svijest; ali ako čovjek misli o trenutku kada se, zajedno s njegovim egom i astralnim tijelom, izmigolji iz tijela i stoga također i iz nervnog sustava, a posebno o trenutku kada ponovno klizne u tijelo pri buđenju, imati će neobično iskustvo. Tijekom spavanja, u njegovu egu i astralnom tijelu on je bio izvan njegovih nerva; on ponovno klizi u nerve i zapravo je unutar njih tijekom budnog života; u činu buđenja on se osjeća kao da struji, takoreći, izvana u nerve.

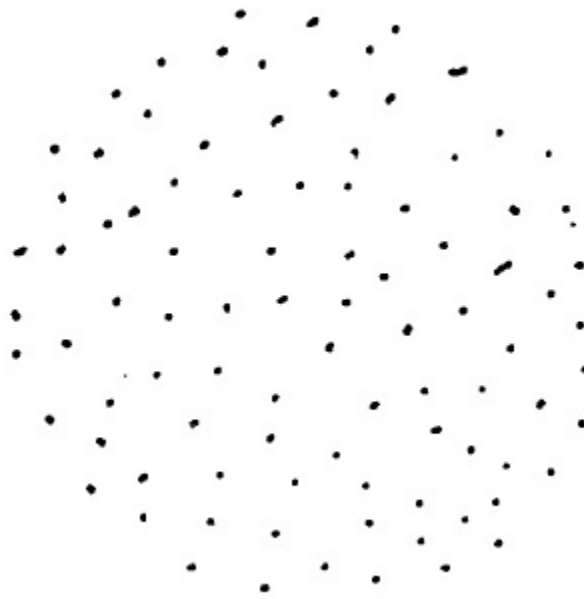
Proces buđenja je daleko složeniji nego se to može prenijeti dijagramom. — Tijekom dana, zajedno s njegovom dušom, čovjek je unutar njegova tijela, ispunjavajući ga do krajnjih granica nerva. To nije kao da je fizičko tijelo ispunjeno vrstom nediferencirane magle; organi i razne organske strukture su prožete pojedinačno. Kako prelazi u različite organe, čovjek također klizi u senzorna nervna vlakna, sve do krajnjih ogranaka nerva.

Predstavimo to živopisno. — Ponovno ću napraviti skicu ali to mogu nacrtati samo kao vrstu zrcalne refleksije. Mogu to nacrtati jedino od izvana, dok bi u stvarnosti to trebalo nacrtati od iznutra. Recimo da je ovdje (dijagram, str. 35) astralno tijelo a ovdje senzorske “antene” koje se od njega šire. — Ono što crtam je sve astralno tijelo. — Ucrtane su određene antene u nervna vlakna.

Sada pretpostavite da su rukavi mog kaputa ušiveni i da ću uklizati moju ruku u kaput — recimo da sam imao stotinu ruku i na taj način ih uklizao u ono što bi bile vrećice. S tih stotinu ruku došao bih do mjesta gdje su rukavi ušiveni. Na isti način ja klizim u fizičko tijelo, sve do krajeva nervnih vlakana. Dok god sam u činu uklizavanja, ne osjećam ništa; tek kada dosegnem točku gdje su rukavi ušiveni nešto osjećam. Isto je sa nervima; osjećamo nerve samo u točki gdje završavaju. Tijekom dana mi smo unutar nervne supstance, cijelo vrijeme dodirujući naše nervne završetke. Čovjek to ne shvaća svjesno ali se u njegovoj svijesti neminovno izražava. Sada čovjek misli s njegovim egom i astralnim tijelom i stoga možemo reći: Mišljenje je aktivnost koja je od ega i astralnog tijela prenesena eterskom tijelu. Nešto iz eterskog tijela također igra ulogu — u svakom slučaju njegovo kretanje. Uzrok *svjesnosti* je da u činu mišljenja ja stalno dolazim do točke gdje se događa sudar. Činim udarac u beskonačnom broju točaka ali toga nisam svjestan. To ulazi u svijest samo u slučaju onog tko svjesno doživljava proces buđenja; kada svjesno prelazi u ogrtač svojih nerva osjeća kao da je svuda bockan.

Jednom sam poznao zanimljivog čovjeka koji je ovoga postao svjestan na nenormalan način. Bio je istaknuti matematičar, upućen u cjelokupan opseg više matematike u to vrijeme. Bio je također, naravno, veoma zaokupljen s diferencijalnim i integralnim računom. "Diferencijal" u matematici je atomska, najmanja jedinica koja se može pojmiti — danas o tome ne mogu reći više. Premda to nije bilo potpuno svjesno iskustvo, taj čovjek je imao senzaciju da je svuda bockan dok je bio zadubljen u proučavanje diferencijalnog računa. Sada, ako ovaj doživljaj nije podignut u svijest na odgovarajući način, vježbama kakve su dane u knjizi *Znanje o višim svjetovima. Kako se postiže?* — mogu se dogoditi vrlo čudne stvari. Taj čovjek je vjerovao da je svuda po sebi osjećao diferencijale. "Ja sam sasvim natrpan diferencijalima", rekao je. "U sebi nemam ništa integralno". I još je na genijalan način demonstrirao da je bio pun diferencijala!

Sada to "bockanje" pokušajte predočiti živopisno. Što čovjek s tim čini ako to ne doseže do njegove svijesti? Projektira ih u prostor, ispunjava prostor s njima — i oni su tada *atomi*. To je, uistinu, porijeklo atomizma. Ako je pred vama zrcalo i vi nemate pojma da je to zrcalo, zasigurno ćete vjerovati da je *tamo, vani*, druga skupina ljudi. Na isti način čovjek zamišlja da je cijeli prostor ispunjen s onim što on sam projektira u njega. Taj cijeli nervni proces je reflektiran natrag u čovjeka zahvaljujući činjenici da se on izvlači nasuprot njega (kao vrsta barijere). Ali on nije svjestan toga i tako cijeli okolni prostor zamišlja kao ispunjen s atomima: atomi su tobožnja bockanja učinjena od njegovog nervnih završetaka. Sama priroda nas nigdje ne obvezuje da pretpostavimo postojanje atoma, ali ljudska konstitucija *da*. U trenutku buđenja čovjek uranja dolje u vlastito biće i iznutra postaje svjestan beskonačnog broja prostornih točaka unutar njega. U tom trenutku on je u potpuno istom položaju kao kada hoda do zrcala, udara o njega — i tada shvaća

da ne može iza njega. Cijela atomistička slika je kao reflektirajući zaslon. U trenutku kada čovjek shvaća da ne može iza njega, on zna kako stvari stoje.

A sad mislite na izreku od *Saint-Martina* koju sam citirao ranijom prigodom. Što prirodoznanstvenik kaže? On kaže: Analizirajte pojave prirode i naći ćete atomistički svijet! Mi, međutim, znamo da atomistički svijet jednostavno nije tamo; istina je da su naši nervni završetci sami tamo. Što je dakle, tamo gdje se pretpostavlja da je atomistički svijet? Ništa nije tamo! Moramo ostati na zrcalu, na nervnim završecima. *Čovjek* je tamo; a čovjek je reflektirajući aparat. Kada to nije prepoznato, pretpostavlja se da iza njega leže svakakve stvari. Pojavljuje se materijalistički pogled na svijet, dok u stvarnosti, čovjek je onaj kojeg treba otkriti. Ali to se ne može dogoditi dok god se govori: Analizirajte pojave prirode — jer to rezultira atomizmom. Radije bi trebalo reći: Pokušajte stići iza onog što je samo vanjština, pokušajte vidjeti kroz vanjštinu! Tada se neće reći: ... i naći ćete atomski svijet, već radije, naći ćete čovjeka! A sada se podsjetite što je *Saint-Martin* rekao kao vrstu proročanstva bez da to sam potpuno razumije: “Dissipez vos ténèbres matériels et vous trouverez l'homme” (Rastjerajte tamu svoje materije i naći ćete čovjeka. nap.pr.). To je potpuno ista stvar, ali može se razumjeti samo uz pomoć onog što smo ovdje razmatrali.

Kroz način na koji znanost duha dovodimo u vezu i s prirodnom znanošću i s njenim pogreškama, ispunjavamo čežnju koja je postojala uvijek još od kada je bilo ljudi koji su imali nagovještaj varljivosti modernog materijalističkog pogleda na svijet. — Kada mislimo na karakter svojstven našoj vlastitoj koncepciji svijeta, činjenica od neizrecivog značaja koja nas pogodi je ovo: znanost duha je tamo jer je za njom postojala čežnja onih koji su imali osjećaj za ispravno, za istinu koja jedina može donijeti ono za čime moderno čovječanstvo ima potrebu.

Na sutrašnjem predavanju pokazati ću vam zašto se morala pojaviti greška kada je napravljen pokušaj sa spiritualizmom u devetnaestom stoljeću. Na mnoge načine sam vam ukazao da je to bila stvar sugestije izvršene od živućih ljudi, dok se vjerovalo da utjecaji dolaze od umrlih. Umrle se može dosegnuti jedino povlačenjem u one članove čovjekova psihičkog bića koji se mogu podići iz fizičkog tijela. Život ljudskih bića između smrti i novog rođenja može se upoznati jedino kroz ono što se može doživjeti izvan fizičkog tijela; stoga se mediji — koristeći riječ u njenom stvarnom značenju — ne mogu koristiti u tu svrhu. Više o tome sutra, kada će ono što je rečeno također biti povezano s temom o životu nakon smrti.

PREDAVANJE IV

17 listopada 1915

Danas želim dodati neke stvari nastavljaajući na ono što je bilo rečeno u onim predavanjima o razvoju duhovnog života u devetnaestom stoljeću.

Našu pažnju moramo usmjeriti, s jedne strane, na ulogu materijalističkog pogleda na svijet, i na pokušaj da se odbije neizbježno prodiranje materijalističkog gledanja koji je napravljen pomoću duhovnog pokreta devetnaestog stoljeća, i pored toga, na to kako je napravljen pokušaj s raznih strana među okultistima da sačuvaju čovjeka od toga da potpuno podlegne materijalizmu. S druge strane, bilo bi dobro s ovom temom povezati proučavanje materije s kojom se mi sami posebno bavimo upravo sada. To će nam pomoći da razumijemo karakter onih snaga i sila koje djeluju izvana na fizičkom planu na način koji nas je već koštao mnogih rasprava i koji će vam — barem tako mislim — prouzrokovati mnogo moždane gimnastike. (Steiner misli na interne rasprave unutar društva. nap.pr.)

Postoji linija poveznica od određenih dalekosežnih čimbenika u duhovnom razvoju devetnaestog stoljeća do stvari kojima se mi sami sada bavimo. Danas ću morati napraviti široki zamah i molim vas da razna priopćenja koja ću dati tretirate od početka s izvjesnom diskrecijom, iz jednostavnog razloga jer se odnose na temu koja, kako ćete shvatiti, sada može biti poznata samo nekolicini. Kasnije, pokazati će se potpuno potvrđenim.

Kao našu polaznu točku uzeti ćemo činjenicu da je devetnaesto stoljeće bila epoha kada se materijalizam kao *svjetonazor* pojavio u prirodnom tijeku napretka i da je sredina devetnaestog stoljeća bilo vrijeme kada je cijelo čovječanstvo, takoreći, kroz advent materijalizma trebalo biti na kušnji. Materijalizam je stajao na horizontu kao Kirka (nimfa, čarobnica. nap.pr.) zavodnica, a sklonosti i osjećaji ljudi su rezultirali da u njega postaju doslovno zaljubljeni. Jer s pravom se može reći da su ljudi devetnaestog stoljeća bili zaljubljeni u materijalizam.

S druge strane vidjeli smo kako materijalizam uvelike zaslužuje pohvalu. Kao metoda, materijalizam je učinio mogućim velika postignuća prirodne znanosti koja sa svim njihovim tehničkim, ekonomskim i socijalnim konzekvencama, ne bi bila moguća da sposobnosti duše nužne za materijalističko promatranje svijeta nisu bile razvijene. Postojala je kombinacija dva faktora. U jednu ruku, evolucija čovječanstva je morala uzeti smjer do točke gdje su materijalističke interpretacije bile neizbježne kada je proučavanje prirode dovedeno na sljedeći stupanj. Poštenu mislioci nisu mogli ne stići do materijalizma ako su usvojili određene metode istraživanja utemeljene od prirodne znanosti; jer je materijalizam bio dobar kao metoda za istraživanje i promatranje tajni materijalnog svijeta. — To je bio jedan aspekt koji se pojavio. Drugi je bio da su srca i duše ljudi bili tako usklađeni da su učinile da vole materijalizam. Sve je težilo tome. Svi su se faktori udružili da ljude stave na kušnju, takoreći, kroz materijalistički pogled na svijet.

Sada, već sam vam rekao da je među onim okultistima koji su, takoreći, imali odgovornost da čovječanstvo ne bi trebalo potpuno uroniti u materijalizam, napravljen pokušaj s medijumstvom, i pokazao sam vam da je medijumstvo vodilo u odstupanja. Već sam ukazao na jedno od najvažnijih odstupanja. Bilo je izvanredno da su mediji svuda tvrdili da mogu dati informacije, otkrivenja, iz oblasti umrlih, oblasti u kojoj ljudi žive nakon smrti. Najveća stvar od svega, kao dodatak onomu što sam vam već rekao, bila je da su ta priopćenja koja su dolazila kroz medije — navodno iz oblasti umrlih — posvuda otkrivala jako tendenciozan karakter. — Možete ispitati sve te objave napravljene od medija i naći ćete da uvijek imaju jako tendenciozan karakter upravo gdje se radi o životu duše nakon smrti.

U važnim krugovima gdje su korišteni mediji, dane su izjave koje su starim okultistima — odnosno, onima koji određene okultne istine nisu željeli učiniti javnim — bile povod velike preneraženosti. Razlog za njihovu preneraženost mogu pokazati na ovaj način:

Da bi vam bilo potpuno jasno, molim da pročitate ciklus predavanja koje sam dao u Beču godine 1914, pod naslovom *Unutarnja priroda čovjeka i život između smrti i novog rođenja*. Predavanja sadrže veoma važne činjenice koje se pojavljuju kada netko oblasti umrlih pristupi na pravi način dovodeći se u stanje gdje mu se oni mogu obratiti.

Međutim u mnogim krugovima gdje su korišteni mediji, napravljena su otkrivenja sasvim drugačije vrste. Ako prostudirate masu literature sastavljene od priopćenja različitih medija, otkriti ćete — posebno kada su ti mediji bili vođeni od duša živućih osoba — da sve ima strogo tendenciozan karakter. Dani su opisi života nakon smrti koji su, ako ih usporedite s onim što je rečeno na bečkim predavanjima, potpuno pogrešni. Opaziti ćete, također, kod različitih medija tendenciju da ne dopuste da bilo što, što se tiče ponavljanja života na Zemlji, dođe na svijetlo. Gdje god su mediji navodili da su im se umrli obratili, život nakon smrti opisali su na takav način da je zaključak bio: ne može biti ponavljanja zemaljskih života! U razvoju medijumstva postojala je tendencija da se daju krive tvrdnje upravo o najvažnijim aspektima života između smrti i novog rođenja — posebno da se daju izjave koje isključuju činjenicu reinkarnacije. Preko medija se željelo govoriti u tom smislu. Odnosno, određeni ljudi koji su tu tendenciju iskoristili za njihove posebne ciljeve, željeli su da preko medija budu objavljenja otkrivenja koja ukazuju da nema ponavljanja zemaljskih života. Želja je, dakle, bila da se koriste mediji da bi se suprotstavilo učenju o ponavljanim zemaljskim životima.

To je bila veoma upadljiva činjenica, činjenica koja je prouzrokovala najveću moguću zapanjenost okultista desnog krila, jer oni sami su bili strana koja je bila za korištenje medijumstva i onog što je ono dalo — i to je učinjeno da služi tendencioznim interesima umjesto nepristranoj istini.

Sve to je bilo moguće jer je sklonost materijalizmu kod ljudi bila toliko jaka. Sada, ono što je na bečkim predavanjima rečeno o životu između smrti i novog rođenja nespojivo je s bilo kakvim oblikom materijalističkog pogleda na svijet. Ali čovjek može biti materijalist u svom načinu mišljenja i imati povjerenje u

ono što su razni mediji kazali o životu nakon smrti, jer to je zaista samo vrsta uljepšanog materijalizma koji je posramljen svog materijalizma i stoga je pribjegao medijima da izvuče nešto o duhovnom svijetu. Materijalizam je stoga bio faktor s kojim je trebalo računati, a oni koji nisu računali s njim prošli su najbolje.

Kao dodatak ovome bilo je još nešto. Čak i kod onih koji su znali nešto o duhovnim svjetovima tijekom devetnaestog stoljeća došlo je do velike zbunjenosti u vezi stvari za koju je, ako će duhovni pokret napraviti ikakav napredak, apsolutno nužno da bude jasna. Zbunjenost je bila zbog činjenice da su Ahriman i Lucifer bili stalno miješani. Ljudi ih više nisu mogli razlikovati. Princip zla i predstavnika zla — to su razumjeli, ali nisu vidjeli potrebu za jasnijim razlikovanjem. Čak i *Goethe* nije mogao razlikovati Ahrimana — kojeg je nazvao Mefisto — od Lucifera. U Goetheovoj prezentaciji oni su nerazdvojni, jer Mefisto je mješavina, križanac između Ahrimana i Lucifera. U devetnaestom stoljeću ljudi nisu imali sposobnost razlikovanja između predstavnika dvije duhovne struje — između Ahrimana i Lucifera. O ovoj temi danas mogu samo dati neke izjave, ali kasnije ću ih moći elaborirati i onda će potvrda biti moguća.

Sada, kada je stvar jasnoće u vezi duhovnog svijeta, mnogo toga zavisi o tome da se može razlikovati između Ahrimana i Lucifera. Zato će stroga distinkcija u predstavljanju između likova Ahrimana i Lucifera biti napravljena u našoj građevini. (prvi Goetheanum, nap.pr.) Nedostatak jasne distinkcije između te dvije snage vodi u određenu vrstu konfuzije u duhovnom razumijevanju. Ako su Ahriman i Lucifer izmiješani kao u Goetheovom liku Mefista, opasnost je da će se Ahriman stalno pojavljivati u liku Lucifera. Ne zna se da li se ima posla sa samim Ahrimanom ili s Luciferom u formi Ahrimana. Ahriman želi prenijeti neistine putem materijalističkog pogleda na svijet. Ali materijalistički pogled na svijet ne bi vodio do posljedica spomenutih jučer samo ako bi se ljudi uhvatili za nit mišljenja. Bez tog dalekosežnog mišljenja, materijalizam se ne može savladati. Ali ako su Ahriman i Lucifer izmiješani, čovjek je potaknut da prihvati ahrimansku sliku svijeta koja mu je predstavljena jer Lucifer dolazi u pomoć Ahrimanu i u njemu se pojavljuju izvjesne težnje da utka određene zablude pod maskom istine u njegovu koncepciju svijeta.

Razvijen je osobiti trend, naime, da se njeguju zablude koje zaista mogu cvjetati jedino u dobu materijalizma — moglo bi se reći u dobu ahrimanske obmane — jer Lucifer pomaže iznutra. Ahriman se uvlači u koncepte formirane iz vanjskih pojava i obmanjuje čovjeka o njima. Ali čovjek bi prozreo te smicalice da ga Lucifer nije potaknuo da osnaži određene materijalističke činjenice u njegovu pogledu na svijet.

To je bila situacija u koju je čovjek bio upetljan tijekom devetnaestog stoljeća i oni koji su to željeli mogli su to iskoristiti. Osoba koja može vidjeti kroz takve stvari mogla bi krenuti ojačati neku tendenciju sa sklonošću prema ljevici. To ne bi bila tako jednostavna stvar da u devetnaestom stoljeću ljudi nisu bili u položaju gdje su lako mogli biti zavedeni kao rezultat izmiješanosti Ahrimana i Lucifera.

I tako se moglo dogoditi da određene potpuno materijalističke prirode imaju dovoljno luciferskog elementa u sebi da ne vjeruju u materijalizam, već da u samom materijalizmu pokušaju naći duhovnu koncepciju svijeta. Samo promislite — devetnaesto stoljeće je moglo dati takav tip osobe čija glava je proizvela potpuno materijalističku vrstu mišljenja ali čije srce je težilo za duhovnim! Kada je to slučaj, takav čovjek će težiti naći duhovno u samoj materijalnosti i duhovnom dati materijalistički oblik.

Sada, ako iza takve osobnosti stoji neka individualnost koja vidi u korijen takvih stvari, potonjem je veoma lako odigrati igru. Jer ako je to u interesu ove individualnosti, ona takvog čovjeka može potaknuti da obmanjuje druge u predočavanju duhovnog u materijalnoj formi, i procedure proračunate da prevare te druge tada mogu djelovati. Te mjere najbolje uspijevaju kada se provode baš na pravom mjestu, kada su istine prenesene ljudima i za njih su vrata otvorena za stvari za kojima teže. Na ovaj način određene duhovne istine mogu biti donesene ljudima a jednostrana tendencija usmjerena u određenom smjeru; u jednu ruku brojne istine — materijalistički obojane ali istine usprkos svemu — su priopćene, a u drugu ruku, na sigurnom mjestu, uvedeno je nešto što sasvim izvjesno vodi u zabludu ali ne može se lako detektirati.

To je ono što se dogodilo u slučaju Sinnett-ove knjige *Ezoterni budizam*. Sinnett ju je napisao — ali iza njega je bio onaj kojeg on naziva svojim “inspiratorom”, i kojeg znamo pod kasnijom maskom Mahatma-individualnosti. Sinnett je bio novinar i stoga je ogrezao u materijalističke tendencije devetnaestog stoljeća; tu je, dakle, bila osobnost čiji mozak je potpuno težio materijalizmu, ali je u njemu bila također prisutna i čežnja za duhovnim svijetom. On je stoga imao sve talente za traženje duhovnog svijeta u materijalističkom obliku, i tako je bilo lako za gore spomenutu individualnost, u kojoj su bili interesi da na taj način koristi materijalizam za njegove vlastite posebne ciljeve, da u Sinnett-ovu *Ezoternom budizmu* razvije naizgled duhovno učenje s eminentno materijalističkom obojanošću.

Sada bi mogli reći: “Ali Sinnett-ova knjiga zasigurno ne sadrži materijalističko učenje”! Činjenica da to nije opaženo — tu imate suštinu cijele stvari! Sve je uljepšano i prurušeno i može se razumjeti tek kada se znaju prethodnici o kojima sam upravo govorio.

Naravno, učenje o članovima čovjekova bića, doktrina o karmi i reinkarnaciji, istine su. Ali u sve te istine je tu utkan materijalizam. U Sinnett-ovu *Ezoternom budizmu* izvorno duhovno gledanje je kombinirano s eminentno materijalističkom tendencijom — kombiniranje nije lako detektirati jer je jedva bilo ikog tko je mogao raspoznati da se nešto materijalističko uvuklo u duhovno učenje — nešto što je bilo materijalističko ne samo u intelektualnom smislu već materijalističko kao suprotstavljeno duhovnom pogledu na svijet. — Mislim na ono što je rečeno u *Ezoternom budizmu* o “Osmoj sferi”.

Tu su, dakle, učenja koja sadrže veliki dio ispravnog u koje je utkano krajnje materijalistička i obmanjujuća izjava o Osmoj sferi. To kulminira izjavom u *Ezoternom budizmu* da je Osma sfera Mjesec. Zahvaljujući njenim

žurnalističkim kvalitetama i dobrom stilu kojim je pisana, knjiga je povukla mnoge i očarala mnoga srca. Posljedično su ti čitatelji upili, ne pravo učenje u vezi Osme sfere, već čudnu tvrdnju Sinnett-a da je Mjesec Osma sfera.

Tako je bilo sa Sinnett-ovim *Ezoternim budizmom*. Knjiga je napisana u vrijeme kada je Blavatsky, nakon svih događanja koja sam vam spomenuo, već bila odvučena u jednostranu sferu utjecaja onih indijskih okultista koji su pripadali ljevici i imali vlastite posebne ciljeve. Stoga su učenja koja se odnose na konstituciju čovjeka i na reinkarnaciju i karmu dana u *Ezoternom budizmu*. To je dakle napisano nasuprot onima koji su željeli dopustiti da znanje o reinkarnaciji nestane. To će vam također pokazati kako se žestoko vodio sukob.

Blavatsky je bila povezana s američkim spiritualistima koji su željeli pustiti da učenje o reinkarnaciji nestane. Medijumstvo je bilo sredstvo za to i tako je usvojena ta metoda. Kako se Blavatsky bunila, bila je izbačena i dolazila sve više pod utjecaj indijskih okultista; bila je vođena u njihove ruke. To je vodilo do konflikta između američkih i indijskih pogleda u sferi okultizma. S jedne strane postojala je snažna tendencija da se dopusti da učenje o reinkarnaciji nestane sa scene, a s druge, težnja da se to učenje dovede u svijet ali u formi koja je koristila materijalistička učenja devetnaestog stoljeća.

Za to je postojala mogućnost ako bi učenje o Osmoj sferi bilo predstavljeno kako ga je Sinnett predstavio u knjizi *Ezoterni budizam*. Postoje neke druge činjenice koje su možda dovoljno važne da ih se barem spomene — jer vas ne želim šokirati s onim što govorim već objasniti duhovno načelo na kojem je temeljeno naše vlastito stajalište.

Dvije poteškoće su se javile iz načina na koji je učenje o Osmoj sferi predstavljeno u Sinnett-ovoj knjizi. Jednu od poteškoća je stvorila sama Blavatsky. Ona je znala da je ono što je Sinnett napisao na tu temu pogrešno ali s druge strane bila je u rukama onih koji su željeli da u čovječanstvo bude usađeno pogrešno učenje. Stoga je pokušala — kao što možete čitati u *Tajnoj doktrini* — na određeni način je pokušala ispraviti tu koncepciju o Osmoj sferi i stvarima koje su za to važne. Ali to je napravila tako da to izazove zbunjenost. Otuda postoji izvjesna proturječnost između Sinnett-ovog *Ezoternog budizma* i *Tajne doktrine* Blavatsky. Blavatsky je to ispravila na način koji je zapravo ojačao pristranost lijevog krila indijskih okultista. Pokušala je vrlo osobitim sredstvima, kao što ćemo uskoro vidjeti, da više istine dođe na svijetlo da bi zasjenilo pogrešku. Stoga je bila dužna, zauzvrat, stvoriti protutežu, jer bi sa stajališta indijskih okultista bilo veoma opasno dopustiti da se istina otkrije na taj način.

Latila se stvoriti protutežu — to ćemo postupno razumjeti — slijedeći određeni smjer. Došla je bliže istini o Osmoj sferi nego je to učinio Sinnett ali protutežu je stvorila dajući odušak u *Tajnoj doktrini* bujici zlostavljanja na temu judaizma i kršćanstva, isprepletenu s određenim učenjima o prirodi Jehove. Na taj način, ono što je stavila na jednu stranu pokušala je uravnotežiti na drugoj, tako da se ne napravi previše štete struji indijskih okultista. Znala je da takve istine ne ostaju teorija ili bez učinka kao druge teorije u vezi fizičkog plana. Teorije kao što su ove o kojima govorimo prodiru u život duše i obojaju

percepciju i osjećaje ljudi; zaista su proračunate da usmjere duše u određenom smjeru. — Cijela stvar je nerazmrsiva zbrka zabluda.

H. P. Blavatsky nije, naravno, znala da je pokretačka snaga iza obje tendencije bila usmjerena prema posebnom cilju, naime, da se njeguje ova osobita vrsta zablude umjesto istina, da se njeguje zabluda koja bi bila povoljna za materijalizam devetnaestog stoljeća — zabluda kakva je moguća samo na vrhuncu vala materijalizma. — Tu imate jednu stranu situacije.

Na drugoj strani, Sinnett-ov *Ezoterni budizam* i, na određeni način, *Tajna doktrina* Blavatsky također, napravili su veliki utisak, posebno na one koji su bili zaista usmjereni na traženje duhovnog svijeta. A to je opet, naravno, uznemirilo one koji su imali razloga biti uznemireni na mogućnost da se pojavi okultni pokret s takvim orijentalnim trendom.

Sada su bile podignute brojne besmislene polemike protiv Blavatsky, protiv Sinnett-a, protiv Teozofskog pokreta, i tako dalje. Međutim među raznim napadima na teozofsko društvo tijekom vremena bili su neki koji su emanirali iz dobro informiranih ali pristranih središta. Tendencija anglikanskog duhovnog života bila je da se pusti da što je moguće manje orijentalnog učenja, što je moguće manje bilo kakvog učenja u vezi ponavljanja zemaljskih života, da dođe do znanja javnosti.

Nema sumnje da su među onima koji su se postavili, sa stajališta da tu leži opasnost za kršćanstvo u Europi, u opoziciju orijentalnih učenja, bili ljudi koje bi mogli nazvati “kršćanski ezoterici”. Kršćanski ezoterici povezani sa strankom Visoke crkve su se postavili u opoziciju s tim na umu. I iz središta su došle objave proračunate da zaustave struju orijentalne misli koja je dolazila od Blavatsky i Sinnett-a, ali s druge strane da u vanjskom svijetu njeguju ezoterizam koji je proračunat da prikrije učenje o ponavljanju zemaljskih života. Pomiješati izvjestan trend misli s formom kršćanstva uobičajenoj u Europi — takav je cilj bio te grupe. Ona je željela da učenje o ponavljanju zemaljskih života — što je bilo bitno da se zna — bude ostavljeno po strani. I metoda slična tome je iskorištena u slučaju Sinnett-a.

Moram još jednom naglasiti da oni koji su napravili odgovarajuće pripreme nisu bili potpuno svjesni da su bili oruđe individualnosti koja je stajala iza njih. Kao što Sinnett nije znao ništa o stvarnoj tendenciji onih koji su stajali iza njega, tako ni oni koji su bili povezani sa strankom Visoke crkve nisu mnogo znali o tome što leži iza cijele stvari. Ali su shvaćali da ono što su radili nije moglo ne ostaviti veliki utisak na okultiste i to je odredilo da ustupe snagu za trend onih koji su namjeravali eliminirati učenje o ponavljanju zemaljskih života.

Ako se nakon ovih preliminarnih naznaka okrenemo razmatranju konkretnih zabluda sadržanih u Sinnett-ovoj knjizi, nalazimo da je to učenje da se Osmi sfera manifestira uglavnom u Mjesecu; da je Mjesec sa svojim utjecajima i učincima na čovjeka, zapravo, Osmi sfera. Izraženo na ovaj način, to je zabluda. — Ovdje je to esencijalna stvar. Ako bi u istraživanju utjecaja Mjeseca krenuli od Sinnett-ove pretpostavke, bili bi uhvaćeni u grobnu grešku koja se javlja iz materijalističkog mišljenja i nije ju lako dokučiti. — Što je,

dakle, bilo nužno ako će se njegovati istina? Bilo je nužno ukazati na pravo stanje stvari u vezi Mjeseca kao suprotstavljeno pogrešnoj prezentaciji u Sinnett-ovu *Ezoternom budizmu*.

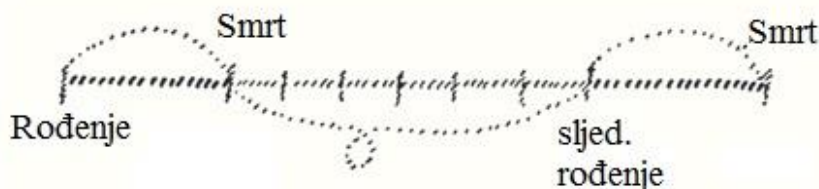
Pročitajte poglavlje IV koje se bavi s ovom temom u knjizi *Osnove tajne znanosti*. Moja namjera je bila tamo opisati kako je Mjesec napustio Zemlju. Pridao sam pažnju činjenici da odlazak Mjeseca treba biti opisan s krajnjom jasnoćom. Bilo je esencijalno tu naznačiti istinu kao suprotstavljenu zabludi. Dakle da bi se odbio indijski utjecaj bilo je nužno sa svom jasnoćom opisati ulogu Mjeseca u evoluciji Zemlje. To je bila jedna od stvari koje je trebalo napraviti u mojoj knjizi *Osnove tajne znanosti*.

Druga stvar koja je nužna biti će vam jasna ako razmislite o ljudima o kojima sam upravo govorio, ljudima koji su također bili pod određenim vodstvom i koji nisu željeli da se učenje o ponavljanju zemaljskih života kao istina širi među ljudima jer su smatrali da bi to promijenilo formu kršćanstva kakva je uobičajena u Europi i Americi. Oni su krenuli raditi na određeni način, način koji lako možemo raspoznati ako si predstavimo kako su se ti okultisti postavili u odbijanju Sinnett-ova *Ezoternog budizma*. Okultisti koji su bili povezani sa strankom Visoke crkve preuzeli su na sebe zadatak odbijanja Sinnett-ova *Ezoternog budizma* i *Tajne doktrine* Blavatsky.

U suštini stvari dosta dobrog je napravljeno u odnosu na Sinnett-ovu izjavu o Osmoj sferi, jer je lažnost napomena o Osmoj sferi i Mjesecu veoma pronicljivo naglašena s te strane. Ali u isto vrijeme to je bilo kombinirano s jednim drugim učenjem. Iz tog je centra navedeno da čovjek nije povezan s Mjesecom na način opisan od Sinnett-a, već na drugačiji način. Istina, taj drugačiji način nije posebno opisan, ali moglo se opaziti da su ti ljudi shvatili nešto o procesu odvajanja Mjeseca od Zemlje kako sam ja predstavio u knjizi *Tajna znanost*. Ali oni sada stavljaju veliki naglasak na sljedećem. — Oni kažu: Zemlja — a iznad svega, čovjek — nikada nije bio povezan s drugim planetima sunčeva sustava ... stoga čovjek nikada nije mogao živjeti na Merкуру, Veneri, Marsu ili Jupiteru. S te strane, dakle, oštro je naglašeno da ne postoji veza između čovjeka i drugih planeta sunčeva sustava. Ali to je najbolji način da se ulije još jedna zabluda u svijet, i da se proširi najveća moguća nejasnoća nad učenjem o reinkarnaciji. Druga zabluda, Sinnett-ova zabluda, zapravo unaprjeđuje na neki način učenje o reinkarnaciji, ali u materijalističkom obliku. Zabluda koja se sastoji u tvrdnji da tijekom evolucije Zemlje čovjek nikada nije imao nikakvu vezu s Merkurom, Venerom, Marsom, Jupiterom, i tako dalje — ta zabluda nije zapravo raširena okolo od onih koji su joj dali publicitet, već od onih koji su stajali iza njih. Oni su bili ti koji su djelovali na duše ljudi na takav način da te duše nikada ne mogu ozbiljno vjerovati u reinkarnaciju. Ono što je, dakle, bilo snažno naglašeno iz tog središta je da čovjek nikada nije bio povezan ni s jednim planetom osim Zemlje niti je ikada imao ikakve veze s drugim planetima sunčeva sustava.

Ako razmišljamo o čovjeku kakav on jest između rođenja i smrti, možemo prosuditi da s obzirom na njegovu evoluciju on stoji pod utjecajem Duhova oblika. To je također pokazano u *Tajnoj znanosti*. Ali ako zatim razmišljamo o njegovom životu od smrti do novog rođenja, treba uzeti u obzir bitnu činjenicu,

naime, da sfere aktivnosti tih Duhova oblika padaju takoreći u sedam kategorija, od kojih je samo jedna dodijeljena Jehovi, naime, ona koja se prvenstveno tiče života između rođenja i smrti. Šest drugih kategorija Duhova oblika upravljaju životom između smrti i novog rođenja.

To može biti otkriveno samo ako istražimo život između smrti i novog rođenja. Baš kao što Jehova ima veze s Zemljom i zapravo se žrtvovao idući na Mjesec da bi od tamo neutralizirao određene stvari u evoluciji Zemlje, tako i drugi Duhovi oblika imaju veze s drugim planetima. Ali ova činjenica mora biti prikrivena, mora se tajiti ako se želi da koncepcija ponavljanja zemaljskih života bude uskraćena ljudima; i štoviše prikrivenost mora biti zaista efikasna, mora se donijeti na takav način da ljudi ne postanu senzibilni na tajnu o kojoj sam upravo govorio. Jer ako su preusmjereni od istinitog pogleda na život između smrti i novog rođenja, njihova pažnja će biti zatočena, bez ove tajne, na život između rođenja i smrti i oni će pustiti medijima da ih nagovaraju da vjeruju da je život nakon smrti jednostavno nastavljanje života na Zemlji.

U svim stvarima koje se dogode u ovoj oblasti događa se ogromna količina intriga. Jer naravno, okultist koji se poduhvati bilo čega ovakve prirode zna, ako pripada ljevici, u kojem smjeru mora okrenuti misli da bi i osjećaje tako usmjerio i tako skrenuo pažnju ljudi od određenih tajni da one ne bi došle na vidjelo.

To je ono što se zapravo dogodilo, i o tome možete čitati u relevantnoj literaturi. Često ćete naići na izjavu da čovjek nema nikakve veze s drugim planetima našeg sunčevog sustava — ali implikacija iza toga je: Nema nikakve veze s vodećim duhovima tih planeta našeg sunčevog sustava. To je bilo oštro naglašeno da čovjek ne bi nikada razvio takve koncepte koji bi ga vodili da shvati vjerodostojnost učenja o reinkarnaciji. I sada je drugi zadatak bio predstaviti istinu kao suprotstavljenu zabludi. Ako čitate *Tajnu znanost* uvijek ćete naći naglasak na činjenici da je za ljude nužno da otiđu od Zemlje da bi dio njihova života bio proveden na drugim planetima. Knjiga *Tajna znanost* bavi se detaljno s jedne strane s čovjekovim odnosom prema Mjesecu, i s druge, s njegovim odnosom prema planetima.

Ono što su ti ljudi krenuli postići može se ukratko naznačiti kazavši: i oni su sami također iskoristili materijalističke nazore u tom vremenu. Jer ako predstavite stvar kao što sam ja napravio u *Tajnoj znanosti*, pokazati ćete što treba biti postignuto u evoluciji naše Zemlje kroz njenu povezanost s planetima. Ostali planeti, također, pripadaju evoluciji Zemlje. Za materijalista, planeti se kreću okolo u prostoru kao puki oblaci materije. I dakle, kod opisivanja njihove uloge u duhovnoj evoluciji čovječanstva, treba se vratiti natrag do duhovne realnosti njihova bića, do duhova planeta.

S ovim vidite kako je duhovni pokret bio ukliješten takoreći između dvije postavljene svrhe, jedne namjere da se izobličiti istina u vezi Mjeseca, druge na izobličavanju istine u vezi planeta. — Takva je bila situacija krajem devetnaestog stoljeća. H. P. Blavatsky i Sinnett bi bili izobličili istinu o Mjesecu; drugi su krenuli izobličiti istinu o vezi planeta s evolucijom Zemlje. Nemojte misliti da je lak položaj biti ukliješten između dvije takve struje; jer ovdje imamo posla s okultizmom, a gdje je uključen okultizam potrebna je veća snaga za dohvatiti istine nego za dokučiti obične istine fizičkog plana. Ali zbog toga također je na djelu i daleko jača snaga obmane kroz koju je bitno vidjeti. To nije lako, zbog velike snage potrebne za suprotstaviti se. S jedne strane, istina o Mjesecu je prekrivena velom pomoću distorzije, a s druge, istina o planetima. Otuda uklještenost između dvije zablude uvedene u interesu materijalizma. Najprije, to je bila stvar računanja s materijalizmom koji emanira s orijentalne strane, koji je odgovoran za promoviranje zablude o Mjesecu da bi uveo orijentalno učenje o reinkarnaciji. Učenje o činjenici reinkarnacije bilo je naravno ispravno, ali uskoro ćemo vidjeti koliko je snažan ustupak napravljen materijalizmu u *Ezoternom budizmu* — kako je knjiga nazvana. S druge strane postojala je želja da se određeni oblik katoličkog ezoterizma zaštiti od napada indijskog utjecaja, i tu je, više nego ikada, bila na djelu tendencija da se dopusti da sva duhovna stvarnost povezana s evolucijom planetarnog sustava bude uronjena u materijalizam. Misija znanosti duha bila je uglavljena između te dvije struje. Takva je bila situacija s kojom se bilo suočeno. Svuda su bile na djelu jake snage, namjera da ovaj ili onaj utjecaj bude efikasan.

A sada je stvar pokazati u kojem je smislu ovo izobličeno učenje o Mjesecu poseban ustupak materijalizmu, i kako je način na koji je potom to ispravljeno od H. P. Blavatsky zapravo stvari napravio čak i gorim, jer je s jedne strane, s velikim talentom za okultizam — kojeg Sinnett nije posjedovao — ona izmijenila njegove izjave ali s druge strane koristila konkretne metode pri čemu se greška mogla sačuvati s još većom sigurnošću.

Prva bitna stvar je raspoznati koliko je Sinnett-ovo učenje o Osmoj sferi velika zabluda. Ovdje čvrsto morate imati na umu učenje u vezi cijelog procesa evolucije Zemlje, naime, učenje da je planet Zemlja prošao kroz periode evolucije starog Saturna, starog Sunca i starog Mjeseca prije nego je ušao u njegovo sadašnje stanje. Morate se podsjetiti da je sastav starog Mjeseca bio bitno različit od onog od Zemlje. Mineralno carstvo je po prvi puta dodano za vrijeme perioda Zemlje, i ono što čini materijalni svijet fizičkog plana potpuno je impregnirano mineralnim elementom. Sve što opažate u biljnom, životinjskom carstvu i kraljevstvu ljudi mineralni je element koji je u njih bio impregniran. Vaše tijelo je skroz naskroz “mineralizirano”. Ono što nije mineral — priroda Mjeseca, priroda Sunca — samo je *okultno* tamo prisutno. Mi vidimo samo mineralno, zemaljsko. To treba čvrsto nositi u umu ako ćemo počevši od toga što čovjek sada stvarno jest na Zemlji, naći odgovor na pitanje: Što je to u čovjeku što je nasljeđe starog Mjeseca?

Kao što vidite, priprema za ovo naše sadašnje proučavanje već je davno napravljena. — Unutar čovjeka kakav je sada, prisutan je čovjek starog

Mjeseca, ali u obliku koji mora biti predstavljen kao da ne sadrži baš ništa mineralnog. Ako predočavate zemaljskog čovjeka na takva način da vidite samo njegove mineralne sastojke, čovjeka Mjeseca morate predstaviti unutar njega. (Na školskoj ploči je napravljena skica.) Međutim u tom čovjeku Mjeseca nema ničeg mineralnog, stoga ga se ne može vidjeti fizičkim očima već samo duhovnim pogledom. Mjesečeva forma je u

pozadini određenih članova fizičkog čovjeka, sadržana je unutar njih, ali može se percipirati jedino okom vidovnjaka. Nepotrebno je kazati, ono što je tamo unutra bilo je prisutno na starom Mjesecu. Ali samo se sjetite kako je to izgledalo na starom Mjesecu. Viđeno je preko imaginativne spoznaje — u uzburkanim, valovitim slikama. One su još i danas prisutne, ali za promatrati ih, atavistička vidovitost, barem tada, bila je nužna. Stari čovjek Mjeseca mogao je biti percipiran jedino od atavističke vidovitosti, koja je u tom dobu bila normalna sposobnost vizije. Shodno tome sve što je povezano s tom evolucijom starog Mjeseca također se može vidjeti jedino u imaginacijama, s drevnom vizionarskom vidovitošću. Nikako se ne smije misliti da je čovjek Mjeseca mogao biti formiran iz mineralne Zemlje, on je bio proizvod starog Mjeseca kao što se može vidjeti imaginativnom vidovitošću. I tako u vezi sa starim Mjesecom moramo sebi predstaviti da je imaginativnoj vidovitosti čovjeka Mjeseca bilo vidljivo cijelo okruženja kao što je naše vlastito okruženje, s biljkama, životinjama, rijekama, planinama, vidljivo za fizičke oči.

Sada znamo da se snage sadržane u starom Mjesecu neizbježno opet pojavljuju u evolucijskom procesu Zemlje ali i da bi evolucija Zemlje bila osuđena na propast, kao što sam pokazao u *Tajnoj znanosti*, da te snage Mjeseca nisu potom otišle. Nisu mogle postojati unutar zemaljskih snaga. A zašto ne? Sjetite se da je cijeli planet Zemlja morao u sebe primiti mineralno carstvo, biti mineraliziran, takoreći. Dok je Mjesec sačinjavao dio Zemlje, snage Mjeseca su još bile unutar Zemlje. Međutim te snage su morale biti potjerane, stoga se sam Mjesec morao odvojiti od Zemlje, jer nije mogao postojati u mineraliziranoj Zemlji; dakle čovjek se ne bi mogao razviti kao što se zapravo razvio. O svemu ovome sam govorio u knjizi *Tajna znanost*. Ali sada se sjetite točno što sam vam danas rekao — da se taj Mjesec može percipirati samo preko imaginativne vidovitosti. Ako, stoga, predstavite kako se čovjek razvio kao zemaljski čovjek, s konstitucijom organiziranom za percepciju s

fizičkim osjetilima, shvatiti ćete da nije nikada mogao gledati odlazak Mjeseca. Odlazak Mjeseca i također njegov položaj vani u kozmosu mogao je biti shvaćen jedino vidovito. Čovjek je bio tako organiziran da je cijeli proces odlaska Mjeseca mogao biti viđen jedino vidovitim pogledom, i da su utjecaji koji su potom dolazili od Mjeseca mogli biti jedino oni od starog Mjeseca — odnosno, utjecaji koji su na takav način djelovali na čovjeka da je među ostalim stvarima, u njemu mogla biti pobuđena imaginativna vidovitost.

Pokušajte zamisliti situaciju u to drevno vrijeme! Situacija je bila da je "čovjek" mogao postojati, da su duše mogle sići dolje s planeta, i tako dalje — ali Mjesec bi djelovao *kao* Mjesec, a na takav način da su snage u ljudskom biću kakav se spustio bile iste one snage kakve su bile prisutne na starom Mjesecu koji je prethodio Zemlji. Nitko osim onog obdarenog vizionarskom vidovitošću nije mogao gledati taj Mjesec.

Zatim, kao materijalna pojava pridružena tom procesu odlaska snaga Mjeseca, došlo je do nečeg drugog. — Već sam vam rekao kako je Jahve povezan s Mjesecom. Ono što se dogodilo bilo je da je preko veze Jahvea s Mjesecom, Mjesec također napravljen materijalnim, bio materijaliziran, ali s materijalnošću mnogo gušćom nego je to ona od Zemlje. Stoga ono što se danas može vidjeti kao fizički Mjesec i za koji se može pretpostaviti da sadrži mineralni element, treba pratiti natrag do djela Jahve čime su određeni elementi bili dodani starom Mjesecu.

Time su, međutim, snage starog Mjeseca bile osakaćene, i sada djeluju na sasvim različit način. Da je Mjesec ostao nemineraliziran, njegove snage bi djelovale na takav način da bi njegove zrake u čovjeku uvijek evocirale staru atavističku vidovitost, i učinci Mjeseca na volju učinili bi ljude mjesečarima u najupadljivijem obliku. To je neutralizirano mineralizacijom Mjeseca. Stare snage se više ne mogu razviti na takav način.

To je istina od ogromne važnosti, jer sada ćete shvatiti da je bilo nužno da Mjesec bude mineraliziran da ne bi mogao djelovati na stari način. I dakle kada se govori o Mjesecu kao o rekapitulaciji starog Mjeseca, moramo govoriti o nebeskom tijelu koje nije vidljivo fizičkim očima, da se to tiče duhovnog svijeta, premda samo podsvjesnog duhovnog svijeta koji je opaziv za vizionarsku vidovitost. Moramo stoga govoriti o nečem *duhovnom* ako govorimo o rekapitulaciji starog Mjeseca; ono što je mineralno kod sadašnjeg Mjeseca bilo je dodano duhovnom i ne pripada Mjesecu kada se o Mjesecu govori u starom smislu.

Kako se uhvatiti u koštac s materijalizmom devetnaestog stoljeća? Njegovi sljedbenici zasigurno ne bi vjerovali da iza materijalnog Mjeseca tamo leži veoma važan ostatak starog, nemineraliziranog Mjeseca; nikada ne bi vjerovali takvo nešto. Tako je materijalizmu napravljen ustupak govoreći samo o fizičkom, materijaliziranom Mjesecu. Stoga kada Sinnet govori o Mjesecu, on izostavlja duh. U *Ezoternom budizmu* on samo navodi da je materijalnost Mjeseca daleko gušća nego Zemlje. To jest tako, zaista mora biti tako, ali okultna stvarnost na koju sam ukazao leži iza toga — tu činjenicu on potpuno izostavlja. On stoga radi ustupak u tome što govori samo o materijalnosti

Mjeseca. Ali duhovnost iza Mjeseca ne ulazi u razmatranje; to u biti ne pripada Zemlji već je mnogo više povezano sa starim Mjesecom nego s Zemljom.

Ta činjenica je bila potpuno prekrivena velom, a posljedica je bila od ogromnog značaja; jer Sinnett je time iznio istinitu činjenicu — naime, da Mjesec ima veze s Osmom sferom — pod krajnje pogrešnim svjetlom i izobličio je s velikom suptilnošću. On izostavlja svaki spomen o duhovnom aspektu Osme sfere, naime da je Osma sfera, predstavnik koje je navodno Mjesec, ono što leži *iza* Mjeseca, i ono što je zapravo smješteno tamo da neutralizira, da se suprotstavi učincima Osme sfere, on naziva samom Osmom sferom. Kao što smo čuli, materijalnost Mjeseca je tamo da bi se neutralizirala Osma sfera, da bi je se učinilo neefikasnom.

Ljudi ne shvaćaju kakav bi učinak Osme sfere bio kada bi materijalnost bila oduzeta Mjesecu. Cjelokupna priroda ljudske duše na Zemlji bi postala sasvim različita a da se to nije dogodilo je zato jer je materijalnost veće gustoće pripojena Mjesecu. Ono što Osmu sferu zapravo čini neefikasnom, naime, njena materijalnost, Sinnett naziva Osmom sferom, a ono što je zapravo Osma sfera, naime snage starog Mjeseca, on zamračuje. Često korišten trik u okultizmu je reći nešto što je u osnovi istinito ali dati na takav način koji je potpuno pogrešan — oprostite na paradoksu! Pogrešno je reći da je materijalni Mjesec Osma sfera, jer je on zapravo neutralizator Osme sfere. Ali je sasvim točno da je “Mjesec” Osma sfera, jer Osma sfera ima središte u Mjesecu, stvarno je prisutna tamo gore.

A sada smo došli do točke gdje možemo točnije govoriti nego je to do sada bilo moguće, o tome što je stvarno Osma sfera.—To je stvar najintimnije povezana s duhovnim aspektom evolucije u devetnaestom stoljeću.

PREDAVANJE V

18 listopada 1915

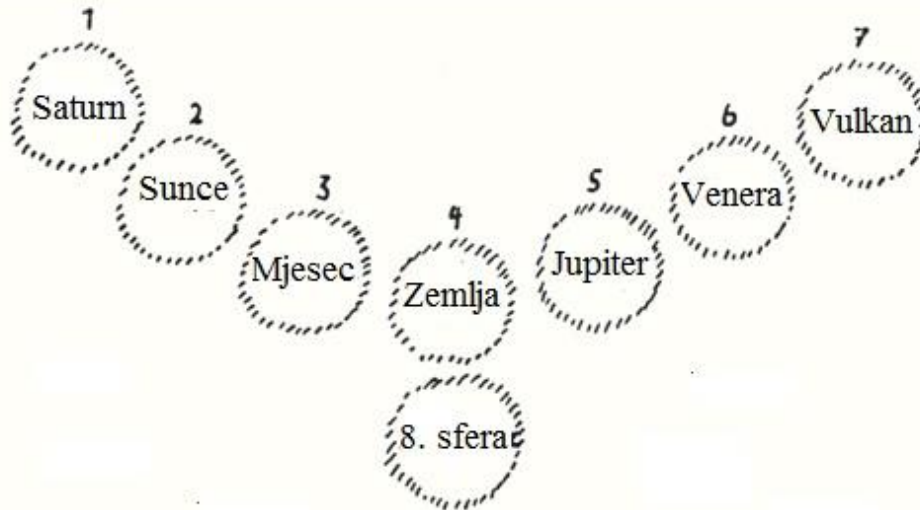
Zaista je veoma teško govoriti o takozvanoj "Osmoj sferi" o kojoj se po prvi puta otvoreno referira od g. Sinnett-a — ne može se reći da je on dao "informaciju" o njoj jer je ono što je rekao bila zabluda. Sigurno ćete shvatiti zašto je teško govoriti o toj temi, jer iznova treba naglasiti da je naš jezik skovan za vanjski, materijalni svijet, a Osmo sfera se gledala kao tajna stvar dok nije spomenuta od Sinnett-a.

Shodno tome nema mnogo riječi koje se mogu koristiti za karakteriziranje Osme sfere. Činjenica da je toliko dugo izbjegavano svako spominjanje omogućava vam da shvatite što je sve uključeno kada netko o tome govori. Stoga ćete aforističke naznake koje ću danas napraviti morati uzeti kao vrstu uvodnog izlaganja, danog s ciljem izbacivanja izvjesnih naznaka koje, za početak, mogu biti samo mali doprinos temi. Međutim, treba se nadati, da će u neko drugo vrijeme biti šanse za kazati više. Na osnovu onoga što je rečeno na zadnjem predavanju i također, u nekoj mjeri, u ranijim prilikama, pokušati ću karakterizirati ono što se naziva "Osma sfera" da bi mogli imati temelj za opisati razvoj duhovnog pokreta u devetnaestom stoljeću i početkom dvadesetog.

Iz jučerašnjeg predavanja ste shvatili da Osma sfera ne može biti ništa što pripada materijalnom svijetu, jer sam vam pokazao da je najveća zabluda u Sinnett-ovoj izjavi to da je fizički Mjesec direktno povezan s Osmom sferom; i pokušao sam napraviti razumljivim da se stvarni temelj greške sastoji u činjenici da je to ukazivalo na nešto materijalno i fizičko.

Iz ovoga ćete moći pretpostaviti, čak i ako ne potpuno razumjeti, da ono što je nazvano Osma sfera ne može direktno imati ništa s materijalnim svijetom — odnosno, ono što može biti percipirano od čovjekovih osjetila i promišljano na osnovu osjetilne percepcije nema udjela u Osmoj sferi. Dakle bilo bi beskorisno Osmu sferu tražiti bilo gdje u materijalnom svijetu.

Sada imate naznake pomoću kojih se može nekako u mislima pristupiti koncepciji Osme sfere. Rekao sam da Osma sfera ima nekakve veze s talogom preostalim od starog Mjeseca i njegove evolucije. Toliko mnogo možete dobiti iz proučavanja koje smo vršili tijekom vremena. Na jučerašnjem predavanju pokušao sam razjasniti da je na starom Mjesecu, čovjekov prirodni način percepcije bio vizionarski i imaginativan po karakteru, tako da bilo kakvo naziranje supstancijalnosti mora se pronaći s tom vrstom vizije. Odnosno: u startu treba pretpostaviti da je Osma sfera pronađena putem vizionarskih imaginacija.

Kako je došlo do toga da se počeo koristiti izraz “Osma sfera”? — Znete da se ljudska evolucija odvija kroz sedam sfera Saturna, Sunca, Mjeseca, Zemlje, Jupitera, Venere, Vulkana. Zamisliti ćemo da iza tih sedam sfera ima još nešto drugo što leži izvan njih a ipak je na neki način povezano s Zemljom. Ovdje, dakle, imamo sferu, vidljivu jedino vizionarsko imaginativnoj vidovitosti, koja tu stoji kao Osma sfera navise i iznad sedam koje čine domenu uređene i regularne evolucije čovječanstva. Sve ovakve skice su, naravno, čisto dijagramske; dužni smo crtati odvojeno sfere koje se jedino mogu promatrati jedna unutar drugih. Jer zacijelo ste iz naših proučavanja shvatili da dok god je čovjek unutar materijalnog svijeta, pravi svoja promatranja kroz osjetila i misli s intelektom, on stoji na četvrtoj sferi, sferi Zemlje. Ako svoje sposobnosti duše dovoljno razvije da može vidjeti treću sferu, sferu Mjeseca, tada poduzima daleki let — ali ne u prostornom smislu. On promatra, ne sa drugog mjesta, već fizički govoreći, prostorno govoreći, s istog mjesta. Tih sedam sfera bi stoga u stvarnosti trebalo nacrtati jednu unutar druge. One su uzastopni stupnjevi i stanja evolucije i, u osnovi, ovakav dijagram nema druge vrijednosti nego kada bi se reklo: ljudska bića razvijaju se od rođenja do sedme godine na prvom stupnju, od sedme do četrnaeste godine na drugom stupnju, i tako dalje. O biću koje se razvija od prve do sedme godine ne može se misliti kao o odvojenom biću od onoga koje se razvija od sedme do četrnaeste godine. Niti je ispravno misliti o sedam uzastopnih sfera ili stupnjeva zemljine evolucije kao odvojenim jedan od drugog.

Ovo će vam dati nagovještaj da Osmu sferu treba promatrati unutar sfere Zemlje. Ne može se ispravno nacrtati bilo iznad bilo ispod; za oslikati stvarnost trebalo bi je skicirati u sferu Zemlje. Često sam ugrubo davao primjer da izrazim što se ovdje mislilo. Baš kao što je fizički zrak oko nas, tako je i duhovno oko nas; duhovno trebamo tražiti unutar onog što je zapravo fizičko u našem okruženju. Stoga treba pretpostaviti da kao što je duhovno oko nas, tako i Osmu sferu moramo tražiti u našem okruženju. To znači da treba biti razvijen organ koji omogućuje čovjeku da percipira Osmu sferu, baš kao što mu fizička

osjetila omogućuju da percipira materijalnu Zemlju. On potom Osmu sferu može doživjeti sasvim svjesno; ali nesvjesno on je uvijek unutar nje baš kao što smo uvijek unutar zraka, čak i ako ga nismo svjesni. A ako smo razvili organ za doživljavanje Osme sfere, mi smo svjesni nje oko nas. Dakle ako će se Osma sfera opisati, mora očito biti opisana kao oblast u kojoj cijelo vrijeme živimo.

Sada, kao što sam rekao, sve što mogu napraviti u ovim uvodnim proučavanjima je dati neke opće informacije — ostalo će isplivati kako idemo dalje. Najprije, možete shvatiti da je ono što je oko nas kao Osma sfera, dostupno je imaginativno vizionarskoj vidovitosti. Razviti imaginativnu vidovitost bez da se percipira nešto od Osme sfere nije moguće. Razlog zašto je tako teško govoriti o stvarima kao što je Osma sfera je da jasnu i diskriminativnu vidovitost posjeduje samo nekolicina. Kod Osme sfere imamo posla s imaginacijama, a ono što čini esencijalnu prirodu evolucije Zemlje — odnosno, četvrte sfere — nije prisutno u Osmoj sferi. Esencijalna priroda četvrte sfere je sačinjena, kao što sam jučer ukazao, od mineralne impregnacije tog svjetskog tijela. To što možemo živjeti na Zemlji je zbog činjenice da je četvrta sfera bila mineralizirana: mi živimo u mineraliziranom okruženju; ono što je percipirano kroz fizička osjetila može biti koordinirano od intelekta. Ali moramo zamisliti da je mineralni element potpuno odsutan iz Osme sfere.

Kada u mislima eliminiramo mineralni element, sve što ostaje je kasniji stupanj evolucije starog Mjeseca, jer odakle bi bilo što moglo potjecati? Ali evolucija se nastavlja; nešto što je opazivo kroz imaginativnu, vizionarsku vidovitost ali što ne može biti ništa drugo nego ostatak starog Mjeseca — to ne bi bila Osma sfera. Sve što se moglo reći je da je nešto ostavljeno iza od treće sfere.

Da bi imali neki nagovještaj o činjenicama u vezi Osme sfere, imajmo sljedeće na umu. Tijekom njene regularne evolucije, treća sfera postaje četvrta sfera; odnosno, odvija se tranzicija trećeg carstva elementala — jer tako bi to morali zvati — u mineralno carstvo. Dodan je mineralni element. Inače bi stari Mjesec trebali shvatiti kao zbroj supstancijalnosti, imaginativno opazive! Stoga treba pretpostaviti da se regularni napredak od starog Mjeseca do Zemlje, od treće sfere do četvrte sfere, sastoji u tome da ono što je prije bilo samo imaginativno opazivo postaje materijalno opazivo, odnosno postaje materijalizirano. Kao Osma sfera tamo ostaje, najprije, element starog Mjeseca, ali zbog određenih događanja taj element starog Mjeseca prolazi kroz promjenu. Što se to odvalo da bi se četvrta sfera mogla pojaviti od treće jasno je opisano u knjizi Tajna znanost, gdje je rečeno da su aktivnostima Duhova kretanja dodane one Duhova oblika pod čijim vodstvom se odigrao cijeli proces transformacije. Možemo stoga reći da se četvrta sfera pojavila od treće kroz činjenicu da su Duhovi oblika dodali njihovu aktivnost onoj od Duhova kretanja.

Da su Duhovi oblika postigli sve što njihova vlastita priroda želi i što su povrh toga mogli postići, kada je misija treće sfere u kozmosu bila ispunjena,

četvrta sfera bi se sasvim prirodno pojavila iz treće sfere. To je očigledno. Međutim znamo da su na djelu luciferski i ahrimanski duhovi — i oni su zadržali za sebe nešto od supstancijalnosti starog Mjeseca, istrgnuli su to, takoreći, od Duhova oblika. Činjenica da Lucifer i Ahriman to rade značajka je njihove esencijalne prirode. Tako dok treća sfera napreduje na sljedeći stupanj, nešto je od Lucifera i Ahrimana istrgnuto od Duhova oblika; u ovaj dio koji je istrgnut, prodiru Lucifer i Ahriman, umjesto Duhova oblika. Aktivnosti Lucifera i Ahrimana dodane su onima od Duhova oblika i, kao rezultat, iz treće sfere se pojavljuje Osma sfera.

Tamo mora biti, dakle, još nešto, ne samo stari Mjesec, a to "još nešto" što nastaje kao i četvrta sfera sačinjava činjenica da je mineralna supstancijalnost, dok nastaje, istrgnuta u trenutku rađanja četvrte sfere. Tako kada mineral nastaje iz imaginativne supstancijalnosti, zgrabljen je od Lucifera i Ahrimana i napravljen imaginacijom. Umjesto Zemlje koja proizlazi od ostataka supstancijalnosti starog Mjeseca, oblikuje se kozmičko tijelo koje se rađa zbog činjenice da je supstancijalnost istrgnuta od Zemlje pretvorena u ono što prelazi od starog Mjeseca.

Sada se sjetite kako sam opisao uvjete koji se odnose na stari Mjesec, u knjizi *Tajna znanost*. Na starom Mjesecu nije još bilo ničeg mineralnog. Da je mineralna supstanca bila prisutna, to svjetsko tijelo bi bilo Zemlja, ne Mjesec. Četvrta sfera nastaje kroz rođenje mineralnog elementa. U to pristupaju Lucifer i Ahriman, grabe mineralnu supstancijalnost od četvrte sfere i ulijevaju je u treću sferu, stari Mjesec je rekapituliran, ali sada s materijalnošću koja ispravno pripada Zemlji.

Ovo dobro uočite: umjesto da su tamo čiste imaginacije, imaginacije su zgusnute ulijevanjem mineralnog elementa koji je istrgnut od Zemlje. Tako su kreirane zgusnute imaginacije. Mi smo dakle uvučeni u svijet zgusnutih imaginacija koje u karakteru nisu lunarne jer su bile zgusnute od materijalnosti koja pripada Zemlji. One su duhovi, utvare — odnosno, iza našeg svijeta postoji svijet utvara stvorenih od Lucifera i Ahrimana.

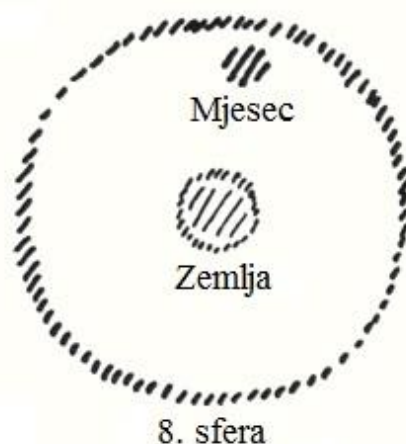
Dopustite da to izrazim shematski, ovako: Na starom Mjesecu su bile prisutne određene slike. One su trebale prijeći na Zemlju kao nešto svuda opazivo. Ali Lucifer i Ahriman su ih zadržali za sebe. Lucifer i Ahriman su od Zemlje istrgnuli neke od njenih sastojaka i od njih napravili imaginacije, tako da te supstance Zemlje postaju, ne zemaljske tvorevine, već tvorevine Mjeseca. U četvrtu sferu je, dakle, bila ulivena sfera koja je stvarno sfera Mjeseca, ali je ispunjena zemaljskom supstancijalnošću i stoga je vještačka tvorevina u univerzumu. Na sedam sfera, Osmu, stvorena u opoziciji prema naprednim duhovima, dodana je. Nužna posljedica toga je da se Duhovi oblika na Zemlji moraju boriti za svaki komadić supstancijalnosti sposobne za mineralizaciju, da od njih ne bi bila istrgnuta od Lucifera i Ahrimana i odnesena u Osmu sferu.

Uistinu, stoga, naša Zemlja —četvrta sfera — jednostavno nije ono što izgleda da jest. Ako bi se zaista sastojala od atoma, svi ti atomi bi još bili impregnirani od formacija koje pripadaju Osmoj sferi — koje su opazive jedino za vizionarsku vidovitost. Te formacije su svuda prisutne; tako je to i avetinjski sadržaj Osme sfere koji stoga može biti percipiran upravo kao što su percipirane i stvarne utvare. Ovdje je uključeno sve zemaljsko postojanje i egzistencija. Lucifer i Ahriman neprestano teže da od zemaljske supstance izvuku što god mogu zgrabiti, da bi formirali njihovu Osmu sferu koja bi zatim, kada je dovoljno napredovala, postala nezavisna od Zemlje i išla svojim putem u kozmos zajedno s Luciferom i Ahrimanom. Ne treba ni kazati, Zemlja bi tada prešla u Jupiter kao puki torzo. Ali čovjek, kao što shvaćate, ima svoje utemeljeno mjesto u cijeloj evoluciji Zemlje, jer on je skroz naskroz mineraliziran. Mi smo prožeti procesom mineralizacije koji je i sam uvučen u ovu bitku, tako da komadići ove supstance mogu od njega stalno biti istrgnuti. Stoga smo i mi sami uključeni u bitku. Lucifer i Ahriman se bore protiv Duhova oblika, s ciljem da od nas svuda istrgnu mineralnu supstancu.

Međutim snaga procesa varira u različitim oblastima našeg organizma. Mi smo raznovrsno konstituirani; neki od naših organa su savršeniji od drugih. Najsavršeniji od svih naših organa je organ mišljenja, mozak i lubanja, i tamo je bitka o kojoj sam govorio najžešća, upravo zato jer je ljudska glava, ljudski mozak, oblikovan onako kako jest; a tako je oblikovan jer su na tom mjestu u našem tijelu, Lucifer i Ahriman također, bili najuspješniji u tome da otrgnu mineralnu supstancu od nas. Fizička supstanca je tamo više produhovljena nego bilo gdje drugdje. Formacija naše lubanje takva je zbog činjenice da je tamo najviše od nas otrgnuto. Stoga se upravo preko naše glave mi možemo emancipirati od našeg organizma u najvećoj mjeri. Možemo se u mislima vinuti gore, možemo praviti razliku između dobra i zla. I upravo iz tog razloga, Lucifer i Ahriman su tamo bili najuspješniji u istrigavanju supstancijalnosti; u takozvanom najplemenitijem organu čovjeka mogli su otrgnuti najviše mineralizirane supstancijalnosti. Ova alkemija s kojom je mineralna supstanca poslana preko u Osmu sferu odvija se stalno iza scene naše egzistencije. — Za početak, ja jednostavno prenosim informaciju; potkrjepa će izbijati sve jasnije kako se naše proučavanje nastavlja.

Ako bi sve išlo bez zastoja za Lucifera i Ahrimana, ako bi svuda mogli istrgnuti onoliko koliko su istrgnuli od organa glave, evolucija Zemlje bi uskoro došla do točke gdje bi Lucifer i Ahriman mogli uspjeti u uništavanju naše Zemlje i svu evoluciju svjetova prevesti u Osmu sferu, tako da bi evolucija Zemlje kao cjeline uzela drugačiji kurs. Stoga Lucifer svoju najveću snagu teži razviti na mjestu gdje je čovjek najranjiviji, naime, u njegovoj glavi. Uporište koje je za Lucifera najlakše da osvoji je ljudska glava; i sve što je slično glavi s obzirom na distribuciju mineralnog elementa, tako da na isti način može biti izvučeno vani, jednako je izloženo opasnosti da bude otpremljeno u Osmu sferu. Kao posljedica ove namjere Lucifera i Ahrimana ne naziru se ništa manji izgledi nego da se pusti da cjelokupna evolucija čovječanstva nestane u Osmoj sferi, tako da ta evolucija uzme drugačiji smjer.

To je, vidite, bila namjera Lucifera i Ahrimana od početka evolucije Zemlje — da puste cijelu tu evoluciju da nestane u Osmoj sferi. Stoga je bilo nužno da se stvori protumjera od onih duhova koji pripadaju hijerarhiji Duhova oblika. Vanjska protumjera koju su stvorili sastoji se u ovome: u "prostor", takoreći, Osme sfere, nešto je ubačeno što radi protiv te Osme sfere. Za predstaviti to korektno, Zemlju moramo pokazati ovdje, a Osmu sferu ovdje (vidi dijagram). Osmo sfera pripada našoj fizičkoj Zemlji u naznačenom smislu. Mi smo svuda okruženi imaginacijama u koje je namjera da mineralna materijalnost stalno bude uvlačena. Tamo leži razlog za žrtvu koju je napravio Jahve ili Jehova — taloženje supstance daleko

gušće od drugih mineraliziranih supstanci. To je utemeljeno od Jahve kao Mjesec, kao sredstvo uravnoteženja. To je bila supstanca ekstremne gustoće — i ta gustoća je od Sinnetta opisana kao supstanca daleko gušćeg fizičko-mineralnog karaktera nego što postoji bilo gdje na Zemlji. Stoga je Lucifer i Ahriman ne mogu razgraditi u njihov svijet imaginacija. I tako ovaj Mjesec kruži okolo kao kugla guste tvari, čvrsta, gusta, neuništiva. Ako dovoljno pažljivo čitate naći ćete da se opisi Mjeseca čak i dani od fizičara podudaraju s

tim. Sve što je bilo dostupno na Zemlji bilo je izvučeno i tamo smješteno da bi tamo bilo dovoljno fizičke tvari koju se ne može otrgnuti. Kada pogledamo Mjesec, tamo u univerzumu vidimo supstancu daleko snažnije mineraliziranu, daleko fizički gušću, nego što postoji bilo gdje na Zemlji. Jahve ili Jehova, dakle, mora se gledati kao Biće koje je čak i u fizičkoj domeni osiguralo da sva materijalnost ne može biti izvučena od Lucifera i Ahrimana. I zatim, u pravo vrijeme, jednaka brižnost će se poduzeti od istog Duha da Mjesec ponovno uđe u Zemlju kada je Zemlja dovoljno jaka da ga primi, kada je opasnost izbjegnuta razvojem koji se u međuvremenu dogodio.

To vrijedi za vanjsku, fizičko-mineralnu domenu. Ali i u domeni ljudi također bilo je nužno kreirati protutežu namjeri koja je ciljala na ljudsku glavu. Baš kao što je u vanjskom svijetu materijalnost morala biti zgusnuta da je Lucifer i Ahriman ne bi mogli razgraditi njihovom alkemijom, tako je i ljudskom biću nešto trebalo biti postavljeno nasuprot organu koji najlakše može biti napadnut od Lucifera i Ahrimana. Jahve se stoga morao pobrinuti, baš kao što je to uradio s obzirom na mineralnu domenu, da ne može sve podleći napadima Lucifera i Ahrimana.

Trebalo se pobrinuti da u čovjeku sve što proizlazi od glave ne može postati plijen Lucifera i Ahrimana; da ne ovisi sve o aktivnosti glave i o aktivnosti prema vani usmjerenih osjetila, jer tada bi Lucifer i Ahriman bili pobjednici. Bilo je nužno da se u domeni zemaljskog života kreira protumjera, da u ljudskom biću bude nešto potpuno nezavisno od glave. I to je postignuto kroz djelovanje dobrih Duhova oblika, koji su u načelo nasljeđivanja na Zemlji usadili načelo *Ljubavi*. Odnosno, sada je u ljudskoj rasi aktivno nešto što je nezavisno od glave, što prelazi od generacije na generaciju i ima najdublje temelje u fizičkoj prirodi čovjeka.

Sve što je povezano s razmnožavanjem i s nasljeđivanjem, sve što je nezavisno od čovjeka u smislu da u to ne može prodrijeti s njegovim mišljenjem, sve što je dar Mjeseca na nebeskom svodu — to je, u čovjeku, ono što je proizašlo iz načela *Ljubavi* prožimajući proces razmnožavanja i nasljeđivanja. Otuda nasilna bitka koja ne prestaje kroz povijest, bitka vođena od Lucifera i Ahrimana protiv svega što dolazi iz ove domene. Lucifer i Ahriman žele čovjeka prisiliti na potpuni suverenitet glave, i putem glave upućuju njihove napade protiv svega što je čisto prirodna sklonost. Jer što god da je nasljedna supstanca na Zemlji ne može biti od njih otrgnuto. Ono što je Mjesec na nebesima, nasljeđivanje je u čovjeku dolje na Zemlji. Sve što je temeljeno na nasljeđivanju, sve što nije nabijeno mislima, što je intrinzično povezano s fizičkom prirodom — to je Jahve-princip. Jahve-princip razvija svoju najveću aktivnost gdje priroda radi kao priroda; tamo je Jahve u najvećoj mjeri izlio *Ljubav* što je njegovo prirodno svojstvo, da bi stvorio protutežu nedostatku *ljubavi*, pukoj mudrosti, Lucifera i Ahrimana.

Bilo bi nužno ići veoma temeljito u stvari nedavno predstavljene sa sasvim različitog stajališta, da bi se pokazalo kako su u Mjesecu i u procesu ljudskog

nasljeđivanja, od Duhova oblika stvorene barikade protiv Lucifera i Ahrimana. Ako o ovim stvarima promislite dublje, naći ćete da je u danim naznakama sadržano nešto od ogromne važnosti.

Da bi sada došli do barem nekog razumijevanja, temi se mora pristupiti sa drugačijeg stajališta. Ako se sjećate što je u knjizi *Tajna znanost* kazano o evoluciji čovjeka kroz stupnjeve starog Saturn, starog Sunca i starog Mjeseca, uvidjeti ćete da u tim stupnjevima ne može biti ni govora o *slobodi*. U tim stupnjevima čovjek je okružen mrežom *nužnosti*. Da bi mogao biti zreo za slobodu, morala mu je biti pripojena mineralna priroda; morao je postati biće prožeto mineralnim elementom. Stoga čovjek može biti podučen o slobodi jedino unutar zemaljsko-materijalnog svijeta.

To samo po sebi ima ogromno značenje za zemaljsko-materijalni svijet. Ono što čovječanstvo treba steći — slobodu volje — može se steći jedino tijekom evolucije Zemlje. Na stupnjevima Jupitera, Venere, i Vulkana čovjek će trebati tu slobodu volje. Stoga kada razmatramo pitanje slobode, mi smo u oblasti od ogromne važnosti; jer znamo da je Zemlja začetnik slobode upravo zato jer Zemlja impregnira čovjeka s fizičko-mineralnim elementom.

Iz ovoga ćete shvatiti da ono što proizlazi iz volje mora biti držano unutar *oblasti Zemlje*. Za treću sferu, drugu i prvu, nemoguće je primijeniti bilo što, što proizlazi iz načela slobode. Međutim težnja Lucifera i Ahrimana je povući slobodnu volju čovjeka, i što god da iz nje proizlazi, u Osmu sferu. To znači da je čovjek stalno izložen opasnosti da njegova slobodna volja bude istrgnuta od njega i od Lucifera i Ahrimana povučena u Osmu sferu.

To se događa ako je element slobodne volje transformiran, na primjer, u vizionarsku vidovitost. Kada je to slučaj, čovjek je već u Osmoj sferi. To je stvar o kojoj okultisti tako nerado govore, jer je to odvratna, strašna istina. U trenutku kada je slobodna volja transformirana u vizionarsku vidovitost, ono što se razvija u ljudskom biće postaje plijen Lucifera i Ahrimana. To je odmah zgrabljeno od njih i time odagnano od Zemlje. Iz ovoga možete vidjeti kako su, stavljanjem okova na slobodnu volju, stvorene utvare Osme sfere. Lucifer i Ahriman su stalno uključeni u okivanje čovjekove slobodne volje, i u prizivanje svakakvih stvari pred njime da bi se odcijepilo ono što radi iz takvih stvari i pustilo da to nestane u Osmoj sferi.

Kada se vidovitost u svakakvim različitim formama razvija kod naivnih, lakovjernih, praznovjernih ljudi, često je slučaj da je njihova slobodna volja žrtvovana. Lucifer to trenutno zgrabi, i dok ljudi zamišljaju da su imali doživljaj besmrtnosti, istina je da u njihovim vizijama vide dio, ili proizvod, njihovih duša koji je otrgnut i pripremljen za Osmu sferu.

Iz ovoga možete zamisliti kako je duboka bila briga onih koji su, kompromisno se složivši da putem medijumstva razne istine koje se tiču duhovnog svijeta treba pružiti javnosti, zatim našli da mediji vjeruju da su im

se obraćali umrli. Međutim okultisti su tada znali da je ono što se događa između medija i živih ljudi to da struja slobodne volje prelazi u Osmu sferu. Umjesto da je formirana veza s vječnim, mediji su svjedočili upravo onom što je stalno nestajalo u Osmu sferu.

Iz ovoga ćete uvidjeti da Lucifer i Ahriman imaju strastvenu želju da što je moguće više donesu u Osmu sferu. Premda je Goethe miješao Lucifera i Ahrimana, ipak je ispravno opisao kako je duša otrgnuta iz kandža Mefista-Ahrimana! To bi bila najvrijednija nagrada za Lucifera i Ahrimana ako bi ikada uspjeli uhvatiti cijelu dušu za sebe; jer time bi takva duša nestala u Osmoj sferi i bila izgubljena za evoluciju Zemlje. Najveća pobjeda za Lucifera i Ahrimana bi bila ako bi jednog dana mogli potvrditi da su bezbrojni umrli prešli u njihovu sferu. To bi bila njihova najveća pobjeda. Štoviše postoji način da se to postigne. Lucifer i Ahriman mogu reći: ljudska bića žude da znaju nešto o životu između smrti i novog rođenja. Ako im, stoga, kažemo na uče nešto od umrlih, biti će zadovoljni i usmjeriti će osjećaje prema oblasti iz koje su im dane objave kao da dolaze od umrlih. Ako dakle želimo da srca i umovi ljudi budu vođeni prema Osmoj sferi, recimo im: govorimo vam nešto što dolazi od umrlih. Uхватiti ćemo ljude tvrdeći im da su umrli u našoj domeni.

Ovaj đavolski plan — jer ovdje zaista imamo posla s vragom — od Lucifera i Ahrimana stupio je na snagu kada je okultistima došla težnja da nešto postignu preko medijumstva. Lucifer i Ahriman inspirirali su medije preko kojih su uredili cijelu stvar, da bi ljudi mogli biti vođeni u oblast gdje su navodno umrli govorili. Lucifer i Ahriman su potom mogli ščepati njihove duše. Okultisti su se uzburili kada su vidjeli u kojem smjeru su stvari išle i međusobno se savjetovali kako to napustiti. Čak su i oni koji su pripadali lijevom krilu shvatili što se događa, i rekli su: napraviti ćemo nešto drugačije! Mogućnost se pokazala kroz pojavu izvanredne osobnosti, naime H. P. Blavatsky. Sada, nakon što je plan prozren i okultisti na Zemlji ga više nisu podržavali, Lucifer i Ahriman su morali nastaviti ka svom cilju na drugačiji način.

Materijalizam je došao na scenu prirodnim tijekom evolucije Zemlje. Stoga da bi se računalo s mineraliziranim procesom evolucije, bilo je nužno da čovjekova pažnja bude potpuno fokusirana na materijalne stvari. To je materijalizam čisto i jednostavno! Okultisti koji su imali vlastite posebne ciljeve, rekli su: Pa dobro, osloniti ćemo se na materijalizam. Ako, međutim, uzmemo materijalizam u njegovom čisto zemaljskom obliku, čovjek bi jednog dana preko mišljenja neizbježno otkrio da atomi ne postoje — tako to ne bi bilo vrlo plodno tlo. Ali ljudsko mišljenje se zasigurno može izopačiti ako se materijalizam napravi *okultnim*. Najbolji način za to je sferu koja je morala biti kreirana kao protumjera Osmoj sferi predstaviti kao samu Osmu sferu! Ako bi se ljude moglo dovesti da vjeruju da je materijalnost kreirana kao protuteža Osmoj sferi sama Osmo sfera, to bi nadmašilo svaki zamislivi zemaljski materijalizam! I zemaljski materijalizam je zaista bio nadmašen u tvrdnji koju je dao Sinnett. Materijalizam je tamo izvezen u oblast okultizma; tamo okultizam postaje materijalizam. Ali prije ili kasnije čovjek bi bio dužan ovo

otkriti. H. P. Blavatsky, koja je imala duboki uvid u ovu fazu evolucije Zemlje, naslućivala je nešto od onog što se događalo, nakon što je prozrela trikovne čudne osobnosti o kojoj sam govorio na zadnjem predavanju, i rekla je sebi: To ne može tako dalje; to treba promijeniti! Ali to je rekla pod utjecajem indijskih okultista koji su pripadali lijevom krilu. Shvatila je da se stvari moraju promijeniti ali da treba napraviti nešto što nije lako detektirati. Da bi nešto kreirala sama što bi nadmašilo Sinnett-ovu tvrdnju, priklonila se prijedlozima indijskih okultista koji su je inspirirali. Ti okultisti, pristalice lijevog puta, nisu imali drugog cilja nego promociju njihovih vlastitih posebnih interesa — indijskih interesa. Na umu su imali nad cijelom Zemljom utemeljiti sustav mudrosti iz kojeg su Krist, i Jahve također, bili isključeni. Stoga je trebalo biti umetnuto nešto čime bi Krist i Jahve bili eliminirani.

Zatim je usvojena sljedeća metoda. Kazano je: Lucifer je uistinu veliki dobrotvor čovječanstva. (O Ahrimanu nije bilo spomena; toliko se malo znalo o njemu da je jedno ime korišteno za oboje.) Lucifer donosi ljudima sve što su stekli preko glave: znanost, umjetnost, ukratko, sav napredak. On je pravi Duh svijetla; ljudi se njega moraju držati. A Jahve — što je on napravio, zapravo? U čovjeku je utemeljio načelo fizičkog nasljeđivanja! On je Bog Mjeseca koji je uveo elemente koji se odnose na Mjesec. Otuda u *Tajnoj doktrini* izjava da se ljudi ne bi trebali držati Jahve, jer je on samo Bog materijalnosti, svih nižih, zemaljskih impulsa; pravi dobrotvor čovječanstva je Lucifer. To izbija kroz cijelu *Tajnu doktrinu*, i još je, k tomu, tako jasno navedeno. I tako je iz okultnih razloga H. P. Blavatsky bila na takav način pripremljena da postane mrzitelj Krista i Jahve. Jer u okultnoj domeni takva izjava znači upravo isto kao i Sinnett-ova izjava da je Mjesec Osmo sfera.

Samo se preko znanja može pristupiti ovim stvarima — uistinu samo preko znanja. Stoga kada smo započeli s časopisom *Lucifer-Gnoza*, prvi članak je nužno bio na temu Lucifera, da bi on bio ispravno shvaćen, da bi bilo shvaćeno da utoliko što dovodi do aktivnosti glave, on je dobrotvor čovječanstva. Ali tamo mora biti i protuteža: Tamo mora biti *Ljubav* kao protuteža. To je izjavljeno u samoj prvoj rečenici časopisa, jer je u toj točki bilo bitno intervenirati.

Kao što vidite, stvari su bile složene. U osnovi, ono što se željelo postići preko H. P. Blavatsky bilo je da ljudi budu zavedeni u vjerovanje u Osmu sferu. Najlakše su mogli biti zavedeni u to vjerovanje tako da im je nešto pogrešno predstavljeno kao Osmo sfera. Naravno, ljudi su bili vođeni u duhovni svijet, jer *Tajna doktrina* Blavatsky ima tu veliku vrlinu, da su kroz nju umovi ljudi bili usmjereni prema duhovnom svijetu. Međutim put koji je slijeđen bio je u skladu s posebnim interesima, ne s interesima evolucije čovječanstva općenito. Sve ove stvari treba imati strogo na umu da bi nam bilo jasno koji je zdrav put. Ne smijemo prihvatiti prazne riječi bez potvrde ako želimo imati izvorni okultizam; moramo biti riješeni stvari vidjeti jasno. Posebno u sadašnjem trenutku u našem razvoju bilo je za mene nužno da dam neke naznake o ovim stvarima, naznake koje se može u neko drugo vrijeme dopuniti stvarima još

veće važnosti. Morao sam dati ove napomene jer, ako ih ispravno držite u vašim umovima, vidjeti ćete kako je naš brod bio upravlján od početka našeg pokreta — upravlján na takav način da su uzeti u obzir svi pogrešni putovi kojima se može ići i sve one stvari koje su bile prijatna duhovnom razvoju čovječanstva.

Napomene o putu u duhovni svijet ne smiju se davati slijepo, iznad svega ne kao rezultat zanosnog fanatizma. Zato poticaj uvijek iznova treba biti napravljen među vama, moji dragi prijatelji, da je hitno potrebno da ne dopustite da budete nasamareni s onim što vodi u Osmu sferu. I ako je uvijek iznova rečeno da treba biti više opreza u domeni vizionarske vidovitosti, da valjanost treba pripisati jedino onoj vidovitosti koja, u vođenju u više svjetove, isključuje Lucifera i Ahrimana — onda će se vidjeti da sve što je u stanju dovesti dušu u Osmu sferu mora biti odbijeno. Ako se tendencija da se okuje slobodna volja i ostane u domeni vizionarske vidovitosti dokazuje stalno iznova, to je znak da je opozicija postavljena na put jasnim težnjama našeg Pokreta, zbog sklonosti da sputa slobodnu volju kod vizionarske vidovitosti.

Kako bi sretni neki ljudi bili ako bi samo mogli okovati slobodnu volju! To je bio simptom toga koliko je mnogo svojstava koja prevladavaju u drugim ovdje spominjanim pokretima bilo uvezeno u naš vlastiti Pokret. Niti od Blavatsky, niti od izvana, već su od samih naših članova stalno bila kršenja onog što je naš cilj za postići. Takva kršenja su bila i prave se jer su objave vizionarske vidovitosti dočekane s zanesenim čuđenjem! To je bio izraz izopačene ljubavi za Osmu sferu. Kada je ova ili ona osoba inzistirala: Dr. Steiner je rekao da tako i tako treba biti napravljen, onda to znači da tako i tako osoba želi predati slobodnu volju stranom utjecaju, pustiti da ta volja bude određena, ne od samog sebe, već od nekog drugog; on želi da nekog drugog napravi odgovornim za ulijevanje spremnosti u fizički svijet da slobodna volja bude sputana. Kada god ljudi popuštaju fanatizmu umjesto da prave odluke kroz njihovu vlastitu moć prosudbe, pokazuju svoju sklonost prema Osmoj sferi. I sve što na taj način prelazi u Osmu sferu nestaje iz evolucije Zemlje, ne ide naprijed na pravi način s evolucijom Zemlje.

Došli smo do točke koja nas tjera da obratimo pažnju na te stvari — zato su one i iznesene. Došli smo do točke gdje moramo obratiti pažnju na iglu na vagi koja stalno oscilira između egzoternog i ezoternog. Načelo ezoterije promatrano među nama je da, u osnovi govoreći, okultni život u njegovoj stvarnosti ne može se izraziti pomoću riječi. Stvari su ponekad kazane u ezoternoj, a ponekad u egzoternoj formi, a one su, takoreći, dva različita dijalekta jednog neizrazivog jezika. I ako u njegovoj aroganciji čovjek želi zamijeniti egzoterno s ezoternim, zaboravlja da su to dva dijalekta neizrazivog jezika i da sve ovisi o tome kako može održavati ravnotežu između to dvoje. Ali ono što ostaje između to dvoje treba biti gledano kao neizrazivi jezik — uvijek ima nešto što se ne može direktno izraziti.

Ako su, kao u knjizi *Tajna znanost*, objavljene određene egzoterne stvari, treba se posvetiti pažnja da je u takvoj publikaciji sve dano na takav način da je unutar dohvata suvremene kulture koja prevladava u ne-okultnom svijetu vani. Kada je kazano da nešto treba ostati ezoterno, to jednostavno znači da treba ostati unutar kruga onih koji imaju udjela u svemu što je predstavljeno u sferi ezoterizma. Ako tu stvari krenu po zlu, ezoterno je preneseno u egzoteno i onda se uvijek suočava s opasnošću. To se događa kadgod je bilo što, što bi trebalo držati unutar ograničenog kruga preneseno u svijet tako da tamo nema mogućnosti da se to prati. ... Tijekom godina kojih smo pratili naša proučavanja znanosti duha težio sam razviti stvari na takav način da budu jasne svakome tko zaista uđe u njih i da su shvatljive čak i prije nego je stečena vidovitost. Bio sam na mukama da ne objavim ništa što ne može biti shvatljivo u svojoj vlastitoj domeni. Stoga slijedi da jedino oni koji su spremni vidjeti da ljudska bića prelaze u Osmu sferu mogu imati bilo kakvu valjanu primjedbu na ovaj duhovno znanstveni pokret. Kada sam objavio najdelikatnije činjenice o dva dječaka Isusa, opozicija se javila iz središta koje uopće ništa nije razumjelo i još polaže nadu u medijumstvo; dok onaj koji Bibliju proučava dovoljno duboko može dokučiti okolnosti koje potvrđuju izjavu o dva dječaka Isusa. Moramo dakle zauzeti stajalište na načelu da pažljivo slijedimo što je izneseno, ali da ne dopustimo da se kaže da je to među nama prihvaćeno iz vjerovanja autoritetu. Nikada se ne bi trebala čuti fraza da su istine prihvaćene jednostavno zato jer sam ih ja objavio! Ako bi kazali tako nešto počinili bi grijeh protiv istine. Ovo ili ono može se temeljiti na povjerenju; ali to nikada ne smije biti princip. Netko drugi možda može bolje utirati put; ali pravilo kojeg se svaki pojedinac treba držati je ovo: *ne prihvatiti stvari po autoritetu, već ih staviti na kušnju.*

Potvrda će se naći stavljanjem na kušnju. Kada god je riječ “povjerenje” korištena među nama to je bio opasan signal; to je bio znak da smo ušli u period kada nam prijete opasnost. Stav koji je dosad prevladavao među nama mora nestati, jer znanost duha je temeljena, ne na autoritetu, već na znanju. Vrijeme za lako-ćemo u predstavljanju znanosti duha je završeno. Neprijatelji će svuda biti na osmatračnici i biti će dosta borbe; morati ćemo postati dorasli bitci, i kadgod se konfuzni um osjeća prisiljen baciti se u borbu to će posebno omogućiti silama koje rade protiv našeg duhovno znanstvenog pokreta da se razvijaju.

Ove stvari treba gledati kao da rezultiraju iz prirode same stvari. Morat ćemo odlučiti da ih sve uzmemo u obzir. Jer pokreti s određenom pristranošću nalaze prihvaćanje i sljedbenike jednostavno jer uvijek tu i tamo postoje grupe ljudskih bića čijim interesima odgovara jednostranost. Čovječanstvo se sastoji, zar ne, od grupa ljudskih bića. Ako se, sada, okultist prikači grupi, u njoj nalazi sredstvo potpore, ima uporište odakle može krenuti, jer mu ta grupa pomaže. Stoga svatko tko kreće od jednostranog, pristranog gledanja može u nekoj mjeri očekivati slaganje i dobru volju. Ali onaj tko kreće od same istine ima, u početku, samo čovječanstvo protiv njega. Istina mora osvojiti svoju domenu s potpunom nezainteresiranošću. Zato, u osnovi, ništa se ne mrzi više od istine,

nepolirane istine. I tako može biti mnogo sljedbenika koji zapravo duboko u sebi njeguju mržnju. Nije čudo da se ta mržnja nekad probije kroz snagu koja gradi zid protiv nje — probije kroz tu snagu jer je mržnja toliko dugo akumulirana. Takva mržnja je daleko raširenija nego se misli i s njom se treba računati. Gdjegod se istina pokušava izjaviti, nastoji se da se transformira i preoblikuje na takav način da nekako može služiti suprotstavljene snage. I na razne težnje koje sada niču među nama treba gledati kao na napor da se izobličiti istina kako je ovdje predstavljena i primjeni je se u drugačijem smislu. Najelegantniji način za to je da se proglasi: samo učenje je dobro, učitelj — ništavan. Učenje je ukradeno od učitelja i napravljen je napor da se primjeni za neke druge ciljeve. — Ono što bi Lucifer i Ahriman voljeli napraviti je uzeti mudrost bogova, sukno i škare, i premjestiti je u Osmu sferu.

Težnje kakve sam spominjao usmjerene su da društvo u kojem sloboda može prevladati, promjene u društvo robova. To je metoda koja može služiti Ahrimanu, jer on se postavlja da takve aktivnosti iskoristi za sebe. — Ovo je više ezoterna strana stvari, koju sada također s nužnom ozbiljnošću moramo razmotriti s egzoternog aspekta —u drugom dijalektu.

Molio bih vas da ne izgubite iz vida da stojimo na ključnoj točki razvoja naše znanosti duha.

Napomene

Pošto literatura koja sadrži mnogo direktnih potvrda o onom što je kazao dr. Steiner nije uvijek dostupna i može čitateljima ovih predavanja biti nepoznata, slijedeće napomene i citati mogu biti korisni.

(1) Široki optjecaj Sinnett-ova *Ezoternog budizma* naznačuje činjenica da je već godine 1884 (to jest, samo godinu nakon objavljivanja) već bio u trećem izdanju. Bilo je ukupno osam izdanja.

(2) "Osma sfera": U *Tajnoj doktrini*, tom I, strana 186, Sinnett-ova izjava da je Osma sfera Mjesec kritizirana je od Madame Blavatsky koja kaže, ipak, da se treba nadati da će "pogrešna" shvaćanja od kojih je ovo jedno biti ispravljena u kasnijim izdanjima knjige. Ona očito upućuje na *prvo* izdanje, kao što je i C. J. Harrison u njegovoj izjavi sadržanoj u *The Transcendental Universe* (vidi napomenu ispod). U trećem izdanju *Ezoternog budizma*, međutim, odgovarajući pasus je identičan s onim u osmom izdanju, i iako se konkretno ne navodi Mjesec, impliciran je tako konkretno da se zaista ništa ne može učiniti putem ispravka.

Pasus u *Ezoternom budizmu* ide ovako (Strane 104 i 105, treće izdanje, također osmo izdanje, strane 117 i 118):

“Kamaloka može biti permanentno nastanjena astralnim bićima, elementalima, ali može biti samo pretkomora nekom drugom stanju ljudskih bića. U zamišljenom slučaju, preživjela osobnost je odmah povučena u struju njenih budućih sudbina, a to nema nikakve veze s zemljinom atmosferom ili s devahanom, već s onom ‘Osmom sferom’ koja se povremeno spominje u starijim okultnim spisima. Običnom čitatelju je bilo neshvatljivo dosada zašto je nazvana ‘Osma sfera’ ali iz odgovora, sada danog po prvi puta, o sedmerostrukoj konstituciji našeg planetarnog sustava, značenje će biti dovoljno jasno. ... Lako će se pogoditi da jedina sfera povezana s našim planetarnim nizom, koja je niža na skali nego naša vlastita, imajući duh na vrhu a materiju na dnu, mora biti ne manje vidljiva oku nego je to sama Zemlja, i pošto su dužnosti koje ta sfera mora izvršiti u našem planetarnom sustavu neposredno povezane s Zemljom, u zagonetki Osme sfere nije ostalo mnogo misterije, kao ni o mjestu na nebu na kojem se može potražiti. ...”

Zanimljivije reference će se naći u Transcedentalnom univerzumu C. J. Harrisona (knjiga koja sadrži predavanja koja je dao godine 1893 prije “Društva Berean” koje je bilo “udruženje studenata teoretskog okultizma”.) Slijedeći izvadak je uzet sa stranica 108, 109:

“... Moja dužnost će biti objasniti, najbolje što mogu, određene činjenice povezane s misterijem poznatim kao misterij Osme sfere. ... Sada sam dosta svjestan da ima mnogo okultista koji kažu da tu stvar uopće ne treba iznositi pred javnost, i predmet tog navedenog imena, ... Kao odgovor tim osobama moram reći da ne kršim nikakav zavjet, i ne narušavam nikakvo povjerenje. Ta predavanja su oglašena u javnim časopisima, i svi koji žele prisustvovati su dobrodošli. Žao mi je što moram drugačije od mnogih osoba, za koje imam najviši respekt, o tome da li jesu ili nisu vremena zrela za spominjanje ovih stvari. One su spomenute — razborito ili nepromišljeno — i poznate su svima koji se zanimaju za Teozofski pokret ... Međutim, prva osoba, koja je oskrvnjela misterije (čak nesvjesno) bio je g. Sinnett, autor *Ezoternog budizma*, knjige koja je napravila značajnu senzaciju kada je izašla, ali koja ne sadrži ništa novo što je istinito, i ništa istinito što je novo. Kako je on bio prvi koji je objavio informaciju da postoji "Osma sfera" i misteriju povezanu s njom o čemu je neznalica, jednako dobro bi bilo reći da su obje te tvrdnje istinite. Ali kada nastavlja govoreći da je Osma sfera Mjesec, on izjavljuje jednu od onih poluistina koje su više zabluda nego laž ...

Čitatelji *Ezoternog budizma* će se sjetiti da je tamo kazano da čovjek evoluirao na sedam planeta; troje od njih (uključujući Zemlju) su vidljivi, a ostala četiri sastoje se materije previše ublažene da bi bili vidljivi. Također i da

postoji osmi planet, Mjesec, u kojem materija "ističe sebe" još snažnije nego na Zemlji. Veću zabludu od toga nije moguće zamisliti. Madame Blavatsky, koja je dobro znala da će ovakva stvar prije ili poslije sigurno biti otkrivena, u njenoj je Tajnoj doktrini ispravila neke od grešaka, ali kako nije odabrana da rasvijetli bilo koji dio misterije osim onih koji su odgovarali njenom cilju, i kako je štoviše, lišena literarnih darova njenog učenika, njeno učenje o sedam planeta i Osmoj sferi biti će "kavijar za generala", koji će nastaviti gledati objašnjenje Mr. Sinnett-a kao izvorni "Ezoterni budizam" ..."

(3) Na predavanju II, Dr. Steiner referira na "okultno utamničenje" kojem je H. P. Blavatsky bila podvrgnuta. Također na to referira na predavanju 5 ciklusa *Stvari sadašnjosti i prošlosti u duhu čovjeka*.

Slijedeće je citirano iz Harrisonova *Transcedentalnog univerzuma*, strana 36:

"... Što je okultno 'utamničenje', i zašto je naneseo Madame Blavatsky?"

Postoji izvjesna operacija ceremonijalne magije pomoću koje se oko osobe koja je postala opasna može izgraditi zid psihičkih utjecaja, koji ima učinak da paralizira više aktivnosti, i proizvodeći ono što se naziva 'odbacivanje napora', a rezultat je vrsta duhovnog spavanja karakteriziranog fantastičnim vizijama. Za tom se operacijom rijetko poseže čak i od bratstva s lijevice, i u slučaju Madame Blavatsky nije bila odobrena od gotovo svih europskih okultista. Samo na američkim bratstvima leži odgovornost za ono što se otada dogodilo. ..."

PREDAVANJE VI

19 listopada 1915

Ako se u širem smislu, bez da se ide u detalje, prisjetite u što sam se upustio da stavim pred vas na prethodnim predavanjima, shvatiti ćete da put razvoja kojeg je duhovno znanstvena struja mišljenja trebala poduzeti, nameće konkretnu i iskrenu odgovornost za one koji se osjećaju njeni pokrovitelji. Jer zasigurno ste shvatili iz naših nedavnih proučavanja da kada čovjek pokuša naći svoje znamenje duž ispravnog puta, za njega se pojavljuju velike poteškoće, poteškoće drugačije vrste od onih koje inače susrećemo u životu.

Sada, u životu na fizičkom planu mi smo u mnogim pogledima zaštićeni od odstupanja u jednom ili drugom smjeru. Prije mnogo godina skrenuo sam pažnju na tu zaštitu kada sam, u vezi s problemom Čuvara praga, dao izvjesne naznake koje su nadodavane tijekom vremena. (Vidi *inter alia*, Makrokozmos i mikrokozmos, predavanje 4) Čak i u ranim člancima sada pripojenim knjizi *Znanje o višim svjetovima. Kako se postiže?* bilo je pokazano kako je čovjek na fizičkom planu zaštićen od odstupanja u ovom ili onom smjeru u intelektualnom i životu morala. Mi u egzistenciju ulazimo na takav način da su određene vodeće snage za život s nama tijekom našeg djetinjstva. Dobro znamo da tek u kasnijim godinama dosežemo stupanj da možemo upotrijebiti snagu naše vlastite slobodne prosudbe.

Ako promatrate dijete i usporedite njegov duševni život s onim od odrasle osobe opazit ćete izvjesnu razliku. Jer s pravom možete reći: umjesto vrste snolikog života kojeg vodi u djetinjstvu, u kasnijim godinama ljudsko biće započinje njegovu vlastitu sposobnost slobodne prosudbe. Veoma je važno biti svjestan ovih promjena.

Ako u razmišljanju o cjelokupnom tijeku ljudskog života od rođenja do smrti djetinjstvo imamo previše na umu, možda obraćamo nedovoljno pažnje na ovu metamorfozu unutaršnjeg života duše. Ali to je važno razumjeti jer tijekom perioda kada snaga naše prosudbe nije potpuno budna mogu se primiti vodeći impulsi za kasniji život. Iz razloga naše snage za slobodnu prosudbu moramo, takoreći, biti uvijeni u snove tijekom ranih godina našeg života da bi izvjesne snage vođenja mogle naći njihov put u naš intelekt i u naše moralne impulse, da ne bismo prerano kristalizirali snage poklonjene nam u svrhu našeg života i koje su “udahnute” — neću reći “pripojene” — u naše biće. Time imamo nešto za cijeli naš život; mi sebe usmjeravamo kroz život u skladu s intelektualnim i moralnim impulsima koji su udahnuti u našu dušu.

Kada pristupamo konceptima duhovnih svjetova, mi u izvjesnom smislu postajemo slobodniji. Često je kazano i mora stalno biti ponavljano, da je pristupanje duhovnim svjetovima također vrsta buđenja iz običnih uvjeta i okolnosti života; opet, dakle, to je varijacija u metamorfozama života slična metamorfozi koja vodi od djetinjstva do sposobnosti slobodne prosudbe u kasnijem životu.

Međutim to znači da kada usvojimo duhovno znanstveni pogled na život lako se može dogoditi da se miran tijek života kakvog smo prije poznavali,

počinje kolebati. Tako da kad počnemo dokučivati stvarnost duhovnih svjetova, to je stvar okupljanja snaga cjelokupnog čovjeka u nama — jer trebamo "životni kapital" udahnut u nas tijekom djetinjstva da bi ispravno pristupili stvarima koje će se sada otkriti od svijeta na onoj strani Praga. A pokazao sam vam kako je lako, pod utjecajima koji dolaze sami po sebi iz različitih struja vremena, zastraniti u jednom ili drugom smjeru. Odstupanje kakvo se javlja u Sinnett-ovom *Ezoternom budizmu* je zbog činjenice da jak impuls materijalizma može imati učinka na duše ljudi — kažem, može imati učinka. Baš zato što su orijentalni utjecaji bili na djelu, bila je moguća devijacija u smjeru koji je vodio do klevetanja cijele prirode sadašnjeg Mjeseca, a na drugoj strani odstupanje je bilo moguće jer je bilo u interesu određenih osoba da ne dopuste da istina o ponavljanju ljudskih života ne dođe na vidjelo. Onaj koji je imao interesa — u ovom slučaju to nije bio sam Sinnett već onaj koji je stajao iza njega — u pomaganju da materijalizam u ljudskom životu bude, takoreći, "ultra materijaliziran", uveo je u inače istinit sustav, učenje kao što je ono u vezi Mjeseca, time dajući izvrtanje u određenom smjeru.

Sada, znamo da su posebno u zadnjim stoljećima zapadna civilizacija i njezin američki izdanak bili podvrgnuti snažnom kršćanskom impulsu. Ja sam i sam bio na mukama da pokažem da značaj kršćanstva ne zavisi o tome što se zapravo od toga može shvatiti — jer će veliki dio postati shvatljiv tek u budućnosti, a mi sami smo tek počeli shvaćati neke činjenice povezane s Misterijem na Golgoti. Međutim impulsi kršćanstva su *stvarni*; oni djeluju čak i kada ih ljudi ne razumiju. Međutim, u ranijim stoljećima, izvjesne kozmičke istine su bile isključene iz tih impulsa. Te istine su potpuno u skladu s kršćanstvom premda uvid nije uspio učiniti to očitim. Istine koje se odnose na ponavljanje života na Zemlji bile su povučene iz kršćanstva, i tako se zapadna kultura s američkim izdankom pojavila s oblikom kršćanstva iz kojeg je učenje o ponavljanju života na Zemlji bilo isključeno.

Sada sam vam pokazao kako su određeni okultisti radili napore da sačuvaju to gledanje kršćanstva — pogled koji je odbacio istinu o ponavljanju zemaljskih života. Govorio sam o trendovima u okultizmu koji su bili povezani, na primjer, sa strankom Visoke crkve. Oni o kojima se radi su bili ljudi od znanja, bili su dobro informirani. Može se reći da su o okultizmu znali mnogo više nego vodeći članovi teozofskog društva. Ali njihov cijeli cilj je bio da osiguraju da učenje o ponavljanju zemaljskih života bude što odlučnije eliminirano; otuda njihovo poricanje da čovjek, kao što sam pokazao u *Tajnoj znanosti*, tijekom njegove zemaljske evolucije ulazi u odnos s drugim planetima našeg sunčevog sustava.

Snage ovdje usađene u ljudsku dušu uglavnom imaju veze s čovjekovim sudjelovanjem u *izvanzemaljskom* kozmosu; i u tom centru se željelo da čovjek ostane u mraku u vezi tog sudjelovanja. Cilj je bio odvratiti ih od shvaćanja da je duša povezana, ne samo s Zemljom i njenim događajima, već također i s onim što je vani u kozmosu, što na nas sjaji dolje, na primjer, sa drugih planeta našeg solarnog sustava.

Sada, u tome što djeluju na ljudsko biće, impulsi koji polaze od drugih planeta našeg sunčevog sustava imaju moć da otrgnu dušu, kao živuću dušu,

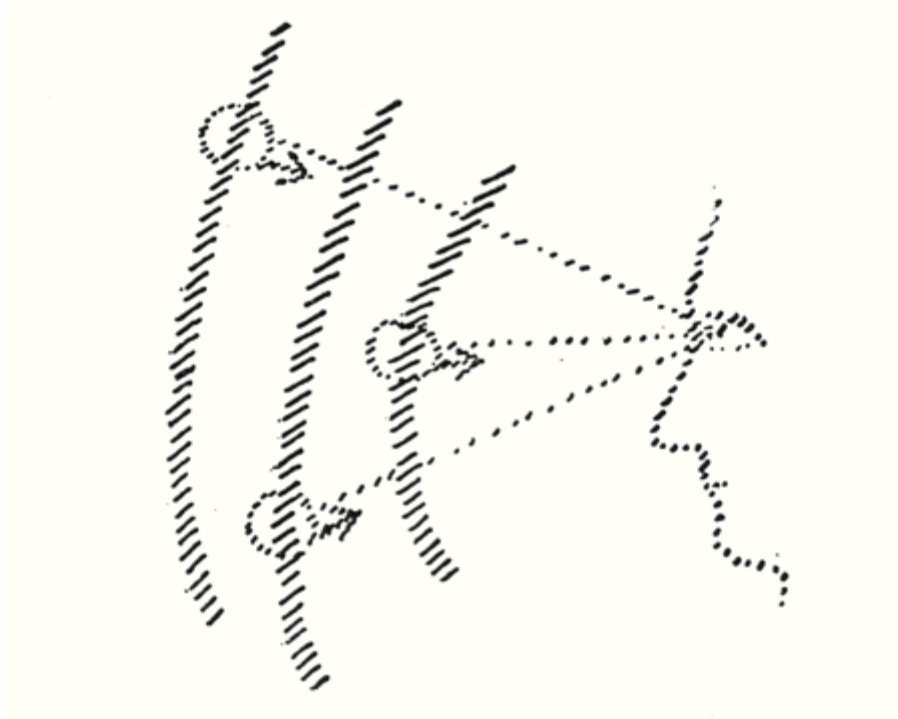
od fizičke smrti. To je njihova esencijalna funkcija, kao što možete shvatiti iz opisa o životu između smrti i novog rođenja koje sam dao u raznim odnosima i sa različitim gledišta.

Ali ako pogledate natrag na evoluciju čovječanstva, naći ćete da su baš u vrijeme kada je atavističko znanje, vidovito znanje, bilo prisutno kao drevno nasljeđe, ljudi usmjerili njihov pogled na druga nebeska tijela našeg sunčevog sustava, i astrologija je — koja je u naše vrijeme postala tako upitna znanost — igrala ulogu od ogromne važnosti u tim starim vremenima.

Zašto je, možemo se upitati, astrologija prestala igrati tu važnu ulogu? Zato jer je pogled ljudskih duša trebao biti skrenut da bi se kršćanstvo imalo vremena ukorijeniti u zemaljsku egzistenciju. Baš kao što je zurenje vidovitosti trebalo biti skrenuto sa imaginativnog svijeta, tako je također zurenje trebalo biti skrenuto sa impulsa upućenih od planeta našeg sunčevog sustava. Sve što je ostalo od astrologije sastoji se od starih tradicija. Često sam govorio o tome. Na neki način, možemo reći: stara vidovitost i također stara vizija impulsa upućenih od planeta našeg sunčeva sustava, ograničeni su. Čovjek je bio degradiran na fizički opazivi svijet, na osjetila pomoću kojih bi percipirao samo ono što se odvija na Zemlji. To je bilo da bi impulsi Misterija na Golgoti mogli jačati i ukorijeniti se u dušama ljudi, u osjećajima vjernika, tako da bi ljudi mogli biti iznutra produbljeni.

U drevnim vremenima, vidovitost je bila, konačno, vanjska sposobnost. To nije bilo pitanje da se mora steći naporom, jer je bila nasljeđe. Baš kao što čovjek danas ima oči i uši, tako je u tim vremenima imao sposobnost vidovitosti. Ali približava se vrijeme kada će vidovitost sve više biti ponovno stečena. To čini nužnim da u jednoj fazi njegove egzistencije čovjek bude odsječen od duhovnog svijeta i ograničen na vanjski, mineralni svijet, da bi se sve moglo iznova izgraditi od iznutra; ono što se jednom vidjelo od izvana sada mora opet biti izgrađeno od iznutra. Skicirati ću vam to ovako (crtanje na školskoj ploči).

Predstavite čovjeka sa starom vidovitom vizijom. (Uzeti ću oko kao da predstavlja vidovito zurenje, premda to nije ekskluzivno funkcija oka.) Usmjereo je zurenje na zvjezdana nebesa i gledao različite duhovne impulse kako od tamo struje.

Zatim, tijekom stoljeća ta vidovitost je iščezavala i čovjekovo zurenje je bilo ograničeno na pojave zemaljske egzistencije. Nešto drugo se trebalo pojaviti na mjestu ranije vidovitosti, nešto što se može označiti govoreći: Ono što je ranije dolazilo od izvana sada mora ići vani *od iznutra*. Čovjek mora naučiti projicirati vani ono što su Nebesa usadila u njega da bi opet mogao naći svoju povezanost s pojavama Nebesa.

Smjer kojeg je sada trebalo slijediti bio je upravo suprotan od ranijeg puta. Aktualna je činjenica da je ljudska priroda u sadašnjoj točki vremena uključena u proces reorganizacije. Ona je prošla kroz točku najdublje tame — od čega je jedan izraz ono što sam nazvao potpuna poplava materijalizma u devetnaestom stoljeću. Ali čovječanstvo izlazi iz tog stanja. Opisujući to izrazima okultizma, mogli bi reći: U ranija vremena čovjek nije percipirao, nije mislio samo s fizičkim tijelom, već je percipirao i mislio s eterskim tijelom. Ono što je percipirao eterskim tijelom bilo je svjesno doživljeno u astralnom tijelu kao astrologija. Ali u modernoj astrologiji sve je stvar izračuna. Etersko tijelo mora biti revitalizirano, i to je povezano s novim otkrivenjem Krista. Kada je etersko tijelo revitalizirano, čovjek nalazi Krista. Ali, kao što vidite, esencijalno je da se dogodi to oživljavanje eterskog tijela.

Mogu se napraviti vrijedna otkrića ako se ide duboko u ove stvari. Sav osjećaj da čovjek ima etersko tijelo je nestao i osjećaj da ima samo fizičko tijelo prevladava. Ali bilo bi sasvim pogrešno vjerovati da je mišljenje da čovjek ima samo fizičko tijelo, veoma staro. To nikako nije. Ako je to ograničenje na fizičko tijelo došlo punom poplavom materijalizma u devetnaestom stoljeću, onda je čovjek prije morao imati nekakvu slutnju eterskog tijela koja je potom potisnuta ali sada se ponovno pojavljuje. Mogao bih vam dati mnogo dokaza da je ranije nešto *bilo* poznato o eterskom tijelu, čije postojanje postupno počinje biti ignorirano. Mogao bih citirati mnoge pasuse iz ranijih radova, ali pročitat ću jedan iz knjige objavljene 1827. Sa strani 208, ima izvanredan pasus. Čitati ću veoma sporo da možete prosuditi kako se drugačije piše o tom stvarima danas pod utjecajem pogleda koji su postali potpuno materijalistički.

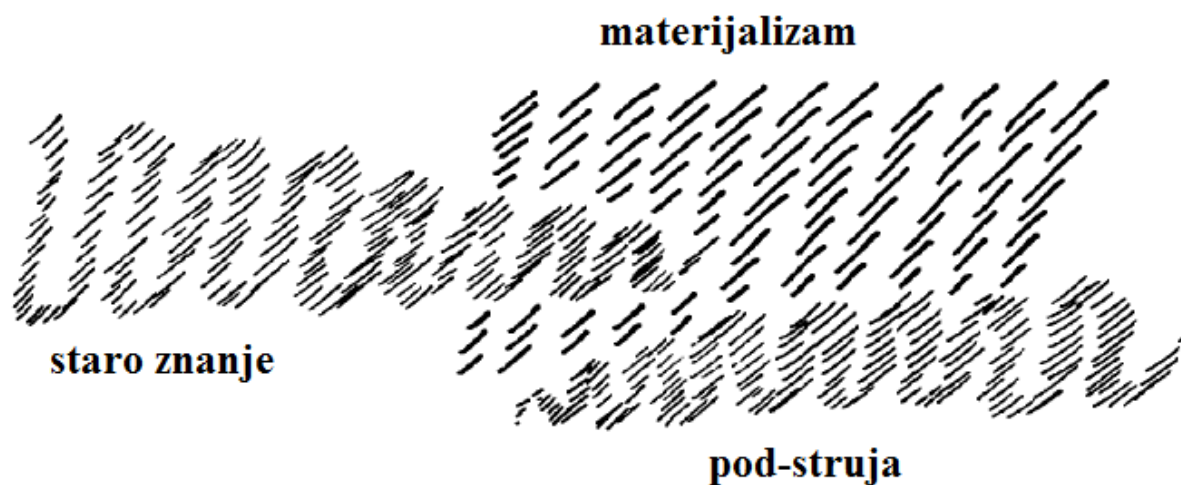
“Koncept prehrane je pogrešno povezan samo s upijanjem hrane i pića i njihovim razrađivanjem u organima probave. Organizam je ishranjen, i

organski život održan, ne od hrane i pića, već od krvi (neutralizirani zemaljski i eterski životni princip)” — ovdje pisac pokazuje da ne govori o fizičkoj krvi već o onom što je iza krvi kao eterski životni princip — “i zaista ne sve dok u plastičnim membranama krv nije bila unaprijeđena i takoreći sublimirana u vitalizirajući, formativni izdah (*Aura vitalis*).”

Što pisac ovdje želi izraziti? Želi naznačiti da vanjska ishrana nije činjenica od primarne važnosti već da dok se odvija vanjska ishrana, ekstrakti od namirnica struje u krv, tako da se odvija proces u onom što je iza krvi kao eterski životni princip. — To je napisano godine 1827. Pisac je stavio zagrade oko riječi “*Aura vitalis*”. “Plastično” je ovdje sinonim za “imaginativno”. Jednako bi dobro rečenicu mogao pročitati ovako: “Ne sve dok u imaginativnim membranama krv nije bila unaprijeđena i takoreći sublimirana u vitalizirajući, formativni izdah (*Aura vitalis*)” ... zadnje dvije riječi su u zagradama. “*Aura vitalis*” može se prevesti samo kao “etersko tijelo.”

Čovjek koji je ovo napisao bio je profesor psihijatrijske terapije na sveučilištu u Leipzigu i liječnik tamošnje bolnice St. George. To je bio *Johann Christian August Heinroth*, o kome sam jednom govorio u vezi s Goetheom.

Može se dati stotine ovakvih primjera i oni bi vam ukazali kako je jednom bio krajnje različit način razmišljanja, kako je znanje koje je još bilo sasvim očigledno ne tako davno, degeneriralo u materijalistički pogled na svijet.

Može se reći: Struja znanja odlazi i materijalistički pogled na svijet izranja na površinu, ali ispod struje u ljudskoj prirodi se razvija podstruja. Veza s kozmosom je ponovno uspostavljena, ovog puta od *iznutra*. Ipak bi mogli reći: Dokaži nam da je bilo ljudi koji su imali slutnju činjenice da dok je, na jednoj strani, znanje o aktivnostima eterskog tijela odumiralo, na drugoj, etersko tijelo je bilo ponovno revitalizirano od iznutra. —

Ovdje ću vam pročitati pasus iz knjige objavljene još ranije, iz kojeg možete vidjeti da je zaista bilo ljudi koji su usmjerili pažnju na promjenu koja bi se trebala dogoditi u organizaciji čovječanstva u budućnosti. Doduše, priča je kazana u veoma prikrivenom obliku, ali je u svakom slučaju kazana. Priča je o ženskom karakteru. Kada pročitam pasus, većina će vas znati gdje se to zbilo.

Čitamo da postoji duša u tijelu žene koja više ne vodi zemaljski život već sunčev život, da tijekom njenog života ona kruži oko sve širih sfera — stoga se može pretpostaviti da bića, utoliko što su tjelesna, teže prema središtu, a utoliko što su duhovna, prema periferiji. Ovdje je opisana duša koja živi s kozmosom.

Makaria je u našem sunčevom sustavu u odnosu kojeg bi se jedva usudili izraziti. U duhu, u duši, imaginaciju, ona drži u sebi; ona ne samo da gleda, već u isto vrijeme čini dio toga; vidi sebe odnesenu u one nebeske krugove, ali na sasvim poseban način. Od njenog djetinjstva ona luta oko Sunca, i zaista, kako je sada otkriveno, u spirali, povlačeći se sve više od središta i kružeći prema vanjskim oblastima.

Ako bi mogli prihvatiti da stvorenja, utoliko što su tjelesna, teže prema središtu, utoliko što su duhovna, prema periferiji, tada naša prijateljica spada među najduhovnije. Čini se da je rođena samo da bi se oslobodila zemaljskog, tako da proдре kroz najbliže i najudaljenije prostore egzistencije. Ta osobina, kako god sjajna, dana joj je od njenih najranijih godina kao težak zadatak. Iz djetinjstva se sjeća svog najdubljeg bića kako u njega prodiru bića koja osvjetljavaju, osvjetljena svijetlom s kojim se čak ni najsajnije svijetlo Sunca ne bi moglo nositi.

Ona je stoga izvore svjetla nosila u sebi i vanjsko svjetlo nije je moglo "zahvatiti".

Često je vidjela dva sunca, jedno unutarne, drugo na nebu; dva mjeseca, od kojih je vanjski, u njegovoj veličini, ostajao isti u svim mijenama; unutarnji se sve više umanjivao.

Ovaj dar je njen interes odvlačio od uobičajenih stvari, ali njeni izvrsni roditelji sve su usmjerili na njenu kulturu. Sve su sposobnosti bile u njoj žive, sve aktivnosti operativne, tako da je shvatila kako da zadovolji sve vanjske odnose, i dok je njeno srce, njen duh, bio potpuno ispunjen vanzemaljskim vizijama, njena djela i poslovi ostali su uvijek pogodni za najplemenitije manire. Kako je rasla, posvuda korisna, neprekidno od velike i male pomoći, lutala je kao anđeo gospodnji na Zemlji, dok se njeno cijelo duhovno biće zaista kretalo oko Sunca ovog svijeta, ali neprekidno povećavajući krugove prema onom što je izvan ovog svijeta.

Izobilje tog stanja bilo je u nekoj mjeri promijenjeno, tako da joj je također izgledalo da sviće i da se zatamnjuje, dok je s ugašenim unutarnjim svjetlom najlojalnije težila ispuniti vanjske dužnosti; sa svježim sjajem njenog unutarnjeg svjetla predavala se blaženoj mirnoći. Da, primijetila je da je s vremena na vrijeme nad njom lebdjela neka vrsta oblaka, i na neko joj vrijeme zamračila pogled na nebeske drugove — period kojeg je shvatila kako iskoristiti za stalnu dobrobit i zadovoljstvo njenog okruženja.

Dok god je svoje poglede držala tajnom, bilo je potrebno puno da ih podrži. Ono što je od njih otkrila nije bilo prepoznato, ili je bilo krivo protumačeno; stoga je u njenom duhom životu pustila da se to izvana javlja kao bolest, i u obitelji su još uvijek tako pričali o tome; ali na kraju sreća ju je upoznala s čovjekom kojeg vidite s nama, jednako vrijednog kao liječnika, matematičara i

astronoma; potpuno plemenitog čovjeka koji joj je, međutim, najprije pristupio iz znatiželje. Ali kada je stekla u njega povjerenje, postupno mu je opisala njenu situaciju, spojila sadašnjost s prošlošću i događaje povezala, i on je postao toliko fasciniran njenom pojavom da se više nije mogao odvojiti od nje, već je dan za danom stalno težio da dublje prodre u tajnu.

U početku, kao što laž pušta da se razumije bez nejasnoća, on je to smatrao za obmanu, jer ona nije nijekala da se od najranije mladosti marljivo zanimala znanjem o zvijezdama i nebu, da je u tome bila dobro podučena, i nije propuštala priliku da za sebe dobije jasnu predodžbu o strukturi svijeta pomoću strojeva i knjiga. On nije, stoga, imao pravo glasa; to je bilo naučeno srcem, učinak imaginacije reguliran u visokom stupnju, utjecaj sjećanja se trebao pretpostaviti, suradnja snaga prosudbe, ali posebno skrivenog proračuna.

On je matematičar i stoga tvrdoglav, jasan um i stoga nepovjerljiv. Dugo vremena se opirao, promatrajući ipak ono što je spominjala, točno je, nastojao se približiti nastavku različitih godina, posebno se držao novijih sa suprotnim položajem svjetala nebesa i njihovim odgovarajućim zadacima, i konačno uskliknuo: “Sada, zašto Bog i priroda ne bi bili živa ‘Armilar sfera’, intelektualno kretanje satnog mehanizma, tako da kao što ga satovi izvršavaju za nas svakog dana i sata, bude u položaju da sam na poseban način slijedi kurs zvijezda!”

Ovdje se ne usuđujemo nastaviti dalje, jer nevjerojatno gubi svoju vrijednost ako na to želimo gledati više u detalje. Međutim, kažemo toliko: ono što je služilo kao osnova za računanje koje bi se ustanovilo, bilo je kako slijedi. Za nju, kao vidovnjakinju, naše Sunce javljalo se u vizijama mnogo manje nego ga je kao takvog promatrala danju; također neobičan položaj ovog visokog nebeskog svijetla u zodijaku iznjedrilo je zaključke.

S druge strane, javile su se sumnje i zabune jer je ona koja je gledala naznačila i jednu i drugu zvijezdu da se podjednako pojavljuju u zodijaku, ali toga nitko na nebu nije bio svjestan. Mogli bi biti mali planeti u to vrijeme još neotkriveni, jer se iz drugih izvještaja moglo zaključiti da se ona, dugo nakon orbite Marsa, približila orbiti Jupitera. Otvoreno, dugo vremena, razmatrala je te planete, na kojoj udaljenosti teško bi bilo reći, s zaprepaštenošću u njihovoj moćnoj veličanstvenosti, i gledala igru njihovih mjeseca oko njih, i vidjela je to na čudesan način kao opadanje mjeseca, i zaista, bez da se okrenula, kao što rastući mjesec izgleda nama. Iz ovoga treba zaključiti da je to vidjela s boka, i da je zaista bilo na točki kretanja izvan njegove orbite, i u beskonačnom prostoru dolazeći nasuprot Saturnu. Onamo je imaginacija nije slijedila, ali se nadamo da se takva entelehija ne povlači potpuno iz našeg sunčeva sustava; ali ako je stigla na njegovu granicu, žudjeti će da se opet vrati, tako da opet radi u korist naših velikih pradjedova za zemaljski život i milosrđe.

Ovdje, na veoma značajan način, predstavljen nam je pogled kako će duša, kako će ljudsko biće, krenuti putem povratka u svijet zvijezda. Pročitao sam vam opis Makaria iz Goetheova *Wilhelm Meister*, i on je izričito dodao da nije sve ispričao. On ukazuje da je ovo bila bestjelesna pjesma, u riječima: “Dok

ovdje zatvaramo ovu bestjelesnu poeziju, nadajući se oprost, okrenimo se opet toj zemaljskoj priči, o kojoj nam je gore dan prijelazan nagovještaj.”

Prije nego Goethe opisuje Makariu on piše:

Ali stigavši do ove točke, ne možemo se oduprijeti iskušenju da iz naših arhiva (duhovnih arhiva n.pr.) prenesemo bilješku koja se tiče Makarie, i posebne osobine koja je dodijeljena njenom umu. Nažalost, ovaj sastav je napisan iz sjećanja dugo vremena nakon što je sadržaj prenesen, i ne može se gledati kao potpuno autentičan, kao što bi u ovako izvanrednom slučaju bilo poželjno. Međutim kako god bilo, ovdje je već toliko preneseno da pobudi razmišljanje i preporuča pažnju o tome da li je već nešto slično ili približno tome bilo primijećeno i zabilježeno.

Želio sam skrenuti vašu pažnju na ovaj pasus u *Putovanjima Wilhelma Meistera* jer će vam to pokazati da sa duhovnom znanošću mi zaista idemo ususret zahtjevima našeg doba. Ljudska priroda se mijenja na takav način da će *iz sebe* iznjedriti to drevno nasljeđe iz pred-zemaljskog svijeta koje je izgubila. I ljudi moraju biti svjesni što im se približava — inače će pasti u krajnju konfuziju. Znanost duha mora utemeljiti svoje mjesto u kulturalnom životu našeg vremena.

Međutim u trenutku kada ljudi obrate pažnju na ono što je ovdje ukazano neizbježno dođu do učenja o reinkarnaciji, jer sebi kažu da entelehija iz duhovnog svijeta, iz sfere Jupitera, Saturna, i tako dalje, lako može imati nešto s Zemljom i može se vratiti među nas. Stoga oni okultisti koji žele da učenje o reinkarnaciji bude ukinuto, kažu da treba podići barikade protiv adventa ovog pogleda na svijet, i te barikade su podignute skrećući umove ljudi što je moguće više od veze s nebeskim tijelima sunčevog sustava. Tako vidimo da u tom središtu postoji snažan interes da se ne dopusti da određene stvari dođu na svijetlo. Jučer sam rekao da ako je interes predstavljen iz pristranog, jednostranog povoda, uvijek nađe potporu. Ali istina je općenito osporavana i napravljeno je sve moguće da se spriječi da sama istina izađe na svijetlo. A o tome da li smo zauzeli pravo stajalište u našem duhovnom pokretu zavisi od naše pune svjesnosti da će istina za kojom tragamo biti napadana s mnogo, mnogo strana. Ništa nije važnije nego to da bi bili oboružani, trebamo težiti razviti jasnoću misli u svakoj domeni. Morate imati na umu da antagonizam koji se javlja, iznad svega neprijateljske osobe, da su zaista, uglavnom, lutke suprotstavljenih snaga. Jer mi smo ovdje u polju aktivnosti nadčulnih snaga. Te nadčulne snage, kojima pripadaju Lucifer i Ahriman, prirodno djeluju u ljudskom životu kroz ljudske duše, koje su jednostavno njihovi instrumenti.

Stoga je nužno točno znati o čemu se radi u konkretnom slučaju; ali ono što je daleko najpotrebnije od svega je da stjecanje sposobnosti *jasnog, egzaktnog mišljenja* nikada ne bude zanemareno. Vi znate da sam život ima svojih kontradikcija, a Hegel je na tome izgradio cijelu filozofiju. Nije stvar u izbjegavanju kontradikcija u životu, jer one su tu. Bitno ih je prepoznati i biti na oprezu s njima.

Ahriman i Lucifer mogu nešto postići tek ako proturječje ostane neprimijećeno, kada nemamo ni snage ni volje da ga ogolimo. Kadgod se

upetljamo u proturječje koje ne prepoznamo kao takvo već to jednostavno gledamo kao prirodni dio života, to Luciferu i Ahrimanu omogućava da zaposjednu dušu.

Uzmimo čudnu kontradikciju s kojom smo baš nedavno bili ovdje suočeni. Okolnosti su me natjerale da pročitam pasus iz pisma od dame koja izjavljuje da ono što se željelo "nije učenje i nije to učitelj, već čovjek". Učenje je dakle uzeto kao dodatak a glavna vrijednost pridodana čovjeku. Zatim dolazi još jedna tvrdnja — upravo suprotna! Čovjek je potpuno odbačen i izjavljeno je da učenje mora biti priznato kao ispravno. Samo promislite: na jednoj strani se tvrdi da potraga ne smije biti za učenjem ili učiteljem, već za čovjekom; a na drugoj: "Mrzim čovjeka i odbacujem ga; on daje obećanja i ne drži ih se — ali učenje je dobro, prihvaćam ga."

Na što se ovo zapravo svodi? U stvari se svodi na ovo: Neko vrijeme sam imao izvjesnu vezu s pojedincem; on me zanimao, učenje jedva malo. Tada se okrenem od pojedinca i stavim naglasak na ono što me uopće ne zanima. Sada stavljam naglasak na ono što sam prije ostavio po strani; Ja ne upijam učenje i sada kažem: dobro je. Ja se zalažem za nešto što sam odbio prihvatiti, nešto što nikako nisam mogao steći jer sam ranije to odbio prihvatiti! — Ovdje imate doslovan primjer vrste proturječja koje se može naći u svijetu. Možete li uopće zamisliti da ondje gdje prevladavaju ovakva proturječja može biti ikakve stvarne, unutarnje veze s našim duhovno znanstvenim pokretom? Očigledno da ne.

Važno je biti svjestan proturječja kao što su ova, jer ako ne primijetimo takve pojave među nama nikada nećemo naći pravi put do znanja o duhovnom svijetu. Ne treba ni reći, mnoge stvari nam mogu pobjeći, ali moramo imati želju zamijetiti takva proturječja. Međutim, s druge strane, treba zapamtiti da su ovakva proturječja korištena s namjerom da se istina uzdrma u njenim temeljima. Recimo, na primjer, da netko kaže: čovjek daje učenje ali on sam je pun proturječja, čak i nemoralnih tendencija, zaista on je pod dominacijom zla; ali samo učenje je dobro — to sigurno treba priznati. Vrlo dobro — ali ako je to dio i segment učenja da onaj koji ga predstavlja i pokret s tim povezan utemeljuje vezu između njega i ostalih upravo kroz učenje, ne želeći biti ništa drugo osim nositelja učenja — tada takav stav zahtijeva da bude nešto drugo! Za čovjeka se postavljaju svakakvi zahtjevi, a iako je u konačnici učenje odbačeno, rečeno je: učenje je dobro, ali uz sve to čovjek je zao! Na ovaj način, netko tko se osjeća krajnje nesposoban da dokuči učenje može raditi protiv njega preko onih koji u to vjeruju. To je najbolji način da osoba potkopa učenje koje ne može pobiti, jer kao što sam ukazao jučer, tada je isporučeno u ruke luciferskih i ahrimanskih snaga.

Toliko je često puta kazano da naše učenje ne smije biti samo teorija, već stvaran život. Ako je napravljeno samo teorijom, ono je ubijeno, isporučeno u ruke Ahrimana, boga smrti. To je najbolji način da se ono što je učeno preda Ahrimanu i tako istrijebi iz svijeta; štoviše, ta je metoda veoma slična onoj upotrijebljenoj od izvjesnih individualiteta koji su stajali iza g. Sinnett-a, na primjer. Inspirirali su ga uzme određeni pravac da bi ga usmjerili u zabludu koja je kulminirala tako da su istinite činjenice povrijeđene. Mjesec, koji je kao

fizički Mjesec agent za paraliziranje Osme sfere, proglašen je samom Osmom sferom. Stvarnost u vezi Osme sfere je zamračena, izbrisana. I kasnije H. P. Blavatsky to ispravljajući tvrdeći da je Jahve kreirao samo nižu sferu čovjekova života, sferu njegovih osjetila — dok je istina da je Jahve kreirao *neutralizirajućeg agenta* za Osmu sferu. Ova se metoda dakle sastoji u širenju magle nad nekom stvari čime je predstavljena u pogrešnom svijetlu. Ako pomno ispitajte ove stvari, vidjeti ćete da je ono što se događa među nama u biti po istom obrascu, samo u manjem opsegu. To je pokušaj da se baci kletva na istinu koja bi prisilno došla na svijet. Netko se osjeća nesposoban za pobijanje učenja i tako servira podmetanja protiv onoga tko ga treba predstaviti. To naravno pokazuje da je takva osoba nesposobna dokučiti bit učenja.

Ovo je problem vrijedan toga da se uoče ljudi od ugleda i iskrenost među nama, jer se ove stvari moraju vidjeti s višeg stajališta. Navodim ove primjere jer su pri ruci i jer nam pokazuju kuda naša pažnja treba biti usmjerena. U našem Pokretu naj snažniji naglasak mora biti stavljen — i to se radilo stalno otkada sam ja povezan s njim — da se usvoji pravi stav prema atavističkoj vidovitosti, tako da oko toga ne bude zabluda. Primjer onog što je izumljeno da bi se iskrivilo ono što radimo ili želimo napraviti, je da je kazano: Može se vidjeti da je to pokret koji radi na kultivaciji vidovitosti — i zatim je napravljen napor da se implicira da je svatko u pokretu pozvan da razvije vidovitost. Ovakva stvar širi maglu oko pokreta. Istina je obrnuta — premda je činjenica da vidovitost mora biti razvijena — a inače dobro sredstvo je namješteno da izazove mržnju protiv pokreta.

Opet, kazano je: Pokret koji nastaje u modernom dobu ne bi trebao kultivirati staru, atavističku vidovitost, ali upravo je to ono što konkretni pokret radi. — Na temu o kultiviranju atavističke vidovitosti pokret govori potpuno isto, ali ovdje je smjer strelice okrenut i pokret je zabranjen. To se događa, na primjer, u našem neposrednom susjedstvu, gdje se na propovijedima i obraćanjima navodi da su oni koji se okupljaju u Dornahu poticani, iznad svega od mene, da razviju vidovitost, i u isto vrijeme je imputirano da je to patološka, atavistička vidovitost.

Ne treba ni reći, onaj koji izgovara ove stvari ne sluti što zapravo govori; on je samo lutka. Ali mi sami moramo dublje gledati u odnose, shvaćajući da živimo u vrijeme kada se takvi impulsi umeću snažno protiv nas. I bilo bi posebno groteskno ako bi se samo naše učenje iskoristilo kao oružje da nas demantira. Čak i to se već dogodilo. U jednoj od protivničkih kritika objavljenoj zadnjih tjedana, napad je formuliran koristeći citate iz Misterijskih drama i iz knjige *Tajna znanost*. Tako su snage koje ne žele da istina dođe na svijetlo svuda na djelu.

U vezi same istine ne treba biti tjeskobe. ... Istina se probija u svijet stavlajući naglasak samo na ono pozitivno.

Ali u trenutku kada izjave koje ni izdaleka nisu istinite izlaze u svijet, mi moramo biti oboružani i znati kako ih prosuditi. Ne smijemo usvojiti stav samo čitajući ono što se nalazi u literaturi, životni princip sadržan u našem učenju moramo prevesti u *sam život*. Odnosno, moramo prosuditi život prema

načelima našeg učenja; o ovom ili onom napadu izvana ne smijemo misliti kako bi bili primorani misliti da smo naše učenje prihvatili samo kao teoriju. Potreba za polemikom ne nastupa dok nismo napadnuti. Ali onda moramo shvatiti da je naše učenje lako izobličeno u suprotnost i stoga moramo paziti i zaštititi ga. Posebno moramo biti na oprezu protiv jednostranosti.

Na primjer, prigušeni tonovi mogu se čuti u vezi s određenim stvarima koje su kazane tu i tamo — prigušeni tonovi koji dolaze iz stava koji vrlo lako ide u suprotnu krajnost. I zatim ga je lako opovrgnuti. Sjetiti ćete se da je bilo nužno dosta toga reći na temu iluzija o konkretnim reinkarnacijama. Ako bi se to dovelo do krajnosti ismijavanja svih tih stvari do prezira, naši oponenti bi lako mogli reći: “Ti ljudi nešto podučavaju. Ali ako se netko samo dotakne toga oni ga odmah ismijavaju!”

Mi nemamo osnova za odbacivanje vidovitih iskustava — očigledno ne. Naša jedina dužnost je ići do dna takvih iskustava kada su korištena da podupru ciljeve osobne taštine, ili naravno kada vanjski tijek događaja pokaže da su ta iskustva bila netočna. Ne smijemo, da upotrijebim trivijalan izraz, izliti dijete skupa s vodom za kupanje. Naše se društvo svakako ne smije transformirati u tijelo znanstvene teorije. Tu također možete vidjeti da se ta opasnost lako može pojaviti.

Esej koji nam je poslan zadnjih par dana je lukavo napisan, jer nema pogodnijeg načina napada na naš pokret nego govoriti: “Ti se ljudi ponašaju kao da su odbacili svaku vezu između svijeta čula i duhovnog svijeta!” To je zapravo navedeno u eseju. U dodatku, začudo, postavljeno je pitanje: “Zašto se Majka božja također ne bi reinkarnirala?” — Naravno, može se pitati, zašto se ona ne bi reinkarnirala? Nema razloga da ne bude tako. Ali u ovo možete biti sigurni: egzoterni život te Majke božje u takvoj reinkarnaciji ne bi bio u obliku u kojem se tvrdi da se dogodio!

Uistinu, u ovim stvarima to je pitanje nečega što sam mnogo godina naglašavao i našao da je nužno to uključiti u moj temeljni filozofski rad. Ako čitate druge filozofije naći ćete u njihovim teorijama i oblicima izražavanja, također i u još starijim spisima, mnogo toga što se ponovno pojavljuje u mojoj *Filozofiji slobode*. Ali u njoj je sadržana jedna stvar koja je, barem na način kako je tamo izražena i utkana kao etičko načelo, moralni impuls, potpuno izvorna. — Po prvi puta, “moralna tankoćutnost” je uvedena kao nešto što se ne može dohvatiti kroz samu moć prosudbe, već jedino cijelim umom i životom osjećaja, tako da kada se s nečim treba rukovati oprezno ne mora se odmah pasti u krajnosti i jednu pogrešku pokušati izbrisati pomoću druge. To je “moralna tankoćutnost”. To sam što je moguće jasnije definirao u *Filozofiji slobode*. Uistinu je nužno u današnje vrijeme naglasiti da — jer ovdje imamo posla s veoma šakljevom stvari — moramo izbjeći opasnost da padnemo u drugu krajnost.

Jučer sam ukazao na razne opasnosti ali sam osjećao da je nužno da nešto dodam danas, da bi naglasio da ne smijemo pasti u drugu krajnost. Cjelokupna naša aktivnost, cijela priroda našeg pokreta, mora biti temeljena na tome da

duhovni svijet učinimo stvarnošću, na osjećanju i doživljavanju našeg vlastitog života kao povezanog s duhovnim svijetom.

Međutim ako ovo načelo držimo svetim, taktično moramo odbiti da dopustimo da direktno osobne stvari, subjektivni osobni život, bude u to uvučen. To opet ne implicira da nikada ne bismo trebali pokušati otkriti da li smo mi sami reinkarnacija nekoga. Ali jednostavno gledati da u jednoj osobnosti nađemo drugu je bezvrijedno. To je lako-ćemo način. Međutim pravi put je težiti da dođemo do točke gdje počinjemo otkrivati neke tajne našeg vlastitog života. Tada ćemo zasigurno doći do napretka. U vezi toga mi stojimo na točki od velike važnosti, naime da moramo obratiti pažnju na izreku: nemojte izliti dijete skupa s vodom za kupanje!

U isto vrijeme sa svim intenzitetom moramo raditi da spriječimo ono što bi bilo katastrofalno za okultni pokret, naime, postupno padanje u zamagljenost i nedostatak jasnoće. Postoje neke stvari koje treba tretirati s izvjesnom grubošću. To je druga stvar. Ali moramo uvijek biti svjesni tla na kojem stojimo — na tlu ozbiljnog i vrijednog duhovnog pokreta.

Ovo su neka od gledišta koja nam mogu pomoći da shvatimo uvjete koji su bitni za život našeg pokreta. Kada je kazano da je vanjska stvarnost maya, tada ta maya također mora biti temeljito proučavana. Kao što ne smijemo stalno naglašavati teoretsku izreku, “vanjska stvarnost je maya”, a zatim djelovati kao da je sama vanjska stvarnost od vrhovne važnosti kada je konkretno susretnemo u svijetu.

PREDAVANJE VII

22 listopada 1915

Na nedavnom predavanju rekao sam nešto na što se danas želim vratiti, jer u svom logičkom zaključku čini vrstu temelja za ono što još imam reći. Rekao sam da duhovno znanstveni pokret kao naš mora biti onaj koji potpuno uzima u obzir zahtjeve sadašnjeg ciklusa evolucije čovječanstva i nužne posljedice te evolucije. Takav pokret mora stoga nužno gledati atavističku vidovitost, i znanje koje je ostatak atavističke vidovitosti, kao zastarjelo i više nije pogodno za naše vrijeme; mora biti pokret koji ne pravi zalihu bilo čega što proizlazi iz atavističkih izvora.

Tu se mislilo da veliki dio znanja objavljen u takozvanom teozofskom društvu mora jednostavno biti odbačen ili ignoriran u obliku u kojem je tamo prezentiran, a u nekim slučajevima izgrađen potpuno ispočetka. Stoga od početka do danas, veliki trud je napravljen od starih predstavnika tog društva da nam se suprotstave. Dati ću samo jedan primjer.

Možete usporediti ono što sam rekao godine 1904 u prvom izdanju moje knjige *Teozofija* o duševnom svijetu i o zemlji duha s onim što je ranije navedeno. Posebno morate imati na umu razlike koje sam napravio u vezi duševnog svijeta i unutaršnjeg duševnog života čovjeka i vidjeti ćete da je veliki naglasak stavljen između duše osjećaja, intelektualne ili duše uma, i duše svijesti (duhovne duše). Takva trostruka distinkcija nikada nije napravljena u literaturi teozofskog društva, ali među nama to je naglašavano od samog početka.

Druga strana je bila na mukama da eliminira ovu distinkciju, da ne dozvoli da dobije mjesto. Živopisno se sjećam koji su naponi napravljeni da se pridobije natrag našeg prijatelja Ludwiga Lindemanna, kada je pokušavao naš pokret učiniti poznatim u Italiji. Tvrđilo se: Ti jednostavno drugim riječima govoriš ono što je već rečeno u našem učenju. — Ukratko, ti ljudi nisu željeli shvatiti da je ta trostruka distinkcija nešto sasvim novo i bilo je nužno ukazivati na to uvijek iznova. I ista takva stvar se dogodila u mnogim, mnogim slučajevima.

Od samog početka mi smo sami uzeli smjer kojeg zahtijevaju potrebe sadašnjeg doba, uzimajući u razmatranje sve stvari o kojima sam vam ukratko govorio proteklih tjedana. Ali da bi se striktno slijedio taj smjer, bilo je nužno dati drugačiji oblik načinu rada usvojenom svuda u teozofskom društvu. To je naravno tražilo napor, zaista veliki napor. Bilo je također veliko pitanje kako moj vlastiti rad može naći mjesto u literaturi. Tijekom prvih godina neke stvari sam morao predstaviti s velikom zadržkom, iz jednostavnog razloga jer su godine iskušavanja i stroge verifikacije bile potrebne u vezi s određenim temama i jer sam od samog početka bio riješen da nikada ne objavim ili kažem bilo što osim ono za što mogu biti odgovoran, izloživši sve temeljitom testiranju.

Sada, kao što ćete shvatiti nakon ovoga što sam govorio, nastala je konfuzija jer je istraživanje o životu između smrti i ponovnog rođenja uvedeno u potpuno pogrešan kanal. O tome sam govorio na prethodnim predavanjima.

Ali nije uvijek bilo lako testirati ove stvari onako kako bi to trebalo. Ako je netko riješen da radi savjesno i s osjećajem potpune odgovornosti, svaka prilika koja se nudi za strogo testiranje mora se zgrabiti, ali te prilike se ne smije forsirati. Kod duhovnog istraživanja stvar je *čekanja*. Prilike nikada ni u najmanjem stupnju ne smiju biti forsirane.

Najočitije od svega bila je netočnost izjava u svrhu davanja informacija o životu između smrti i novog rođenja. Ali dok na fizičkom planu pogrešni rezultati istraživanja mogu biti ispravljeni testirajući ih fizičkim sredstvima čime se njihova netočnost odmah pokaže, naravno sasvim je druga stvar kada su uključene stvari duhovnih svjetova. U duhovnim svjetovima, postojanje krive, pogrešne koncepcije o stvarnim činjenicama zbunjujuća je za samo istraživanje. Ako su, zatim, preko medija dane izjave koje uopće nisu bile priopćenja umrlih, već namjerno inspirirane od živućih osoba sa svakakvim sklonostima, postojali su ti rezultati koji su navodno istraživanja. S njima se suočava, i ako netko pokuša verificirati stvari u toj domeni treba se boriti s tim rezultatima kao sa stvarnom snagom. Sve što je rečeno na fizičkom planu može se opovrgnuti; sjedne se za pisali stol i opovrgne. Međutim lažan rezultat istraživanja u duhovnom svijetu je *živuća stvarnost*: tu je i treba se s time boriti, to odstraniti.

Baš kao što su misli živuća stvarnost, krivi rezultati istraživanja su stvarna snaga koja je odmah tamo čim netko prijeđe Prag duhovnog svijeta. Netko ulazi u duhovni svijet s težnjom da donese na svijetlo znanje o životu između smrti i novog rođenja; ali sada pogrešne misli koje su proizvedene stoje pred njim tamo kao živa bića. Za početak, one odaju izgled istine, stvarnosti. Stoga se treba prvo boriti s njima, testirati ih, da bi se otkrilo imaju li osobine netočnih misli, ili osobine istinitih i zaista živih misli.

Taj proces testiranja i verifikacije često uzima veoma mnogo vremena. Po prirodi stvari, stoga, kada je netko riješen da testiranje bude temeljito i točno, bilo je teško istražiti tu oblast života između smrti i novog rođenja, jer je izvedeno toliko mnogo pogrešnih zaključaka. Stoga je posebno u ovim stvarima bilo nužno iskazati veliku uzdržljivost, govoreći o njima tek kada mogu biti predstavljene kao apsolutno i strogo istinite. Veliki rad je dakle morao biti napravljen prije nego je bilo moguće dati, na primjer, ciklus predavanja sada dostupan pod naslovom *Unutarnja priroda čovjeka i život između smrti i novog rođenja*.

Život između smrti i novog rođenja lako je opisati na općeniti način. On počinje kada, nakon kompletiranja pregleda unatrag koji se javlja u procesu odvajanja eterskog tijela od fizičkog tijela, ljudsko biće prelazi u sferu koja se u teozofskoj literaturi obično naziva kamaloka. Ali ako usporedite ono što je u toj literaturi nazvano kamaloka s onim što je tijekom godina obznanjeno među nama, ne možete ne primijetiti znatne razlike. Sada molim da me pogrešno ne shvatite. — Ne tvrdim da je u sadašnje vrijeme zadatak svakog pojedinca da sve stavi na test. Zadatak jednog nije i zadatak onog drugog. Ja gledam kao moj zadatak da ne kažem ništa za što ne mogu jamčiti da je testirano i dokazano. To je ono što ja smatram za moj poseban, potpuno individualni zadatak.

Sada bih želio reći nešto što je bitno zapamtiti kada se govori o prvim godinama života između smrti i novog rođenja. Zaista pozitivna i vjerna slika tih prvih godina ili desetljeća može se steći jedino koristeći izvjesne paralele. Samo tako je moguće, dodajući mnoge detalje, ispuniti općenitu sliku danu u knjizi *Teozofija*. Naš cjelokupni razvoj zavisi o tome da se to napravi. U toj knjizi dan je temeljni plan, i naš se rad treba sastojati u ispunjavanju svake od raznih sekcija navedene u općem planu. To je, dakle, stvar sakupljanja mnogih stvari koje su kazane, i ako, počevši od onog što je sadržano u knjizi *Teozofija*, idete dalje do mnogo više intimnijih detalja danih na ciklusima predavanja koji su sada tiskani, vidjeti ćete da je napravljen pravi napredak u stjecanju sve intimnijeg znanja.

Da bi imali točnu sliku o prvim godinama ili desetljećima života nakon smrti, nužno je usporediti ono što će se percipirati u slučaju ljudskih bića koja su umrla veoma mlada, recimo u najranijem djetinjstvu, s onim što će se percipirati u slučaju onih koji su umrli u srednjoj dobi i opet s onima u uznapredovanoj dobi. Tu postoje veoma velike razlike. Život nakon smrti enormno se razlikuje s obzirom da li je ljudsko biće umrlo u ranim ili uznapredovanim godinama; i stvarno pouzdana slika se može dobiti jedino iz onog što je doživljeno u vezi s ljudskim bićima čije su se smrti pojavile u različitim dobima.

Tako, na primjer, bitan temelj za otkrivanje određenih stvari je bio postati potpuno svjestan uvjeta onih koji su umrli u veoma ranom djetinjstvu i opet onih koji su umrli u dobi od 11, 12 ili 13. Veoma velika razlika u uvjetima života nakon smrti će se vidjeti prema tome da li se smrt dogodila prije dobi od 8 ili 9, ili prije dobi od 16 ili 17. To je potpuno objelodanjeno izvjesnim pokusima koje se može imati s umrlima. Može se promotriti da su ljudska bića koja su umrla tijekom najnježnijih godina djetinjstva veoma mnogo zaokupljena zadacima koji pripadaju čovječanstvu tijekom perioda koji slijedi neposredno nakon tih smrti.

Sada, vanjski predstavnici religijskih zajednica ne čine ništa da spriječe da se određene ideje koje su u raskoraku s istinom ukorijene među ljudima. Iz vlastitog iskustva ćete znati da se od tih predstavnika religije malo radi da se odbaci ideja da kada stariji čovjek ili dijete umre, da stariji čovjek živi dalje kao stariji čovjek a dijete kao dijete. Ali način života duša na Zemlji nema direktno ništa s načinom njihova života na onom svijetu. Ako dijete umre u dobi od tri ili šest mjeseci, svi njegovi zemaljski životi uzimaju se u obzir, i u duhovni svijet može ući kao veoma zrela duša. Stoga je potpuno pogrešno zamišljati da malo dijete nastavlja živjeti kao dijete. Nalazimo da duše koje su umrle u ranom djetinjstvu imaju zadatke povezane s onim što Zemlja treba da bi se nužna zaliha duhovne snage mogla steći za dalje aktivnosti. Ljudska bića ne mogu adekvatno raditi na Zemlji ukoliko im ne dođu impulsi iz duhovnih svjetova. Ti impulsi, međutim, ne dolaze na nejasan, maglovit način kako zamišlja panteizam; oni dolaze od stvarnih bića, među kojima se također mogu naći duše djece koja su umrla u ranom djetinjstvu.

Kao konkretan primjer, promislimo kako se *Goethe* razvio. Naravno, neki dio Goetheova genija je zbog pomoći koju je primio iz duhovnog svijeta. Ako to

istražimo, dolazimo do duša djece koja su umrla u ranoj dobi. Tamo prisutna duhovnost u univerzumu je povezana s dušama djece koja su umrla u djetinjstvu. S druge strane, djeca koja su umrla u dobi od 9 ili 10 ali prije nego imaju 16 ili 17 veoma brzo nakon smrti su nađena u društvu duhovnih bića — ali *ta* duhovna bića su ljudske duše. Mnogo od te djece je nađeno u društvu ljudskih duša, i zaista onih duša koje uskoro moraju doći dolje na Zemlju, koja čekaju njihovu sljedeću inkarnaciju. I tako su oni koji su umrli u ranom djetinjstvu, recimo do dobi od 7 ili 8, nađeni dosta okupirani s ljudskim bićima ovdje ispod na Zemlji; ali oni koji su umrli u dobi od 7 ili 8 do 15 ili 16 nađeno je da su okupirani s dušama koje se teže uskoro inkarnirati. Oni su bitni oslonci i pomagači, važni glasnici za ono što te duše trebaju da bi se pripremile za njihovu zemaljsku egzistenciju. Ovo je važno znati ako želimo izbjeći uopćavanja i namjeravamo prodrijeti u te duhovne svjetove.

Nije lako istražiti ove stvari. — Netko može pristupiti pitajući, na primjer: Koji je najbolji način za naći umrle? Zatim se pokaže da je one koji su umrli prije nešto godina ili desetljeća, ili baš nedavno, najlakše naći kada se svijest o duhovnom svijetu probudi *u spavanju*.

Često sam govorio da buđenje može biti dvije vrste. Može se dogoditi u samom spavanju, i onda čovjek zna da on sada ne spava na uobičajeni način već da je u duhovnom svijetu. Napomene na ovu temu se mogu naći u knjizi *Put samospoznaje. Osam meditacija*. Ili se buđenje može dogoditi u samom budnom životu. Ali istraživanja u životu umrlih najbolje se provode kada se buđenje odvija tijekom stvarnog spavanja, jer je tada vlastita aktivnost najbliže povezana s onom od umrlih.

Tada je napravljeno izvanredno otkriće. — Ovdje, u fizičkom životu između buđenja i spavanja, čovjek se uvijek sjeća perioda njegovog budnog života. Od čega se njegov život stvarno sastoji? Buđenje, dnevni život, spavanje; buđenje, dnevni život, spavanje i tako dalje. Tijekom života danju njegova sjećanja su uvijek od onog što se dogodilo tijekom prethodnog života danju. Naš svakodnevni budni život pun je ovakvih sjećanja. Ali različito je kada je život našeg ega isprekidan periodima spavanja. Zanimljiva stvar je, međutim, da za vrijeme spavanja pamtimo samo prethodna stanja spavanja jedino što toga nismo svjesni. U većini slučajeva nema takvog sjećanja. Ali tijekom spavanja podsvjesni proces pamćenja nastavlja se tijekom cijelog života.

Ako razmotrimo život koji obuhvaća i spavanje i budnost, noćni život i dnevni život, možemo reći: život noći je prekinut životom dana, baš kao što je život dana prekinut životom noći. Ipak se struja života nastavlja. Međutim, izvanredna stvar je, dok smo u sjećanjima tijekom dnevnog života pasivni — jer se ona podignu i samo u posebnim slučajevima, kada se želimo podsjetiti nečeg iz prošlosti, tada se moramo potruditi — tijekom spavanja, kada se želimo sjetiti nečeg u određenu svrhu, napori su esencijalni. U pravilu, međutim, čovjeku nedostaje snage da postane svjestan ove aktivnosti i zato nema sjećanja tijekom spavanja. U svojoj duši, međutim, on je mnogo aktivniji tijekom spavanja nego tijekom budnog života. Sanjanje ne ispresijeca ovu aktivnost. Sanjanje odgovara onom što se odvija u našem budnom životu kada radimo velike napore da se sjetimo; ali ako se tijekom spavanja, naprežemo i

samo malo, to odgovara uobičajenom procesu sjećanja tijekom dana, kada se ne naprežemo jer sjećanja dolaze sama od sebe. Nakon smrti, sjećanja koja imamo o budnom životu sada završenom brzo su gotova. Zatim u periodu kamaloke čovjek proživljava sva iskustva noći unatrag.

U našem životu ovdje na Zemlji mi smo okupirani s onim što nam dani donose i također — premda bez da smo svjesni toga — s onim što doživljavamo tijekom noći. Nakon smrti, međutim, sve što smo proživjeli tijekom noći dolazi u našu svijest. Noć po noć — sve nam se vraća. I važno je shvatiti da, za početak, umrli proživljavaju njihove noći. To nikako nije lako shvatiti i može se samo postupno otkriti. Prirodno čovjek proživljava svoj život, ali proživljava ga putem iskustava tijekom noći.

Često sam rekao da je vrijeme provedeno u kamaloki približno jedna trećina života na Zemlji. Ako promislite da čovjek koji ne umre u djetinjstvu provede oko trećinu života spavajući, shvatiti ćete zašto se vrijeme u kamaloki svodi približno na trećinu vremena zemaljskog života; period kamaloke traje onoliko koliko je vremena provedeno u spavanju — oko jedne trećine cijelog života na Zemlji.

Neophodno je pažljivo sakupiti zajedno stavke konkretnog znanja koje je dano i dovesti ih u uzajamnu vezu. I zato — kako ću to reći? — i zato ima takav učinak trenja (premda to ne izražava točno što mislim) kada se onog tko o duhovnom svijetu pokušava govoriti s punom odgovornošću, pitaju svakakva pitanja o ovoj ili onoj točki nakon predavanja. Ti ljudi žele znati sve, ali s druge strane netko je težio govoriti samo o onom što je promišljeno do kraja. Zatim je prisiljen, govoriti o brojnim stvarima za koje još nije imao prilike za temeljito istraživanje. Moguće je, naravno, dati neki odgovor, jer znanost o okultizmu je tu; ali ako je netko kao temeljni princip postavio to da govori o onom što je stvarno testirano i verificirano, takva vrsta razgovora je van pameti.

I sada se sjetite da sam rekao: kada prijeđemo Prag duhovnog svijeta, nalazimo da relativno brzo nakon smrti ljudsko biće koje je umrlo u dobi od 11, 12, 13 ili 14 godina, živi među onima koji će se uskoro vratiti na Zemlju i tamo obavljati svoje zadatke. Ova duša im pomaže da nađu pravi put u inkarnaciju. To može izgledati čudno, ali je ipak takav slučaj.

Sada, ove stvari su pak povezane s izvjesnim tajnama života, s veoma određenim tajnama života. Činjenica je da neke stvari otkrijemo u pravom smislu tek kada možemo postaviti prava pitanja. Nije svako pitanje s pravom postavljeno; moramo čekati dok ne postanemo, takoreći, dostojni postaviti pitanje na pravi način.

Sada ću reći nešto što može izgledati čudno, premda je točno. Ljudsko biće dobije dva seta zuba: prvo dobije zube koji ispadnu oko sedme godine, a zatim dobije druge zube. Ne vjerujem da mnogim ljudima dolazi da bilo što pitaju o dolasku ovih drugih zuba, jer uvijek sam našao da kada je tema raspravljana među specijalistima, oni govore kao da nema razlike između prvog i drugog nicanja zuba. Za okultista, međutim, prvo nicanje zuba je potpuno različita stvar od razvoja drugih zuba. Jednom sam morao dati ono što je izgledalo kao groteskni odgovor na poticaj od medicinskog stručnjaka. Odgovor ga je

zabavio, ali sa stajališta okultizma bio je sasvim točan. On je rekao da djecu s mliječnim zubima treba naučiti da grizu što je prije moguće, jer je jedina svrha zuba da ljudskom biću omoguće da grize. Međutim, ova linija misli, nije točna — s okultnog stajališta, barem, samo je napola točna, i stvar mora u svakom slučaju doći do veće točnosti. Nije u pitanju da čovjek ima druge zube u svrhu grizenja; ali s obzirom na prve zube postoji pitanje. Prvi zubi dolaze kroz nasljeđivanje. Ljudsko biće ih ima jer su ih imali roditelji i praroditelji. Tek kada su ispali ti prvi, naslijeđeni zubi ono razvija druge zube. Oni su tada individualno *stjecanje*; prvi zubi su bili naslijeđeni. To je stvar koja dolazi u razmatranje samo ako obratimo pažnju na suptilne razlike. To nije stvar od iznimne važnosti, niti bi nastale grobne pogreške da pitanje nije postavljeno. Ali je važno znati da su prvi zubi povezani s naslijeđem na sasvim različit način nego drugi. Naći će se da su drugi zubi povezani s općim zdravljem ljudskog bića, s njegovom cjelokupnom konstitucijom, dok su prvi zubi, posebno s obzirom na njihovo zdravlje daleko više povezani s zdravljem roditelja i praroditelja. Tu je već razlika koju se može slijediti empirijski. Te razlike su suptilne, ali ako je na ovaj način pažnja usmjerena na to kako stvari stoje s zubima, na svijetlo dolazi nešto drugo, i to je nešto što vas može pogoditi kao čudno, premda je sasvim točno.

Recimo da dijete umre prije nego je dobilo sve njegove druge zube, ili kratko nakon toga. Začudo, okultno istraživanje otkriva da to da li dijete još nije, ili je već dobilo druge zube, ima stvarnog učinka u duhovnog svijetu. Pretpostavljajući da je dijete umrlo u dobi od 8 ili 9, otkrivamo da tamo rade neki od impulsa koji inače prodiru u fizički svijet; otkrivamo da su to snage koje su trebale prodrijeti u zube, ali sada su na raspolaganju djetetu. Posebno u slučaju djeteta koje je rano umrlo, koje je izgubilo prve zube ali još nije, ili je tek upravo, dobilo druge zube, može se vidjeti, začudo, da to dijete ima izvjesne snage i da su te snage upravo iste vrste kao i one, koje na fizičkom planu, promiču rast zuba iz organizma kao cjeline.

Kada je ljudsko biće u fizičkom svijetu ono mora razviti izvjesne fizičke snage da bi se iz organizma mogli razviti zubi. Ako ono umre prije nego su se zubi razvili ili su se tek razvili, te snage su za njega slobodne u duhovnom svijetu i s njima može raditi u zemaljski svijet; ako živi u fizičkom svijetu te snage izgrađuju zube koje on zatim koristi u fizičkom svijetu.

Ovdje imamo pogled na predivnu vezu s kozmosom, i možemo prepoznati duboku istinu onog što je opisano u prvoj sceni druge misterijske drame, *Iskušenje duše*: kako duhovni svjetovi rade putem drugih bića da uvedu čovjeka u egzistenciju, i kako je kada to znanje ide u njegovu glavu, Capesius ispunjen arogancijom učeći da je čovjek cilj cjelukupne aktivnosti bogova. — Ali ova velika istina jedva da je primijećena.

Dalje sam rekao da su ljudska bića koja su umrla između dobi 8 ili 9, i 9 do 16 ili 17, nađena među dušama koje se pokušavaju inkarnirati čim je to moguće. Te duše ljudskih bića koja su umrla u mladosti opet imaju posebne snage koje su također rezultat metamorfoze. U dobi od 14, 15 ili 16, ljudsko biće doseže pubertet: ako pubertet nije dosegnut ili je upravo tek dosegnut, snage koje vode do njega u duhovnom svijetu su transformirane u snage putem kojih

takva duša može raditi među onim dušama koje čekaju njihovu inkarnaciju na Zemlji, pomažući im da se pripreme za tu inkarnaciju.

Promislite o beskonačno dubokoj vezi ovdje. — Snage reprodukcije su u duhovnom svijetu transformirane u snage pomoći dušama koje pokušavaju doći dolje čim bude moguće u fizički svijet. To su veze koje nam pokazuju kako duhovno na onoj strani praga radi u fizičkom svijetu u individualnim, konkretnim stvarnostima. Nadalje, mi ne upoznajemo stvarno fizički svijet dok ne shvatimo da su razvijene snage kao rezultat činjenice da ljudsko biće odbacuje određene zube i razvija druge. I do puberteta je opet došlo razvijanjem snaga. Kada je ljudsko biće zapravo doseglo pubertet snage imaju sasvim različitu funkciju.

Sve ovo vodi do pitanja: Zašto je čovjek spriječen u njegovom običnom životu od gledanja u duhovni svijet? Duhovni svijet je pregrađen s dvije strane. Na jednoj strani, pregrađen je vanjskom prirodom. Mi vanjsku prirodu vidimo kao veo koji pokriva ono što leži iza njega. Ako čovjek može probiti veo, on je u duhovnom svijetu. Materijalizam na svaki način teži spriječiti čovjeka da prepozna da je iza vela *duh*. Često sam govorio, čak i na javnim predavanjima, da je u pozadini toga nesvjesni strah — ali isto je i s obzirom na unutarnji život. Čovjek je svjestan njegova mišljenja, njegovih osjećaja i njegove volje; ali iza njih ima nešto drugo, naime, biće duše koje prelazi iz inkarnacije u inkarnaciju. I u toj domeni današnje religijske zajednice ne žele da bude otkriveno da iza mišljenja, osjećaja i volje tamo leži druga stvarnost.

Iz tog razloga knjiga *Zagonetke filozofije* biti će veoma nedobrodošla, jer sam se s tom točkom bavio u posljednjem poglavlju. Duhovni svijet je pregrađen s dvije strane. Dok su prirodoznanstvenici s jedne strane na mukama da ne proizvedu ništa što bi moglo voditi u svijet koji leži iza prirode, predstavnici religijskih zajednica su na mucu da spriječe da dođe bilo što od znanja o duši što bi ih moglo prosvjetliti o tome što je to što prelazi izvan smrti i zatim u slijedeću inkarnaciju.

Zašto, s jedne strane, prirodoznanstvenici ometaju čovjeka da prodre iza prirode, i, s druge, zašto ga svećenici ometaju da prodre iza tajni života duše? To pitanje je važno i vrijedno razmatranja, jer naći ćete da ove stvari sve više dolaze do glave. Oni koji izgrađuju pogled na svijet na osnovu prirodne znanosti biti će naši oponenti jer ne žele da se duhovni svijet iza prirode objelodani. I svećenici će biti naši oponenti jer ne žele dopustiti da stvarnost bića koje leži iza mišljenja, osjećanja i volje i prelazi iz inkarnacije u inkarnaciju, bude dokučena. S jedne strane prirodoznanstvenici kažu: ovdje su granice spoznaje. I na drugoj strani predstavnici religije kažu: ići dalje je grijeh, to je drskost od strane čovjeka. Sutra ćemo razmotriti na čemu su tvrdnje ove dvije kategorije oponentata temeljene, i zatim prijeći na druge stvari.

PREDAVANJE VIII

23 listopada 1915

Na kraju predavanja jučer sam rekao da se oponenti duhovno znanstvenog pokreta pojavljuju, naravno na određeni način, sa dvije strane. Javljaju se, na jednoj strani, iz domene prirodne znanosti jer cijela njena narav i pečat u današnje vrijeme su do određene točke dužni biti takvi da se svatko tko je prošao znanstveni trening i misli da na toj osnovi smije, može, ili mora, razviti pogled na svijet, osjeća primoran da usvoji onaj koji, na račun njegova materijalističkog trenda, mora neizbježno biti antagonističan prema znanosti duha. Ovdje je esencijalno ispravno razmišljanje. Treba biti shvaćeno da mnogi pojedinci u koje su metode moderne materijalističke znanosti — koje prepoznajemo kao nužnost — bile usađene, jednostavno ne mogu ne postati oponenti zbog misli koje su u njima upaljene. Ovo naravno nikog ne oslobađa obveze da se suprotstavi toj opoziciji kada se pojavi. Ali to će biti na pravi način samo kada se uzme u obzir ovo što sam upravo rekao.

Na drugoj strani, na sličan način, opozicija dolazi od predstavnika raznih religijskih tijela. Baš kao što u domeni moderne znanosti postoji interes prikrivanja duhovnog iza prirode, tako i predstavnici modernih religijskih tijela imaju interes prikrivati duhovno iza duše. Stoga možemo reći: duhovna znanost je opstruirana od strane prirodne znanosti zbog želje da duhovno iza prirode ostane prikriveno; i opstruirano je od strane religijskih tijela jer se drži da duhovno iza manifestacija života duše treba ostati skriveno. Religijska tijela, kakva su sada, uvijek će biti sklona oponirati onome što duhovna znanost donosi na vidjelo, jer nemaju interesa u ukazivanju na duh iza izraza života duše, već smatraju da duh treba ostati skriven. To treba shvatiti, premda opet to ne implicira da opoziciju ne treba uzeti u obzir; to je pitanje usvajanja pravog stava prema njoj.

Ovo je poglavlje o kojem je iznimno teško govoriti, jer ovdje se dodirujemo stvari koje nužno svatko mora shvatiti kroz ono što čita između redaka u literaturi znanosti duha i tko osjeća nešto od onog što sadrže njena priopćenja. U osnovi stvari na koje sam tamo uputio leži nešto od velike dubine, nešto veoma značajno. Iz izvjesnih razloga zapravo je opasno jednostavno ukazati iz same prirode — odnosno, iz površinskih manifestacija prirode — na ono što leži iza prirode. I zbog te opasnosti dolazi do onog na što sam ukazao, više manje metaforički, govoreći: U takozvanim tajnim društvima ili redovima uvijek neizbježno postoji vrsta “desnog krila”, sastavljenog od onih ezoterika koji se strogo drže načela šutnje s obzirom na sve povezano s višim tajnama. Svi takvi redovi — međutim, kao što sam rekao, izraz treba uzeti metaforički — svi takvi redovi imaju vrstu “desnog krila”, vrstu “srednje stranke”, i vrstu “lijevog krila”. Sklonosti onih koji pripadaju lijevom krilu su uvijek da učine javnim izvjesne ezoterne stvari; ali oni koji pripadaju desnom krilu su potpuno protiv objavljivanja bilo čega za što vjeruju da treba biti pod tutorstvom tajnih redova i društava. Smatraju da je takvo znanje opasno ako dođe u ruke nekompetentnih ljudi, ako bi javnosti bilo predstavljeno od osoba nedovoljno pripremljenih.

Razlog zašto je tako teško govoriti o ovoj temi je da u trenutku kada se to napravi, neko je obvezan dati određene napomene koje na neki način iznose stvari na otvoreno. Tajni redovi, vjerujući, s pravom ili pogrešno, da su oni čuvari izvjesnog višeg znanja, nužno biraju metodu kojom postavljaju određene mjere opreza u vezi s njihovim stvarnim ili navodnim znanjem koje dolazi do javnosti.

U takvim redovima obično postoje stupnjevi — tri niža i tri viša stupnja. Znanje koje je od onih na višim stupnjevima smatrano kao opasno u rukama nepripremljenih ljudi, nije, u pravilu, pruženo na tri niža stupnja; na tri niža stupnja, napravljeni su napor da se stvarno ili navodno znanje zaodjene u svakakve simbole.

O tim simbolima moglo bi se reći sljedeće: Da su oni vjerno sačuvani iz drevnih vremena i nisu bili razrijeđeni makinacijama onih koji ih nisu razumjeli, oni čine vrstu jezika kojim se postupno može ovladati od strane onih koji zaista prodru do njihove suštine. A kada je tim jezikom ovladano, on prenosi izvjesno znanje. Može se također reći da su ti simboli vozila za informaciju dovedenu na scenu s ekstremnim oprezom. Egoističko stajalište da se zaliha znanja ograniči na najdublji krug nije usvojeno. Znanje je na određeni način dano onima koji su primljeni u vanjski krug. Ali skriveno je u simbolizmu, tako da jedino onaj tko je u stanju rasplesti simbol može prodrijeti do ishodišne istine. Postoje, zaista, redovi koji se strogo čuvaju teoretskih objašnjenja ikada danih simbola, inzistirajući da simboli budu jednostavno predstavljeni ili pokazani vježbama; tako da svatko tko želi čitati simbole, kada ih uzima kao jezik, mora to postići vlastitim naporom.

Mogli bi pitati: Da li je to stvarno zaštita? Da li znanje i dalje može pasti u krive ruke? — Sada u svakom slučaju do četrnaestog stoljeća i do u petnaesto ili šesnaesto stoljeće, moglo bi se reći da redovi radeći sa simbolizmom nisu, takvom praksom, dopustili da znanje padne u krive ruke. Od tada, međutim, stvari su postale bitno drugačije. — Odmah ću vam reći zašto. Molim, stoga, imajte ovo na umu. U okultnim redovima utemeljenim prije četrnaestog, petnaestog i šesnaestog stoljeća, oni u tri niža stupnja, kao u vanjskom krugu, kojima je znanje preneseno u simbolima, nisu mogli počinuti nikakvu temeljnu njegovu zlouporabu jer su simboli bili jednostavno samo predstavljeni i sve drugo je ostavljeno onima koji su sada trebali doći do njihova značenja. To je samo po sebi bila zaštita, jer je otkrivanje značenja simbola povlačilo izvjesni duhovni napor.

Recimo da netko uđe u jedan od nižih stupnjeva okultnog reda. Simboli su mu bilo predstavljeni, bilo demonstrirani. Dani su mu samo simboli i upućen je da pusti da djeluju na njega kao da su prirodna pojava. Ako je želio ići dalje, otkriti tajno značenje simbola, morao je istraživati, izvršiti duhovni napor. Da je primio pomoć, ne bi bilo nužno primijeniti tu duhovnu energiju. Ali on nije primio nikakvu pomoć i stoga je morao ulagati napore da odgonetne simbole.

I sada je pitanje: Koja duhovna snaga je korištena za odgonetanje tih simbola? To je bila ista snaga koja bi — ako nije upotrijebljena za tu svrhu već za prodiranje u pojave prirode —pomogla učiniti čovjeka lukavim i potakla ga

primjeni određene sposobnosti u svrhu u koju ih ne bi trebao primijeniti. Stoga je zadatak simbolizma bio osigurati da snage koje bi mogle postati opasne budu preusmjerene na odgonetanje simbola. Na ovaj način snage su skrenute od toga da prouzroče štetu.

Druga stvar koju treba zapamtiti u vezi s tim simbolima je da je ljudska priroda suštinski građena tako da ove simbole vidi u njihovom *moralnom* aspektu. Treba također naglasiti da su ti simboli bili napravljeni da je njihov moralni aspekt nužno bio očigledan. Međutim u slučaju pojava prirode, moralni aspekt se ne uzima u obzir. Ljiljan, jer cvjeta, ne može se suditi na osnovu moralnih načela; tu se mora raditi objektivno i s potpunom izdvojenošću. Simboli su druga stvar, jer oni bude moralne osjećaje. I ti moralni osjećaji koje proučavanje simbola budi u duši mogli su se nositi s nezdravim mističnim tendencijama. Tako je i nezdravi misticizam, također, gurnut po strani od unutarnjih učinaka impresija koje su napravili simboli. Taj simbolizam je stoga imao veoma valjanu osnovu.

Od četrnaestog, petnaestog i šesnaestog stoljeća, međutim, te osnove su izgubile svoju valjanost; više ih se ne može zagovarati. Stoga od tada, okultni redovi su izgubili značaj koji su im jednom pridavali. U mnogim aspektima oni su postali društva gdje se slijede svakakvi posebni ciljevi; oni su društva za njegovanje posebnih taština i slično. U mnogim slučajevima oni više nemaju zalihu bilo kakvog posebnog znanja već uglavnom praznog formalizma.

Razvoj prirodne znanosti od vremena Galileja, Kopernika i drugih tu je igrao esencijalnu ulogu. Jer pojava i njegovanje tih metoda prirodne znanosti uzrokovalo je da ljudska duša postupno gubi sposobnost da se probije do simbolizma sa starom posvećenošću. U stvarnosti, svi simboli doprinose da se osvijetli duhovno iza prirode. Međutim prirodna znanost sa svojim materijalističkim metodama koje su svoj zenit dosegnule u devetnaestom stoljeću, na ljudsku je dušu djelovala na takav način da ona gubi interes za stvarnost za koju je simbolizam indikator. Praktični dokaz toga je da svatko tko vjeruje da može izgraditi pogled na svijet iz zaključaka prirodne znanosti nema više nikakve sklonosti da se bavi simbolizmom sa bilo kakvom iskrenošću ili ozbiljnošću. I tako se pojavio simptom čiji je potpuni značaj danas evidentan.

Simboli tajnih društava koji su do četrnaestog, petnaestog i šesnaestog stoljeća predstavljeni nižim stupnjevima, bili su izraz veoma dubokih istina. Ali tim istinama je davan izraz na način koji je u to vrijeme bio uobičajen. Pod utjecajem prirodoznanstvenog načina mišljenja, a pogotovo tendencija koje su iz toga slijedile, nije bilo nikakvog napora da se te simbole dovede na viši nivo. Od četrnaestog, petnaestog i šesnaestog stoljeća, simbolizam se trebao razviti s većom slobodom. Simbole je trebalo držati na nivou onog što je čovječanstvo stvarno doživljavalo u svijetu. Ali to se nije dogodilo, i tako su onima čiji je mentalni horizont bio stvoren od moderne kulture, simboli izgledali prastari i zastarjeli — a zaista najveći broj njih su to i bili. Ali upravo među onima koji su željeli nekako pristupiti okultizmu, razvila se sklonost za koju sam često izrazio žaljenje — sklonost da se otkrije što je moguće više drevnih simbola. I ako za neki simbol ti ljudi mogu reći da nosi žig velike starine, njihovo zadovoljstvo je bezgranično. Oni ne vrednuju simbolizam kao takav već činjenicu da potječe

negdje i nekako u dalekoj prošlosti. Često se ne rade pokušaji da ga razumiju; ti ljudi su zadovoljni ako su objelodanjeni simboli velike starine. Tijekom zadnjih stoljeća, malo je napravljeno da se simbolizam razvije na viši stupanj. Rezultat je da kada je danas predstavljen u redovima koji se mogu nazvati samo “zalutalim” od starih okultnih redova — jer zaista su takvi — taj simbolizam je najvećim dijelom zastario, i nije napravljen napor da ga se razvije u skladu s napretkom koji je čovječanstvo napravilo.

Općenito gledanje i stav ljudi se promijenio. Danas neke stvari držati tajnima na način na koji se to prije moglo, nije više moguće. Neka se bilo tko pokuša zadubiti u raniji, savršeno autentični simbolizam, i uskoro će vidjeti kako u tome ima malo poteškoća. Naše doba je doba javnosti i neće tolerirati umjetnu tajnost, umjetnu misteriju. Naše doba želi da sve odmah izađe na otvoreno. Štoviše, također se može reći da je za one upoznate s literaturom koja je objavljena o simbolizmu jedva bilo što još nedostupno! Praktički sve je našlo svoj put u knjige, i neki redovi danas rade na principu da odvrte pažnju njihovih članova od literature gdje se ovo ili ono može pročitati. Stoga se za dosta toga što je odavno dostupno u knjigama od članova takvih redova misli da su tajne o kojima jedino njihovi nadređeni mogu opravdano imati znanje. Ni u jednoj domeni nema više gluposti nego u onoj od okultnih redova!

Kao što sam rekao, zaista više nije moguće držati se načela tajnosti i podizati barikade pomoću simbolizma. Ali ove stvari se mogu ispravno shvatiti samo kada se pokuša otkriti razloge zašto su u starija vremena ove stvari držane tajnima. Kao što sam već rekao, teško je govoriti o ovim stvarima, jer tako radeći dosta toga što se ne može olako raspravljati treba biti rečeno. Stoga ću danas i sutra izabrati drugačiji način. Reći ću vam izvjesne stvari, koje će vam ako ih slijedite dosljedno, pomoći da zasja ono što u današnje vrijeme stvarno nije preporučljivo izraziti jasnim riječima. Reći ću vam izvjesne stvari koje se mogu slijediti u vašim vlastitim mislima i doživljaju, a također i u vašem vlastitom unutarnjem životu. Ako to napravite, to će vas odvesti daleko. Budući je vrijeme da se govori o tim stvarima, to ću i napraviti — koliko je to moguće.

Uzeti ću jedan primjer. — Na jednom od njegovih obraćanja, čuveni engleski pisac Carlyle spomenuo je Dantea, autora *Božanstvene komedije*. U drugim aspektima obraćanje nije posebno značajno; bilo je na temu Dantea i Shakespearea, ali jedan pasus je značajan. Oni koji ovo obraćanje čitaju na način kako to obični čitatelj ima naviku — a za većinu ljudi danas nema razlike između čitanja obraćanja Carlyle-a i novinskog članka — neće naći ništa posebno upadljivo. Ali pažnja onoga tko je apsorbirao nešto od znanosti duha ne samo u mozak kao teoriju već također i u osjećaje, može lako biti pogođena ovim pasusom. Carlyle ukazuje kako je izvanredno da se iz događaja koji izvana izgledaju kao slučajnost, ili iz nečega što uopće nije ispalo kako su ljudi htjeli, dogode stvari od ogromne važnosti. Carlyle to ilustrira govoreći o sudbini Dantea. Dante je bio prognan iz njegovog rodnog grada na račun njegovih političkih stavova i morao je postati litalica. Tome duguje da je postao ono što jest za cijeli svijet danas. Bijući izbačen iz svog rodnog grada bio je vođen da napiše *Božanstvenu komediju*. Sada, kaže Carlyle, Dante sigurno nije želio biti

tako prognan! Ali da je ostao u Firenci vjerojatno bi postao nešto kao gradonačelnik u gradu; bio bi veoma zaposlen kao jedna od vodećih figura u Firenci, a *Božanstvena komedija* ne bi bila napisana. Tako je Dante morao pretrpjeti nešto veoma nedobrodošlo da bi čovječanstvo moglo imati *Božanstvenu komediju*. Čovječanstvo to duguje sudbini koju Dante zasigurno ne bi izabrao za sebe — i tu je Carlyle sigurno u pravu. Postoji genij u ovoj izjavi. Ne izgleda kao nešto značajno onome tko obraćanje čita na uobičajeni način, ali dobro može pogoditi pažljivog čitatelja. On možda nije razumio zašto bi njegovi osjećaji trebali biti posebno zahvaćeni ovim pasusom. Zaista, sam Carlyle nije bio svjestan njegova značaja. On je to izjavio jer je bio čovjek od velikog uvida, ali nije osjetio ništa od onog što sam mislio ovdje. — Moram to razjasniti na zaobilazan način.

Recimo da Dante nije bio prognan, već je postao nešto kao savjetnik ili službenik u Firenci; postigao bi sve što je odgovaralo njegovim talentima. Mogao je čak postati i glavar, i da jest bio bi veoma istaknut. Mnogo toga bi moglo doći od Dantea — ali ne bi bilo *Božanstvene komedije*.

Međutim, stvar nije tako jednostavna. Recimo da je Dante postigao njegov cilj, nije bio prognan iz Firence već je postao jedan od šefova države ili crkve — položaji koji su nekako srodni barem što se tiče javnog utjecaja. Kao što ćete priznati iz onog što je sadržano u *Božanstvenoj komediji*, Dante je posjedovao dobre talente i bio bi istaknuti gradonačelnik, osoba od ogromne važnosti. U tim okolnostima, *povijest* bi poprimila potpuno drugačiji aspekt. Firenca bi imala veoma važnog gradskog službenika i državnika — da, i ne samo to! Zamislite Firencu upravljaju odbornicima koji posjeduju talente koji su se slili u *Božansku komediju*! To moćno upravljanje bi značilo da bi mnoge, mnoge druge prisutne snage bile onemogućene u njihovom skrivenom radu.

Krajnja je glupost držati da u svijetu nema ljudi od genija. Ima ih veoma mnogo — samo što idu dolje jer nisu probuđeni. Da je Dante postao vođa države, imao bi nasljednika također od velikog značaja — i bilo bi sedam takvih nasljednika. Točno sedam ljudi — jednog dana ćemo vidjeti razloge za to — sedam važnih ljudi nasljeđivalo bi jedan drugog kao upravitelji Firence. Došlo bi do nečeg veličanstvenog — ali ne bi bilo *Božanstvene komedije*. Dante je rođen godine 1265. Sada živimo u dobu kada bi, da je svih tih sedam ljudi radilo u Firenci u to vrijeme, još trebali osjećati učinke, jer oni bi trajali sedam stoljeća! Sedam stoljeća bi imalo sasvim drugačiji kurs od onog kojeg su zapravo imali. Ali te stvari se nisu dogodile — katolička crkva je još tamo, ali je također i *Božanstvena komedija*.

Dao sam vam primjer kako su snage transformirane u poretku svjetske povijesti, primjer onog što je zaista umiješano u veliki proces transformacije povijesti svijeta. Gledano u ovom svijetlu, pred nama se otvaraju stvari od ogromnog značaja, stvari ogromnog, dalekosežnog značaja.

Uzeo sam ovaj primjer jer sam želio skrenuti vašu pažnju na činjenicu da je u evoluciji čovječanstva ponekad nužno da snage budu transformirane, skrenute u kanal sasvim drugi od onog u koji bi, prema vanjskom nastupu, izgledalo da žele teći. Ovaj primjer, izgleda, nema ništa s onim što sam stvarno

želio reći, a ipak ima sve s time. Jer ako slijedite do krajnjih konzekvenci ono što je ugrađeno u ovaj primjer, shvatiti ćete zašto je teško slobodno predati javnosti izvjesne istine povezane s onim što leži iza vanjske prirode. Mnoge stvari je nužno predstaviti na ovaj način da se sile drže na uzdi, da neke od njih ne bi postale opasne.

S ovim primjerom ukazao sam na one snage koje će se razviti u ljudskoj prirodi ako bi čovjek prodro iza vela pojava vanjske prirode. Ali također postoje izvjesne opasnosti ne samo kada čovjek prodre kroz veo pojava vanjske prirode već pokuša prodrijeti kroz veo duševnih doživljaja, težeći izmjeriti dubine života duše. I tu također postoje opasnosti. I opet ću vam pomoću priče omogućiti da shvatite izvjesne stvari koje inače ne mogu biti izložene. Uzeti ću priču koja vam je poznata ali općenito nije prepoznana kao da izražava takve duboke istine kao što su one o kojima se radi.

Čovjek, imenom Pavao, dođe jednog dana ocu Antoniju, čiji je učenik želio postati. Odavao je izgled veoma prostodušnog čovjeka. Antonije je, međutim, prihvatio tog čovjeka za učenika — zvat ćemo ga Pavao Glupi — i učinio da godinu za godinom izvršava određene zadatke. Mislim da mnogi od vas ne bi uživali izvršavajući zadatke koje otac Antonije daje svom učeniku! Ovaj je morao nositi vodu, ali u probušenim posudama, tako da kada bi došao na cilj u njima nije više bilo vode; i to je morao raditi godinu za godinom. Morao je zašiti odjeću, i kada je bilo gotovo, ponovno to rašiti; stalno, godinu za godinom, morao je nositi stijene na planinu i kada bi došao na vrh pustiti ih da se otkotrljaju gdje su i bile. Rezultat je bio da je Pavao Budala prošao ogromno produbljenje duše i postao je svjestan da su ga sile koje se javljaju iz njegove podsvijesti postupno napravile čovjekom mudrosti. Pavao Budala postao je Pavao Mudri.

Ja ne preporučujem da se ovaj primjer što je otac Antonije napravio s Pavlom Budalom treba imitirati! Samo govorim priču. Recimo da Antonije nije izabrao ovu metodu već da je Pavlu Budali olakšao stvari. Što bi se bilo dogodilo? Jednog dana Pavao Budala bi rekao: “Da, Antonije, tvoje učenje je veoma dobro, ali ti si stvarno jako zao čovjek. Sada tvoje učenje moram odnijeti sa sobom u svijet. Moram se boriti protiv tebe s tvojim vlastitim učenjem, jer prepoznajem da si zao. Štoviše, nisi za mene napravio ništa što imam pravo tražiti. Obećao si da ćeš od određenog stupnja nadalje objaviti da, premda sam kada sam prvi puta došao kod tebe izgledao kao budala, da sam već tada bio na mnogo višem stupnju. I zatim si obećao da ćeš objaviti da je sve tvoje učenje zaista inspirirano od mene”. Učenik je mogao doći do ovoga, ali je bio zaštićen metodama, metodama koje više nisu upotrebljive — premda to ne znači da u nekim slučajevima ne bi bile plodonosne!

Ako promislite ova dva primjera do njihovih krajnjih posljedica, opaziti ćete određene opasnosti koje prijete čovjeku ako uđe u polje djelovanja duhovnih sila koje leže iza vanjske prirode. Iz primjera koji sam vam dao u vezi Dantea, možete shvatiti s kojim smo važnim pitanjem suočeni ovdje.

Može se postaviti pitanje: Zašto znanost, s njenim hvalevrijednim i briljantnim metodama, nije došla do određenih stvari koje leže iza prirode? To

se može odgovoriti jednostavno. — Znanosti nedostaju potrebne snage spoznaje, niti radi na tome da ih razvije, zahvaljujući — kako sam često govorio — određenom strahu od onog što leži iza pojava prirode.

Ali s druge se strane može pitati: zašto oni koji znaju nešto o duhovnom u prirodi nisu to spremni iznijeti na vidjelo primjerenije nego je to sada slučaj, metode i načine kojim čovjek može razviti snage znanja koje ga vode iza prirode, koje mu omogućuju da prijeđe Prag i prodre u ono što leži iza prirode?

Sada, čim čovjek prelazi Prag koji vodi do duhovnih bića iza prirode, on dolazi u stvarni kontakt s tim bićima. Toliko mnogo ste shvatili iz svega što je predstavljeno na nedavnim predavanjima. Pasivne pojave prirode, kakve su proučavane od prirodne znanosti danas, naći će se samo u fizičkom svijetu. Čim prijeđemo Prag ulazimo u svijet živih duhovnih bića. Izvanredna stvar je da nas bića koja se prva susretnu u onom svijetu čine sposobnijima za jasno mišljenje i slično, nego smo to prije bili. Zaista je tako: ako sve pojave prirode proučavane danas od materijalističke prirodne znanosti gledamo kao “zaslon” na kojem su upisani zakoni prirode — tada iza tog zaslona leži vrtlog duhovnih bića. Taj zaslon treba probušiti. Ali on ne može biti probijen od ljudi koji imaju na raspolaganju sposobnosti za proučavanje prirodne znanosti. Da je to moguće, zaslon bi danas bio probijen. Ali s tim sposobnostima to nije moguće.

Ima, zasigurno, pojedinaca koji kroz pravu interpretaciju simbola mogu ljude dovesti na stupanj da mogu probiti veo. Ti bi ljudi neizbježno došli u kontakt s duhovnim bićima, i zaista s bićima prvenstveno zainteresiranim da ih naprave bistrim, veoma lukavim, veoma suptilnim misliocima. To su izvjesna bića elementala čije jedino stremljenje je usaditi čovjeku izvjesne sposobnosti znanja koje ga čine zaista različitim od onog što je bio prije nego je probio veo. Čovjek je povezan s tim bićima. Ona imaju, međutim, još jednu crtu: čine čovjeka lukavim, obdare ga s određenom sposobnošću spoznaje — ali ona su neprijateljska prema čovjeku, u najvišem stupnju neprijateljska prema čovjeku i životinjama. Stoga probijanjem vela osoba izgubi opće prevladavajuće prijateljstvo prema ljudima i životinjama. Nikom tko nije pripremljen nije lako probiti se bez da izgubi to prirodno prijateljstvo. Odmah teži napraviti svakakve stvari koje su neprijateljske prema čovjeku i čak stječe izvjesnu vještinu da ih napravi.

Iz ovoga vidite da nije preporučljivo dopustiti čovjeku da probije kroz veo bez odgovarajuće pripreme. To je puno opasnosti, jer bića koja se prva sretnu neprijateljska su prema čovjeku. Ali onaj tko se probije na putu koji bi to omogućio ako bi se metode prirodne znanosti odvele dalje, neizbježno bi susreo ova bića koja su neprijateljska ne samo prema čovjeku već i prema samoj prirodi — i došao bi u posjed velike mase snažnih destruktivnih sila.

Stoga nije preporučljivo dopustiti da probiju veo one osobe koje još imaju i najmanju sklonost da primjene te destruktivne sile — od kojih bi mnoge bile isporučene u ruke čovječanstva. Treba težiti da se dopusti samo onim pojedincima da se probiju čiji trening ih je doveo na stupanj gdje neće koristiti te takve snage kada se ta bića pokažu. U tom je smjeru odgonetanje simbola bilo iznimno efikasno. Jer u odgonetanju simbola, sile koje bi ta bića mogla

primijeniti da ljude naprave agentima uništenja, potrošene su. Linija misli onih koji su naginjali da veliki dio ezoternog znanja ostane tajnim bila je ovakva. — Rekli su: Ako naše znanje i vrstu znanja koja postoji u tajnim redovima bezuvjetno napravimo ljudima dostupnim, tako da su pošteđeni toga da sami prodru do značenja simbola, napraviti ćemo ih buntovnicima protiv prirode, napraviti ćemo ih nositeljima snaga uništenja. Rekli su: Posjedujemo znanje koji bi neupitno do toga dovelo, stoga to znanje ne možemo napraviti egzoternim. Moramo bez odstupanja slijediti pravilo da oni koji nam pristupe moraju najprije biti trenirani da razviju nepovredivu ljubav za biljke, životinje i ljude; stoga ih moramo najprije podvrgnuti pažljivom treningu i disciplini.

No dobro — ali danas se ljudi ne odaju srdačno disciplini; opiru joj se, bore se protiv nje. Čovječanstvo je napredovalo! — Recimo da netko potiče tu disciplinu, da prima ljude u redove o kojima se radi i striktno primjenjuje ono što bi u većini slučajeva moglo biti propisano kao veoma korisno! Kakav bi bio rezultat? Unutar tri mjeseca, žene, posebno, sve bi otišle; sigurno ne bi to primile srdačno! Neki redovi, dakle, da bi nastavili postojati, tu disciplinu su napustili. Stoga je ono što je jednom bilo duboko znanje degeneriralo u puku slamku, s nedostatkom ikakve stvarne supstance. Međutim, s druge strane, praksa discipline se nastavila među onima koji su zaista znali nešto o tome kako znanje držati tajnim.

Kao što će se vidjeti, tema je proširena s onim što sam rekao, naime, da kada je materijalizam bio sve preplavio, usvojena je metoda medijumstva. Mislilo se da bi ono što bi se inače dobilo teoretskim objašnjenjima simbola bilo stvarno opazivo s metodama korištenim u medijumstvu.

Iz svega ovoga ćete shvatiti da oni koji posjeduju neko znanje u ovoj domeni imaju, konačno, nekog osnova da ne dopuste da se veo nad tajnama prirode lako probije. Ali također će vam biti jasno, da se naš pokret ne može sastojati u tome da se uzmu tajne nekog reda onako kako su sačuvane, i učini ih se egzoternim. Ako bi se to napravilo — i to bi se svelo na to da ja uzmem neke drevne tajne reda i javno ih podučavam — tada bi bili upetljani u svakakvu upitnu magiju od koje ništa dobro ne bi moglo doći. To znači da je objavljivanje bilo kakvih tajni drevnih redova u našem pokretu isključeno. Ne možemo koristiti to što je sačuvano od drevnih redova za razjašnjavanje tajni prirode. Sutra ću vam pokazati da ne možemo tako lako usvojiti ni religijske istine jer bi se time podignula ova ili ona opasnost. Tako će nam biti jasno da nismo mogli usvojiti bilo koju od tih metoda i morali smo krenuti određenim putem. Upravo taj put donosi opoziciju sa obje strane — od prirodne znanosti i od religije. O tome ću dalje govoriti sutra.

PREDAVANJE IX

24 listopada 1915

Ako se sjetite što je rečeno na jučerašnjem predavanju, biti će vam jasno da, u osnovi govoreći, pojava materijalizma — ne kažem materijalističke koncepcije svijeta, već samog materijalizma — ima svojih veoma dobrih strana. Šteta se javlja kada je materijalizam uzet kao osnova koncepcije svijeta. Kao metoda istraživanja vanjskih pojava fizičkog svijeta, materijalizam je dobar; to je dobar instrument za istraživanje mineralnog svijeta u evoluciji Zemlje. A opet je važno da je čovjek utjelovljen u ovom mineralnom svijetu, jer time razvija one sposobnosti koje se mogu steći *samo* u fizičkom mineralnom tijelu. Inteligencija i slobodna volja moraju se u određenom stupnju steći tijekom perioda Zemlje. U periodima Jupitera, Venere i Vulkana, čovjek će posjedovati te sposobnosti, ali biće duše kakvo on jest, može ih steći samo tako da je inkarniran tijekom perioda Zemlje u mineraliziranom tijelu.

Protuteža toj evoluciji u mineraliziranim zemaljskim tijelima stvorena je činjenicom da čovjek stalno iznova prolazi, bez materijaliziranog tijela, kroz život duše između smrti i novog rođenja. Može se reći da čovjek na Zemlji mora proći dosta toga, na račun činjenice da između rođenja i smrti ima mineralizirano tijelo. Ali ono što prolazi, takoreći kao njegov kozmički hendikep, time što je utjelovljen u mineraliziranom tijelu, uravnoteženo je s onim što proživljava između smrti i novog rođenja, kada nije tjelesno biće već u potpunosti biće duše — koristeći riječ u njenom pravom smislu.

Ispitati mineralni element sadržan u kamenju, biljkama, životinjama i ljudima zadatak je materijalizma i njegovih metoda; prakticirajući tu metodu tijekom stoljeća čovjek stječe ono što, u osnovi govoreći, mora steći tijekom perioda Zemlje. Načini istraživanja koji prethode onima od materijalizma su svi još bili pod utjecajem vidovitosti naslijeđene od čovjeka od njegovih prethodnih uvjeta evolucije. I kada, nakon naše pete post-atlantske i post-atlantske epohe u cjelini, prođe kroz njegovu mineralnu evoluciju i uđe u različitu formu evolucije, bliskost njegova odnosa s duhovnim svijetom zavisiti će o tome da li je već stekao, tijekom perioda Zemlje, inteligenciju i mjeru slobodne volje koja mu je predodređena; inače neće ispuniti svrhu svoje evolucije.

Viđena u ovom svijetlu, metoda materijalizma dobiva veliki značaj; ali to mora ostati “metoda”, metoda za istraživanje fizičkog, materijalnog svijeta. Tu ima, čak i u višem smislu, svoj zaista veliki značaj. U tome što čovjek promatra a također i istražuje čisto mineralni svijet, što je aktivan u mineralnom svijetu, on postupno razvija svoju *slobodnu volju*. Jer dok stoji u mineralnom svijetu, ono iza ovog svijeta za njega je prekriveno velom.

Tijekom zadnjih tjedana čuli smo kakav je rezultat ako čovjek sebe ograniči na teoretske špekulacije unutar opsega fizičkih čulnih percepcija. Rezultat je

atomizam, i također smo čuli, *atomizam* je ništa drugo osim subjektivne zablude. Ali ako bi čovjek koji sebi dopušta da tako bude obmanut išao u svijet tražeći atome, našao bi Ahrimana i njegova bića. Jer preko onih duhovnih bića o kojima sam jučer govorio i koja čovjek susreće kada probije veo prirode, bio bi vođen da razvije snage uništenja. Ta bića su također, treba zapamtiti, kozmička bića.

Tako možemo razumjeti ono što treba reći o materijalističkim metodama. One čovjeku daju iluziju, mayu. Ali ta iluzija je za čovjeka zapravo povoljna, jer kada vidi kroz nju, on ulazi, u prvom redu, u carstvo Ahrimana i njegovih duhovnih domaćina — bića koja su vani za uništenje i smrt i koja uzrokuju da razvije izvjesne suptilne destruktivne snage u njegovoj vlastitoj ljudskoj prirodi. Posebno intelekt, čisto vanjska bistroća, u njemu je razvijena od snaga u čiju oblast ulazi, tako da postaje vješt, lukav na suptilan način. Ako njegova zemaljska inteligencija nije dovoljno razvijena da vidi kroz te stvari, on postaje nesvjesno, ali suptilno lukav i vješt. Stoga se može reći da materijalistička filozofija predstavlja period tijekom kojeg čovjek može sazreti i tako biti sposoban, kasnije, ući u tu oblast Ahrimana bez opasnosti.

Tako je evidentno da materijalistički prirodoznanstvenici ili filozofi slijede izvjesni opravdani instinkt. Čuvari drevnih simbola nisu se usudili ezoterizam učiniti javnim i tako predati tajne ljudima. Prirodoznanstvenici su sebi rekli — ne doslovno, naravno, ali može se tako reći — ‘činimo veliko dobro ako čovjeka vodimo sve do vela ali ne i iza njega’. Naravno da to rade instinktivno, ali ipak to rade. U osnovi govoreći, čovječanstvu čine veliku uslugu, jer ako bi prirodoznanstvenici uspjeli probiti veo, učinili bi ljude upoznatim sa snagama onih destruktivnih bića o kojima sam jučer govorio, bića koja su u službi Ahrimana. A posljedica bi bila da bi ljudi još uvijek nespremni došli u posjed snaga koje dolaze od te oblasti i pomoću njih bi mogli ostvariti mnogo — ali to bi sve težilo prema uništenju, prema istrebljenju dobrog. Tako čak i u neznanju u kojem je čovjek ostavljen preko prirodoznanstvenog pogleda na svijet u izvjesnom smislu ima nešto dobro. Ovo je jedna strana stvari. Međutim druga strana je ovo.—

Čovjek je živio, već brojna stoljeća, u ovom svijetu iluzije u koji je, instinktivno, smješten od znanstvenika. Da — ali to nije bilo bez učinka na ljudsku prirodu! Kada čovjek živi u iluziji on ne živi u svijetu stvarnosti. Ova iluzija ne utječe na snage duše tako snažno kao što bi utjecala stvarnost, i posljedica je da se u duši gomila sumnja na sumnju — sumnje koje se osjećaju čak i u domeni znanosti. Prirodoznanstvenici velike eminencije su objavili: *Ignorabimus* — nikada nećemo znati. Druga polovina devetnaestog stoljeća je učinila sve da čovjek bude salijetan sumnjom na sumnju. Ali istina je da smo suočeni s dolaskom doba dovedenog činjenicom da čovjek sve više živi u iluziji, dok vjeruje da ima stvarnost. Umače se sve dublje u materijalistički pogled na svijet, ali sumnje u njegovu valjanost stalno rastu, i neće trebati dugo za svako ljudsko biće da živi u uvjetima nepomućene sumnje kao rezultat znanstvene filozofije. Ljudi se više neće moći čvrsto uhvatiti ni za što; sumnja

će se neizbježno pojaviti kod svakog problema, svakog zadatka. Skepticizam će postati beskrajni ocean u kojem će ljudska duša neizbježno biti progutana.

Zadatak je znanosti duha napraviti da ljudi shvate da veliki ocean skepticizma i sumnje prijete da prodre i proguta ljudsku dušu. I daljnji zadatak znanosti duha je podići brane koje će zadržati poplavu skepticizma i sumnji. Ovdje se suočavamo s vizurom nečeg što će neizbježno zadesiti čovjeka ako prirodoznanstvena doktrina nastavi biti pogled na svijet.

Ovo što sada govorim povezano je s dubokom tajnom: tajnom da sve u vanjskom, materijalnom svijetu živi u *dualnosti*. Dva je broj manifestacije; dva je broj koji upravlja svom materijalnom manifestacijom — ali samo materijalnom manifestacijom. Svijet materijalne manifestacije uvijek prolazi kroz izvjestan proces evolucije. — Razmislimo o evoluciji maye predstavljene od prirode — maya prirode. Dosegnuvši zenit u devetnaestom stoljeću, ova maya prirode postupno se javlja zajedno s prirodoznanstvenim pogledom na svijet. Ali posljedica čovjekova življenja u mayi je da se ispod tog pogleda na svijet, odigrava nešto drugo, naime, priprema za drugačiji pogled, priprema za prodiranje u stvarnost. Ta priprema se odvija u podsvijesti; ali pravovremeno se treba pobrinuti da je sljedeća faza evolucije usmjerena u stvarnost — inače će se maya prirode umetnuti kao skepticizam, kao najstrašnija sumnja koja guta ljudsku dušu. Tako se približavamo vremenu o kojem se može reći da će bez znanosti duha, ljudi sve dublje padati u skepticizam; ali ako je znanost duha prihvaćena, tada će na mjesto sumnje koja bi progutala dušu, doći ono što čovjek istinski treba.

maya prirode

skepticizam

**priprema za
duhovnu viziju**

Postoji dualnost, kao što vidite. Maya prirode se nastavlja, ali ispod je pupajući život, priprema za znanost duha. U materijalnom svijetu, svuda prevladava dualnost. Stoga okultist kaže: *Dva* je broj materijalne manifestacije. Čim se prijeđe od materijalnog svijeta u drugi svijet, broj dva više nema to značenje, i potpuno je pogrešno okarakterizirati više svjetove kao da i tamo prevladava dualnost. To je samo osnovni zakon materijalno fizičkog svijeta koji se može tako okarakterizirati. U višem svijetu, ako ćemo krenuti od broja, moramo, na primjer, krenuti od *Tri*; to upravlja svime u tom svijetu, baš kao što je materijalni svijet upravljani dualnošću. U materijalnom svijetu, prevladava dualnost; u duhovnom, trostrukost.

Postoje okolnosti kada nikako nije nevažno shvatiti da ako netko kaže da postoji bijela magija i crna magija, to implicira dualnost. Ali dualnost može imati značenje samo u materijalnom svijetu; takva osoba odmah pokazuje da nema pojma o osnovnim zakonima duhovnog svijeta, jer u duhovnom svijetu dualnost nikada ne može biti osnovni princip. Kao što je točno da dualnost leži u osnovi fizičko materijalnog svijeta, također je točno da u nadčulnom svijetu nikada nemamo posla s dualnošću.

Sada, ljudsko biće je povezano s cijelim kozmosom; kao zemaljski čovjek on je mikrokozmos, i da bi razumjeli izvjesne stvari nužno je više naučiti o tom odnosu.

Čuli smo da kada se čovjek probije kroz veo prirode i prodre u svijet koji leži iza prirode, on susreće ahrimanska bića, bića usmjerena na destrukciju. U svjetskom poretku ta bića su ljuti neprijatelji čovjekove zemaljske prirode, tako da ako se, kroz slabost, on s njima ujedini — a to je moguće, kao što sam pokazao — ujedinjuje se s neprijateljima čovjeka na Zemlji. To je činjenica, i izvjesna veza koja postoji između ljudskog bića i kozmosa radi mnogo da proizvede takvu alijansu.

Ta bića iza vela prirode su visoko inteligentna. Govorio sam o ljudskoj inteligenciji, ali ta bića imaju njihovu vlastitu vrstu mišljenja i inteligencije; imaju osjećaje, premda su drugačiji od ljudskih osjećaja; također imaju volju, premda je, i ona, različita od ljudske volje. Oni izvršavaju izvjesna djela koja se izražavaju izvana u manifestacijama prirode, ali njihov esencijalni sadržaj leži iza vela. Sada, postoji izvanredan afinitet između nečega u čovjeku i najviših sposobnosti tih bića. Ovo ću razjasniti na sljedeći način. Kada čovjek prijeđe prag duhovnog svijeta i pristupi tim bićima, može mu izgledati kao da je ušao u pravi pakao, ili štogod on zamišlja da je to. Ono što je bitno je da iskustvo razumije ispravno. Ono što će ga pogoditi najsnažnije je izvanredna inteligencija tih bića. Jer ona su izvanredno pametna, izvanredno mudra. U toj pameti dolaze do izražaja njihove sposobnosti duše. Ali duševne snage, više snage tih bića su sve povezane sa snagama čovjekove *niže* prirode. Senzualni porivi u čovjeku su, u tim bićima, upravo one snage koje izbijaju kao toliko značajne. Dakle postoji veza između *najnižih* snaga čovjeka i *najviših* snaga tih duhovnih bića. Zato se oni teže identificirati s nižim snagama čovjeka. Kada čovjek uđe u taj drugi svijet, instinkti uništenja ili mržnje, ili slično, javljaju se u njemu, jer ta bića vuku ono što čini čovjekovu nižu prirodu u njihovu vlastitu višu prirodu, i s njihovim višim snagama rade kroz čovjekove niže snage. Nitko se ne može ujediniti s tim bićima bez da ponizi vlastitu prirodu, bez da značajno poveća snagu izvjesnih čulnih poriva i impulsa.

Ovo je činjenica koju posebno treba uzeti u obzir, jer nedvojbeno pokazuje kako moramo predstaviti naš odnos prema kozmosu. U našoj vlastitoj ljudskoj prirodi postoje niži porivi i impulsi. Ali ti niži porivi su snage koje predstavljaju niže impulse samo u nama, kao ljudskim bićima. Ti isti porivi su, u tim duhovnim bićima, više snage. Ali ta bića cijelo vrijeme rade unutar nas. Ona su

uvijek tamo unutar naše prirode. Naš napredak u duhovnoj znanosti esencijalno zavisi o tome da ih prepoznamo, znajući da su ona tamo. To nam omogućava da kažemo: mi imamo naše više snage i imamo naše niže snage, i, kao dodatak, one snage koje su u nama niže snage ali u tim duhovnim bićima su više snage. — To dualnost naših viših i nižih snaga proširuje na trojstvo. Mi smo već na granici Praga duhovnog svijeta kada, umjesto dualnosti naših viših i nižih snaga, prepoznamo trojstvo.

Sada kao što sam rekao, u našem dobu nije moguće usvojiti metodu koju je upotrijebio Otac Antonio u vezi Pavla budale; također nije moguće napraviti mnoge stvari na način kako su to običavali raditi izvjesni redovi. — Svodi se na ovo: znanje u njegovom starom obliku ne može se koristiti. Jer ako bi tako bilo predstavljeno ljudima, to bi dovelo upravo do onog o čemu sam govorio. To bi u njima van svake sumnje pobudilo niže instinkte.

Na primjer, u svijetu zapravo postoji red koji ljude vodi do znanja o ovim misterioznim bićima bez ikakve pripreme. Kod svih takvih ljudi, pobuđeni su instinkti uništenja, tako da je taj u stvari odgovoran za slanje ljudskih bića s destruktivnim instinktima vani u svijet. U pasusu jednog od njegovih spisa *Nietzsche* je natuknuo o postojanju tog reda ne znajući stvarne okolnosti.

napomena:

Dr. Steiner je možda referirao na pasus u *Genealogiji morala*, odjeljak XXIV. "Kada su kršćanski križari na istoku naletjeli na nepobjedivo društvo Asasina, taj red slobodnog duha *par excellence*, na čijim se nižim redovima uočavala pokornost stroža nego bilo kojeg redovničkog reda, morali su imati neku slutnju o sloganu rezerviranom za više redove, koji ide, 'Ništa nije istinito, sve je dopušteno'. " Vidi također vlastiti rad Dr. Steinera, Friedrich Nietzsche. *Ein Kämpfer gegen seine Zeit*, strana 25 u *Gesamtausgabe* 1963 tom. (SD 5).

To je jedna strana za koju sam osjećao da je bitno da vam skrenem pažnju. Ovdje je (crtanje na školskoj ploči) veo koji prekriva tajne iza prirode. Veo predstavlja sve što se može steći materijalističkim metodama. Stvarni svijet leži iza, i ući u taj svijet bez sumnje nije jednostavna stvar. Imajmo to čvrsto na umu.

Druga strana je ona od našeg života duše, sa svojim aktivnostima mišljenja, osjećaja i htijenja. Ali u obliku u kojem se taj život duše javlja u nama iznutra kako ga zapravo doživljavamo, to je maya, baš kao što je vanjska priroda maya. Pravi oblik našeg unutarnjeg života *nije* ono što izgleda našoj vlastitoj duši kao mišljenje, osjećanje i htijenje; prava stvarnost leži *iza* tog mišljenja, osjećanja i htijenja.

Baš kao što učeni znanstvenik danas instinktivno razvija pogled da sama priroda predstavlja stvarnost, ali u konačnici dođe do atomizma, tako su i predstavnici izvjesnih religijskih tijela na mukama da pokažu da su mišljenje, osjećanje i htijenje kojih je duša svjesna na uobičajeni način stvarnost, i

nastavljaju se u ljudskim bićima nakon njihove smrti. Baš kao što znanstvenici opisuju mayu prirode, tako i predstavnici izvjesnih religijskih tijela opisuju mayu života duše, i tako radeći, opet instinktivno, dovode do izvjesnog trenda u evoluciji čovječanstva.

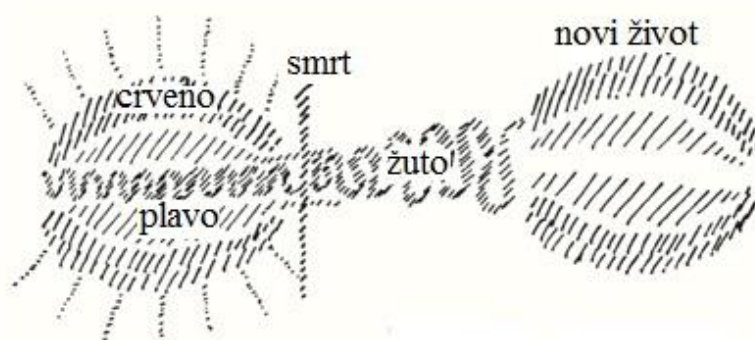
Znate da već od radnog Srednjeg vijeka nadalje, trihotomija, kako je nazvana — podjela čovjeka na tijelo, dušu i duh — počinje biti hereza u povijesnom kršćanstvu. Kao što znate, relativno rani koncil ukinuo je duh i objavio da čovjeka treba gledati kao biće koje se sastoji samo od tijela i duše. I od tada je to postalo uobičajeno na Zapadu. U Srednjem vijeku bila je najstrašnija stvar govoriti o duhu, o trihotomiji; smatralo se najgorom od svih hereza, jer je duh bio ukinut a tijelo i duša utemeljeni kao dualnost. To je dokaz težnje da se traži, čak i u broju primijenjenom na ljudsko biće, ono što ima značaj samo za ovaj zemaljski svijet. Tendencija je da se čovjeka drži unutar svijeta koji je zapravo samo maya, jer se odmah zaustavlja na mišljenju, osjećanju i htijenju koji su sami istog karaktera. Pažnja je ograničena na one učinke sadašnje inkarnacije koji traju samo kroz prvi period između smrti i novog rođenja. Ono što je u ljudskom biću razrađeno da bi kasnije izbilo u sljedećoj inkarnaciji ostavljeno je sasvim po strani.

Možda bih mogao naznačiti to dijagramom na slijedeći način. Ovdje je tijelo (crveno) a ovdje ono što leži izvan njega — što nije vidljivo i može se percipirati samo prodirući kroz nervne završetke. Da atomi nisu prihvaćeni kao da čine osnovu svijeta već da se išlo izvan tijela s vizijom, došlo bi se u oblast gdje bića destrukcije zahvate cijelog čovjeka. A sada, unutar ovoga,

crtam život duše razvijen od čovjeka u fizičkom svijetu (plavo). Tako *crveno* i *plavo* predstavljaju ono čega je čovjek ovdje svjestan, naime, njegove tjelesne prirode i njegovog života duše. Međutim dok živimo između rođenja i smrti, neopazivo (*žuto*) se razvija, i za nas ostaje potpuno neopazivo. Kada umremo, naše mišljenje, osjećanje i htijenje ne nastavljaju se; oni su iscrpljeni, i u procesu *žuto* je elaborirano (neopazivo). To jača između smrti i novog rođenja i tako radeći postaje temelj nove inkarnacije. Mi smo reinkarnirani s novim mišljenjem, novim osjećajem, novom voljom, i novom tjelesnom prirodom.

Dakle kada govorimo o onom što je otkriveno našoj duši ovdje na Zemlji, mi govorimo o nečem što dolazi do kraja, ne ide s nama u sljedeću inkarnaciju. O samoj duši, predstavnici izvjesnih religijskih tijela kažu: ljudsko biće umire, ide u raj ili u pakao, i mi ne brinemo više za njega. Prema izvjesnim predstavnicima religije, ovo je dovoljno; ono što prelazi u sljedeću inkarnaciju nije važno. Cilj je prikriti činjenicu da duh u čovjeku prelazi u duhovni svijet i živi do sljedeće inkarnacije. Može se reći da su predstavnici izvjesnih religijskih tijela usmjereni da ne dopuste čovjeku da postane svjestan *žutog* (dijagram) u njegovoj prirodi, da spriječe da o tome bilo što zna. Ovdje opet, zaista se pokoravaju izvjesnom čvrstom instinktu, ali onom koji se pokazuje čak i jasnije nego je to instinkt koji potiče učene prirodnjake, koji je u naše vrijeme zaista izgubio svoju vrijednost.

Napori predstavnika raznih religijskih zajednica svi sasvim odlučno teže u smjeru prikrivanja činjenice da postoji duhovni svijet kojem pripada najdublja jezgra našeg bića, koja je predodređena da se pojavi u ponovljenim zemaljskim životima, a u intervalima između njih da prođe kroz potpuno duhovan oblik egzistencije; pokušavaju to prikriti nudeći ljudima utjehu da je život duše koji dolazi do izražaja u mišljenju, osjećanju i htijenju, konačno, dovoljno besmrtno.

U njihovim djelima i trendu razmišljanja ti pastiri duša instinktivno sprječavaju ljude da dođu u kontakt s izvjesnim bićima. Čovjek nikada ne može prodrijeti u svijet svog pravog i najdubljeg bića bez da dođe u kontakt s izvjesnim bićima — baš kao što na opisani način dolazi u kontakt s drugačijim bićima ako želi ili zapravo može probiti veo prirode. Ali bića s kojima je povezan u ovom *drugom* svijetu luciferskog su reda.

Ako, kao rezultat toga da su mu prenesena izvjesna učenja bez potrebnog opreza, čovjek dođe u kontakt s izvjesnim destruktivnim bićima iza vela prirode, postati će onaj koji ništa u svijetu ne cijeni, i ubrzo će postati očigledno da zaista uživa u destrukciji — koja ne mora nužno biti destrukcija vanjskih stvari. Mnogi ljudi kojima se ovo dogodilo pokazali su da uživaju u mučenju i ugnjetavanju drugih duša. To su osobine koje postaju evidentne. Ali nikada se ne može reći da su ljudi koji imaju takve osobine zbog saveza s ahrimanskim elementarnim bićima, uvijek egoistični. Ne moraju biti a obično i

nisu, egotisti. Oni djeluju iz poriva sasvim različitog od onog od egoizma. Oni djeluju iz požude za destrukcijom, i oni uništavaju bez i najmanje koristi za sebe. Bića u čiju sferu čovjek ulazi u biti su bića destrukcije, i ona ga izazivaju, mame ga, da uništava.

Druga bića u čiju sferu čovjek dolazi kada prodire iza vela života duše imaju sasvim različit karakter. Oni nemaju posebnu žudnju za destrukcijom. U stvari, ono što mi poznajemo kao destrukciju ne ulazi u njihov vidokrug. Ona imaju pravu strast za stvaranjem, za oživotvorenjem — ogromnu težnju za aktivnošću, za produktivnošću. I ona također imaju neke više sposobnosti koje su manje povezane s našim mišljenjem nego s našim osjećajem, a posebno s našom voljom. Mi ovdje ulazimo u sferu bića prvenstveno povezanih s našom voljom, ali — začudo — s najplemenitijim stranama naše volje.

Dakle ako uđemo u ovaj svijet bez da znamo ono što znaju posvećenici, naime, da iza svijeta prirode a također i duševnog svijeta postoji duhovni svijet, kada ispunimo našu volju idealima, kada razvijemo plemenitu, produhovljenu volju, to će postati udruženo upravo s *nižim* svojstvima tih bića u čiju smo sferu ušli. Postoji misteriozna spona privlačenja između plemenite strane naše volje i nižih poriva i želja tih bića.

I sada razmislite o tome. — Ako čovjekov duhovni pastir njemu da utjehu besmrtnosti, naglašavajući dostojanstvo ljudske duše, veličanstvenosti božanskog i slično, može se dogoditi da kroz mali poticaj, posebno ako je plemenitog karaktera, on u nekom trenutku probije ovojnici njegove duševne aktivnosti i prodre iza tajni njegova mišljenja, osjećanja i htijenja. Ali on tada dolazi u oblast tih bića volje, i posljedica je da idealistička strana njegove volje zapravo počinje poprimati čulni karakter. A sada, imajući ovo na umu, molim pročitajte opise dane od određenih mistika bez obzira na spol. Dok čitate biografije tih mistika, primijetite sparnu, čulnu atmosferu koja ih prožima. Najuzvišeniji ideali poprimaju čulan karakter. Podsjetit ću vas na zanesenost doživljenu od mistika u vezi s “duševnom-nevjestom” ili “duševnim-mladoženjom”; kod žena mistika mistično sjedinjenje je kao čulno sjedinjenje sa Spasiteljem, a kod muških mistika kao stvarna spona s nevjestom duše, s Djevicom Marijom.

Težnja je tih bića volje da uliju u čovjekovo mišljenje, u njegove ideale, ono što on inače poznaje kao senzualnost. Ovo je čvrsta izreka. Ta bića u čije oblasti čovjek tu ulazi, nastoje — a s njihovog stajališta to je opravdano nastojanje — da izliju njihove senzualne instinkte u njegovu idealiziranu volju. I tada htijenje koje dolazi iz glave, koje inače ima izvjesnu osobinu hladne izdvojenosti od toga, prožeto je sparnim, senzualnim doživljajem duhovnog svijeta, koji često izgleda kao da ima karakter grozničavog misticizma. Predstavnici raznih religijskih tijela imaju beskonačni strah od ovoga, i njihov najveći strah je izazvan od onih među vjernicima koji istupe kao mistici.

Zaista, ovdje imamo Scilu i Haribdu. Ako želimo probiti kroz veo prirode, dolazimo do Scile, do ahrimanskih bića koja nas žele obilno obdariti destruktivnim silama inteligencije. Ako želimo probiti kroz veo života duše, dolazimo do Haribde, do luciferskih bića volje, koja bi nas rado prožela s parom duhovne ekstaze, duhovne zanesenosti, duhovnim instinktima.

Svećenički redovi usmjereni na kultivaciju religijskog života su u izvjesnom smislu imali pravo da se pobrinu da kada se mistici pojave među njima, da barem sjenovita strana misticizma ne dođe do izražaja. Stoga su u određenom smislu podignuli barijere protiv ulaska u duhovne svjetove. Samo promislite kako su neki religijski redovi — govorim, ne o okultnim već o religijskim redovima — bili udruženi s manualnom aktivnošću, s radom koji dopušta da se uživanje u prirodi, uživanje u onome što živi u okolnom svijetu, pojavi u duši; samo promislite kako su takvi redovi, ako su shvaćena prava načela, inzistirali na vanjskom, manualnom radu. Oni koji su osnovali takve redove sebi su rekli: “Najgora stvar koju bi mogli napraviti bilo bi izolirati ljude i dopustiti da se u njima razvije mistični život kao rezultat tromosti i lijenosti”. Čitajte samostanska pravila koja imaju porijeklo u boljim vremenima i boljim redovima, i vidjeti ćete sa se puno računa vodilo o ovome što sam upravo spomenuo, kako su mistično oduševljenje i grozničava ekstaza bili suzbijeni manualnim radom. — I sada ćete također shvatiti zašto je Otac Antonio poticao Pavla Budalu na rad, čak i ako je bio beskoristan. Da mu je dopustio da godinama kultivira lijenost, Pavao Budala bi postao senzualni, ekstatični mistik.

Imamo, kao što vidite, posla s dualnošću: s *objektivnim okultizmom* koji, ako je jednostavno predan nepripremljenim ljudima, čini ih uništavačima; i sa *subjektivnim misticizmom*, koji ako je kultiviran ili se iznenada pojavi u idealističkim prirodama, ljude čini egoistima — egoizmom kakav se može susresti kod brojnih mistika koji su razvili samo suptilni oblik egoizma, suptilnu maniju da njeguju njihove vlastite duše. Ako čitate biografije mistika, često ćete biti zaprepašteni egoizmom koji pokazuju.

Oblast Scile je ona od duhova koji služe Ahrimanu. U njihovu sferu dolazimo ako kultiviramo, ne egoizam već volju za destrukcijom. Ako kultiviramo subjektivni misticizam povezan s luciferskim duhovima volje u čiju sferu ulazimo, tada nam s druge strane pristupa Haribda; jer ti duhovi čine sve da njeguju egoizam, tako da naša vlastita unutarnja priroda oblikuje svijet za nas. To je dualnost materijalnog svijeta: objektivni okultizam — subjektivni misticizam. Odstupanje može biti u obje te oblasti.

U osnovi govoreći, u onome što se razvijalo stoljećima prisutan je, s jedne strane, objektivni okultizam, čuvan u tajnim društvima i redovima ali više ne i efikasno zaštićen zahvaljujući stalnom trendu prema publicitetu. Čuli smo o naporima koji su napravljeni kako bi se našao izlaz iz dileme. A na drugoj strani je subjektivni misticizam.

Iz ovoga slijedi da kada smo željeli postaviti temelje znanosti duha, to nas je tjeralo da ne dopustimo da budemo primamljeni bilo od Scile bilo od Haribde, već da se usmjerimo između njih; tjeralo nas je da ne kultiviramo stari, tradicionalni okultizam, niti stari, tradicionalni misticizam. I sada imate dublju koncepciju onoga što našem pokretu daje njegov smjer. I objektivni okultizam i subjektivni misticizam u starom smislu mora se izbjeći. Naša duhovna znanost mora biti takvog karaktera koji osigurava da je Scila kao i Haribda izbjegnuta.

Još vam moram govoriti o temeljnom karakteru kojeg naša znanost duha mora nositi da bi se klonila obje te opasnosti. Međutim očito se ne može izbjeći da nam u sadašnje vrijeme, iz pogrešnih poimanja, dođu određeni ljudi jer neki od njih traže stari, objektivni okultizam, dok drugi žude za starim, subjektivnim misticizmom. Malo je vjerojatno da će ona ili ova vrsta među nama naći ono što traže. Ali oni vjeruju da ga nalaze jednostavno interpretirajući naše učenje da služi njihovim vlastitim potrebama. Oblik koji naše učenje mora uzeti, i kakav naš stav prema njemu treba biti ako će naš brod proći između Scile i Haribde — o tome moram govoriti opet sutra.

PREDAVANJE X

25 listopada 1915

Ako želimo dublje ući u stvari koje nas ne mogu ne zanimati u današnje vrijeme, nužno je jasno imati na umu određeni aspekt ljudske svijesti kakva je ona danas. Razmislimo o izvjesnim karakteristikama te svijesti o kojima smo govorili zadnjih tjedana. Ta svijest nas drži unutar domene s jedne strane zatvorene velom koji pred nas postavljaju pojave prirode kroz koji, za početak, naša svijest ne može prodrijeti, a s druge strane, velom našeg vlastitog života duše, našeg mišljenja, osjećanja i htijenja. Priroda naše svijesti je takva da kada gledamo prema unutra, mi možemo u izvjesnoj mjeri doživjeti naše mišljenje, osjećanje i htijenje u njihovom ljudskom obliku, doživjeti ih svjesno. Ali opet, mi ne možemo prodrijeti iza vela. Stoga možemo reći: S obzirom na veo pojava prirode na jednoj strani, s objektivnom stvarnošću iza, naša svijest je usmjerena prema velu kojeg se, za početak, ne može probiti. S druge strane, postoje manifestacije života duše, iza kojih leži subjektivna stvarnost. Mi je kontempliramo ali ne možemo odmah probiti kroz veo. Unutar tih granica, unutar te dvije paralelne linije, takoreći, naša je današnja svijest, kojoj se, kada pogledamo vani preko čulnih organa, predstavlja svijet prirode; kada pogledamo prema unutra, tamo je svijet duše. Tako je svijest koju kao ljudska bića imamo danas, organizirana.

Znamo da se ova svijest razlikuje od čovjekove ranije svijesti s njenim nasljeđem drevne vidovitosti; ali znamo također da je ta naslijeđena svijest izbljedjela i da je naša sadašnja svijest, kada normalno funkcionira na fizičkom planu, onakva kakva je gore opisana.

Može se postaviti pitanje: Zašto je naša svijest danas konstituirana onako kako jest? Razlog je da tijekom sadašnjeg ciklusa evolucije, kao i sve drugo što je opisano, moramo razviti pravi odnos koji bi trebao prevladavati između jedne ljudske duše i druge. Naš sadašnji oblik svijesti, dakle, ima sasvim konkretan zadatak.

Tijekom ranijih perioda starog Saturna, starog Sunca i starog Mjeseca živjeli smo u različitim stanjima svijesti, a u budućim periodima Jupitera, Venere i Vulkana, naša svijest će opet biti drugačija. Mi se postupno pripremamo za te različite oblike svijesti. U našem sadašnjem ciklusu evolucije moramo u nama razviti, kroz način na koji se povezujemo sa svijetom, oblik svijesti koji pripada našem ciklusu; i pored svega to treba biti razvijeno u vezi s moralnim životom, također je tu i činjenica da se kroz taj oblik svijesti može razviti pravi odnos jedne ljudske duše s drugom, odnos kojeg nismo stekli prije početka perioda Zemlje i bez kojeg, ako ga ne steknemo tijekom perioda Zemlje, nećemo moći održati našu egzistenciju tijekom perioda Jupitera, Venere i Vulkana.

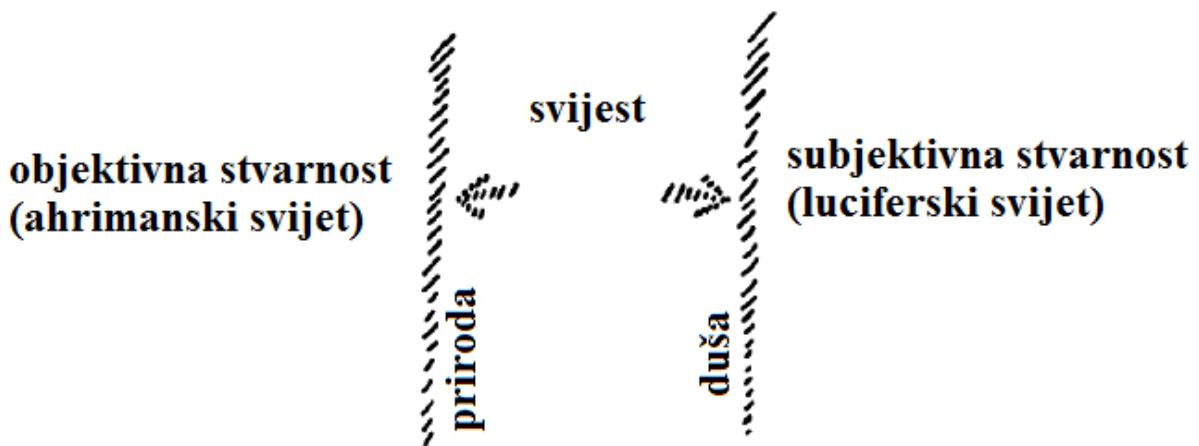
U periodima starog Saturna, starog Sunca i starog Mjeseca koji su prethodili periodu Zemlje, čovjek nije, u ovom smislu, stekao pravi odnos s drugim ljudima; u određenom smislu bio im je preblizu. Tijekom perioda starog Mjeseca, uvjeti su još bili takvi da je volja jednog imala direktnog

utjecaja na drugog; drugi je osjećao, bio pod utjecajem, volje svog druga. Nadalje, taj proces je bio reguliran i vođen od duhova viših hijerarhija.

Da se to vođenje od duhova viših hijerarhija nastavilo, čovjek nikada ne bi dosegno potpunu slobodu u kozmičkoj egzistenciji. Vođenje je u nekom trenutku moralo prestati. Otuda nužnost oblika svijesti koji takoreći pravi granicu između jednog i drugog čovjeka. Činjenica je da s jedne strane naša vizija ne prodire kroz prirodu, i da s druge strane svijet duše uzrokuje da je odnos jedne duše prema drugoj takav da je između njih stvorena izvjesna granica. Da ta granica postoji, to je zbog našeg sadašnjeg oblika svijesti, kojeg je posebna osobina da su ono što zaista doživljavamo *refleksije, zrcalne slike*. To, naravno, vrijedi i za odnos čovjeka i čovjeka. Zato što, kada susretnemo drugo ljudsko biće u našem sadašnjem obliku svijesti imamo puku refleksiju, ne možemo mu pristupiti na tako proizvoljan način da ulijemo sadržaj naše svijesti u njegovu dušu. Ako je dakle, naša svijest normalno razvijena, to nas sprječava da se previše približimo svijesti drugog. Mogao bih to reći ovako: snage naše svijesti i inteligencije su tako organizirane da ne možemo izvršiti prevelik utjecaj na drugog čovjeka, niti on može izvršiti prevelik utjecaj na nas — jer činjenica da je naša vlastita svijest zrcaljena, odvaja nas od njega.

To je stvar od veoma velike važnosti za razumijevanje ljudske evolucije. Kada god postoji defekt u normalnoj svijesti, ono što se događa je odmah evidentno. Promislite o osobi čija svijest nije sasvim normalna, i koja ima dodir onog s čime smo se nedavno susreli u obliku “mistične ekscentričnosti” — da uzmemo grub izraz, ali koji je često veoma prikladan. Recimo da je osoba sklona svakakvim nestvarnim zabludama, na osnovu određenih doživljaja koji u naše vrijeme nisu normalni. Uvijek ćete naći da osoba sa takvom nenormalnom sviješću ima daleko veći utjecaj na druge duše nego ona s normalnom sviješću. Recimo to malo grublje, osoba koja je u ovom ili onom smjeru malo luda može imati daleko veći utjecaj na bližnje nego onaj tko je normalan; i jačajući svoju svijest, normalan čovjek se mora zaštititi od onog tko nije normalan. Abnormalan čovjek, dok god nije prepoznat kao takav, uvijek je izvjesna opasnost za bližnje, jer oni sebi dopuštaju prejak utjecaj od njega i previše su spremni gledati ga kao rijetku, neobičnu pojavu. Upravo gdje je perforacija na zrcalu svijesti, kroz tu perforaciju prejak utjecaj prelazi na drugu osobu.

Dakle u sadašnjoj epohi evolucije mi stječemo naš konkretan oblik svijesti da bi se u svijetu mogao utemeljiti pravi odnos jedne ljudske duše prema drugoj.

Sada, iz svega što je rečeno na ovim predavanjima, jasno je slijedeće: na onoj strani vela prirode leži ahrimanski svijet sa svim bićima koja sam opisao; na onoj strani vela života duše leži luciferski svijet sa svim karakterističnim značajkama koje sam opisao. Čovjek je, takoreći, zatvoren između ahrimanskog svijeta i luciferskog svijeta. Ako probije samo malo iza vela prirode, ne može ne upoznati ahrimanski svijet. Ako probije malo iza vela života duše, neizbježno će upoznati luciferski svijet.

Iza nas imamo određenu epohu za vrijeme koje je čovjek bio šticećen od toga da previše ne napreduje prema jednoj ili drugoj strani. Ali mi sada živimo u dobu tranzicije, gdje ljudske potrebe moraju napredovati prema jednoj ili drugoj strani. To se neizbježno mora dogoditi, jer opet to je zahtijevano od sadašnje faze čovjekove evolucije.

Kao što znate, mi sada živimo u dobu razvoja duše svijesti ili duhovne duše i idemo ususret onom od razvoja duha-samog. Ovakav razvoj stvari se dugo priprema. Kada se, u šestoj post-atlantskoj epohi kulture, duh-sam bude posebno razvijao, čovjekov život duše biti će u mnogim aspektima drugačiji od onog kakav je danas. Ljudski intelekt mnogo više će imati *objektivne* moći nego je to slučaj sada. Čovječanstvo već pristupa ovom više objektivnom intelektualnom životu. Dokazi se mogu vidjeti na svim stranama i o tome sam govorio na mnogim predavanjima. Približava se život duše o kojem se može reći da će intelekt biti raširen kao snaga kojoj će se ljudi morati podčiniti — kao snaga koja radi objektivno u oblasti izvan duša ljudi.

Mi još živimo u vremenima kada su mnoga ljudska bića zaštićena od te objektivne snage snažnom, samopouzdanom individualnošću. Ali ta zaštita će biti sve manje i manje moguća što se više približavamo šestoj post-atlantskoj epohi. Uistinu će doći vrijeme kada će pojave, sada samo na početnom stupnju, biti daleko, daleko više očigledne. Čak i sada, onaj tko zna kako procijeniti događaje u svijetu može stvoriti pravi sud s obzirom na te pojave. Dobro je poznato, na primjer, da su pisci u određenim novinama i časopisima veoma daleko od toga da kažu samo ono što izvire iz njihovih vlastitih duša. Oni predstavljaju inteligenciju izvjesnih krugova, objektivnu inteligenciju koja jaši bezobzirno i koje su oni samo trube. Ekstremno je važno imati ovo na umu, jer to je pojava koja će postajati sve više prevladavajuća.

Sada je naprijed veoma konkretna perspektiva. Kada je inteligencija određenih ljudi objektivizirana — a bila je tako objektivizirana otkada je postojala javna literatura — za Ahrimana sve više postaje moguće da zaposjedne inteligenciju ljudi. To je perspektiva koju znanost duha mora postaviti pred nas, jer je Ahrimanova stalna i vatrena težnja da udavi čovjekovu individualnu inteligenciju i prisvoji je za sebe, tako da može prijeći u njegovu moć i služiti njegovim vlastitim ciljevima. Rekao sam vam da postoji misteriozna veza između viših snaga inteligencije u bićima koja služe Ahrimanu i snaga čovjekove niže prirode. Ahrimanova je stalna težnja da prisvoji inteligenciju ljudskih bića i ne dopusti im da shvate što mogu postići preko njihove vlastite inteligencije. Promislite o zadnjem razgovoru između Benedikta i Ahrimana u misterijskoj drami *Buđenje duše*. Prije nego Ahriman nestane, on kaže:

“Sad je čas da žurno nestanem
Iz njegova vidokruga, jer kakogod
Njegov pogled može shvatiti kakav sam doista ja,
Početi će u mislima oblikovati
Udio u moći koja polako ubija me.”

Duboka tajna je sadržana ovdje, tajna koje svaki student znanosti duha mora biti svjestan. Ljudi moraju težiti kako vrijeme prolazi svoju inteligenciju držati pod njihovom vlastitom kontrolom, neprekidno bdjeti nad njome. To je esencijalno, i dobro je da čovjek zna s kakvim mu mamećim i snažnim riječima Ahriman pristupa, pokušavajući da iz njega iscijedi njegovu inteligenciju.

Sve više će ljudi imati potrebu da budu na oprezu za takve trenutke. Jer Ahriman potpuno iskorištava trenutke kada, u punom budnom životu, čovjek padne u stanje vrtoglavice ili nesvjestice, u neku vrstu sumraka svijesti, kada se ne osjeća sasvim sigurno usidren u fizičkom svijetu i predaje se vrtlogu univerzuma, kada ne stoji čvrsto i mirno na vlastitim nogama kao individualnost. To su trenutci kada je potrebno da pazi na sebe, jer tada Ahriman najlakše dobiva vlast. Najbolji način na koji se možemo zaštititi je razviti jasno, egzaktno mišljenje, ne jednostavno kliziti preko stvari u mislima kako je općenito običaj danas. Trebali bi ići i dalje i pokušati izbjeći kolokvijalizam i tekuće krilatice, jer čim koristimo takve riječi koje dolaze, ne od misli već iz govornih navika, mi ne izvršavamo mišljenje — čak i ako je samo nakratko. To su posebno opasni trenutci jer nisu opaženi. Trebali bi zaista biti oprezni u korištenju riječi iza kojih nema dovoljno razmišljanja. Takav samotrening, upravo u tim intimnijim detaljima, trebaju poduzeti oni koji su ozbiljni u pogledu zadataka vremena. Nakon svega što je rečeno na ovim predavanjima neće vam biti teško da shvatite što je neophodno.

Međutim Lucifer, također, nastoji preko volje dovesti čovjeka u stanje kada on ne djeluje iz dobro promišljenih impulsa, već od impulsa koji izranjaju iz temperamenta i sklonosti. Tu opet, Lucifer zahvaća i čini nas njegovim plijenom. I za njega je najlakše naći plijen kada se veliki broj ljudi oda takvim impulsima koji su uzburkani u mračnim temeljima života duše bez da se podignu u sferu individualne volje. Ako nas impulsi koji izviru iz temperamenta i maglovitih sklonosti dovode u vezu s grupama ljudskih bića na

takav način da se osjećamo nerazdvojnim dijelom *grupe*, mi smo odmah uhvaćeni u kovitlac u kojem je prosudba individualne volje istrgnuta od nas; a ne smije biti otrgnuta od nas, jer ako jest, Lucifer stječe preveliku moć nad nama. U pogledu ovoga moramo težiti za objektivnošću.

Opet, kada postoji neka devijacija od sfere normalne svijesti, ti su trenutci povoljni za Lucifera. Mogu se pojaviti veoma radikalni simptomi, ali postoje također intimnije pojave, kada, na primjer, dopuštamo da naša djela budu određena opskurnim osjećajem pripadnosti i slično. Flagrantnije, radikalnije, devijacije svijesti su one gdje volja postaje neispravna ili toliko slaba da čovjek ne može drugačije nego potpuno se predati životu duše s onim što se svodi na isključenje njegove volje.

Moderni psihijatri su usvojili neke tehničke izraze za ove posebno radikalne pojave. Na primjer, oni govore o “imperativu” ili “ustrajnim” idejama (*Zwangsvorstellungen*). Te ideje se javljaju kod ljudi čija svijest nije prilagođena na pravi i ispravan način za fizički plan. Ako nedostaje potrebna snaga volje, javljaju se ideje koje čovjek ne može izbaciti iz svoje svijesti — imperativne ili inzistirajuće ideje, kako su nazvane.

Dati ću primjer koji je stvarno primijećen na klinikama. — Čovjek je jednom ugledao drugog koji je imao zloćudni tumor na licu; vidio je tumor i pošto je bio čovjek veoma slabe volje, od tada je vjerovao da su klice tumora svuda; bio je uvjeren da su te klice prisutne gdje god da ide. Drugim riječima, njegova volja nije dovoljno jaka da dolje u podsvijest odvede ideju koja se jednom u njemu pojavila. To je poseban primjer imperativne ili inzistirajuće ideje. Ali ista stvar se pojavljuje na različite načine među ljudima čija volja nije dovoljno razvijena, i tada je za Lucifera lako da njima ovlada. Jedno drugo odstupanje svijesti je od modernih psihijatara nazvano “morbidni strah od dodira” (*Berührungsfurcht*). Znak ovog stanja je da ljudi u kojima volja nije dovoljno razvijena prezaju od svakog kontakta s drugim ljudskim bićima ili objektima; uplašeni su od toga da budu dodirnuti od drugih ili od objekata. “Morbidni strah od dodira” još je jedan tehnički izraz korišten u modernoj psihijatriji.

Mogu se spomenuti mnoga druga ovakva odstupanja svijesti. Sama ta odstupanja pokazuju kakvo bi normalno stanje svijesti trebalo biti na fizičkom planu. Ali mi sada živimo u vrijeme kada nam izvjesna bića neizbježno moraju postati poznata, s jedne strane bića koja su iza vela prirode, a s druge strane, iza vela svijeta duše. Ako ta bića nisu obznanjena, daljnja evolucija čovječanstva će biti ugrožena. Ako veza Ahrimana i Lucifera s ljudskom evolucijom nije opažena, pred nama je opasnost. Jer upravo kada nisu opaženi mogu raditi najefikasnije. Kao primjer načina na koji radi Ahriman, ispričati ću anegdotu koja predstavlja bezuvjetnu istinu.—

U selo je jednom došao stranac koji je bio poznanik načelnika. Stigao je na konju i ujahao u selo. To je bio zanimljiv događaj za seljane i oni su istrčali na ulicu da ga vide. Smjestio je konja u načelnikovu štalu i ostao u njegovoj kući od subote navečer preko nedjelje. U ponedjeljak je želio otići, i zatražio svog konja. Načelnik reče: “Došao si ovdje pješice; nisi imao konja”. — Na svaki protest načelnik je odgovorio: “Nisi imao konja”. Konačno reče: “Dobro, dakle,

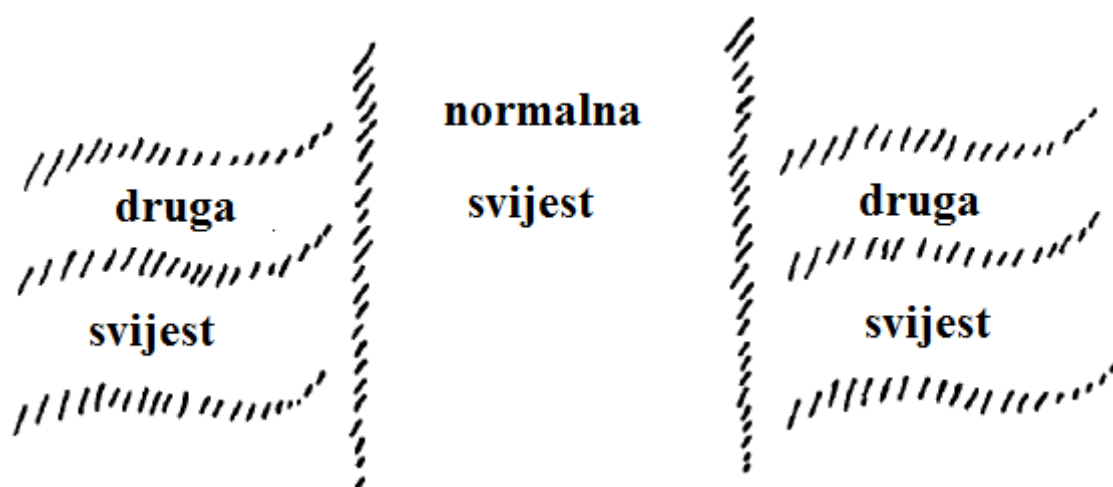

pitati ćemo ljude u selu; morali su te vidjeti kada si stigao”. Odmah potom okupio je ljude i pitao da nisu možda vidjeli da čovjek stiže pješice, i oni su svi kazali, “Da”. Kada su svi to potvrdili, načelnik je rekao: “Sada se zakunite, svi vi, da je ovaj čovjek stigao pješice”. I svi su se zakleli da je bilo tako. Čovjek je stoga morao napustiti selo pješice, bez konja. Nakon kratkog vremena načelnik je pojahao za njime, dovodeći njegova konja. Na to, čovjek uzvikne: “Koja je svrha ove komedije?” Na što je načelnik odgovorio: “Samo sam ti želio predstaviti moju zajednicu!”

Naravno, u pozadini ovoga je bio Ahriman i uspješno je djelovao kao objektivna snaga. Anegdota je “čista istina”, jer se ista stvar stalno događa među nama. Cijeli ljudski život teži da poveća broj onih koji se zaklinju na nepostojanje konja.

Stoga se moramo pobrinuti da imamo najveću moguću točnost svijesti, jer to je jedino prikladno za naš sadašnji zemaljski život. Ako uzmete sve što se može naći u mojim knjigama, *Tajna znanost*, *Prag duhovnog svijeta*, *Put samospoznaje*, u *Kako se stječe znanje o višim svjetovima?* kao i u mnogim ciklusima predavanja, naći ćete da je ukazano na putove kojima čovjek može prodrijeti iza vela prirode i iza svijeta duše na pravilan način i uz odgovarajuće pripreme. Opisani su putovi kojima čovjek može prodrijeti iza vela egzistencije na pravi način. Ali subjektivne težnje veoma mnogo osoba, u stvari, nisu usmjerene na doseganje cilja koji je poželjan. U tim knjigama je jasno ukazano da onaj tko želi prodrijeti u drugi svijet mora *prekoračiti* normalni oblik svijesti. Ako su dane napomene vjerno slijeđene, biti će jasno da treba isplivati iz normalne svijesti u drugačiji oblik svijesti.

Ovo je važno znati, jer postoji tendencija među mnogim ljudima, zaista među mnogima od naših prijatelja također, da po svaku cijenu ne napuste normalni oblik svijesti već da u njemu ostanu i dovedu duhovni svijet u običnu svijest: odnosno, ne dopuste da ego izađe već da duhovni svijet dovedu u ego. *Znanje* o duhovnom svijetu treba dovesti u običnu svijest, ne sam duhovni svijet. Ako vjerno prakticirate ono što je sadržano u

spomenutim knjigama, dovest ćete se u stanje kroz koje ćete doživjeti duhovni svijet, stanje kroz koje doživljaji izvučeni iz duhovnog svijeta mogu biti dovedeni u sferu normalne svijesti. Međutim postoje mnogi koji to ne žele; žele da doživljaj zapravo bude u normalnoj svijesti; dok on treba proizlaziti iz svijesti koja je *različita* od normalne i prijeći u normalnu. Međutim, mnogi naši prijatelji, pokušavaju imati vizije pri normalnoj svijesti, a ne nešto što je sjećanje različite vrste svijesti. Ako, međutim, imate vizije pri normalnom stanju svijesti, odnosno, ako stvarno ne želite razviti različitu vrstu svijesti, već zadržati svijest u njenoj običnoj formi a ipak gledati u duhovni svijet, to znači da ne želite ozbiljno ići izvan već ostati pri običnoj svijesti, očekujući da tamo vidite oblike i likove koji izgledaju kao oni iz fizičkog svijeta. Mnogi ljudi se trude da vide duhove ili aktivnost duhova, ali ih žele vidjeti baš kao što vide fizičke stvari. Žele vidjeti duh, ali se očekuje da taj duh ima oblik muškarca ili žene ili možda pudlice, kakvi se vide u fizičkom svijetu. Na drugom svijetu, međutim, to nije tako. Sam proces leži izvan obične svijesti i ono što ulazi u svijest je najviše slika, image koji se javlja naknadno. Ukratko, ne smijemo očekivati da duhovni svijet bude samo vrsta finijeg čulnog svijeta, niti da će se on obraćati ljudskim riječima, da je jedina razlika što riječi dolaze od duhovnog svijeta. Naši prijatelji često samo na taj način žele slušati glasove za koje izgleda da im se obraćaju; očekuje se da su ti glasovi slični onima od fizičkog svijeta, samo dajući drugačiju, suptilniju verziju stvari fizičkog svijeta. Ti ljudi bi željeli ući u duhovni svijet s običnom sviješću koja pripada samo fizičkom svijetu.

U stvari, većina vizija ili glasova o kojima se priča upravo su opisanog karaktera. U svakom slučaju, ovoliko je sigurno: kada imamo takve vizije ili čujemo takve glasove za Lucifera i Ahrimana je uvijek lako da se poigraju s nama; oni takva iskustva šćepaju za sebe, jer ljudi su uvijek skloni da ih pogrešno interpretiraju. Ako su takva iskustva ispravno interpretirana, Lucifer i Ahriman od njih ne dobiju ništa.

Kao što vidite, ovdje postoje distinkcije koje čvrsto treba imati na umu. Moramo biti potpuno svjesni mogućnosti da čim unesemo nešto drugo u običnu svijest koja je uistinu pogodna samo za fizički svijet, dolazimo do Scile i Haribde — do Lucifera i Ahrimana. U vezi toga Lucifera i Ahrimana moramo prepoznati kao stvarnu snagu. Iz toga razloga je toliki naglasak stavljen na odnos između Ahrimana i Lucifera, a statua u Goetheanumu biti će pravi predstavnik toga.

Sada bi mogli pitati: Ako ovako stoje stvari, zar konačno ne bi bilo pametnije raditi kao znanstvenici koji, premda je Ahriman u onome što govore, ipak ne žele priznati njegovu stvarnost? Ili bi možda bolje bilo raditi kao pastori raznih religijskih zajednica? — jer predstavljaju stvari na takav način da je Lucifer svuda, ali oni to neće priznati. Gledali bi kao grijeh ako bi itko shvatio da su vrata tamo otvorena za Lucifera. Ali osoba koja u tom smislu govori danas nije bila mnogo pametna. Reći da je razumnije djelovati kao znanstvenici i pastori raznih religijskih zajednica bilo bi isto kao namjerno se suzdržavati od upozorenja nekome tko mora prijeći ponor određen duljine na uskoj dasci, da se suočava s opasnošću. Očito je da treba biti upozoren. Inače

se svodi na izreku: naravno da čovjek može biti u opasnosti, ali je razumnije da mu se o tome ne kaže ništa. — Preko znanja kako stvari stoje — a to će trebati znati — opasnost ne postaje ni veća ni manja.

Dolazi vrijeme kada će Ahriman pokušati zaposjesti inteligenciju a Lucifer volju ljudi. To se može osujetiti samo ako se te stvari prepoznaju; a do prepoznavanja može doći samo preko duhovno znanstvenog pokreta. Izvanredno je vidjeti što Ahriman i Lucifer rade a da ipak to nije prepoznato. Sa ovog gledišta zanimljivo je proučavati modernu psihijatriju. Moderna psihijatrija je zapravo prepoznala mnoge stvari koje su činjenice, ali to ne može interpretirati jer ne uzima u obzir pristup tih duhovnih snaga iza vela. Moderna psihijatrija gleda sve što nije apsolutno normalno u čovjeku, sve što i u najmanjem stupnju odstupa od izvjesne prosječne norme, kao tendenciju prema ludilu. U brojnim raspravama o Ivani Orleanskoj se držalo da je bila samo histerična. Zaista, gomilaju se spisi u kojima je sam Krist Isus gledan kao ne sasvim normalan čovjek. Postoje također spisi koji ludilo pripisuju Goetheu, i tako dalje.

Ovdje imamo nepogrešivu, ali lažnu, ahrimansku znanost, znanost koja je na mukama da pokaže da premda je Goethe u određenom aspektu bio moralni genij, da je to u potpunosti bilo zbog činjenice da je u njegovoj prirodi imao element ludila. Sokrat je, međutim, znao bolje; govorio je o njegovu “daimonu”, bijući dobro svjestan da je njegova duša graničila s objektivnim duhovnim snagama. To mu je bilo sasvim jasno. Ali modernim psihijatrima izgleda pogodno da protumače da je element ludila ili nečeg takvog bio i u Sokratu također. Ahriman mora po svaku cijenu biti skriven — upravo je to ono što mu služi! A isto vrijedi i za Lucifera.

Činjenica je da ako bi se danas jednostavno kultiviralo ono za što se u nekim okultnim redovima tvrdi da je tajno znanje, s njemu pridruženim simbolizmom, bilo bi veoma lako isporučiti u ruke Ahrimana ono što je do tada predstavljalo okultizam. I ako bi tadašnji okultizam bio potican i kultiviran u ljudskim bićima, lako bi bio isporučen u ruke Lucifera. Brod znanosti duha mora biti upravljan između te dvije opasnosti. To je ekstremno važno. Znanost duha mora stoga biti tako konstituirana da se niti mistična niti okultna odstupanja ne mogu ukorijeniti.

Jučer sam rekao da kada čovjek probije veo prirode, da dolazi u oblast gdje susreće bića koja imaju volju za destrukcijom, i da je ta volja za uništavanjem povezana s ljudskim intelektom. Opisao što može postati od čovjeka koji padne kao plijen tih bića. To se ne smije dogoditi. Također sam govorio o grozničavom, ekstatičnom stanju u koji osoba može pasti u njenom duhovnom životu ako se upusti u lažna mistična iskustva. To također treba izbjeći.

Na ranijem predavanju sam rekao da su se ezoterici među okultistima pomučili da ljude prisile da primjene njihov intelekt u odgonetanju simbola, da kroz veo ne bi probili na pogrešan način i postali žrtve snaga koje se susreću u tako strašnom obliku u tim graničnim područjima. Ta bića se mogu potisnuti ako je intelekt upotrijebljen na način na koji je upotrijebljen, na primjer, u

odgonetanju simbola. To je ranije bila praksa ali to više ne zadovoljava potrebe sadašnjeg vremena, niti je to izvediva metoda.

Naći ćete da je iz samog načina na koji je znanost duha predstavljena, odstupanje koje vodi u oblast Ahrimana izbjegnuto na drugačiji način. Ovdje morate promisliti o nečem što se sposobno pojaviti u životu našeg vlastitog društva. Kada neka osoba počinje proučavati znanost duha, često se može čuti opaska: “Ne mogu shvatiti sve ove stvari ukoliko ih sam ne vidim vidovito, dakle prihvaćam ih na povjerenje”. Stalno sam naglašavao da, ispravno shvaćeno, to nije slučaj. Sada ljudska bića imaju dovoljno intelektualne sposobnosti da shvate sve što je dano. Cijela znanost duha u obliku u kojem je predstavljena unutar je dosega intelektualnih sposobnosti koje u današnje vrijeme postoje u ljudima. Znanost duha, točno je, ne može biti *otkrivena* tim sposobnostima, ali može biti *shvaćena*. Intelektualne sposobnosti su tu i mogu se pobuditi na aktivnost, a oni koji ne priznaju da je to tako, griješe. Kada je ono što je dano u znanosti duha zaista razrađeno intelektom, intelekt je upotrijebljen na pravi način i tada nije moguće nezakonitim putem ući u ahrimansku oblast. Postoje samo dvije mogućnosti.— Ili ljudi rade velike napore da shvate, u kojem slučaju upotrebljavaju intelekt — koji lako može biti zloupotrijebljen od ahrimanskih bića — da bi shvatili znanost duha, i tada taj intelekt ne može biti iz njih iscijeđen. Štogaod Ahriman izabrao da učini, nikada neće zahvatiti intelekt kojeg ljudi primjenjuju, bilo sada ili u budućnosti, za proučavanje znanosti duha. U to možete biti sigurni. Ako ljudi ne pokušaju shvatiti znanost duha, na nju ne primjenjuju njihov intelekt —ali znanost duha se ne može za to kriviti! Odgovorna je samo lijenost.

Oblast destruktivnih duhova u koju čovjek može doći, najjasnije je razotkrivena ako se duša promatra u trenutku prolaska kroz vrata smrti. Ta se bića onda uskovitlaju u njihovim domaćinima; nije to iznenađujuće, jer oni su duhovi destrukcije. Rad na uništavanju fizičkog organizma njihova je stalna uloga. To je dio njihova ručnog rada — samo ne smiju ostati predugo.

Ljudi koji su stekli duhovno razumijevanje drže ta bića dalje. Ali ta bića imaju dobar dio moći nad dušama čije je mišljenje materijalističko, koja ne stječu razumijevanje o duhovnom svijetu. Duše koje preziru svaki pokušaj stjecanja znanja o duhovnom svijetu moraju dosta propatiti od Ahrimana. Grčki mit je to oslikao veoma slikovito u liku Tantala. Bogovi su pred njega stavili hranu ali izvan njegova dosega i zatim gledali patnju koju je morao otprjeti.

Mnoge se takve likove može danas vidjeti u svijetu. Svi oni su materijalističke duše koje nemaju želje razumjeti duhovni svijet. Oni su kao Tantali, u smislu da je nakon smrti, tijekom perioda kamaloke kada proživljavaju svoj život — trećinu njegovog trajanja — u obrnutom slijedu, od njih sve oteto. Uvijek iznova imaju osjećaj: u koju svrhu sam napravio ovo ili ono? Jer vide jednog od duhova destrukcije da to otimaju, i tada shvate da su to stvarno napravili bez svrhe! To je, naravno, iluzija; ali takve duše trpe muke Tantala jer su duhovi destrukcije svuda oko njih. Oni ne shvaćaju da bi cijeli zemaljski život od rođenja do smrti bio bez svrhe ili značenja da nije prožet

duhovima viših hijerarhija. Ali te duše ne mogu vidjeti duhove viših hijerarhija i sve im mora izgledati da je bilo besciljno.

Znanost duha izbjegava lažni okultizam u tome što primjenjuje sve veću intelektualnu sposobnost koja se sada razvija u čovječanstvu za utemeljenje znanosti za koju je potrebno više intelekta nego do sada. Priroda znanosti duha nužno zahtijeva veći intelektualni napor nego su to ljudi naviknuli primjenjivati. Ljudi se vole obmanjivati u tom pogledu. Ako bi zaista primijenili intelektualnu sposobnost koja im je danas na raspolaganju, shvatili bi znanost duha. Kroz jake intelektualne napore koji su u znanosti duha nužni, Scila je izbjegnuta i ovladana na jednoj strani. Duhovni znanstvenik je svjestan zašto su ljudi neskloni da se upuste u proučavanje znanosti duha. Zato jer su previše lijeni da primjene dovoljno intelektualnog napora. Zato sam upravo sada govorio o lijenosti.

Na drugoj strani, zamka lažnog misticizma treba se izbjeći prestajući paziti unutar čisto unutarnjeg života. Tu tendenciju življenja i stalnog ležanja unutar nečije vlastite duše treba eliminirati. Duša mora izaći iz sebe i gledati očima ljubavi na dublje veze manifestirane u životu vani.

Misterijske drame su napisane da bi se ljudima pomoglo opaziti takve veze — što se također može opažati izvana. U dramama su portretirani unutarnji procesi života duše. Ako naučite razumjeti i opažati što se događa, na primjer Capesiusu, kako prelazi od jednog događaja na drugi, tkanje, tamo evidentna kreativna aktivnost pomoći će vam da otpustite vaš vlastiti unutarnji život, da ga oslobodite. To je također esencijalna uloga naše umjetnosti. Svrha naše cijele zgrade je da se duše moraju osloboditi i ne smiju pasti u lažni misticizam. Nužno je to imati na umu jer ćemo time također izbjeći Haribdu lažnog misticizma.

Svaki napor koji napravimo da sebi objasnimo misteriozne veze u životima ljudskih bića u svijetu vani štite nas od lažnog misticizma. Na ovaj način slijedimo što se događa Capesiusu, živimo u tkanju života duše — ali nismo skupljeni unutar našeg vlastitog. Postižemo sve što postiže mistik, ali na drugačiji način. Dakle vidite, brod znanosti duha mora biti upravljan s jasnom namjerom između dvije zamke. Dano učenje mora biti takve prirode da lažni okultizam i lažni misticizam oboje budu izbjegnuti.

Stvarno se može reći da je naša znanost duha u skladu s potrebama i zahtjevima doba. Iz tog razloga često sam se bio dužan suprotstaviti bilo kakvom lažnom pojednostavljenju ili popularizaciji znanosti duha koja bi uklonila potrebu za napornim razmišljanjem. Jednako sam se bio dužan suprotstaviti svemu što teži prema ekstatičnom, egoističnom misticizmu, koji je uvijek osnova takvih pouka kao: “u svom vlastitom najdubljem biću naći ćeš stvarnost, božansko” — i tako dalje. Jer u tome nema želje da se božansko traži u vanjskom životu sljedeći njegove pojave s ljubavlju i razumijevanjem.

Nedavno sam nekome rekao da se znanost duha može smatrati izrazito praktičnom. Nisam to rekao da bih se hvalio zaslugama našeg pokreta već da bih pokazao da se u njoj uvijek može naći pozitivno. Rekao sam: čak i ako ljudi prihvate samo ono što mogu prepoznati, ostavljajući po strani ono što ih ne

zanima, znanost duha može ipak biti od velike koristi. Ako razmislite o načinu na koji smo radili petnaest godina, shvatiti ćete da je gomila istina koje pripadaju domeni prirodne znanosti, umjetnosti, povijesti umjetnosti i tako dalje, bila uključena u čisto duhovno znanstveno učenje. Zaista, pretpostavite na trenutak da nije dano ništa od čiste znanosti duha već samo istine koje se odnose na prirodnu znanost i umjetnost — čak je i to samo po sebi moglo biti od praktične koristi. Ali što god da je dano na ovaj način dano je sa svrhom i promišljeno, jer time je ljudski um potaknut da odbaci fantastične špekulacije. I tako smo na svaki način težili da oblikujemo naš pokret da bi mogao ići u pravom i zdravom smjeru. Od samog početka je zamišljen kao vrsta organizma. A razmišljajući o njemu na takav način mogli bi također reći da mora rasti i razviti se kao organizam, kao ljudski organizam koji oko sedme godine dobiva druge zube — a organizam mora koristiti te druge zube, individualne zube koje tada ima na raspolaganju.

Na ranijim predavanjima pokazao sam zašto smo se morali povezati s teozofskim pokretom, što smo napravili godine 1902 osnivajući njemački ogranak. Na početku, napredak je bio moguć jer smo se razvijali potpuno nezavisno, kao što sam vam rekao. Ali zatim, godine 1909 ($1902 + 7 = 1909$) također je bilo nužno dobiti druge zube. Sjetiti ćete se da su to bile godine kada je afera Leadbeater bacila sve u užareni lonac. Godina 1916 nije daleko. Tada ćemo imati drugih sedam godina iza nas. Ako s ovim drugim periodom od sedam godina iza nas razmišljamo o našem pokretu kao o organizmu, taj organizam će tada dosegnuti zrelost; mora sebi dat smjer i moći postići nešto sam. Nakon svega što je dano, trebalo bi moći nastaviti rad efikasno čak i bez učitelja.

Često sam u tom smislu govorio u mnogim prilikama. Prije nekog vremena u Berlinu sam rekao da “Gesellschaft für Theosophische Art und Kunst” (projekt koji je prekinut, nap.pr.) treba biti organizacija koja vodi svoj vlastiti život, bez mene. Taj trend će postajati sve više nužan. Opasnost da stvari idu dobro samo ukoliko tjedan za tjednom nešto dođe od mene, mora se premostiti. Sada smo došli u godine kada društvo treba moći pokazati da ono što je dano može tiho nastaviti njegovati, njegovati kao da ja više nisam tamo.

To je apsolutno neophodna misao. Učenja koja su dana takve su prirode da ako sada rade u duši, može se napraviti mnogo za što ja više nisam potreban. Ne govorim da ja neću ostati, ali kušnja će se sastojati u tome da ja sve više postajem izlišan. Apsolutno je nužno otkloniti mogućnost — koja stvarno postoji — da se naši članovi ne cijene međusobno! Jer možete shvatiti kakva bi bila loša usluga našoj stvari ako bi se uvijek govorilo: “On je voditelj, i njega treba slijediti”, ili “On je voditelj i vidjeti će da je napravljeno tako i tako”. — To jednostavno neće valjati. Što će se dogoditi ako jednog dana ne budem više ovdje? Društvo bi se odmah raspalo! Postići ćemo ono što trebamo postići samo ako, nakon četrnaest godina, stvarno dođemo do točke da imamo vlastiti život koji sa svoje strane može iznjedriti novi život. To nije nemoguće samo ako bi bili svjesni naših stvarnih ciljeva. Zsigurno, sada su neke teške godine, ali te poteškoće moramo svladati. I različitu vrijednost treba dati za mnogo toga što ja sam moram doprinijeti, ako je ispunjeno ono na što sam sada ukazao. U

današnje vrijeme postoji mnogo vrsta poteškoća. Postoje izvjesne stvari koje se ne mogu reći bez diskriminacije i tijekom zadnja četiri dana želio sam okupiti malu, ograničenu grupu ljudi da bih govorio o stvarima o kojima ne mogu govoriti ispred cijele publike. Ali morao sam napustiti tu ideju jer živimo u vrijeme kada to nije moguće. Da bi se jasno vidjelo, treba imati na umu ono što pokušavam predstaviti na ovim predavanjima. Također moramo pokušati razumjeti unutarnji karakter znanosti duha i tada će nam biti jasno zašto na jednoj strani nužno moramo imati protivnike u učenim znanstvenicima koji bi pogled na svijet željeli temeljiti na njihovoj erudiciji i, na drugoj strani, u onim pastorima koji žele da ono što je iza svakodnevnog života duše ostane potpuno skriveno.

Moramo se vjerno držati našeg učenja i također duboko zagaziti u njegov sadržaj. Sjetimo se, na primjer, kako je Misterij na Golgoti sačinjavao samu jezgru naših težnji, kako je naglašavano da je Krist ušao u Isusa iz Nazareta na način tako često opisivan, dolazeći iz drugih sfera svijesti u sferu svijesti podesnu za čovjekov fizički život na Zemlji. Krist-Isus je moć na Zemlji, koja živi u zemaljskoj svijesti ljudi i u zemaljskim događajima. Iz tog razloga Novi zavjet ne može biti nikakva prirodna znanost, jer prirodna znanost — znanost o onom što leži iza prirode — mora, ako doseže stvarnost, ići izvan naše normalne svijesti. Niti Novi zavjet može biti znanost duha, jer i tu, također, normalna svijest mora transcendirati u drugom smjeru. Čudesna veličina i značaj Novog zavjeta leži upravo u činjenici da ne teži biti prirodna znanost niti još znanost duha — već se zbog svega toga ne smije koristiti da se podupru polemike protiv znanosti duha.

Ovdje, također, opažamo razloge zašto će predstavnici nekih religijskih tijela uvijek podići ruku protiv znanosti duha! Zato jer nikada neće željeti dopustiti ljudima da uđu u svijet kojeg se toliko boje. Boje se da će jednog dana ljudska bića otkriti vječnu prirodu duše u njima. Žele da ljudi shvate da samo ono što već znaju u njima živi vечно. Jučer sam rekao da ako se materijalistički pogled na svijet ukorijeni, ako samo takav pogled prevlada i ne pojavi se nikakva znanost duha, stvari bi došle do točke kada bi ljude progutao skepticizam i sumnja, jer bilo bi stvoreno nešto poput oceana u kojem bi duše neizbježno bile utopljene. Ali ako se želi ljude zadržati da ne prodru iza vela svijeta duše, tada jedino što se može napraviti je držati ih u stanju neznanja. Neznanje koje bi konačno ugušilo ljude nužno se mora širiti ako će oni koji su danas često predstavnici religijskih zajednica postići svoje ciljeve. Ako bi znanstvenici bili pobjednici dana, ljudske duše bi bile progutane u oceanu sumnje; ako bi pastori religija koji misle na opisani način bili pobjednici dana, ljudske duše bi se ugušile u atmosferi neznanja. Zadaci koji su dopali znanosti duha smrtno su ozbiljni i moramo shvatiti njenu važnost. Sebe moramo gledati kao pojedince koji preko svoje karme mogu biti dovedeni do znanosti duha kako bi ono što posjeduju putem intelekta i intuitivnog razlučivanja moglo biti na raspolaganju ne zapravo za znanost duha, već za opći napredak čovječanstva. A takav napredak je za svijet strašna potreba.

Vidimo, na jednoj strani, kako materijalistički pogled na svijet pokušava naći čvrsto uporište, i kako ništa što nudi otpor nije od pomoći! A na drugoj

strani vidimo kako se rade napori da se širi neznanje, kako je sve više i više napravljeno da se izbrišu istine u vezi duhovnog svijeta! Samo promislite kako je svaki izvještaj iz duhovnog svijeta od predstavnika izvjesnih religijskih zajednica gledan sa otvorenom mržnjom!

Dao sam ova predavanja da bih naznačio smjer puta kojeg treba uzeti znanost duha, i da vam pomognem da shvatite sljedeće. Moramo se suprotstaviti materijalističkim znanstvenicima, iako oni zaista ne mogu drugačije, jer Ahriman ih ima u svojoj moći i od njih želi skriti stvarne motive koji su u pozadini njihove aktivnosti. Suprotstaviti se moramo i drugima također — premda opet ni oni ne mogu drugačije, jer su u rukama Lucifera. Pravi način rada je uhvatiti se u koštac s onim što nam znanost duha može dati. Oh, ako bi samo određeni broj ljudi shvaćao jedinstvenost znanosti duha, da je se ne smije brkati s drugim stvarima! To bi samo po sebi bilo veliki korak naprijed.

Može se također dosta naučiti iz pogrešaka, i sa ovog gledišta obratiti na njih pažnju. To je važnije nego ih samo kritizirati, premda je kriticizam također nešto neophodno. Rekao sam da — rečeno prostim riječima — Ahriman je vani da uništi čovjekov intelekt u budućnosti; ali s time on kombinira još nešto — jer su bića koja mu služe povezana, preko njihovih viših snaga, s nižim snagama u čovjeku i zato jer želi uspostaviti savez između viših i nižih snaga. U normalnom odvijanju, Ahriman pod njegovom upravom ima one stvari u svijetu koje izazivaju bolesti; znamo da su i one također neizbježne jer dovode do smrti u fizičkom svijetu. Sva destrukcija u fizičkom svijetu dodijeljena je njemu. Ali veza se mora znati i razumjeti. Ako je ono što je u nižoj sferi uzeto u višu, ujedinjeno je s tim bićima destrukcije i zatim sam čovjek daje mnoge mogućnosti Ahrimanu i njegovim domaćinima. I dok tako radi on neće moći ne primijetiti da niži dijelovi njegovog organizma počinju funkcionirati kako inače funkcioniraju viši dijelovi organizma.

Ako se čovjek plaši stvarno egzaktnog razmišljanja i ipak želi ući u duhovni svijet, dakle, mogao bi u tome uspjeti — on prelazi Prag i živi u oblasti snaga destrukcije. Kada se ponovno vrati natrag u njegovo tijelo, ušao je u savez s destruktivnim bićima i o tome ne zna ništa jer vlastiti intelekt nije razvio na pravi način. Tada će on ta bića osjećati u sebi — i umjesto da misli, umjesto slušanja njegovih ušiju i gledanja njegovih očiju, svakakve skrivene snage u nižem organizmu počinju slušati i gledati. Tijelo više nije njegovo u smislu u kojem je bilo prije. Pri povratku natrag u tijelo on ga nalazi ispunjenog svakakvim sastojcima. To mu je nešto novo.

Taj ulazak u vlastito tijelo kao nešto nepoznato i što sadrži nepoznate elemente iskustvo je koje može dopasti one koji se pravog puta ne drže vjerno. Jer Ahriman teži da se smjesti u ljudskom tijelu i određene organe transformira u organe spoznaje. Lucifer, međutim, potiče svoje vatrene duhove volje da iz nas izvuku izvjesne snage da bi te snage napravili nezavisnima. I dakle ako prijedemo Prag u smjeru oblasti Lucifera i potom se vratimo u tijelo, osjećamo kao da su izvjesni dijelovi šuplji, kao da nam je nešto izvađeno. Ahriman *dodaje* nešto, jer kada uđe u nas on ispunjava organe.

Lucifer *oduzima* organe, ono što je inače dio našeg vlastitog organizma, čini nezavisnim od nas.

To je jedan od ciljeva Lucifera — učiniti nezavisnim ono što nam pripada. I to je razlog zašto se u potrazi za neopravdanim mističnim doživljajima može tako lako dogoditi da ga mistici, konsolidirajući ga i čučeci nad njihovim vlastitim unutarnjim životom, pripremaju za Lucifera koji ga tada može izvlačiti iz njih. Zaista je tako: Lucifer pristupa ljudskom biću i izvlači nešto iz njegova mozga, naime, intelekt. Intelekt je izvučen kao dio eterskog mozga ili eterskog srca, učinjen nezavisnim, i tada čovjek osjeća da je dio njega postao šupalj i prazan. Ovo je zapravo iskustvo povezano s izrazito egoističnim osobama koji su dosegнули izvjesni viši nivo razvoja. Može se vidjeti da su izvjesni dijelovi njihovih snaga bili odvojeni i tada su, takoreći, izvan njih. Lucifer pljačka čovjeka za izvjesne snage s kojima potom nastavlja raditi. Ovakvo stanje stvari mora naravno biti spriječeno i spriječeno je vjernim slijedenjem ispravnog puta. To je, međutim, luciferska koncepcija zamisliti da nešto može biti oduzeto od čovjeka i zatim korišteno kao da on u tome više ne sudjeluje — na primjer, ako je čovjekovo učenje od njega ukradeno i zatim korišteno u svijetu. Tu imate nagovještaj oblasti gdje se takve stvari stvarno dogode. Dosta se može naučiti iz pogreške — iznad svega od pogreške da učenje može biti odvojeno od učitelja. Promatrajući te činjenice može se naučiti više nego da ih se samo kritizira — koliko god to bilo opravdano. Nije teško shvatiti kakva bi opasnost bila kada bi ove stvari bile uobičajenije u budućnosti. A opasnost stvarno postoji!

Na drugoj strani čovjek se približava opasnosti da u procesu nezavisnog razvoja duha-samog, njega zaposjedne Ahriman. Već sada, oni koji imaju oko za takve stvari opažaju kako ljudi gube svoju nezavisnost i kako zapravo Ahriman vodi njihovu ruku dok pišu. To je jedna strana, a druga je da su stvari uzete i iskorištene, i vjeruje se da je moguće odvojiti ih od onog od koga potječu. Ali legitimni i jedini ispravan način za ljude će biti da prihvate vodeće principe znanosti duha, pri čemu ih na jednoj strani svjetlost koja je bačena na prirodu štiti kada probiju veo. Zoologija, botanika, znanost o poljoprivredi temeljena na načelima znanosti duha, moraju se oživotvoriti; sve, medicina također, mora biti obogaćena tim principima. Ali medicina može biti ispravno obogaćena samo od onih koji se ne boje probiti veo prirode, da uđu u ahrimanski svijet gdje se moraju boriti protiv duhova destrukcije. Za otkriti što za ljude donosi zdravlje, treba ući u oblast onih duhova koji uništavaju sav ljudski život, koji dovode do bolesti i smrti; jer samo u oblasti gdje leže dublji uzroci bolesti i smrti mogu se naći lijekovi.

Slično, onaj koji želi naučiti što bi bilo plodonosno za ljudsku dušu, ne smije se bojati bitke s luciferskim bićima; mora očuvati nepokolebljivu moralnu hrabrost ako želi prekoračiti Prag, mora shvatiti da ulazi u oblast duhovnih bića gdje će svaka misao težiti da u njemu proizvede blagi dodir vrtoglavice jer je to na mjestu gdje se otima od njega, jer će to odletjeti daleko i on to brzo mora ščepati da mu ne pobjegne. Nitko ne može prodrijeti u tu oblast bez smirene borbe protiv svega što, kada nije u ravnoteži, vodi ljudsko biće do nezdravog, subjektivnog misticizma.

Ali znanost duha nas vodi na takav način da, ako je razumijemo, mi zapravo nalazimo snagu za suprotstavljanje ahrimanskim snagama destrukcije gdje god da su na djelu. I kada, kao u misterijskim dramama, primijenimo znanost duha na razvoj ljudskog života koji teče, i na razvoj života prirode kada portretiramo sile prirode u obliku naših stupova i arhitrava, i kada portretiramo više tajne egzistencije smještajući Krista uvijek protiv Lucifera i Ahrimana kao u našoj statui, kada pristupimo tim stvarima na način da duhovne snage postaju objektivna stvarnost za nas, tada ćemo, moji dragi prijatelji, naći snagu koju mistik, u pravilu, ne posjeduje — snagu za bitku protiv luciferskih snaga.

Iz ovog ćete shvatiti da je znanost duha od početka morala uzeti oblik u kojem je stvarno bila predstavljena, i da je ono što ona stvara, kao dodatak njenim teoretskim učenjima, također esencijalni dio nje. Pokušajmo sve više učiniti naše mišljenje usklađeno s mišljenjem pogodnim za znanost duha, jer prije nego se oslobodimo predrasuda koje su aktualne u vanjskom svijetu ne možemo s pravom imati mjesto u znanosti duha.

PREDAVANJE XI

Dornach, 31 listopada 1915.

Na nedavnim predavanjima održanim ovdje moja težnja je bila pokazati kako se sredinom 19-og stoljeća poplava materijalizma sručila na evolucijski proces čovječanstva, i kako je sa različitih strana osjećano da poplava materijalizma takve vrste nije prije bila poznata, i nadalje da postoji izvjesno značenje u načinu na koji se pojavila i ja sam također pokušao predstaviti činjenicu da se ljudi moraju oboruzati ako će nastaviti duž staze evolucije jednom postavljene za čovječanstvo.

Posebno sam na nedavnim predavanjima [*“Okultni pokret u 19-om stoljeću”*]. Ovaj ciklus, prvih 10 predavanja.] opisao napore koji su napravljeni iz raznih središnjica zabrinutih za unaprjeđivanje kulturalnih ciljeva sličnih onima od znanosti duha da uliju element koji je smatran potrebnim da bi se ljudima pokazalo da nešto potpuno novo treba dodati onom starom. Naravno, dosta više bi se moglo reći o toj temi, a kako vrijeme ide, biti će prilika za govoriti o mnogim aspektima toga — jer morati će se ilustrirati ono što je u prvom redu predstavljeno u obliku priče. Danas vam, međutim, želim pokazati da je prema sredini 19-og stoljeća bilo dokaza u vanjskom duhovnom životu, također, o osjećaju da je dosegnuta krucijalna točka. U vanjskom duhovnom životu — odnosno, u raznim filozofskim pokretima, književnim pokretima i tako dalje — postoje dokazi da se element grčevitosti umetnuo u tijek evolucije. Kako se mogu dati brojne ilustracije, očito je moguće izabrati jednu ili dvije.

Kao našu početnu točku danas uzeti ću, dva primjera iz europske literature. Ti primjeri će pokazati da je u srcima i umovima nekih ljudi bio osjećaj da su se u nevidljivim svjetovima odigravale značajne stvari.

Jedan od tih primjera je novela Gutzkova “Mahaguru” — veliki guru. Drugi — dovoljno je upadljivo da je napisana otprilike u isto vrijeme — izvanredno je zanimljiva drama koja završava s vapajem: “Ti si pobijedio, o Galilejac!”. Koliko ja to poznajem, izgleda mi da predstavlja krunsku točku u poljskoj literaturi 19-og stoljeća.

Izvanredno je da je u tridesetima 19-og stoljeća, mladi slobodni mislilac Gutzkow — tada u njegovim dvadesetima — trebao izabrati ovaj konkretni materijal da bi ukazao na mnogo toga što je bilo uzburkano u to vrijeme, povezujući to s uglednom ličnošću koja kasnije postaje Dalaj-Lama u Tibetu — “Mahaguru”, kako ga je nazvao.

Nekoliko kratkih riječi biti će dovoljno da uokviri ovu sliku o uvjetima naizgled toliko udaljenim od onih koji prevladavaju u Europi, a ipak toliko pogodnih za to, “Mahaguru” je objavljena tridesetih 19-og stoljeća — dakle, u osvit doba materijalizma.

Jedan od glavnih likova u noveli je čovjek koji pravi modele bogova. Što je takav čovjek u Tibetu? On je onaj koji modelira figure bogova iz svakakvih supstanci (kao što mi danas radimo od gline ili plastelina); on radi modele bogova u skladu s tradicijama striktno postavljenim u tibetanskom kanonu. Detalji tih figura moraju biti apsolutno točni: proporcije postavljene za

facijalnu strukturu, veličina i položaj ruku — sve mora biti točno. Heroj, ili radije jedan od heroja novele, dolazi sa drevnim porijeklom, čiji članovi su uvijek bili uključeni u djelatnost pravljenja bogova, i on je stručnjak u svom zanatu. Njegova slava je velika i njegove figure bogova su svuda po Tibetu. U modeliranju jednog od glavnih bogova, dogodila mu se strašna stvar. — Moramo se naravno pokušati smjestiti u srca i umove Tibetanaca prije nego će nam riječ "strašna" u vezi toga postati jasna. — U srcu pobožnog Tibetanca strašna je stvar to što je pogodilo ovog izrađivača bogova. Na figuri jednog od glavnih bogova, duljina između nosnice i gornje usne nije bila ispravna, nije bila u skladu s kanonom. To je bila strašna i značajna stvar. Čovjek je odstupio od drevnog, vremešnog kanona i prostor između nosnica i gornje usne napravio malo većim nego je to propisano.

Na Tibetu to je smrtni grijeh — blizu ili možda jednako smrtni kao kada netko na Zapadu danas izjavi publici ortodoksnih vjernika da je postojanje dva dječaka Isusa bilo nužno da bi Krist mogao sići u Isusa — ili kada govori o nivou znanja višem od običnog nivoa, tako da mora biti optužen da potiče sljedbenike da se uključe u pokuse s vidovitošću i slično. Takva učenja su čista fantazija — to je ono što se kaže danas. Međutim u danima opisanim u ovoj noveli bio je jednako nečuveni grijeh da na liku jednog od glavnih bogova nosnice leže predaleko od gornje usne. Jedina stvar koja je različita je aktualni oblik kazne. Danas, najviše što se događa je da se daju predavanja koja vrve netočnostima i da se usvajaju druge "opravdane" mjere. Ali u to vrijeme na Tibetu izrađivač bogova se morao pojaviti pred Vrhovnim sudom inkvizicije — strašnim vijećem crnih inkvizitora. — Tako bi to bilo označeno sadašnjim terminima u Europi.

Dakle izrađivač bogova se morao uputiti za Lhassu i pojaviti se pred tribunalom — policija na Tibetu nije bila nužna, ljudi su se automatski pokoravali; kada im je kazano da se moraju pojaviti pred tribunalom crne inkvizicije, nije ih bilo potrebe hvatati. Tako se izrađivač bogova uputio, s njegovom braćom i šarmantnom kćerkom, velikom tibetskom ljepoticom.

S njenim izvanrednim znanjem tibetanskog kanona, ta kćerka mu je posvećeno i s učinkom mnogo godina pomagala, i sveukupno je bila simpatičnog karaktera. Braća čovjeka su mu se morala pridružiti jer su bila suodgovorna za ono što je on napravio. Karavan se sada uputio za Lhassu gdje se grješnik mora pojaviti pred crnim tribunalom. Kada su nešto odmakli od njihovog doma na putu za Lhassu, nabasali su na čudnu grupu ljudi, također spremajući se za Lhassu, jecajući, plešući, zviždeći, udarajući svakakve instrumente, pod vodstvom šamana. Bio je poznanik, mlađahni prijatelj iz djetinjstva kćerke izrađivača bogova, i znao je članove karavana, na čelu kojih je bio čovjek na svom putu na sud u Lhassi, opterećen grijehom koji je napravljen pogrešnom izradom boga. Šaman mu je naglasio opasnost njegova položaja, govoreći da bi bilo dobro da je pravi Dalaj-lama još na prijestolju, ali je moguće da je novi Dalaj-lama već nađen i vlada Tibetom iz Lhasse. Ako bi bilo tako, stvari bi mogle stajati i lošije, jer je privremeni namjesnik mogao u određenim okolnostima biti i milostiv u provođenju pravde — ali ako je instaliran novi Dalaj-lama nema rasprave o tome da li će vrhovna kazna trebati

biti plaćena. I kada je kanon tako ozbiljno povrijeđen kao što ga je povrijedio izrađivač bogova smještajući nosnice previše iznad gornje usne — naravno da bi kazna bila smrt.

Tako griješnik saznaje da bi Dalaj-lama, Mahaguru, uskoro mogao biti nađen. Što to u Tibetu znači? Tibetanci su uvjereni da duša velikog Bodhisattve koji vlada Tibetom prelazi iz jednog tijela u drugo. Kada Dalaj-lama umre, treba tražiti novog Dalaj-lamu — na potpuno demokratskoj osnovi, jer Tibetanci su potpuno demokratski u njihovom pristupu. Ni jedan rang nije nasljedan, ne računa se na ništa preneseno od oca na sina putem tijela. Prema tibetanskim idejama taj princip bi bio krajnje nesuglasan s dignitetom Dalaj-lame. Dakle kada Dalaj-lama umre svećenstvo se mora uputiti naći novog Dalaj-lamu, i tada svaki mladi dječak mora biti pregledan — jer se velika duša mogla inkarnirati upravo u najsiromašnjoj obitelji. Cijela zemlja mora biti pretražena i svaki dječak u svakoj kući i na cesti promotren; ako jedan od njih pokazuje znakove onog što se od svećenstva smatra da ukazuje na nužnu inteligenciju, on ima izgleda da bude proglašen Dalaj-lamom. Uvjerenje je da se u dječaku koji pokazuje najviše znakova, inkarnirala velika duša Bodhisattve, i tada je on Dalaj-lama. U intervalu, dok se nastavlja potraga za inkarnacijom boga u ljudskom obliku, privremeno zemljom mora vladati zamjenik Dalaj-lame.

Priča Gutzkova se nastavlja. — Već su bile glasine da će novi Mahaguru ili novi Dalaj-lama konačno biti okrunjen u Lhasi, doveden tamo sa svim počastima. — I ovdje moram umetnuti epizodu ispričanu od Gutzkova; on je umeće na malo drugačijem mjestu u priči, ali ono što mi pokušamo je da dobijemo sliku o njegovom “Mahaguru”.

Lijepa djevojka je putovala s njenim ocem, grješnikom. Prema tibetanskom ustavu, njegova braća su također očevi jer je tamo bila uobičajena vrsta poliandrije. Kada se čovjek ženi, njegova braća također žene istu ženu. Tako su braća oca također očevi, premda je jedan glavni šef. Karavan je u knjizi opisan divno: očevi su na čelu, zatim glavni otac (grješnik) i njegova divna kćer. Dok je još bila malo dijete i tek počinjala pomagati ocu, imala je druga s kojim se voljela igrati, koji joj je tada bio veoma drag i sjećanje na njega joj je još bilo dragocjeno. Šaman na čelu vrišteće, zviždeće grupe također je bio jedan od onih s kojima se rano igrala i bio je brat onog koji je bio voljeni prijatelj. — Morao sam ovo umetnuti da bi ono što dolazi kasnije učinio razumljivijim. —

Cijeli karavan kreće se prema Lhasi, i pri dolasku tamo saznaje se da je novi Mahaguru, novi Dalaj-lama, instaliran sa svim počastima. Ali prije nam je kazano da je veliki grješnik koji je nosnice napravio predaleko od gornje usne na figuri jednog od glavnih tibetanskih bogova odveden pred crni tribunal.

Tijekom strašnog postupka tribunala jasno je da je to grijeh za koji se ispašta jedino smrću. U međuvremenu je grješnik bačen u zatvor zajedno s njegovom obitelji, da čeka daljnje suđenje na kojem će se pobrojiti svi grijesi koje je on ikada počinio. — Treba naglasiti da do sada on nije počinio niti jedan grijeh osim što je udaljenost između nosnica i gornje usne napravio jedva

milimetar previše na jednoj od njegovih figura. Međutim na Tibetu to je zločin kažnjiv smrću.

S pompom i sjajem novi Dalaj-lama je bio postavljen u uredu. Kazani su nam mnogi tibetanski običaji, također i o tome što se događa oko suda u Lhasi. U knjizi su dani točni i dugački opisi. U tim okolnostima, s cijenjenim rangom kineskog izaslanika pri sudu, bio je čovjek koji je također imao ljupku mladu sestru i koji je dosegao izvjestan stupanj među mandarinima Kine. Bio je mandarin 6-og stupnja ali se nadao da će se uskoro podići na viši rang. Zapravo ideal kojemu je težio bio je Red paunova pera. Ali dok je ovaj Kinez sanjao svoje snove, od kojih je najsmioniji bio da bude član visokog Reda paunova pera, novi Dalaj-lama je postavljen u svoju slavu. Novi Dalaj-lama zna da je on načinio Sunce, Mjesec, zvijezde, munje i oblake, biljke i kamenje, i onima koji mu sada dolaze odati počast on objašnjava kako je on sve stvorio, da je on tvorac svega što je vidljivo širom univerzuma a također i onog što je nevidljivo — da je stoga on prvobitni tvorac vidljivog svijeta i nevidljivih svjetova povezanih s njim.

Sada, u Tibetu — kao i drugdje — postoje dvije stranke. Ali te dvije stranke su još blisko povezane s evolucijom čovječanstva u veoma drevnim vremenima. Dvije stranke, čiji svećenici pripadaju različitim sektama, obično su označeni njihovim kapama: Žute kape i Crveni ukrasi. Te dvije stranke su u stalnom konfliktu jedna s drugom. Našim jezikom — jer su na Tibetu ove stvari usko povezane s duhovnim — trebali bi reći: Žute kape su povezane s luciferskim elementom, Crveni ukrasi više s ahrimanskim. Te osobine dolaze do izražaja ne samo u njihovim doktrinama već također i u njihovim djelima: luciferski element je prevladavajući u doktrinama i djelima Žutih kapa, ahrimanski element u onima od Crvenih ukrasa. Kao posljedica toga — za objasniti zašto odvelo bi nas predaleko — Crveni ukrasi su posvećeni tome da Dalaj-lama u Lhasi bude gledan kao zakoniti bog koji je stvorio biljke, životinje i ljude; njihov je interes da novi Dalaj-lama bude nađen i da cijela zemlja vjeruje da je on zakoniti bog — dok su se Žute kape uvijek gnušale kada je novi Dalaj-lama nađen i sjeo na prijestolje. Jer u Tibetu, kao i Dalaj-lama, postoji i Teshu-lama, čiji sljedbenici se nalaze među sjevernijim Tibetancima i mongolskim plemenima. Teshu-lama teži cijeli svoj život da zbaci Dalaj-lamu i uzurpira prijestolje. Žute kape, dakle, podržavaju Teshu-lamu i pokušavaju ga dovesti na prijestolje.

Čovjek koji pretendira na Red paunova pera sada je suočen s činjenicom da je novi Dalaj-lama tu. Kina, njegova zemlja, ima neku vrstu mandata nad Tibetom. Teshu-lama je vani da pobije prijestolje, dakle tu postoji šansa za intrigu. Čovjek sada započinje intrigu uređujući da vrsta ratoborne kolone karavana ide Teshu-lami i ojača njegovu moć. Ali u stvarnosti njegov cilj nije da Teshu-lama dođe na prijestolje već da kineska pukovnija bude mogla stegnuti uzde. U konfuziji prouzročenoj ovom akcijom, lijepa kćerka grješnika može pobjeći iz zatvora, i događa se nešto nečuveno: u vrtu gdje samo bog, Dalaj-lama, smije šetati, ona dolazi pred njega — i gle! Dalaj-lama je bio njen prijatelj iz djetinjstva koji je jednog dana iznenada nestao i u međuvremenu je treniran da postane Dalaj-lama. On je sada Dalaj-lama i susreće djevojku,

kćerku grješnika. Sada se događa duboko zanimljiv dijalog. — Dobro možete zamisliti situaciju do koje može doći kada djevojka, koja je svog prijatelja iz djetinjstva jako voljela, susreće tog prijatelja koji je uvjeren da je stvorio Sunce, Mjesec i zvijezde, a ona nije sasvim nesklona da vjeruje u njenog boga. Međutim svećenici su otkrili sramotnu stvar koja se dogodila i djevojku bacili natrag u zatvor. Dalaj-lama, međutim, sjedeći na njegovim mekim svilenim jastucima, okružen svime ostalim što mu pripada, nastavlja meditirati o tome kako usmjerava munje i oblake, kako je stvorio i održava druge pojave vidljivog svijeta. —

Daljnji tijek priče dovodi nas opet do crnog tribunala. Postoji užasna scena jer se grješnik, koji u početku nije na savjesti imao ništa osim što je nosnice i gornju usnu napravio milimetar previše razdvojene, sada pojavljuje kao zakleti kriminalac. U zatvoru je poludio i iz nekakve supstance — slične onoj koju bismo danas nazvali plastelin — napravio najčudnije figure bogova. Samo zamislite — Tibetanski tribunal suočen s brojnim pogrešnim figurama bogova napravljenih od zatočenika u zatvoru! Javljalo se bijesno urlanje, bez obzira kako se on pokušavao braniti; suci sjede okolo a duga galerija je puna ljudi. Suci su redovnici koji postavljaju ispravne mjere za svaku osobinu u slučaju svakog pojedinog boga, koliko veći stomak boga može biti u odnosu na onaj običnog čovjeka, i tako dalje; svi grijesi čovjeka s figurama napravljenim u zatvoru nabrajani su jedan po jedan. To je strašna stvar i fanatični suci su na grješnika izlili svoj gnjev. On i njegova strana su opet bačeni u zatvor, zajedno s kćerkom čiji se poseban šarm sastojao u činjenici da su se njena stopala koja nisu bila tako sićušna razlikovala od prekomjerno malih stopala uobičajenih na Dalekom istoku — i u drugim pogledima, također, ona je dražesno stvorenje. Međutim sljedbenici aspiranta na Red paunova pera izazvali su metež u Lhassi i u konfuziji je izbila vatra, zahvativši baš kuću u kojoj je djevojka zatvorena. Pojavljuje se na vrhu kuće usred dima i vatre u trenutku kada Dalaj-lama prolazi sa svojim bratom, šamanom, kojem je, znajući što se dogodilo, pomogao da pobjegne. U krucijalnom trenutku ljudsko srce boga, Dalaj-lame, je dirnuto. Umjesto slanja gromova i munja da pomognu, bacio se u plamen, spasio djevojku i spustio je na tlo. On s njom bježi u izolirane, planinske oblasti zajedno s njegovim bratom — i Teshu-lama, podržan od Žutih kapa, ustoličen je na njegovom mjestu. Tako prelijepa djevojka odlazi s Mahaguruom i njegovim bratom, šamanom, i Mahaguru je sada s njom vjenčan. Nakon godinu dana šaman umire. Dobri Dalaj-lama živi do poodmakle dobi i mnogo je godina jedini suprug svoje žene. On je zapravo nadživljava, postaje usamljeni starac i odavno je prestao zamišljati da vlada munjama i gromom, da je stvorio planine, šume i rijeke, da Sunce, Mjesec i zvijezde kruže svojim putanjama u skladu s njegovom voljom. U svojim zadnjim godinama postaje Yogi, težeći da stekne mudrost koja bi njegovu dušu vodila u duhovne svjetove. Stoji na jednoj nozi, drugu je omotao oko nje kao zmiju, jednu ruku držeći iza sebe, drugu podižući gore; stoji tamo mičući jedino usne. Siromasi iz doline donose mu hranu, ali on nikada ne mijenja svoj položaj. — Opis ove zadnje scene je izvanredan. Kazano nam je kako je čovjek koji je bio postao Dalaj-lama zaista, u starosti, našao svog boga; kako se njegova duša otapa u elementima koje je

pokušavao shvatiti i za koje je u izvjesnom periodu u životu vjerovao da ih je sam stvorio.

Novela je veoma značajan proizvod tridesetih 19-og stoljeća, djelo u kojem relativno mlad čovjek opisuje s dubokim uvidom, običaje koji prevladavaju u čudnoj zemlji Tibet. Ti običaji su relikti, preživjeli u petoj post-atlantskoj epohi, mnogih stvari koje su postojale u drugačijem obliku u atlantskom dobu, odnosno, četvrtom glavnom periodu evolucije Zemlje. Vanjski značaj leži u činjenici kada je napisana ova novela; pokazuje da je ljudska duša imala potrebu da portretira nešto što se zaista može shvatiti samo od onih koji imaju barem nekakvu slutnju o evolucijskom smjeru čovječanstva, također u njegovom duhovnom aspektu. Jedan čovjek u Europi u svakom slučaju proriče da je u ovoj čudnoj zemlji, u mnogim tibetanskim običajima koji nam se čine grotesknim, tu vjernije nego drugdje sačuvano — u karikaturi, naravno — ono što je bilo prisutno u sasvim različitom obliku u atlantskom svijetu. To je vanjski značaj, dodan činjenici da je novela napisana u vrijeme kada je napisana, i koja daje dokaz koji najviše govori o tome kako u Žutim kapama i Crvenim ukrasima još žive luciferske i ahrimanske snage s kojima su ljudi Atlantide, posebno u četvrtoj atlantskoj epohi, bili dobro upoznati i s kojima su radili. — Ali još je nešto iznutra značajno u ovoj noveli, “Mahaguru”.

Iznutra je značajno ono što nam je predstavljeno u postupanju crnog inkvizicijskog tribunala. Grješnik daje izvanredan govor u samoobranu. Kao što znamo, napravio je veliki broj bogova tijekom utamničenja; ali napravio ih je dok je bio u stanju ludila. Postoji fini opis kako su prvi simptomi ludila bili vidljivi već na putu za Lhasu, kako je stanje postajalo sve akutnije i konačno je izbilo u opisanom obliku. U stanju potpunog ludila napravio je svakakve figure koje su kršile kanon na grozan način. Dosta toga saznajemo o tibetanskom kanonu iz snažnog opisa Gutzkova; ali također učimo nešto izvanredno. — Kazano nam je da je ovaj veliki grješnik, kao izdanak svojih predaka, postao izrađivač bogova — kako je uvijek običaj u Tibetu. Figure koje je napravio uvijek su bile točne u svakom detalju: proporcije i položaji udova, duljina između nosnica i gornje usne, i slično. Nikada se nije dogodilo da je razmak između nosnica i gornje usne bio dulji — međutim jednom se dogodilo, i on mora očekivati smrt kao kaznu. Ali sada, kao luđak — odnosno, u stanju gdje je njegova duša u određenoj mjeri već izvan tijela — koristi svoje tijelo na takav način da proizvodi krajnje heretičke figure bogova. I sada, on koji o umjetnosti ne zna ništa osim da je propisana kanonom za izradu bogova, daje dugi govor u svoju vlastitu obranu, govor u kojem, u njegovom ludilu, govori o načelima umjetnosti. Za onoga tko poznaje ove stvari to je najsnažnija scena. Dok god je veza između čovjekova četiri tijela bila netaknuta, samo se zanemariva pogreška u mjerama između nosnica i gornje usne mogla pojaviti. Ali sada, nakon što su se astralno i etersko tijelo olabavili od fizičkog tijela, čovjek postaje umjetnik, proizvođači groteskne, ali usprkos svemu, artističke figure. Inkvizicija to ne razumije i vjeruje da se udružio sa zlom da bi uništio djela bogova. — Opis snažne scene na tribunalu podsjeća nas na mnoge stvari koje sam rekao o odstupanjima ljudske duše prema jednom ili drugom ponoru. U duši mladog Gutzkova, također, javlja se misao da može doći vrijeme kada

čovjek više neće moći naći ravnotežu. — I sada on smješta takvog čovjeka u okruženje tibetanske religijske zajednice, jer ti problemi mogu biti prikazani živopisnije predstavljajući oštro suprotstavljene situacije, i jer novelist može pokazati kako umjetnost neočekivano dolazi na scenu. Umjetnost izbija iz ljudske duše koja je zalutala u ponoru, ljudske duše koja se približila Luciferu da se spasi od ahrimanskih kandža Crvenih ukrasa, koji su tamo kao nezakoniti suci. Ovdje je ukazano na duboki zakon — zakon o čovjekovoj vezi s duhovnim svijetom i njegovim ponorima: svijetom Lucifera i svijetom Ahrimana.

Prije nastavljanja ove konkretne linije misli, želio bih reći nešto o poljskoj drami Zigmunta Krasinskog, koja završava riječima: “Ti si pobijedio, o Galilejac?” Prijevod dijelova, pod naslovom “La Comedie Infernale”, dan je od Mickiewicza na njegovim predavanjima u Parizu godine 1842. Moram naglasiti da nisam u položaju da formiram sud o drami s čisto artističkog gledišta jer poznajem samo ideju i namjeru koja je u pozadini. Fine impresije o drami dane od Adama Mickiewicza na njegovim predavanjima omogućuju mi da govorim o osnovnoj ideji i namjeri, ali ne mogu ništa reći o njoj kao o umjetničkom djelu. Ovu rezervu treba imati na umu. Međutim, moguće je, govoriti o drami na ovaj način, jer je Mickiewicz analizirao ideju u pozadini i namjeru. Pasusi na francuskom su tako izvrsni da se proučavajući što Mickiewicz kaže odmah dobiva utisak njene veličine i značaja. Ovo uvjerenje je dodatno ojačano kada se čita Mickiewicz-ovo ocrtavanje divnog predgovora o duhu poezije. To je očito drama koje je proizašla iz velikih dubina ljudske duše. Predstavlja tajne života duše na divan način.

Glavni lik je poljski grof; obraćajući mu se i naginjući se prema njemu s lijeva i s desna dobri su i loši anđeli, prvi s namjerom vođenja čovječanstva na dobru stranu evolucije, potonji na lošu stranu. Relevantne scene su prevedene na francuski i pokazuju s kakvom je divnom jednostavnošću poljski pjesnik pokušao oslikati odnos bića koja pripadaju hijerarhiji anđela prema heroju drame, starom grofu. Zatim saznajemo o obiteljskom životu grofa koji je patio na račun njegovih osobnih karakteristika. On živi potpuno u prošlosti kako se odigrava u njegovom osobnom životu, u povijesti i evoluciji ljudske rase; okružen slikama njegovih roditelja i predaka, također živi u prošlosti njegove poljske nasljedne loze. On malo obraća pažnju na sadašnjost i tako se ne može stvarno povezati sa suprugom. Ali u onom što mu je došlo preko nasljeđivanja, u onom što mu je usađeno preko krvi rafinirano kroz mnoge generacije, također je u njemu i neobična duhovnost, osjećaj za stvarnosti onih svjetova koji lebde iznad zemaljskog svijeta. Rezultat toga je da ne može pronaći unutarnju vezu sa suprugom. Živi potpuno u duhu, i način njegovog života je takav da je od onih oko njega gledan kao prorok s božjim darom. Supruga mu je upravo rodila sina. Zatim dolazimo do scene djetetova krštenja, ali sam grof nije tu. Ne može naći sponu s bilo čime zemaljskim. To krštenje i njegove okolnosti učinili su da djetetova majka poludi. Grof je bio otišao, i kada se vratio u kuću nakon krštenja, saznaje da mu je supruga odvedena u ludnicu.

Začudo smo opet suočeni sa slučajem kada su članovi čovjekove konstitucije olabavljeni. Kazane su nam riječi koje su od supruge izgovorene prije nego je poludjela. Prije krštenja majka je došla na ideju da će nesreća okružiti dijete jer

njeni talenti i ljudske osobine nisu je učinili dorašlom življenju, kao njenog supruga, u duhovnom svijetu, i da nije sposobna nositi dijete koje bi moglo s dovoljnim intenzitetom živjeti u duhovnim svjetovima da pridobije očevu ljubav. I sa svom snagom duše ona žudi prodrijeti u duhovni svijet da bi donijela dolje za sina ono što se može naći u onim svjetovima. Njena je želja iz duhovnih svjetova donijeti sve što bi dijete proželo duhovnošću. To je dovodi do ludila i smješta u ludnicu — ili azil, kako bi danas kazali.

Stari grof traži i nalazi je tamo, i ona mu se obraća dirljivim riječima. Najprije, oba objavljuje da iz duhovnih svjetova želi donijeti za dijete one kvalitete koje će ocu omogućiti da ga voli — i zatim govori divne riječi u smislu: mogu prokrstariti sve svjetove; moja krila me nose gore u sve svjetove; Rado bi sakupila sve što je tamo i ulila u moje dijete; rado bi sakupila sve što živi u svijetlu duha i u nebeskim sferama da bi moje dijete načinila pjesnikom. — Jedan pasus je posebno indikativan za poetsku intuitivnu koncepciju duhovnog svijeta. Tu pušta da stari grof kaže, čuvši da mu je žena poludjela: Gdje je sada njena duša? Usred silnih krikova manijaka! Tama je obavila ovaj svijetli duh koji je bio pun poštovanja za veliki univerzum ... Uputila je svoje misli u prostranstvo, tražeći me!

Otac zatim ode djetetu koje je rođeno fizički slijepo ali koje je postalo vidovito. Dijete govori o njegovoj majci. Malo nakon ove scene, od grofa su izgovorene izvanredne riječi. U međuvremenu majka je umrla. Dijete je reklo ocu da se njegova duša uvijek može vinut, kao na krilima, tamo gdje majka sada boravi — majka koju nije poznao. Dok je dijete opisivalo kako gleda u duhovni svijet, prenosi nešto što sam nije mogao čuti ali što je otac čuo od supruge kada je već bila poludjela, kao njenu posljednju želju. Grof izgovara izvanredne riječi — izvanredne za one koji razumiju ove stvari u svijetlu znanosti duha. On pita: Da li je dakle moguće da onaj tko je prošao kroz smrt zadrži neko vrijeme ideje koje je imao prije nego je umro?

Dakle vidimo kako se majka i dijete fizički raspadaju, i preneseni su na izvjesni nenormalan, atavistički način u duhovni svijet. Oko grofa čiji duh živi potpuno u prošlosti, raspadaju se fizički i preneseni su atavistički u duhovne svjetove.

Ne možemo ne opaziti unutarnju vezu između atavističkog prijenosa u duhovni svijet onih oko starog poljskog grofa i tibetanskog izrađivača bogova u noveli “Mahaguru” koji, nakon što poludi i raspadne se fizički, opisuje načela umjetnosti i proizvodi potpuno novi svijet bogova. Poljska drama, možda i jasnije od novele, čini nas svjesnim vapaja koji dolazi od čovječanstva: Što će se zbiti ako duše ljudi ne mogu primiti učenja u vezi duhovnih svjetova u pravom i čistom obliku? Što će u budućnosti postati od čovječanstva? Moraju li se ljudska bića fizički raspasti ako će ući u duhovne svjetove? —

Iskrene duše su iznutra ponukane da sudbini postave ova grobna pitanja. I dok čitamo predgovor “Nebožanstvene komedije” osjećamo da ova pitanja u svoj svojoj hitnosti stoje pred dušom poljskog pjesnika. Možda nema finijeg, dirljivijeg opisa ove tragične situacije nego što je dana u predgovoru ove drame.

Grof koji je vidio kako se njegova obitelj oko njega raspada na komadiće, suočen je sa snažnom ličnošću koja neće ništa da ima s prošlošću; iznutra on je tatarskog-mongolskog karaktera, izvana osobnost koja je upila socijalističke doktrine Fouriera, Saint Simona i drugih, koji neće stati da bi uništili sve postojeće uvjete i za čovječanstvo utemeljili novi socijalni poredak, koji kažu: Svijet prošlosti u kojem grof živi mora biti istrijebljen u korijenu i granama sa Zemlje. — Predstavljen nam je despot, despot koji je naklonjen općoj destrukciji, koji neće tolerirati stvari onakve kakve jesu. Počinje bitka između nositelja prošlosti i nositelja sadašnjosti, žestoka bitka, briljantno opisana. Scene koje su prevedene na francuski dovoljno opravdavaju ovu pohvalu.

Postoji također dijalog između despota i starog grofa; dijalog koji se mogao odigrati jedino između ljudi u čijim se dušama sukobljavaju dvije sudbine svijeta jedna s drugom. Vodi se bitka u kojoj se stari grof pojavljuje s vidovitim djetetom. Dijete i stari grof nestaju i despot je pobjednik. Cijela frakcija grofa je istrijebljena. Stari poredak je nadjačan, despot je stekao nadmoć; sadašnjost je trijumfirala nad prošlošću.

Opis polja bitke je veličanstven. I zatim je predstavljena još jedna scena. Nakon bitke despot stoji s prijateljem, gledajući gore prema visokoj stijeni koja svjetluca s zlatnim sjajem Sunca koje zalazi iza nje. — I odjednom on ima viziju. Prijatelj ne vidi ništa neobično, vidi jedino stijenu koja sjaji u zalazak Sunca. Međutim despot koji je toliko teško opteretio svoju dušu, s kojim je ostao utisak starog grofa čiji je život bio toliko prepun iskustava — despot stoji tamo — i nad tim planinskim vrhuncem vidi lik Krista Isusa. —

Od ovog trenutka nadalje on zna: Niti stari grof, predstavnik prošlosti, koji na atavistički način živi u duhu i mogao je spasiti jedino prošlost koja izbija oko njega, niti on sam koji živi u neposrednoj sadašnjosti, nije ostvario stvarnu pobjedu. On zna da će slijediti bitka ali da nijedan od njih dvojice neće biti pobjednik — niti prošlost koja može voditi jedino atavističkom životu u duhovnom svijetu, niti sadašnjost, koje je on, despot, predstavnik. Sadašnjost, temeljena na doktrinama kao što su one od Fouriera i Saint-Simona, ruga se s anđelima i učenjima o Bogu. Krist Isus koji se sada pojavljuje pokazuje mu: Pobjeda ne leži ni na jednoj ni na drugoj strani, već u onom što je iznad to oboje. — I Onaj — Krist Isus — kojeg despot sada promatra nad vrhuncem obasjanim zlatnim zrakama zalazećeg Sunca, izvlači iz njega vapaj: “Ti si pobijedio, O Galilejac!” — Odmah zatim on pada dolje mrtav. To je tragična posljedica do koje je došlo preko onog što je više nego su to dvije struje koje su predstavljene u tako veličanstvenom kontrastu u ovoj drami. Kao što je jasno iz pojedinih scena, u ovom predivnom proizvodu poljske literature imamo veličanstveni izraz poljskog mesijanizma. Vidimo kako s dolaskom modernog doba on čovjeka tjera da postavlja teška, dalekosežna pitanja u vezi sudbine ljudske rase.

PREDAVANJE XII

Dornach, 1 studenog 1915.

Jučer sam govorio o velikoj poljskoj drami “Nebožanstvena komedija” od Krasinskog i o njenom posebnom značaju. Zaista se može reći da je svjesno donesena u svijet kao rezultat dijaloga s duhovima koji rade u evoluciji čovječanstva, koji su se sredinom 19-og stoljeća obraćali onima koji su ih željeli slušati.

Imajmo na trenutak na umu misli koje nam dolaze iz shvaćanja da ono što je bilo uskomešano u najvećim dubinama evolucijskog procesa probija svoj put u vanjsku književnu kulturu vremena. Iz novele Gutzkova “Mahaguru” kao i iz “Nebožanstvene komedije” — biram samo dva posebno upadljiva primjera od mnogih koje bi se moglo navesti — vidimo da takoreći iza scena vanjskih događaja, da su na djelu značajni impulsi u kulturalnom životu čovječanstva. Iz mnogo izvora smo stekli znanje koje usmjerava naše umove i srca na veliki trenutak u evoluciji svijeta u kojem živimo, trenutak u kojem je esencijalno da budemo pozorni za novi element kojeg treba primiti u evoluciji čovječanstva — ali uz suradnju ljudskih duša koje to mogu razumjeti. Postoje različiti načini karakteriziranja važnosti sadašnjeg vremena, ali možda samo jednu stvar treba reći i to će biti dovoljno da donese značaj točke u vremenu na kojoj stojimo.

U davnim dobima čovjek je primio nasljeđe koje se sastojalo od mudrosti stečene atavističkom vidovitošću i znanja stečenog atavistički. Ali to nasljeđe je nestalo i pojavila se plima materijalizma — posebno od zadnja tri ili četiri stoljeća a dosežući vrhunac u 19-om stoljeću. Ova plima materijalizma je prekrila sve mogućnosti vizije duhovnog svijeta — i novi put, nova metoda, javlja se sada u znanosti duha. Kao što sam često govorio, taj razvoj konačno postaje prirodni proces u dušama ljudi. Danas je situacija još takva da velika većina duša još mora naučiti da postoji mnogo zemaljskih života. Ali kada duše koje sada žive budu reinkarnirane, većinom će znati, ne samo kao teoriju, da postoji mnogo zemaljskih života; one će živjeti u dobu kada će to biti poznato kao normalna stvar: postoji mnogo zemaljskih života. Baš kao što se ljudske duše sada do određene točke sjećaju djetinjstva, i misli iz djetinjstva se stalno pojavljuju, tako će jednog dana biti normalno da žive impresije izviru od iznutra: “Bili smo ovdje mnogo puta”. Ljudske duše će evoluirati na taj stupanj baš kao što su evoluirale od primitivnih stupnjeva života. Taj razvoj će doći sam od sebe ali sljedeće je neizbježno. —

Duše koje danas od znanosti duha nisu naučile ništa umrijeti će i vratiti se u novim inkarnacijama. Tada, ne naučivši ništa od znanosti duha, neće znati što s utiscima koji će se javljati iznutra o istini o ponavljanju zemaljskih života, i lako mogu biti bačene u očaj. Jer taj unutarjni utisak koji će se u duši javiti sasvim prirodno mora se dohvatiti preko misli, a misli koje su nužne prije nego se to može razumjeti, one su dane od znanosti duha. Te misli trebaju napraviti cijelu povijest ega i činjenicu njegovog postojanja u čovjeku nama shvatljivom; i samo onaj tko unutar sebe ima snagu tih misli moći će razumjeti utisak koji će doći sam po sebi, kao vrsta sjećanja.

Ali osnova za razumijevanje tog sjećanja od sada nadalje treba biti postavljena kroz znanost duha; trebati će steći znanje o nastavljanju egzistencije ega. I oni koji ga nisu stekli morati će priznati, kada ta sjećanja u njima izvire: “Ne razumijem moje vlastito biće”. To će u budućim vremenima

biti strašan vapaj očajnika. Treba biti shvaćeno da jedino kroz znanje i razumijevanje o onome što će neizbježno doći u budućnosti, ljudske duše mogu biti sačuvane od padanja u očaj. Kada ego koji prelazi iz inkarnacije u inkarnaciju umetne sebe u budućnosti — a to znači u naše buduće inkarnacije — ljudi moraju moći razumjeti taj ego. A tako će biti ako su radili na njihovim dušama preko misli znanosti duha.

Misterij na Golgoti je izvršen da bi ego mogao biti potpuno shvaćen, i to se ne može dogoditi ako — kao u slučaju jučer opisanog poljskog grofa — ljudi u svojim dušama ne sačuvaju ništa osim osjećaja prošlosti — koliko god ti osjećaji bili sveti i povezani s događajima koncentriranim u Misteriju na Golgoti. Takvi osjećaji će omogućiti da se ti događaji dokuče kao stvar povijesti, ali to ne može voditi do bilo kakvog pravog razumijevanja Misterija na Golgoti. Pravo razumijevanje Misterija na Golgoti zavisi o ostvarenju riječi; “Ne ja već Krist u meni”. Onda će biti moguće da Krist u njegovoj živoj aktivnosti unutar evolucije Zemlje za ljude ne ostane nečujan. Mora postati čujan kroz ono što, pod njegovom inspiracijom, znanost duha treba reći, nikakvi sentiment ili osjećaji vezani uz sjećanje, ne mogu čovječanstvo voditi u buduće blagostanje. Niti interesi za budućnost mogu biti produbljeni od onoga koji živi samo u i za sadašnjost — tiranin opisan na jučerašnjem predavanju. Tiranin zaista, ističe ego, ali ne i Krista unutar ega. U ovoj poljskoj drami predstavljena nam je duboka zagonetka: dvije osobnosti stoje u suprotnosti jedna prema drugoj, od kojih jedna ima Krista iz tradicije, povijesti, ali riskira da otpadne od Njega. I ono što dolazi do izražaja kod žene i kod grofova djeteta vraćanje je u čisto atavističku vezu s duhovnim svijetom.

Ovdje je ukazano na veliku opasnost za naše vrijeme. To je da će oni koji ne žele na novi način asimilirati znanje o vezi čovječanstva s duhovnim svjetovima, premda osjećaju da takva veza postoji, izazvati da dio njihova bića izgubi potrebnu vezu s duhovnim svijetom. Čovječanstvo će se razdvojiti na one koji — kao stari grof — moraju nužno očajavati i umrijeti jer se isključivo drže prošlosti, i onih koji se u duhovne svjetove uzdižu na atavistički način — kao grofova žena i dijete. Jer nisu primili Krista u njihovo najdublje biće u punoj stvarnosti, oni prelaze u duhovni svijet bez da u sebi nađu točku sidrišta.

Što je to što članovi grofove obitelji nisu potpuno razvili? Oni nisu potpuno razvili ego: oni ostaju u dobu koje je u regularnom tijeku evolucije čovječanstva bilo na svom kraju od Misterija na Golgoti, a upadljivo u zadnjih par stoljeća. Oni su ostaci iz davnog doba kada ego još nije potpuno uhvatio korijena u čovjeku; oni su ljudska bića bez ega koja, jer ne mogu primiti Krista u ego koji nije dovoljno razvijen, gube Krista. I stojeći kao kontrast njima je tiranin, koji je razvio ego i nosi ga u sebi sa svom snagom; bez primanja Krista u ego, želi svijetu donijeti radost ali je nesposoban to napraviti. U trenutku smrti — iz vizije koju tiranin razumije malo kao što malo razumije kako se pomiriti sa smrću — iz njegovih usana izbija vapaj: “Ti si pobijedio, o Galilejac!” — To je naznaka činjenice da za ona ljudska bića koja su, točno je, stekla ego ali u taj ego nisu primila Krista, postoji samo jedan trenutak kada je za njih moguće da dođu u odnos s Kristom: to je trenutak kada iz ovog svijeta prelaze u drugi svijet. Ali pošto je Krist iz tog drugog svijeta došao u ovaj svijet da bi tu našao

put u ljudska srca, čovjek ga neizbježno mora izgubiti kada, nakon trenutka smrti, stiže u taj drugi svijet. Svi dublji impulsi na djelu u naše vrijeme pripadaju sferi gdje su ozbiljne stvari na kocki — ne mogu reći više nego da su “na kocki”.

Međutim sada moramo ići dosta dublje u stvari koje su nam već poznate ali moramo iz proučiti u izvjesnim okolnostima ako ćemo ih razumjeti u svijetlu uvjeta koji prevladavaju u naše vrijeme. Znamo da, pravilno govoreći, evolucija Zemlje mora biti podijeljena na epohu koja prethodi Misteriju na Golgoti i na epohu poslije Misterija na Golgoti. Znamo da su, također, u epohi prije Misterija na Golgoti, luciferski i ahrimanski duhovi također radili u dušama ljudi. Osobito pri razmatranju doba prije Misterija na Golgoti treba shvatiti da nas budalasto brbljanje o izbjegavanju Ahrimana i Lucifera po svaku cijenu neće dovesti nigdje. Jer Ahrimanu i Luciferu je bilo dopušteno od normalnih, naprednih duhovnih bića da rade u zemaljskoj evoluciji čovjeka.

Sada, znamo da postoje duhovna bića koja su zapravo višeg ranga od čovjeka ali koja tijekom evolucije starog Mjeseca nisu dosegla visinu koja je za njih bila moguća; nisu je dosegli, ali usprkos svemu njihov rang je viši od čovjekova. Tako da imajući na umu intervenciju ahrimanskih i luciferskih bića, sada bolje možemo razumjeti ono što se naziva drevna, prvobitna mudrost u evoluciji Zemlje. Na primjer, drevna mudrost koja je zloupotrijebljena u lemurijskoj epohi i nestala s Lemurijcima; mudrost koja je potom zloupotrijebljena u atlantskoj epohi i dovela do uništenja Atlantide. Što je bilo to što je tada bilo među ljudima? Što je to bilo, zapravo? Reći da je velika mudrost koja je tada postojala bila zloupotrijebljena, primijenjena u praksama crne magije i tako dalje, veoma je apstraktan način govora i ne vodi do neke konkretne ideje. Promislimo, na primjer, o karakteru te mudrosti u zadnjim periodima epohe Lemurije. Otkuda je bila došla? Duhovna bića koja nisu završila njihov puni razvoj tijekom epohe starog Mjeseca ali koja su ipak bila na višem nivou od ljudi, umiješala su se u zemaljsku evoluciju čovječanstva. Čovjek je već bio tamo — ali, kao što lako možete zamisliti, u svom najprimitivnijem stanju. Ono što je zatim razvijeno od ljudskih bića tijekom atlantske i post-atlantskih epoha još nije postojalo. U onim vremenima Lemurije, čovjek je bio biće potpuno lišeno inteligencije, jer inteligencija će se razviti tek postupno tijekom evolucije Zemlje. Čovjek je bio primitivan u njegovoj volji, u njegovim djelima, u njegovom duševnom razvoju — u cijelosti poput djeteta. Sada, da su tamo postojala samo tijela ljudi s višim članovima od onih tijela koja su za njih razvijena od naprednih duhovnih bića viših hijerarhija, čovjek ne bi bio sposoban u to vrijeme razviti ikakvu posebnu mudrost. No u tom vremenu Lemurije postojala je veoma uzvišena, sasvim iznimna mudrost. Na primjer, među onim primitivnim ljudima bilo je rašireno znanje o tome kako se odnositi s djetetom u periodu između rođenja i sedme godine tako da kao rezultat izvjesne transformacije njegova eterskog tijela koje je potom djelovalo natrag na mozak, ono bude napravljeno iznimno pametnim. Ako se to želi danas trebale bi biti primijenjene radikalne metode — i svatko je svjestan koliko su često ti naponi neuspješni. Ali u svakom slučaju umjetnost utjecaja na sam mozak izvršavajući izvjestan utjecaj na etersko tijelo mozga,

tako da dijete o kojem se radi postane iznimno pametno, danas je potpuno izgubljena. Nadalje — i žurim to naglasiti — ta umjetnost ni u kakvim okolnostima nije legitimna u naše vrijeme, jer ako bi postala imalo opća, čak i njenom najelementarnijem obliku, to bi vodilo do strašnih zloupotreba.

Kako se može objasniti postojanje takve umjetnosti u vremenima Lemurije? Može se objasniti činjenicom da su se bića koja nisu završila njihov razvoj na starom Mjesecu, već su razvila samo prvih šest od njihovih sedam članova, utjelovila u ljudima koji bi inače bili krajnje primitivni. Duhovna bića koja su na starom Mjesecu bila na višem nivou od ljudi ali nisu postignula vrhunac njihova razvoja, primila su se tih primitivnih ljudskih tijela i krenula raditi s umjetnošću koja je daleko nadmašivala sve zemaljsko znanje. Možete zamisliti što su takva bića u ljudskim tijelima bila sposobna izvršiti, — Bića koja su na višem stupnju od ljudskog razvila šesti član — Životni duh — ušla su u ta primitivna, savitljiva, gipka tijela. I postali su užasni čarobnjaci, strašni čarobnjaci!

I opet, kakva vrsta umjetnosti je bila uobičajena u atlantskoj epohi? Prva i najistaknutija je bila mudrost koju se mora primijeniti da bi talenti predaka bili preneseni, čisto kroz nasljeđivanje, njihovim potomcima i zapravo bili unaprijeđeni u tim potomcima. Bića čiji razvoj nije bio završen na Mjesecu ali koja su usprkos svemu imala veći rang od zemaljskog čovjeka, bila su duboko verzirana u toj umjetnosti — s veoma značajnim učinkom. Reći ću to ovako: to je bilo kao da netko metodama povezanim s konstelacijama zvijezda i slično, prenese kvalitete genija njegovim nasljednicima, ali na takav način da su te duhovne osobine ne samo naslijeđene, već pojačane, unaprijeđene. Ta viša bića radeći u ljudskim tijelima bila su sposobna za moćna postignuća. Sve je to izbrisano iz egzistencije. Veoma mnogo stvari je bilo povezano s ovim konkretnim umjetnostima. Na primjer, s njima je bilo moguće promatrati tijek duhovne evolucije i duhovne snage voditi u struju nasljeđivanja.

Individualnost

Dijagram 1

U toj epohi Atlantide bilo je zajednica vođenih od takvih bića u ljudskom obliku, koja su, ako su željeli da neka osobnost dođe ponovno na Zemlju, pomogli mu naći ljudsku inkarnaciju unaprjeđujući određene kvalitete preko nasljeđivanja; i zatim su tražili pogodne nasljednike. To je bilo ovako. — Recimo da je takvo biće vodilo neku individualnost u ljudskom tijelu na Zemlji; kada je to tijelo umrlo, individualnost bi u međuvremenu bila u duhovnom svijetu. Tada je to bila stvar manipuliranja strujom nasljeđivanja na takav način da se proizvede ljudsko tijelo u kojem bi ta individualnost mogla opet biti inkarnirana. To tijelo je moralo biti kreirano za istu osobnost koja je tako stalno držana na Zemlji. Sve te umjetnosti su izgubljene, i nužno izgubljene, jer je ljudska evolucija imala smjer koji je tako često opisivan. Ali uvelike je u interesu Ahrimana da drži čvrsto fiksirano u svijetu ono što bi trebao ispravno evoluirati da bi napravilo mjesta za nešto drugo.

I tako će čak i površno promatranje pokazati da ima dosta toga u evoluciji svijeta što je u ranijem dobu imalo svoje opravdanje ali u obliku kojeg sada ima nije više od relikta koji je sačuvan. Tako je i u nevažnim i u važnim domenama. U njegovoj noveli “Mahaguru” Gutzkow je želio ukazati na nešto iz važne domene. Želio je staviti naglasak na pitanje: U kojem se obliku nešto što je imalo velikog značaja u drevnim vremenima — u atlantskoj epohi, kada je za ljude još bilo moguće regulirati struju nasljeđivanja — u kojem se obliku to pojavljuje kada je preneseno u doba i u zajednicu gdje su te tradicije zaista bile sačuvane ali gdje ništa više nije bilo poznato o staroj umjetnosti osim inferiornog oblika toga u okultizmu nazvanog “okultna kemija?” Gutzkow je pokazao da je nešto od te vrste postojalo na Tibetu. Naravno, svećenstvo na

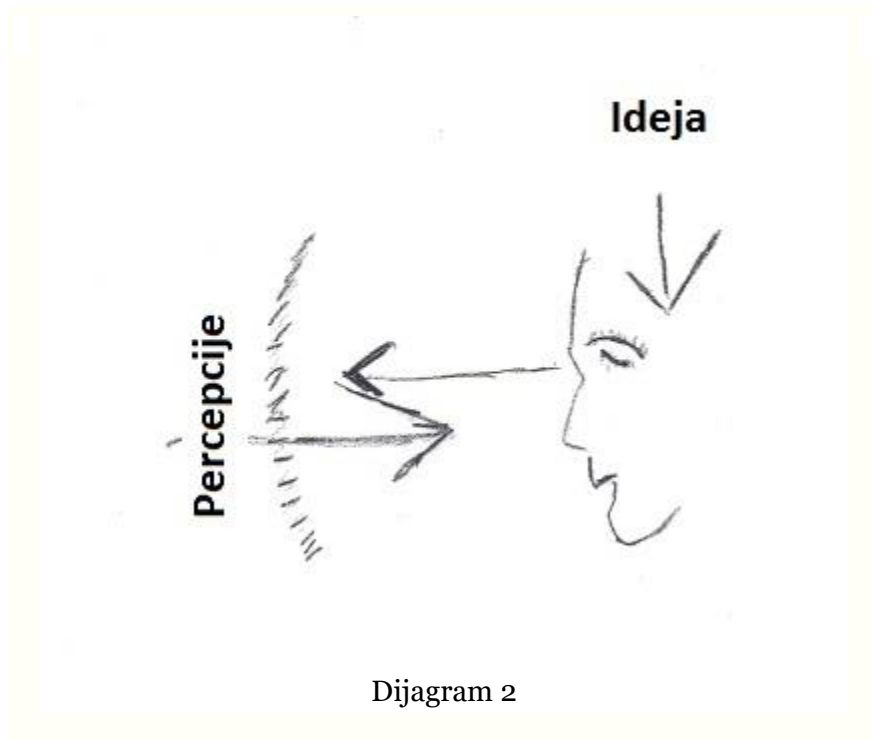
Tibetu nije imalo znanja kako preko sila nasljeđivanja mogu proizvesti tijelo za individualnost za koju su vjerovali da treba prijeći iz jednog tijela u drugo — ali sačuvali su stare običaje. Dakle tamo imamo primjer vanjske stvarnosti predstavljajući aspekt sasvim različit od onog što je bilo u uvjetima koji su jednom prevladavali u evoluciji čovječanstva. Čitanje “Mahaguru” čini da netko želi zavapiti: Oh, kako sama stvarnost može postati maya u licu prevladavajućih okolnosti!

A sada promislite o nečem drugom. —Lako možete zamisliti da ljudi lemurijskih i atlantskih vremena nisu sličili na ljude danas, jer ono što se razvilo, iznutra u duši u to vrijeme, također je dalo konfiguraciju vanjskoj formi; cijela vanjska forma ljudi bila je drugačija — bila je gipka i elastična. Ljudska forma u vremena Lemurije i Atlantide nije bila majmunolika; tijela aktualnih predaka ljudi nisu bila majmunolika. — Izgleda, dakle, da je evolucija svijeta morala napraviti iznimku u slučaju pojedinih ljudi koji su napisali da se sjećaju da su sišli od majmuna! [Takva izjava je dana u knjizi “Čovjek: kako, odakle i kamo” od Annie Besant i C. W. Leadbeater. (Teozofsko izdavačko društvo)] — Ali sada nećemo u to ulaziti. — Ljudi nisu sličili majmunima, ali ako predstavite našu djecu kako predstavljaju mnogo, mnogo više infantilnog izgleda, s elementarnom osobinom da se proteže cijelim tijelom, možda ćete moći dobiti ideju o karakteru ljudskog tijela u tim vremenima. Kao što možete čitati u knjizi “Iz Akaša kronike”, pošto su se bića preživljavajući iz evolucije starog Mjeseca inkarnirala u tim gipkim, rastezljivim tijelima, ta tijela postaju više slična životinjskim nego ljudskim. Pojavljuju se izobličene forme, s neobično iskrivljenim udovima. — I tu imate porijeklo figura bogova koje se mogu naći među izvjesnim narodima. Te čudne figure s neljudskim licima i dugačkim udovima, potječu od znanja da su inkarnirana bića Mjeseca bila ujedinjena s ljudskim tijelima.

Da je u atlantskoj epohi bilo slikara i kipara, oni bi bili mogli portretirati ili modelirati te figure bića Mjeseca inkarnirana u ljudskim tijelima. Ali na Tibetu to više nije bilo moguće. Stoga se kanonu moralo strogo pokoriti, jer bi inače umjetnici mogli napraviti figure s kakvim god odnosima su htjeli. Ako se čovjek nije pokorio kanonu već napravio nešto iz vlastite mašte, došlo bi do smrtne kazne. Naravno, može se pitati: Ima li opravdanja za osudu na smrt nekoga tko je napravio samo sitnu promjenu na figuri boga? Je li to zaista opravdano? Na Tibetu, naravno, nema više nikakvog opravdanja, ali jednom davno je bilo, jer kao što ste čuli, ta bića su stvarno bila prisutna u tijelima, i ako nisu bila vjerno portretirana, svaka devijacija se svodila na laž. U tim drevnim vremenima laž je imala beskonačno veću moć nego je ima danas. Ako bi danas svatko tko govori laži kao rezultat bio ugušen — dobro, radije ću ostati na tome, jer mislim da bi strah od gušenja bio prevelik da dopusti da ljudi riskiraju lažuci! Pretpostavljam da se ljudi danas ne bi ugušili — ali u to vrijeme laž bi izazvala stvarno gušenje. Jer misao izražena u riječi sadržavala je moć da oblikuje zrak u grlu, i zatim ugušila čovjeka — i svatko na Zemlji tko je pogrešno portretirao biće koje nije potpuno završilo razvoj na starom Mjesecu bio bi ugušen, drugim riječima, proces prirode bi izazvao njegovu smrt.

Evolucija čovječanstva je iznimno složena stvar i za razumjeti je treba ići duboko u znanost duha. Da bi našli pravi pristup evoluciji svijeta esencijalno je proučiti što je to što misija duhovne znanosti treba učiniti poznatim iz duhovnih svjetova. Jer duhovna znanost je, takoreći, prvi impuls na koji ostali impulsi sve više moraju biti dodavani, da bi čovječanstvo u budućnosti moglo napredovati pravilnim putem. Shvatili ste iz onog što sam nedavno govorio [Vidi "Okultni pokret u 19-om stoljeću"(ovaj ciklus) — poglavito predavanja IX i X.] da smjer treba držati između Scile i Haribde, da u znanosti duha mora biti postavljen sasvim konkretan put. — To treba uzeti s najvećom ozbiljnošću. Naša moderna prirodna znanost je razvijena materijalističkim metodama. Tijekom ovih zadnjih tjedana pokušao sam vam objasniti njene karakteristike. Rekao sam da je materijalistička metoda u prirodnoj znanosti potpuno opravdana. Može se okarakterizirati govoreći da je prilagođena da prikrije duhovnu stvarnost koja leži iza. Zašto, dakle, ta materijalistička metoda mora biti tu u naše sadašnje vrijeme?

U naše sadašnje vrijeme ranije znanje o prirodi mora biti nadomješteno s novim znanjem o prirodi. Rekao sam vam nešto o tom ranijem znanju o prirodi. Samo promislite kakva je to vrsta znanja bila! Moći oblikovati ljudsku glavu u instrument uređen za genija, preko specifičnih mjera primijenjenih znanstveno u starom smislu riječi — to je značilo kolosalno znanje! — ili opet, tako regulirati nasljeđivanje da su osobine genija prenesene potomcima — znanje potrebno za to bilo je čak prodornije i naprednije, daleko, daleko nadmašujući sve teorije evolucije, fizike, kemije i tako dalje, današnjice. Ali to drevno znanje je bilo prekriveno i zamračeno materijalističkim metodama upotrijebljenim danas u prirodnoj znanosti — što je potpuno opravdano u čisto fizičkoj domeni. Treba se sjetiti da u vrijeme kada je postojalo uzvišeno znanje o prirodi, čovjek nije bio slobodno biće; bio je tek na početku postupne evolucije slobode. Bio je vođen i upravljani i ono do čega je došlo u procesu vođenja najvećim dijelom je dovedeno od viših hijerarhija. I bili su pojedinci koji su odstupali od regularnog kursa, koji su previše napredovali duž puta slobode, koji su bili odgovorni za pad u ponor i uništenje Atlantide. Ali stalnim povećanjem slobode volje, čovjek bi postao nepodesan za znanje ove vrste. Posjedovati znanje koje je jednom postojalo na Zemlji danas je nezamislivo jer je čovjekova volja stekla slobodu u mjeri koja bi mu omogućila da to znanje još zloupotrijebi. Kako je, dakle, ta slobodna volja ispravno kanalizirana?

Dijagram 2

Iz napomena koje sam vam nedavno dao shvatiti ćete da je usvajajući metode upotrijebljene u prirodnoj znanosti, sa svom njenom savjesnom točnošću, slobodna volja usmjerena u pravi kanal; nadalje, ta metoda je divno efikasno pedagoško sredstvo za razvoj slobodne volje. Mi stoga nemamo nikakvog razloga da sporimo metode koje upotrebljava prirodna znanost, čiju opravdanost u naše sadašnje vrijeme potpuno priznajemo. Naći ćete da ono što je sadržano u našim ciklusima predavanja i knjigama potpuno odbacuje optužbe pojedinih oponentata — u smislu, na primjer, da mi odbijamo prirodnu znanost. Nekada je nužno napraviti iznimku za pretenzije izvjesnih istraživača i takozvanih znanstvenih autoriteta; ali ništa pogrdno o postignućima prirodne znanosti nikada se neće naći u našoj literaturi. Reći da je bilo što u našoj literaturi odbijanje prirodne znanosti bila bi čista kleveta, jer među nama ne može biti ni govora o takvom odbijanju. Ali u isto vrijeme treba shvatiti da prema nama lako mogu doći napadi od strane takozvane prirodne znanosti — i ako je potrebno, moramo odbiti te napade. Ali pravi pristalice znanosti duha moraju sve više postajati svjesni nužnosti da razumiju prirodnoznanstvenu metodu i tu metodu zaštititi da ne bude okaljana svakakvim neznanstvenim konceptima — na primjer konceptima atoma i kretanja atoma, o čemu sam nedavno govorio. To su fantazije prirodne znanosti, i tu razliku jasno treba vidjeti.

Treba se potruditi da se razlikuje izvorna prirodna znanost i znanstvena fantazija. Zar toliko često ne čujemo danas da je ovo ili ono znanstveno utemeljeno — dok zapravo nema ničeg takvog, riječi su jednostavno prihvaćene kao činjenica. Nikada slijepa vjera u autoritet nije bila veća nego danas u domeni znanosti, jer svatko dopušta da stvari budu određene potpuno od onoga kome slučajno vjeruju. Svrha Misterija na Golgoti je bila da ono što je došlo u svijet preko Lucifera može na određeni način postupno biti ispravljeno

— to je simbolički naznačeno u Bibliji: “Tvoje oči će biti otvorene i ti ćeš spoznati dobro i zlo” — odnosno, ti ćeš spoznati dobro i zlo od izvana. Ali kada u sferi percepcija netko percipira od izvana, nemoguće je iz tog svijeta primiti bilo što drugo osim percepcija. Čim netko počinje razmišljati o percepcijama, špekulirati o njima i izvlačiti iz njih svakakve ideje, na putu je nalaženja onoga s čime su one prožete od Ahrimana i Lucifera. Ideje moraju doći iz duhovnog svijeta i biti ujedinjene s percepcijama: tada su te ideje u pravom smislu božanske! U ljudskom životu mora postojati brak između ideja koje su ljudima dane iz duhovnog i onog što se percipira u vanjskom svijetu preko vlastitih osjetila. Ali najprije treba postići to jedinstvo. Kako to načelo vrijedi u znanstvenoj domeni možete ubrati iz mogeg eseja “Istina i znanost”. Vjerovanje da se u znanstvenom smislu, ideje, misli, također mogu naći od izvana, iz percepcija, temeljeno je na iluziji, iluziji uzrokovanoj od Ahrimana i Lucifera. Ali dok god Moći pridružene riječima “Vaše oči će biti otvorene i vi ćete spoznati dobro i zlo” (što znači tražiti ideje u vanjskom svijetu) nisu sankcionirane, odnosno, do Misterija na Golgoti — dok god je Luciferu i Ahrimanu bilo dopušteno da rade u toj sferi, nije se mogla staviti primjedba. Međutim takvo stanje stvari je sada završeno. Sada, po pitanju prožimanja percepcija od izvana, to je sve više neopravdano.

To je također postalo evidentno sredinom 19-og stoljeća kroz određenu vrstu krize. Ta kriza se objavila u velikim i izvanrednim postignućima: spektralna analiza, na primjer, dolazi na scenu, izbrisavši koncepciju da kada netko gleda gore na zvijezde da ima posla s duhovnim bićima — i pokazala da supstance koje se mogu naći svuda u univerzumu također postoje i na Zemlji. Staro jedinstvo između ideja i percepcija nije više moguće, jer takva otkrića su učinila esencijalnim da ideje ponovno trebaju naći duhovni put u naše duše. Isto vrijedi i za darvinizam. Rezonirati isključivo na osnovu onoga što je nađeno vanjskom percepcijom — odnosno, tražiti ideje u vanjskom svijetu — može voditi do čisto materijalističke koncepcije i interpretacije svijeta. Ukratko, kriza je evidentna svuda a također je rasprostranjena i pobuna protiv činjenice da ideje u duše ljudi moraju dotjecati iz oblasti duha ako će čovječanstvo napredovati. Drugim riječima: moramo razumjeti prirodu Ahrimana i Lucifera i biti na oprezu kada pokušaju postići da nastavimo s principom naznačenim u riječima; “Vaše će oči biti otvorene i vi ćete spoznati dobro i zlo”. Moramo naučiti promatrati i Ahrimana i Lucifera. I to bi trebali moći ako prožimamo ego, dok se sada razvija, s Kristom.

Ali još je nešto također odjekivalo svijetom u prvobitnim vremenima, odjekivalo s različite strane, nakon što je čovjek stekao moć razlikovanja doba i zla, da usmjeri pogled prema vani, odnosno, da koristi osjetila i kroz njih stječe ideje temeljene na osjetilnim percepcijama. Došao je dekret: Čovjek mora biti izveden iz oblasti duha u kojoj je dotada živio, također da ne bi mogao jesti s “Drva života”. Ali Krist će zauvijek dati ljudima da jedu s Drva života, i ideje koje struje direktno iz oblasti duha u ljudske duše moraju biti iznutra doživljene. Ali u pravom smislu mogu biti doživljene tek kada ljudska duša primi Krista u sebe. Tada imamo nešto sasvim drugačije od koncepta znanja; tada imamo koncept života. Baš kao što striktno treba držati na oku Lucifera i

Ahrnimana da bi kada opazimo da kada znanje izvedeno iz vanjskog svijeta prodire u nas mogli percipirati da to znanje dolazi od njih, tako moramo shvatiti i da kroz impuls dan kroz Misterij na Golgoti, u ljude će utjecati ideje da budu supstanca života, supstanca a ne samo znanje, ali o životu. I kada sa ovog stajališta proučavamo razne religije svijeta, biti će daleko, daleko od naših umova da te religije istražimo s ciljem otkrivanja da li jesu ili nisu u skladu s našim vlastitim pogledom na svijet. Primijeniti samo koncept znanja na te religije nije naš zadatak, mi moramo primijeniti koncept života.

Postoje različiti oblici religije u svijetu. Ne trebamo krenuti otkrivati da li te oblike možemo smatrati za istinite, već da li kroz njihov ritual i ceremonije mogu dati hranu i život dušama ljudi, i — pošto se duše ljudi razlikuju — slijedi da njihov život može biti održavan različitim oblicima ishrane. Ako dokučimo tu istinu trebamo shvatiti da se nikada ne možemo odati svađama s bilo kojim oblikom religije već moramo težiti da ga shvatimo utoliko što je životna hrana za ljudske duše kojima je dana kao život a ne samo kao znanje, već kao sam život. Tada ćemo vidjeti da stajalište s kojim religije počinju svađu s nekim granama znanosti uopće nije na mjestu. Također ćemo shvatiti da će religija neizbježno usvojiti neprijateljski stav prema napretku prirodne znanosti a slično i znanosti duha. Jer religije su još nesklone pobjeći od starog Iskušavača, još žele prizvati samo onog Boga koji je ljudima rekao da će im on dati život, da oni sami ne trebaju jesti s Drva života. Predstavnici religija ne žele prizvati samo Boga već također i luciferske duhove i ahrimanske duhove; oni žele da oči za razlikovanje dobra i zla budu otvorene preko religije. Religija želi biti “znanje”. Ali ne može biti “znanje” jer je životna supstanca. I pod utjecajem tog iskušenja koje još šapuće u njihovim ušima, predstavnici različitih religija vjeruju da u njihovim religijama posjeduju činjenično znanje, dok pitanje znanja ne može, zapravo, doći u obzir između religije i znanosti. Mi nemamo nikakvog razloga za borbu s religijskim tijelima, jer ih mi pitamo o podršci koju daju za život, ne o znanju kojeg posjeduju. Religijske zajednice će uvijek biti na kušnji da pitaju da li je znanost dok napreduje ukorak s onim što oni gledaju kao znanje. Međutim pošto je život u procesu stalne evolucije, napredujući znanost nikada ne može biti ukorak s religijama koje iznutra teže prema konzervatizmu.

I sada možete oslikati cijeli konflikt koji će po prirodi stvari uvijek iznova biti potican. Želim da ispravno mislite o ovom konfliktu i da shvatite da se podrazumijeva da će se predstavnici religijskih tijela, jer su pod utjecajem iskušenja, uvijek, s njihova stajališta, suprotstaviti znanosti duha, baš kao što se suprotstavljaju prirodnoj znanosti. Međutim također morate shvatiti da se ti oponenti bore jer im nedostaje razumijevanja. To ih uopće ne opravdava, ali ipak treba biti shvaćeno da se bore jer im nedostaje razumijevanja; ne mogu zauzeti ispravno stajalište. Kao znak i simptom, skrenuti ću vam pažnju na riječi napisane od čovjeka koji je percipirao neizbježan dolazak prirodnoznanstvenog doba i prirodnoznanstvenog načina razmišljanja, i kome je od prijatelja rečeno da se ne bi trebalo zamarati s znanjem koje nije sadržano u Bibliji ili sačuvano u tradiciji Crkve. Od 14-og stoljeća, naravno, stvari su se u vezi toga promijenile. — Danteova “Božanstvena komedija” je velika, svjetski

prihvaćena pjesma. Međutim Dante je živio u vrijeme kada je epoha u kojoj su se ljudi ograničavali na čisto povijesno kršćanstvo prolazila. Za Dantea, Vergilije je jednostavno bio izgnanik prognan u pakao. Dante nije mnogo znao o bilo čemu što se razlikovalo od kršćanstva s kojim je bio suočen kao s velikim sustavom i režimom. Ali u slučaju Petrarke bilo je drugačije, i stoljeće kasnije, u 14-om stoljeću, Petrarka čita Vergilija s daleko većim povjerenjem. On se okrenuo ne samo grčkoj već također i rimskoj duhovnoj kulturi. Kada je jedan od prijatelja pisao Petrarki govoreći da mu se u snu pojavilo duhovno biće koje ga je nagovaralo da izbjegava svu nekršćansku literaturu, on (Petrarka) daje veoma znakovit odgovor. Naglašavam važnost ovog događaja jer pokazuje kako je prijatelju — a preko njega i Petrarki — bilo naloženo iz duhovnog svijeta da se zaokuplja samo s onim što je od kršćanstva u to vrijeme gledano kao istinski kršćansko. Petrarka je napisao sljedeće divne riječi koje su vrijedile u to vrijeme za nadolazeću epohu a još vrijede i danas. Petrarka je odgovorio njegovom prijatelju Boccacciu snažnim riječima, afirmirajući njegovo stajalište, zašto čita tu nekršćansku literaturu, i što mu je to značilo (Petrarka: Pismo za Boccaccia ("Epistolae seniles" I. 5):

“Zašto bi dakle trebali izbjegavati poganske pjesnike i pisce koji ne koriste ime Krista jednostavno zato jer ga nikada nisu čuli? Sigurno je da postoji veća opasnost u knjigama skeptika koji govore o Kristu i u isto vrijeme Ga spore — ali oni koji tvrde da su branitelji prave vjere te spise čitaju s najvećom žudnjom. Vjeruj mi: mnogo toga što je jednostavno proizvod lijenosti i plahosti pripisano je pažljivom promišljanju. Ljudi često bacaju prezir na ono što je izvan njihova dosega; za neznanje je karakteristično da osudi ono što ne može shvatiti i nitko neće pristati na stremljenja za koja nije sposoban.

“Tu leži korijen krivih prosudbi o onom što je nepoznato; nije toliko sljepoća onih koji daju sudove koliko je njihova lijenost to što je evidentno. Mi, međutim, ne bi trebali sebi dopustiti da budemo zaplašeni od znanosti bilo pobožnim opomenama, ili naznakama skorog dolaska smrti. Ako su znanosti natopljene s unutaršnjom iskrenošću one ubrzavaju ljubav za moral i od nas uklanjaju, ili barem prigušuju, strah od smrti; ako ih napustimo, to će pobuditi sumnju da nevjera polaže pravo da bude znanje. Znanosti nisu prepreka onom tko je ispravno njima ovladao, već su mu od pomoći; one ravnaju njegov životni put i ne stvaraju mu prepreku.

“Bolesnom ili slabom stomaku, mnoga hrana može biti škodljiva, koju zdrav, gladan čovjek odmah pojede; tako isto, ono što bi oštetilo nježnu prirodu može biti bogati blagoslov za čvrst i energičan um. ...

“Znam dobro da su mnogi postigli veliku svetost bez kulture, ali također znam da nitko nije od kulture spriječen od svetosti. ... Ako ću ti reći moje vlastito mišljenje, to je ovo: Put do svetosti preko neznanja možda može biti gladak, ali je malodušan. Sve dobre stvari imaju jedan cilj ali tamo vode mnoge staze i suputnici duž tih staza se uvelike razlikuju; jedan se kreće sporije, drugi brže, jedan u mraku, drugi vidljivo, jedan naklonjen s poniznošću, drugi s dinamičnim veseljem. Svako putovanje je blagoslovljeno; ali najuzvišenije je ono koje se odvija slobodno i otvoreno

pred svijetom. Znanje s kojim se hrvalo do uvjerenja daleko je superiornije od naivne jednostavnosti, neka i nije toliko pobožno; i ni jedna od luda koje su ikad ušle u kraljevstvo nebesko nema visoko mjesto kao čovjek od znanja koji je osvojio krunu blaženstva”.

Isto se može reći i za našu znanost duha! A ne samo X-u [Novinski članak je napisan od svećenika koji živi u susjedstvu Goetheanuma.] već i svim drugima koji se bore protiv nas, može se odgovoriti s riječima napisanim prijatelju od Petrarke; “Jer bolesnom ili slabom stomaku, mnoga će hrana biti škodljiva koju zdrav, gladan čovjek odmah probavi; tako isto, ono što bi oštetilo nježnu prirodu može biti bogati blagoslov za čvrst i energičan um”.

I kada ljudi drndaju o “kontradikciji u prvom i trećem evanđelju” i odbijaju priznati da kontradikcije više nema čim se uzmu u obzir dva Isusa djeteta; kada inzistiraju na “jednostavnosti” i kažu da je fantastične izjave od “tamo gore” (na brdu Goetheanuma) najbolje ignorirati; kada neće priznati da su sve forme života utjelovljene u našoj Zgradi, već govore o “izobličnim, fantastičnim formama”, moraju se citirati riječi Petrarke: “Znanje s kojim se hrvalo do uvjerenja daleko je superiornije od naivne jednostavnosti; neka i nije toliko pobožno, i ni jedna od luda koje su ikada ušle u kraljevstvo nebesko nema visoko mjesto kao čovjek od znanja koji je osvojio krunu blaženstva”.

Takve misli čine da shvatimo da borba s bilo kojim religijskim tijelom nikada ne može biti naše načelo i da je obična kleveta optužiti nas da smo neprijatelji religijskih pokreta. Sama činjenica takve optužbe dokazuje da se nema želje za ni pokušati razumjeti nas. Barem to moramo znati; i moramo se oduprijeti svakoj tendenciji da usvojimo agresivan stav prema bilo kojoj religijskoj zajednici baš kao što moramo biti oslobođeni od sličnog stava prema prirodnoj znanosti jer bi to ubrzo otkrilo njen stav prema znanosti duha! Za nas nema nikakvog razloga boriti se protiv bilo kog religijskog tijela. Mi ne možemo započeti borbu jer u našoj prirodi ne leži napadanje. I treba uzeti kao aksiom da ako nam je mir uskraćen, to je zato jer neprijateljski susjed nije sklon miru. Neka načelo da nas se ostavi na miru bude iskušano i onda ćemo vidjeti da li je mir održan! Neka se stavi na kušnju! Ali naravno, mi sami moramo biti prožeti ispravnim osjećajem i stavom. Na primjer, mnogo lošeg je napravljeno kada je s naše strane, također, dogma ili ritual neke vrste napadan, često bez da se razumije; ali ako ih ispravno razumijemo, načelo vrijedi. Stoga ću vam naložiti da shvatite načelo mira. Baš kao što sam vam morao naložiti da imate strpljenja s uvjetima koji danas prevladavaju, tako vam moram naložiti da budete na oprezu i budni, da bi mogli napraviti ono što je nužno da čuvamo sveto blago koje nam je povjereno. Jer sve više ćemo morati utirati svoj put s nepokolebljivom unutarnjom snagom ako ćemo čvrsto stajati na tlu gdje bi duhovna znanost da stojimo.

Misterij na Golgoti i Krist načelo su intimno povezani s potrebom da se vidi duhovna stvarnost u svijetu. Samo gledanje neće biti dosta da se Misterij na Golgoti shvati čak ni kao čisto povijesni događaj. Misterij na Golgoti treba shvatiti duhovno; i oni koji se posvete znanju gdje je sve izvedeno od izvana i neće otvoriti svoje oči za nova otkrivenja Misterija na Golgoti koja nam stalno mogu dotjecati, neće shvatiti smisao pjesme ispjevane od još jednog glasa iz

sredine 19-og stoljeća s obzirom na ono što — uvijek mijenjajuće a ipak uvijek prisutno — vrijedi u zemaljskoj evoluciji od Misterija na Golgoti. Pročitati ću vam ulomak pjesme koja opisuje kako se onaj koji ne može shvatiti značenje Misterija na Golgoti suočava s tim Misterijem:

Dr. Steiner sada čita dio pjesme o Ahasveru, ili Ahasuerisu, Lutajućem Židovu, od Juliusa Mosena. Lutajući Židov je legendarni lik jeruzalemskog postolara kojem je, rugajući se Kristu na putu do Raspeća, od Njega bilo rečeno “nastavi zauvijek dok se ne vratim.”

Sama pjesma je jako duga i nije podesna za prijevod.

Još jedna referenca na lik Ahasuerisa, iz predavanja danog od Dr. Steinera u Berlinu, 16 svibnja 1908, naći će se na **kraju ovog predavanja**.

Napomena

Ovdje je još jedan primjer kako se ljudska duša osjeća ponukana da izrazi ono što se dogodilo. I sada kada smo pustili da ove slike prođu kroz naše duše, podsjetiti ću vas na nešto što sam već ovdje rekao: da moramo promijeniti naš način percepcije ako ćemo s pravom vizijom gledati u duhovni svijet. Ne smijemo vjerovati da duhovni svijet može biti viđen kao što vidimo materijalni svijet čula. Moramo se čak priviknuti na različite način izražavanja, — U fizičkom svijetu vidimo stabla, rijeke, planine. Međutim o duhovnim bićima moramo reći: oni nas vide, oni nas percipiraju. Za uistinu razumjeti Misterij na Golgoti, to je nužno znati, jer Misterij na Golgoti može biti shvaćen samo u duhovnom. No to je način na koji ga mi težimo shvatiti.

Mora doći vrijeme kada će kroz pravo razumijevanje riječi “Ne Ja, već Krist u meni”, biti moguće uzdići se u duhovne svjetove s pravim znanjem. Ova epska pjesma “Ahasver” od Juliusa Mosena objavljena je godine 1838, i činjenica da je legendu mogao staviti u takav oblik također naznačuje da je Mosen bio duboko pod utjecajem tragične sudbine koja ga je sustigla. Gotovo cijelog života bio je prikovan za krevet, jer njegovo fizičko tijelo je bilo gotovo paralizirano; upravo to mu je omogućilo da dohvati tako uzvišene ideje. Podsjetilo nas je na grješnika u noveli “Mahaguru” koji je, kada je već bio van pameti, otkrio pravu prirodu njegove umjetnosti; i podsjetilo nas je, također, na grofovnu ženu u poljskoj drami, koja je morala pasti u patološko stanje da bi našla vezu s duhovnim svijetom. Zadatak je znanosti duha danas da pomogne ljudskim bićima da se u duhovni svijet uzdignu u zdravom, normalnom stanju svijesti. — Sve ove stvari su znakovi zadatka i vrijednosti koju treba pridružiti zadatku duhovno znanstvenog pokreta. Sažeto u par kratkih riječi, to je istina koja nas može nadahnuti kao izvor snage: “Sam Misterij na Golgoti otkriva da mora biti shvaćen duhovno, da Krista moramo tražiti kao Duh”. I tada također moramo reći: “Krist nas gleda, Krist nas percipira”.

To ćemo duboko urezati u naša srca, držati stalno u našim umovima, i naša savjest mora biti zadovoljena kada, predstavljajući naše duhovno znanstveno znanje, mi s unutarjom iskrenošću kažemo: Neka Krist bude svjedok onog što

objavljujemo kao znanost duha. Vjerujemo da to zaista može biti tako — i to nas može nadahnuti kao što su ljudi jednom bili nadahnuti od vapaja Bernarda od Clairvauxa: “To je Božja volja!” Ove riječi postaju djela. Neka bude jednako i među nama — jer možemo vjerovati da zaista razumijemo Krista kada živimo pod inspiracijom riječi: Krist nas poznaje. — I ako ih ispravno razumijete, duši koja gleda našu znanost duha u pravom svijetlu, srcu koje je osjeća u njenoj pravoj svjetlosti, ne mogu udijeliti više ezoterne riječi od ovih: Krist nas vidi.

Neka ove riječi žive u našim dušama: “Krist nas vidi” — jer tako možemo vjerovati ako ispravno shvaćamo duhovnu znanost. — Krist nas vidi.

Napomena

Na predavanju naslovljenom. “Elementarna bića” (Berlin, 16 svibnja 1908), Dr. Steiner o legendi o Ahasuerisu, Lutajućem Židovu govori ovako: “Važna legenda pred nas postavlja ono što mora doživjeti čovjek koji preduboko silazi u privremenu, prolaznu prirodu jedne inkarnacije. Ako razmišljamo o ekstremnom slučaju, možemo ga zamisliti ovako: ‘Što mi to znači da bih trebao nešto prenijeti u kasnije inkarnacije? Živim u ovoj inkarnaciji, draga mi je, dobro mi paše. Ne zamaram se s time što bih navodno trebao od nje napraviti’. Gdje ova misao vodi? Vodi do čovjeka koji sjedi po strani puta dok veliki Vođa čovječanstva prolazi. On, međutim, odbija ideje o Lideru čovječanstva; odbacuje ga i misli: ‘Neću znati ništa o tebi, koji bi jezgru mog bića vodio u buduće inkarnacije gdje će čovječanstvo izvana biti savršenije. Želim ostati ujedinjen s mojom sadašnjom formom’. — Čovjek koji od sebe odguruje takvog Lidera čovječanstva pojaviti će se opet u istoj formi. I ako takav stav otvrdne, tada će Lidera potisnuti od sebe i u sljedećoj inkarnaciji. Uvijek će se iznova pojavljivati kao isti lik. ... Oni koji slušaju velikog Lidera čovječanstva sačuvati će dušu s njenom vječnom životnom jezgrom. Čovječanstvo će otići naprijed ali će se također pojavljivati u sve naprednijoj formi. Međutim, onaj tko potiskuje Lidera čovječanstva od sebe morati će se uvijek ponovno javiti u istoj formi. To je legenda o Ahasuerisu koji je od sebe potisnuo Krista, Lidera čovječanstva. ...”

PREDAVANJE XIII

Dornach, 7 studenog 1915.

Pošto imamo šansu danas opet biti zajedno, govoriti ću o izvjesnim stvarima povezanim na neki način s temom koju smo proučavali. Želio bih, najprije, usmjeriti vaše umove na činjenicu da je stav o kojem sam zadnji puta govorio, stav koji vodi do izvjesnog poricanja stvarnosti duhovnih svjetova, sasvim uobičajen u vanjskom svijetu danas. U osnovi govoreći — a zaista je to evidentno — volju da se pristupi duhovnim svjetovima da bi se od njih primilo nešto što će obogatiti i okrijepiti život, naći će se samo kod male šačice ljudi. Možemo vidjeti da je to tako.

Nećemo uspjeti u razumijevanju ovih stvari ukoliko ne shvatimo da nije mnogo ljudi danas doživjelo nešto što će postati sve raširenije u svijetu, naime, tragično hrvanje sa znanjem. Osjećaj da je znanje o duhovnim svjetovima potrebno ali da se može steći jedino strpljivim predavanjem duše duhovnim svjetovima — to iskustvo, to unutarne hrvanje sa znanjem, nije moglo biti prisutno u onim starijim vremenima kada je znanje dolazilo ljudima kroz njihovu atavističku vidovitost.

To hrvanje sa znanjem u naše vrijeme može se objasniti jedino u svijetlu činjenica o kojima sam ovdje govorio proteklih tjedana. [“Okultni pokret u 19-om stoljeću”, prvih deset predavanja ovog ciklusa.] Kada se danas radi o težnji za znanjem, ljudi su danas previše skloni da se odaju obmanama. S jedne strane žele se osloboditi bilo kakvog vjerovanja u autoritet, a s druge strane su mu podlegli u najgorem obliku. To je posebno slučaj u sadašnje vrijeme. Jer kada se istakne bilo što a što nosi mantiju znanosti, vjerovanje u to postaje univerzalno. Ljudi se ne žele probuditi i krenuti za izvornom, individualnom težnjom za znanjem. Bez da su toga svjesni, oni su zapravo previše lagodni, previše lijeni, da upotrijebe one snage duše koje postaju aktivne kadgod se radi o hrvanju sa znanjem. I tako žele sebe umiriti s onim što je univerzalno prihvaćeno kao znanstveno i autoritarno, i djeluje kao vrsta narkotika za dušu i duh. Žele preuzeti kao gotovo ono što je univerzalno prihvaćeno tako da se ne trebaju pojedinačno truditi da steknu znanje. Pobuna protiv pogleda na svijet znanosti duha može se pratiti, u osnovi, do činjenice da duša treba aktivirati svoje vlastite individualne snage mišljenja i osjećanja. Međutim to se ljudima ne sviđa; oni radije prihvaćaju znanje koje tu gotovo i autoritativno.

Ljudi koji samom svojom prirodom sudjeluju u hrvanju za znanje koje karakterizira naše doba — a “naše doba” znači zadnja tri ili četiri stoljeća — takvi ljudi nejasno proriču i osjećaju da moraju evocirati sve što leži u dubinama duše da bi pristupili duhovnim svjetovima, da bi njihove vlastite duše ujedinili s duhovnim snagama koje tkaju i uzburkavaju svijet. Proučavanje takvih duša učiniti će nam evidentnim kako se one osjećaju uključene u hrvanja i borbe doba.

Na zadnjem predavanju govorio sam o značajnim literarnim radovima iz kojih se to hrvanje duše usred impulsa vremena može percipirati. Međutim duše koje se žele uspraviti pobuđujući vrstu mentalne narkoze, smještaju se dolje u neku struju misli u kojoj su rođeni ili obrazovani. To zasigurno vrijedi

za veliki broj duša u naše vrijeme koje su preko njihove karme ili okolnostima s njom povezanim, više naklonjene materijalizmu. Prihvaćaju pogled na svijet predstavljen od materijalizma. Druge duše su više duhovno naklonjene i prihvaćaju ono što je spiritizam ili idealizam donio u svijet, ošamućujući njihove umove s onim što prihvaćaju, bez da se imaju volje uključiti u hrvanja u koja je duša nužno uključena ako će naći svoj put u duhovne svjetove.

Međutim danas vam želim dati primjer duše koja se istinski bori — skromne, ali uz sve to značajne duše — koja je u punini sudjelovala u duhovnim hrvanjima 19-og stoljeća. U vrijeme velikog vala filozofskog mišljenja, čovjek o kojem govorim bio je mlad. Živio je sa svim velikim mislima i idejama postavljenim od idealističkih filozofa i filozofa prirode početkom 19-og stoljeća koji su vjerovali, kao što su to Fichte, Schelling i Hegel, da je bilo moguće pomoću misaonog napora dosegnuti sferu gdje su zagonetke svijeta razotkrivene. Čovjek o kojem se radi živio je kroz taj val filozofije koji je težio pokazati da izvjesna rigidna, jednostrana vrsta razmišljanja može objasniti sve u univerzumu. Živio je dalje kroz tranziciju do vremena kada se držalo da je to razmišljanje bezuspješno, kada se vjerovalo da zagonetke svijeta neće nikada moći biti razotkrivene na taj način. To je bilo vrijeme kada su ljudi govorili: razmišljanje nas ne vodi nikuda; moramo se okrenuti ogromnom polju vanjskih, čulnih iskustava; objekti čulnih iskustava moraju biti mjereni, vagani, uspoređivani, praćeni natrag do njihovog porijekla na vanjski način. — Čovjek o kojem govorim bio je jedan od onih koji su još sačuvali vjeru u moć mišljenja u danima druge polovine 19-og stoljeća kada je izvjesno nepovjerenje prema mišljenju postalo dominantno i povjerenje je dano vanjskoj, samo materijalnoj opservaciji. Isti čovjek je napravio veoma važna otkrića na polju vanjske opservacije, u domeni koja je izvanredno poučna za teoriju znanja.

Ali pošto je živio od vremena suvereniteta mišljenja do onog od čulnih opservacija, u njemu su bile uzburkane one unutarnje snage duše koje se hrvaju s pitanjem: Kako čovjek može naći vezu s aktualnom stvarnošću, aktualnom istinom u univerzumu? U takvim okolnostima ljudska duša proživljava čudne trenutke, trenutke kada se osjeća da stoji takoreći pred ponorom; kada sebi kaže: Bez obzira koji napor se rade za razviti stvarno kreativne misli i ideje, gdje je tu bilo kakva izvjesnost, gdje je tu bilo koji kriterij za znanje koji nije izveden iz same duše, koji nije subjektivan i gubi značenje sa smrću, pokazujući time da ne bi vodio u stvarnosti egzistencije svijeta?

Zatim opet postoje trenutci kada se duša pita: Kakva je korist da se bilo što pokuša iznjedriti iz duše? U tome ne može biti sigurnosti! Kada su napravljena istraživanja u oblastima kemije ili fizike gdje se zavisi o fizičkom svijetu, netko se može barem osjećati vođen dalje po niti vanjske stvarnosti.

Takva raspoloženja duše treba uzeti za ono što zaista jesu — raspoloženja u kojima je duša bacana amo tamo između težnje da traga i težnje da napusti svo traganje. Duša takvog karaktera je obično ona koja iskreno i izvorno teži za znanjem, ali koja je u našem dobu dužna stajati u čudnom položaju u svijetu — jer takva duša, promatrajući ljude okolo, može lako zaključiti: Kako lako ljudi

danas sebe navedu da vjeruju da je ovo ili ono nepobitno! Oči uma trebaju biti samo malo otvorene i slabost takvog vjerovanja biti će evidentna.

Duša na koju referiram mogla je iz iskustva naći da oni na kojima počiva odgovornost za određene stvari u svijetu, svjedoče pojavi nekog naizgled važnog izuma ili otkrića s pompom velike i epohalne stvari koju oni sami smatraju visoko značajnom — i zatim nakon godinu ili dvije kažu da u tome nema ničeg. Ova duša je bila posebno pogođena sudbinom raznih lijekova. Otkriven je lijek i zatim trijumfalno objavljen svijetu kao određeni lijek za neku bolest.

Ljudi koji život uzimaju na bezbrižan način prihvaćaju takvo otkriće kao epohalno; ali oni koji imaju neko znanje također znaju da se takve stvari pojave na sceni i zatim opet nestaju. I tako u vrijeme kratko prije tridesetih 19-og stoljeća, ta je duša našla da je određeni medikament — jod — postao čuven. Ali nije se mogao natjerati da se bez teškoća pridruži senzaciji koju je stvorio jod, jer je samo bio previše upoznat s neozbiljnošću s kojom ljudi stječu znanje — uglavnom zbog lijenosti. I tako godine 1821 piše prvo izdanje kratke rasprave u vrijeme kad je jod počinjao stvarati gužvu. Drugo izdanje se pojavilo 1832. Ono je zapravo računalo naći privremeni i dijelom samo lokalni interes. Ostaviti ću brošuru na stolu u slučaju da je netko za to još zainteresiran. [Naslov rasprave je bio “Beweis, dass der Mond aus Jodine besteht” (Dokaz da se Mjesec sastoji od joda), od Dr. Mises. Drugo izdanje, Leipzig, 1832, Izdavač Leopold Voss.]

Sadržaj bi vjerojatno sasvim ispravno bio nazvan apsurdnim od svakog “prosvijećenog” čovjeka. Ali to ne sprječava tog “prosvijećenog” čovjeka da stalno radi slične greške. Međutim, on ne primjećuje grešku kada je to stvar nečeg što je prihvatio kao objekt vjerovanja. Čovjek koji je napisao tu raspravu 1821 — u to vrijeme sebe je nazvao “Dr. Mises” — isti je onaj kojeg iz znanstvene literature znate kao profesora Gustav Theodor Fechnera, koji je u pedesetim prošlog stoljeća pokušao izgraditi teoriju o estetici odozdo na gore, na osnovu stvarnih fizikalnih pokusa, a ne odozgo na dolje, odnosno, ne iz materijala kojeg su dale misli i doživljaji života duše. On je bio čovjek o kojem bi se zaista moglo reći da je prošao kroz sve bolove hrvanja za znanjem u 19-om stoljeću. On je bio isti čovjek koji je imao polemiku s Schleidenom, botaničarom, o utjecaju Mjeseca na razna događanja na Zemlji. Rekao sam vam kako je odluka o tome koji je od dva profesora u pravu, pala na njihove supruge. [Vidi predavanje pod naslovom: “Na Mjesecu” — u tomu, “Putovi iskustava”.] On je također isti onaj čovjek koji se borio da stekne idealističku i duhovnu koncepciju svijeta. Možete vidjeti kako je tome stremio iz onog što sam rekao o Gustav Theodor Fechneru u mojoj knjizi “Zagonetke filozofije”.

Može se uistinu reći da je takva duša jasna ilustracija stvarnosti iskustva koje čovjeku dolazi kada ozbiljno teži za znanjem. Ali kada je sve kazano i napravljeno, samo znanost duha nam može razjasniti svu ozbiljnost i značaj ovakvih stvari. Kada čovjek kao Gustav Theodor Fechner piše onako kako to radi u maloj raspravi “Dokaz da se Mjesec sastoji od joda”, on zaista pokušava pokazati ograničenja čovjekovog mišljenja, kako je lako spriječen čak i da pristupi stvarnosti i koliko je stoga udaljen od stvarnosti. Činjenica je da ljudi ne shvaćaju ili osjećaju ozbiljnost, značaj i važnost ljudske evolucije. I tako je

cilj znanosti duha napraviti horizont našeg pogleda na biće čovjeka širim nego je to moguće pomoću danas priznate znanosti. Znanost duha usmjerava našu pažnju na epohe ljudske evolucije koje leže u dalekoj prošlosti, na ono kakav je čovjek bio na Atlantidi i u kakve je promjene uključen tijekom njegova razvoja.

Promislite samo o ovom: — Prisjećajući se što smo čuli o drevnoj Atlantidi — što se može reći o svijetu životinja i svijetu ljudi oko nas? U vremenima Atlantide sve je bilo sasvim drugačije! Znamo da su tijekom te epohe ljudi ponovno sišli dolje kao duše iz njihova boravka u svijetu zvijezda. Tada su oni ponovno tražili tijela koja su za njih bila oblikovana iz zemaljske supstance. I iz danih opisa znamo, također, koliko su različita ta ljudska tijela bila u atlantska vremena. Opetovano sam naglašavao — to također možete čitati u mojim spisima — da je u onim vremenima ljudsko tijelo još bilo savitljivo, meko, fleksibilno, da je bilo takve prirode da je još bilo moguće za duše koje silaze iz nebeskih svjetova da oblikuju i formiraju tijela.

Recimo da žena — ili također muškarac, da budemo potpuno fer! — postane mahnita s gnjevom, potpuno zlonamjerna, i prema drugom ljudskom biću šalje zle misli. To ne dolazi tako snažno do izražaja u aktualnoj promjeni lica — istina, malo da, ali ne drastično — jer ljudi danas mogu biti veoma zlonamjerni bez da je to direktno izraženo na njihovoj fiziognomiji. U vrijeme drevne Atlantide bilo je drugačije. Kada je u čovjeku bilo zlobe, njegov lik je bio potpuno transformiran u izraz njegova unutaršnjeg bića — tako da ne bi bilo pogrešno reći: onaj čovjek ili žena izgleda kao mačka. Takva je osoba zapravo izgledala kao mačka — ili ako je bila krajnje obmanjiva, kao hijena. Njena vanjska pojava bila je u potpunosti izraz njenog unutaršnjeg bića. Bila je sposobna za metamorfozu, transformaciju, u najvišem stupnju.

Životinje su bile manje promjenjive, ali i u njima je također bila moguća metamorfoza; njihovo fizičko tijelo bilo je već daleko više konsolidirano nego ono od čovjeka i metamorfoza se odvijala tek veoma postupno. Kao vrste, životinje su bile sposobne za metamorfozu — a nisu ni svojim potomcima prenosile tako tipične osobine kao što je slučaj danas. Od vremena Atlantide sve je u čovjekovu fizičkom tijelu postalo konsolidirano, uzelo je fiksne forme. Danas je za čovjeka još moguće da pomiče ruke i nosi određeni izraz na njegovom liku; međutim u izvjesnom smislu njegova tjelesna forma je postala fiksna. Forme životinja su postale potpuno fiksne; to objašnjava njihovu nepokretnu, nefleksibilnu fiziognomiju. Ali i u njihovu slučaju, također, ta nefleksibilnost je bila manje upadljiva u drevnim atlantskim vremenima.

U općenitom smislu može se reći za čovjeka da je njegovo fizičko tijelo danas fiksno i nefleksibilno u visokom stupnju. Njegovo etersko tijelo je još mobilno; stoga se etersko tijelo još oblikuje prema onom što je u njegovom unutaršnjem biću. — Dakle ima značenja, zaista izvjesne stvarnosti, u činjenici da ako je čovjek lukav i maliciozan da njegovo etersko tijelo i njegov izraz lica postaju pomalo slični hijeni. Etersko tijelo je još pokretno, još ima nešto u vezi njega što omogućuje da bude metamorfozirano; ali jednako kao i fizičko tijelo, etersko tijelo je također na putu da postane nefleksibilno. Baš kao što je od Atlantske epohe dalje u našoj petoj post-atlantskoj epohi fizičko tijelo steklo fiksne forme, tako od pete epohe u šestu i od tada dalje u sedmu glavnu epohu

nakon Atlantide, etersko tijelo će također priskrbiti čvršće forme, s posljedicom — kao što sam ukazao na više predavanja — da će se etersko tijelo, kako prelazi s njegovim fiksnim formama u fizičko tijelo, veoma snažno nametnuti. Mi sada živimo u petoj epohi (prve velike epohe nakon Atlantide), zatim dolazi šesta i zatim sedma epoha, etersko tijelo, sa svojom nefleksibilnošću, vršiti će veoma jak utjecaj na fizičko, pretvoriti će fizičko tijelo u svoju vjernu sliku.

To ima ozbiljne posljedice. naime, da će se u šestoj epohi post-atlantske evolucije ljudi radati s tijelima koja sasvim konkretno izražavaju njihove unutarnje, moralne kvalitete. Čovjekove moralne kvalitete biti će prepoznate iz njegove aktualne pojave. Moralna fiziognomija će tada biti veoma snažno evidentna a fiziognomija kakva je sada, biti će više povučena u pozadinu. Čovjekova fiziognomija je danas uvelike određena nasljeđem: on nalikuje njegovim roditeljima, njegovim djedovima, njegovom narodu, i tako dalje. U šestoj epohi to uopće neće igrati ulogu; čovjek će sam odrediti njegovu vanjsku pojavnost — kao rezultat njegovih inkarnacija. Ljudska bića će sva biti veoma različita, ali svako će imati veoma konkretan pečat. Tada će se sa sigurnošću znati: Vi pred sobom imate dobronamjernog ili zlonamjernog čovjeka. Baš kao što je danas poznato: Sada pred sobom imate Talijana ili Francuza, tada će biti poznato: Ovdje je maliciozan ili ljubazan čovjek — sa svim gradacijama. Sve više i više, dakle, moralne osobine biti će izražene u liku.

U svom vanjskom aspektu, okolni svijet će biti veoma promijenjen u toj šestoj epohi. Posebno će one životinje koje su sada konzumirane kao hrana, odumrijeti. Ljudi će pjevati hvalospjeve bezmesnoj ishrani, jer tada će biti drevno sjećanje da su preci u starijim vremenima zapravo jeli meso. Neće sve životinje izumrijeti, već samo određene vrste životinja — posebno one koje su stekle najviše nefleksibilne forme nestati će s Zemlje. — Tako da će i vanjsko lice same Zemlje biti promijenjeno.

Imati fiziognomiju koja će u buduće vrijeme neizbježno biti izraz moralnih osobina biti će kao osvetnička pravda, sudbina, pečat na cijelom čovjekovom biću. U sebi neće naći nikakvu mogućnost da se odupre tom usudu. I sada zamislite tragičnu situaciju! Čovjek će zapravo biti dužan sebi reći: Da, u petoj post-atlantskoj epohi bilo je materijalista koji su vjerovali da kada zatiljna kost ne prekriva točno mali mozak, da su ti ljudi dužni biti kriminalci. Za materijaliste u to vrijeme, to je bila teorija, ali sada je postalo stvarnost; ono što su gledali kao još uvijek fleksibilno (etersko tijelo) sada je poprimilo fiksnu formu. — Mi zapravo naginjemo u smjeru ispunjenja teorija materijalističke koncepcije svijeta. One za sada još nisu stvarnost — ali to je smjer prema kojem naginjemo.

Ovdje dolazimo do čudne tajne. — Oni koji bi s indignacijom odbili da ih se danas naziva prorocima oni su pravi proroci; oni su oni koji kažu: Razlog zašto je čovjek kriminalac je da zatiljna kost ne prekriva mali mozak. Ovi ljudi će se dokazati kao pravi proroci. — To je zaista tako! Današnji materijalisti su divni proroci, bez da to žele biti. U naše vrijeme još je uvijek moguće, kroz odgovarajuće obrazovanje, da se da protuteža za osobitu formaciju u fizičkom tijelu kao što je premala zatiljna kost; u šestoj post-atlantskoj epohi to više neće biti moguće, jer etersko tijelo tada više neće biti sposobno za mutaciju.

Kada je to slučaj, sasvim različite mjere su potrebne kao preventiva. Ako ovo stanje stvari nije izbjegnuto, uvjeti opisani od materijalista će postati stvarnost. To je stanje oslikano s takvom očajnom patnjom u pjesmama Marie Eugenie delle Grazie koje su danas recitirane. Te pjesme se mogu povezati s dobom koje je već najavljeno, dobom koje će zapravo osvanuti u šestoj post-atlantskoj epohi. Pjesme odaju dojam da su napisane od duše koja se osjeća kao da je uronjena u ništavilo kroz ono što se može dobiti putem modernog znanja. Duša teži napredovati ali za sada ne zna ništa o tome što bi mogao biti lijek — i tada se javlja slika — slika onog što će doći ako se materijalizam nastavi kao do sada. I ako se ne stvori ljekovita mjera protiv smjera u evoluciji na koji je čovjek potaknut od sila koje su u njemu, onda će u šestoj post-atlantskoj epohi biti predmet iste one sudbine već sada oslikane od delle Grazie.

Svi do sada postojeći religijski sustavi ne bi mogli spriječiti da strašna sudbina dostigne čovječanstvo u šestoj epohi — sudbinu da se moralne osobine imaju izražene u liku, u cijeloj tjelesnoj fiziognomiji. Niti se išta može učiniti da se to spriječi ako će se pustiti da stvari ostanu kako se to želi od moderne koncepcije svijeta.

Ovo su teške misli. Dobro sredstvo za pretvaranje snova materijalista u stvarnost bilo bi ako bi pobjedu izborili oni koji kažu: “Znanost duha njeguje san da će u budućnosti ljudi vidjeti eterska bića, prije svega Krista u eterskom obliku a zatim i druge eterske forme. Znanost duha sve to sanja, ali oni koji kažu takve stvari su luđaci i treba ih strpati u ludnicu”. — Ljudi koji drže da su stvari o kojima znanost duha govori čiste obmane pametni su ljudi. Još ako će ovaj pogled na svijet iznjedrili pobjedu, tada će do onog što sam opisao zasigurno doći. Ali taj pogled na svijet ne smije, neće, biti pobjednik dana — to mora biti naše nepokolebljivo uvjerenje. Moramo znati: Ako će naša eterska tijela biti toliko snažna da isprave greške u našem fizičkom tijelu, ta snaga mora doći iz činjenice da ljudi uče primiti na iskren i pravi način, ono što će im doći iz eterskog svijeta. To će sve više i više djelovati kao faktor iscjeljenja dok idemo prema budućnosti. Ali iznad svega znanost duha moramo primiti u naša srca da bi se pripremili da vidimo Krista u Njegovom eterskom obliku, i da taj događaj primimo s istinskom ozbiljnošću.

Velika crta može se povući preko evolucije čovječanstva. Prije nje, eterske su snage u čovjeku bile aktivne, još oblikujući i modelirajući fizičko; ali doći će vrijeme kada će fizičko i etersko postati fiksno. Čovjek će se morati priviknuti da vidi eterske sile izvan njega u svakakvim oblicima i figurama, i to će biti eterske stvarnosti u skladu s kojima moramo djelovati, baš kao što su sada naša djela pod utjecajem čulnih percepcija. Moramo ići naprijed u vrijeme kada nalazimo, u prvom redu, Krista kao etersko biće, i u Njegovoj pratnji, sve više eterske stvarnosti. Te eterske stvarnosti će tada imati snagu da ipak od nas naprave prave individualnosti.

Mnoge tajne leže iza procesa evolucije svijeta, i mnoge od tih tajni su potresne. — Jedno davno postojao je Homer. Čitajte pažljivo ono što sam rekao na raznim predavanjima a također i u maloj knjizi “Duhovno vođenje čovjeka i čovječanstva”, i zateći ćete se da se pitate: Kako je Homer postao ono što je bio? — Zato jer je bio vođen od još višeg Duha. Homer je dobro znao da je to

bilo tako. Stoga njegove pjesme ne počinju riječima “Ja pjevam”, već s riječima “Pjevaj, o muzo”. To treba uzeti sa svom ozbiljnošću. Homer je znao da ga je nadahnjivao viši Duh. Tek u sadašnjem dobu na to se gleda kao na frazu, baš kao što je slučaj s Goetheovim stihovima:

“Sunce, s mnogim sestrinskim sferama,
Još pjeva suparnički psalam divljenja,
I još se njegova predodređena karijera
Ostvaruje, uz grmljavinu groma ...”

Utoliko što se Homer ponovno inkarnira, inkarnirat će se “čovjek”, ne, ipak, Duh koji ga je vodio u onim danima. Ali bića od kojih je Homer bio inspiriran susresti će se u eterskom svijetu — ili opet, Duh koji je nadahnuo Sokrata ili Platona, utoliko što su bili nadahnuti. — Moramo početi shvaćati duhovni svijet, svijet znanosti duha. Vizija će zatim doći sama po sebi. Međutim ako ne počnemo s razumijevanjem znanosti duha, krećemo se prema vremenu koje donosi strašnu osvetničku pravdu za čovječanstvo.

Materijalistička koncepcija svijeta može ne biti istinita, ali uz sve to ona sadrži unutarnju istinu. O toj unutarljivoj istini može se reći: Ono što materijalistička koncepcija svijeta opisuje u vezi čovjeka postalo bi aktualna činjenica ako bi ta koncepcija svijeta bila pobjednik dana. I leži na ljudima da uz pomoć različite koncepcije svijeta, spriječe taj materijalizam da bude pobjednik. Stvari nisu toliko jednostavne da omogućuju da se kaže da je materijalistička koncepcija svijeta pogrešna; stvar je u tome da je u rukama ljudi da ostvare pobjedu preko djela, ne preko nemoćnih riječi odbijanja. Što više ljudi ima koji otvore oči za duhovni svijet, više će biti onih koji shvaćaju da ispunjenje materijalizma može biti frustrirajuće i veća će biti mogućnost da se to osujeti.

Čovjek koji je možda pjesnik ili umjetnik danas još ima nagovještaje koji čine da kaže: Moju inspiraciju osjećam unutar sebe! Takvi doživljaji će se nastaviti još neko vrijeme. Ali to raspoloženje će nestati, potpuno nestati! Jer ljudi će imati doživljaj koji čini da kažu: Pojavilo mi se etersko biće, govoreći mi ovo ili ono. Ja sam instrument preko kojeg duhovno biće radi u ovom dobu!

—

Duhovni svijet je prisutan u svojoj istini; međutim ljudi se od njega mogu otuđiti. Materijalistička koncepcija svijeta mogla bi se nazvati: konspiracija protiv Duha. Ova materijalistička koncepcija svijeta nije samo zabluda, to je konspiracija protiv Duha.

Unatoč ovim veoma okvirnim naznakama, nadam se da će vaše duše dohvatiti ove misli i raditi na njima. Bitno je da oni koji imaju duhovno znanstveni pogled na svijet znaju nešto o impulsima koji su operativni u životu čovječanstva. Mnogi ljudi će doći i reći; To nije tako, to nije tako; to nije kršćanski, to nije kršćanski — i tako dalje. Ako ti ljudi dođu, tada, ako smo kroz znanost duha dostojno shvatili koji impulsi pokreću svijet, u našem meditativnom životu trebali bi moći zasvijetlucati vječni principi. Neka nas ljudi nazivaju fantastičnim sanjarima, ili kako god — mi znamo kako čovječanstvo i svijet evoluiraju. I Onaj koji je iz razloga te evolucije ispunio Misterij na Golgoti,

On vidi, također, što je rođeno u našim dušama kao izraz evolucije svijeta.
“Krist nas gleda” — to će nas podržati.